

DOMAȘNEA MARIA BLĂNARU

Stăm de vorbă la Domașnea cu doamna Maria Blănaru, născută Horescu, în martie 1921. A făcut școala normală și nu a profesat niciodată. Este soția lui Spiru Blănaru și mama lui Corneliu. Deci ne aflăm în casa unui legionar...

Nici că mi-e rușine, nici că mi-e frică, dar mă gândesc la cei care ascultă, dacă pot pricepe cu adevărat ce-am simțit noi când am plecat pe acest drum: asta este important pentru mine și nu numai pentru mine, ci pentru noi toți care am pășit pe acest drum.

Atunci când am plecat noi la această luptă toată lumea zicea că „ăștia-s nebuni? Ce le trebuie?... avere au, diplome au...” Acum au văzut ce ne-au trebuit. Acum când istoria și-a reluat firul sau dacă și-l va relua nu în mode imediat, lumea trebuie să înțeleagă că a fost o anomalie, tot ce a fost împotriva firii. După ce s-a terminat războiul... nu, nu s-a terminat, s-au întors armele doar, în 1944 a fost o schimbare de direcție a luptelor...

Care a fost geneza, începutul?

De fapt, de aici a pornit mișcarea anticomunistă. Deși nu era terminat războiul, din Germania a venit un grup de legionari care să organizeze în spatele frontului lupta împotriva comunismului; și atunci în țară, vorbesc de soțul meu, el a fost trimis la Lugoj la școală de ofițeri și a făcut războiul cu grad de t.r. Fiind rănit pe front, a fost trimis la școala de ofițeri la Lugoj, oarecum pentru refacere. La școală a aflat de parașutarea acestor români din Germania și a plecat de la școală, a fugit și s-a atașat lor; și așa l-am cunoscut eu venind pe la sălașurile acestea pe la sălașul nostru, la sălașul lui Nicolae Românu, a lui Moise Budu, al lui Lihor și tot așa altele care nu le mai rețin. Așa l-am cunoscut pe Spiru împreună cu ceilalți că ei se perindau...

Cei care au venit din Occident, acei legionari, erau din guvernul lui Horia Sima, acolo constituit?

Da, de el erau trimiși. Asta a fost prima parașutare în '44—45 și a doua parașutare în '51. Această a doua parașutare a fost trimisă de anglo-americani tot prin aceeași filieră, dar organizați de ei.

Și ei erau ca gândire tot legionari?

Da, erau chiar legionari, dar pe aceștia i-au prins pe toți și i-au împușcat. Aici o fost o trădare, i-au prins la parașutare și i-au împușcat.

Unde?

Nu știu, undeva în Munții Apuseni, nu în Banat.

Au venit cei din Apus și ce s-a gândit, ce s-a vorbit? O mișcare anticomunistă?

Da, voiau să organizeze poporul ca să lupte împotriva comunismului în spatele frontului. Deci războiul nu se terminase, mergea spre Apus. Atunci și-au dat seama și nemții că numai prin legionari pot să acționeze.

Iertată fie-mi gândirea, dar partidele istorice au fost mai slabe, mai ezitante. Eu nu eram așa entuziasmată ca alți tineri.

Soțul dumneavoastră a încercat să organizeze un asemenea nucleu de rezidență?

Da, a și organizat, dar practic organizația a fost făcută de profesorul Verca de la Caransebeș. Când a venit soțul meu, Verca, plecând în Germania, a lăsat conducerea legiunii pe seama lui să conducă rezistența de aici din Munții Banatului.

După cum știu acțiunile declanșate de securitate s-o datorat atacului de la Teregova...

În urma luptelor de la Pietrele Albe, a fost ceva și la Teregova. Au fost arestați doi oameni ai lui Spiru care știau foarte multe lucruri, mai ales ascunzătorile, știau oamenii care-i protejau.

Au fost arestați, când?

Nu mai țin minte, atunci la început. Au fost acuzați că au atacat postul de jandarmi (miliție). Nu puteau să facă altfel, din moment ce aceștia au luat doi oameni care puteau la bătaie, la schingiuire, să spună tot ce știau, și atunci au fost puși în situația să-i scoată de acolo.

Și au reușit?

I-au scos, au plecat și atunci s-a declanșat practic totul.

A fost omorât cineva acolo?

Nu a fost omorât nimeni. I-au luat și au plecat, jumătate de sat, din Teregova, cu ei la pădure.

Știți care sunt?

Nu, nu știu. Așa s-a declanșat represiunea. Și asta a fost în timpul alegerilor din '46. Atunci au plecat țărăniștii din sate, atunci a fost aici în sat o mică revoltă. Au văzut că alegerile din sate au fost furate, atunci a fost revolta care i-a determinat să plece din fața autorităților care i-ar fi arestat și au plecat în munți.

Cei care erau în organizația aceasta, erau doar legionari sau și țărăniști?

Unde, în munți?

Da, care s-au retras de aici.

Nu, erau de toate convingerile, Singurul lucru care-i lega era faptul că erau împotriva comunismului. Din sat au fost foarte mulți.

Scânteia a fost legionară?

Nu, n-aș putea face această afirmație, pentru că și Boiereștii de aici n-au fost legionari. De exemplu, au fost și trei frați care au plecat în rezistență. *Deci scânteia a fost cea națională.*

Vă spun eu cronologic faptele... După alegeri au plecat din Domașnea mulți datorită furtului de voturi. După întâmplarea din Teregova au plecat mulți din teregoveni în munte. Au fost grupuri; grupul lui Spiru și grupul lui Uță. Aceste grupuri nu s-au amestecat pentru că în timpul războiului Uță a fost prefect de Lugoj și nu s-a purtat cu legionarii prea frumos, ortodox. Dar asta nu l-a determinat pe Spiru să nu ia legătura cu el. La Spiru a fost altă idee, să fie grupuri mici care să se poată apăra mai bine, căci dacă sunt grupuri mari era mai ușor să fie descoperite. Atanasie Berzescu a făcut legătura între Spiru și Uță și a fost martor la evenimente. El i-a cerut lui Spiru să se întâlnească și să fuzioneze, la care Spiru îi spusese că grupurile mai mici se pot mai ușor apăra. Spiru i-a spus că dacă va fi o luptă pentru adevăr, atunci nu se va mai ține seama de credință, de politică, de nimic. Ei dacă s-au întâlnit, s-au avântat, numai că Spiru spre Semenici, iar Uță era spre Luncavița.

Era o delimitare între cele două grupări? Se știa cine, de ce grupă aparține?

Oamenii se mai duceau de colo-colo, ei conlucrau.

Când ei au intrat în această rezistență, eu sunt sigur că aveau o convingere, speranță. De ce era legată această speranță?

Acesta este punctul sensibil al problemei. Toată lumea zice să i-am așteptat pe americani. Ei bine, nu i-am așteptat pe americani. Noi eram convinși că americanii nu vor veni. Americanii au fost convinși că noi eram singuri; că politica care s-a dus s-a desprins de nemți, s-a apropiat de ruși prin politica lui Titulescu și noi la un moment dat ne-am pomenit singuri. Pe nemți îi pierdusem, ceilalți nu erau cu noi și în timpul războiului am fost singuri. Atunci nu aveau decât în Dumnezeu credință și în puterile lor, în credința că totuși va ieși de undeva ceva care să-i ajute pe ei, să deie speranțe, dar aveau speranțe în munți.

Era o acțiune de rezistență, de împotrăvire?

Da, de împotrăvire și de apărare.

Nu dorința de a încerca o schimbare?

Ba da, ei s-au gândit la așa ceva. La un moment dat îmi spune Spiru că în primăvară trebuie să se întâlnească cu echipele pe undeva pe la Timișoara și să se dea o luptă decisivă. Era o speranță să se adune toate grupurile de rezistență. Dar aceasta n-a fost să fie.

Cu ce alte grupuri de rezistență din restul României au avut legături?

Nu, nu aveam.

Totul se reducea până la urmă la Banat, nu?

Da, a fost foarte scurtă treaba de fapt, pentru că au fost primii care au acționat, dar au fost și prinși.

Asta s-a întâmplat în '49?

În '49 i-au lichidat.

Din '44 spre '45, în vara lui '45 a venit o amnistiere, când s-a terminat războiul; și atunci ei au ieșit la lumină și cei care au fost arestați de pe vremea lui Antonescu, de la rebeliune și toată lumea a ieșit din închisoare. După aceea au venit alegerile în '46 și au început din nou urmărirea, i-au arestat pe legionari.

Au fost valuri de prigoană și valuri când a fost mai ușor regimul?

Da, s-a mai întâmplat să fie câte o amnistie care i-a mai lăsat să spere. În această perioadă Spiru s-a dus la Iași și și-a terminat studiile pentru că nu a avut timp în armată.

Soțul dumneavoastră credea de fapt în revenirea la acea normalitate dinainte de război?

Nu știu, la o normalitate bineînțeles; dar credința lui era să se lichideze comunismul. Pentru asta au luptat.

Erau o mie de oameni adepți ai comunismului în toată țara, pentru că comunismul era la început și aceștia erau străini: evrei, unguri. Îmi aduc aminte că eram tineri și vorbeam că în timpul războiului, nemții au început să piardă și ne speriam că o să vină rușii după noi; și tot noi spuneam că România nu va prinde comunismul, că țăranul român e legat de glie. Asta era discuția noastră cu Puiu Suci, Dodo Suci, tineri ce erau de o vârstă cu soră-mea. Dar iată că n-a fost așa, a fost prea mare teroare ca să mai poată bietul om să mai țină la glia lui. A renunțat la glie, a fost o mare teroare.

În perioada asta, soră-mea a fost studentă la Cluj și-a condus pe

parașutiștii ăștia din a doua oară; dar nu este sigur pe care i-a condus de la Cluj la București. Se pare că nu i-a prins în munți, i-au prins pe urmă. A fost și ea urmărită acasă, după care a plecat și ea în munți și a făcut 7 ani. Îmi aduc aminte că dormeam în camera aialaltă amândouă și la un moment dat ne pomenim peste noi, în cameră, plin de miliție și securitate, căutând-o pe ea. Prima dată au dat cu ochii de mine și m-au întrebat, cine este ea. I-am spus că este o colegă de a mea, Neli Domășneanu, o învățătoare de la Plugova. I-au cerut buletinul și ea le-a spus că nu are și că a venit cu căruța și se întoarce mâine. Era Mihăilescu de la Caransebeș care îmi cere adresa surorii mele. Îi dau adresa de la Lugoj a unei prietene de a ei, pleacă la poartă să telefoneze și o prinde acolo. Între timp, un milițian din localitate este chemat să o recunoască și el spune că nu o cunoaște și apoi pleacă. Milițianul își puneă întrebarea dacă să o recunoască sau nu. Când a revenit milițianul mă gândeam să-i spun adevărul, să-i spun că l-am mințit: „Domnule căpitan, acea blondă, știți, este sora mea”. El a încercat să mă lovească, dar numai a făcut gestul și s-a oprit. „De ce ați făcut asta, vă bateți joc de noi?”. „Nu domnule căpitan, dacă dumneavoastră ați fi fost în locul meu ați fi făcut la fel, este sora mea și am încercat s-o apăr”. A lăsat-o și apoi sora mea a plecat în munți, iar noi am rămas pe aici; toamna a fost procesul lui Spiru în '49, ne-a ridicat și pe noi și ne-a dus în Dobrogea. Corneliu era de 3 ani, bunicii de 80 – 90 ani, iar doi dintre ei au și murit acolo. Dobrogenii au fost extraordinari de cumsecade, era o regiune bogată; am nimerit la Cuza Vodă, majoritatea dintre ei erau chiaburi și au avut o perioadă de colectivizare.

Toți aveau domiciliul forțat acolo?

Da, aceștia ne-au ajutat, veneau oamenii cu laptele la ușă ca să nu se știe cine l-a adus.

Și acolo ați fost dumneavoastră izolați?

Da, 7 ani am stat acolo.

Cum era starea de spirit din partea autorităților?

Autoritățile în Dobrogea nu erau chiar așa de scârboase. O dată am răcit ducându-mă la Spiru să-i duc mâncare la grădina noastră, de lângă cimitir. Spiru își făcuse acolo o ascunzătoare, într-o claie de fân, pe dinafară era fân și pe dinăuntru era gol. Mă așteptase să sosesc cu mâncare și făină, dar m-a urmărit securitatea când am plecat de aici. Eu nu i-am văzut pe ei și când am ajuns acolo, Spiru a băgat de seamă dinăuntru, din claia aia, că securitatea e prin împrejur; dar ei la început

nu erau prea experimentați. Au văzut că am intrat în grădină și n-au știut ce e cu mine, nu m-au văzutând am intrat în claia de fân. Toată noaptea am stat în claie că venise o ploaie și mă udase până la piele, Ei au stat toată noaptea în jurul grădinii și eu în claie sub fân și nu am mai putut să plec din cauză că ei erau îngrămădiți acolo. Am rămas în claie și atunci m-am îmbolnăvit. Când am ajuns în Dobrogea, doctorul Adam de la Caransebeș m-a tratat, dar prinsese de veste că o să ne ridice și-mi zice: „Doamna Blănaru, să spuneți că aveți nevoie de tratament și n-aveți voie să stați cu copiii în cameră”. Așa am și făcut și unde s-a mai putut mi-am mai rezolvat să stau singură fără copii, că mai erau și alți copii nu numai ai meu. În general oamenii au fost cumsecade și ne-au ajutat.

După ce v-ați întors de acolo, ați putut să locuiți aici?

Când ne-am întors n-am simțit din partea nimănui nici să mă jignească cu ceva, dar nici să mă lovească, nici miliție, nici securitate. Dumnezeu m-a ajutat, zic eu, dar și comportamentul lui Spiru și al tatălui meu, că a fost și tata în pădure. Când am venit în camera asta, era dispensar veterinar, în cealaltă era ceva agricol; dincolo era grădinița de copii. Nici n-am ajuns bine la gară, că fata care era educatoare la copii acolo a ieșit cu toate și ne-au lăsat în primele camere. Prima dată când am pus piciorul în sat, a fost în casa noastră. Aici doctorul veterinar a fost un om de treabă și m-a întrebat dacă vrem să plece, că dacă vrem el pleacă, dar ne sfătuiește să rămână, că numai bine plătește curentul. Așa că a rămas acolo până și-a deschis dispensarul.

Practic v-a rămas proprietatea casei...

Da, în faptul că am rămas fără probleme, e că nu era pe numele tatălui și nici a lui Spiru, ci era pe numele mamei casa. Mama era moștenitoare aici în casă. N-am avut noi probleme cu confiscarea.

Au fost grupuri de rezistență și în Valea Almăjului și în alte părți ale Banatului. A fost o corelare între ele?

A fost o corelare, acolo a fost Marineasa. A fost un ofițer Vălușescu și au fost mai mulți, dar eu nu-i știu și nici Corneliu nu-și amintește.

Spiru era un om foarte ponderat.

Asta era și în legătură cu idealul lui?

Da, desigur. El nu voia să se răfuiască cu oamenii, ci dimpotrivă. Asta era și după firea omului.

Uță săracul a murit în luptă și prin moartea lui și-a răscumpărat păcatele.

În ce sens păcate...

Eu pe Uță îl cunosc. Nu s-a purtat domnește cu legionarii Uță, dar venind în munți atitudinea era alta, aveau nevoie unii de alții, aveau aceleași idealuri acum. Lucrurile se schimbaseră, nu mai era prefectul Lugojului, era și el ostracizat. De la Craiova, din Oltenia, veneau adeseori la mine ofițeri, că au ordin ca în ziua aceea să meargă în cutare direcție și dacă eu știu că ei sunt acolo să-i anunțe să dispară. Securitatea de la Craiova a venit și au văzut că n-au rezultate și i-au retras pe aceștia și au adus de la Oradea, care erau mai mulți unguri. Aceștia n-au mai făcut așa, au intrat și au început luptele. Ei nu au pornit să atace ei. Ei se organizau pentru „ziua H”, deci niciodată n-ar fi atacat ei.

„Ziua H” ce însemna?

Adică, ziua hotărâtă de atac.

În care ar fi trebuit să izbucnească revolta?

Da. Însemna atacul armatei, că erau rușii în țară, făceau mizerii. Era să mă prindă cu soră-mea la sălaș, dar au fost niște oameni, știți, era plin satul de ruși și aici era unul care se căsătorise cu o rusoaică și a indicat că la noi se poate încartirui mulți, că e casa mare și bietul tata într-adevăr i-a adus și i-a băgat în toată casa. Pe noi ne-a luat și ne-a trimis la sălaș. Nu eram măritată atunci și mergând noi nu ne-am dat seama că doi ruși ne urmăresc. Când am ajuns să trecem în jos pe sălașul nostru, a lui Răzvan, când am ajuns la drumul bătrân mergând spre Teregova, înspre vale, când ne uităm înapoi, doi oameni în deal ne fac semne disperate să fugim. Noi ne-am dat seama că ceva nu este în regulă și am luat-o prin cucuruz și am fugit să mergem înapoi la oamenii noștri, la români. Și ne spun ăia: „Veniți că sunt doi ruși în urma voastră!” Ei n-au văzut că am intrat în porumb și ne-am întors la oamenii noștri, mai departe pe cărare, au dat de mama la sălaș; dar nu i-au făcut nimic la mama, doar i-au luat niște găște, rațe, găini, și au întrebat unde este hazaica. Mama a zis că nu mai este; ea era bătrână și nu i-a făcut nimic. Au luat păsările din curte și-au plecat mai departe. Dar ce spaimă am tras; dacă nu erau oamenii aceia, nu aveam noi prezența de spirit să privim înapoi să ne facă ăia semne, să fugim, și treburi de astea mulți au făcut; sigur că bărbații noștri nu puteau să ne lase așa, neprotejate...

Să vă spun eu acum ceva despre tinerii din vremea mea. Noi ne întrebam: „Ce ne facem dacă vin rușii peste noi?” Din moment ce războiul era pierdut și nemții se retrăgeau... Și au fost printre noi, băieți mai ales, dar și fete... și ca să dau un exemplu, sora mea era studentă în perioada aceea la Istorie – Geografie la Cluj și încadrată în rândul tineretului care lupta contra comunismului. Practic, asta era ideea de bază. Și bineînțeles că autoritățile nu erau de acord cu aceasta și au arestat-o. Au făcut arestări în masă. Mii de studenți au fost arestați în perioada aceea.

Printre care studenți se afla și sora mea, căutată ca să fie arestată. Ea a plecat de la Cluj, că nu voia să se lase arestată. De ce? Nu că îi era frică de faptele ei. Nu că era responsabilă de ce a făcut, dar se temea că pe vremea aceea îi bătea mult pe cei prinși ca să-i spună și pe ceilalți care gândesc la fel cu ei. Și de frica de a băga și pe altcineva în bucluc, nu se lăsau prinși și au început să se ascundă fiecare pe unde au putut. În general în munți s-au ascuns. A venit și sora mea de la Cluj și căutată fiind, a plecat în munți unde era constituită gruparea de luptători anticomuniști. Și a stat un an și ceva, dar în munți, unde au prins-o, mai exact s-a predat singură, pentru că-l prinsese pe tata, pe soțul meu, pe ceilalți deci în masă pe cei care erau fugari. Considera că nu mai are ce să facă singură și s-a predat. Au judecat-o și ce vreau să vă spun că m-a impresionat pe mine e că atunci când au judecat-o, dorința ei a fost ca pedeapsa ce li s-a acordat bătrânilor ce au găzduit-o în timpul acesta, că erau găzduiți în casele oamenilor, să-i fie dată ei, pentru că bătrânii nu aveau nicio vină, doar aceea de a le fi milă de ea, că era amărâtă.

Bineînțeles că securitatea nu a acceptat acest lucru, căci și bătrânii și tinerii, nu conta vârsta dacă erau împotriva regimului, făceau pușcărie; dar nu pușcărie ca acuma, ci cu bătaii la sânge, cu spălări de creier. Ei, sora mea nu a pățit așa ceva, pentru că a fost la începutul perioadei când încă lucrurile nu erau chiar atât de aspre, că nu erau prea experimentați ei, sau încă nu venise influența rusească chiar atât de puternic, nu reușise să prindă atât de puternic. Și atunci a intrat la pușcărie la Mislea și s-a întors acasă după șapte ani. Deci a plecat la 22 și s-a întors la 29. Era în anul II la facultate când a plecat și nu a mai terminat-o, că s-a căsătorit și nici nu a mai avut forță fizică. A murit în primăvară (1998). La Mislea a făcut cea mai bună parte din pușcărie, unde au fost studenți din toată țara, din toate centrele

universitare: Cluj, București, Timișoara, Iași. S-a legat între ele o mare prietenie, ceva ce nu se poate întâmpla în libertate pentru că la necaz omul se adună, se sensibilizează foarte mult.

Tocmai am găsit după moartea ei o mică poezie scrisă cu acul pe pânză. M-a impresionat că am găsit-o după ce ea a murit, că în perioada asta, ea a avut copii, eu am avut copii; ne-a luat valul, ne-a dus... am încercat să ne integrăm în societate, ne-a interesat și pe noi; mâncare, casă, nu numai ideal, am uitat și noi de țară, de rege... Am devenit oameni obișnuiți. Dar nu ne-am lăsat în totalitate. Toată viața mea, vedeți pe mine m-au prins la 28 de ani, pe soră-mea la 22, toată viața am fost atât de pregătiți sufletește de lumea pe care noi o voiam că am avut până la urmă sentimentul că avem dreptate. Și s-a și dovedit acest lucru.

Cum l-ați cunoscut pe Spiru Blănaru?

El fugise din armată, atunci când s-au întors armele, când România a trecut de cealaltă parte, atunci o mare parte din naționaliști ziși legionari (asta era denumirea organizației), era o organizație de tineret, alcătuită de Codreanu prin '21 când a început comunismul în Rusia; atunci s-a alarmat studențimea și se întreba la ce-i de făcut dacă vin comuniștii, cum ne-am întrebat și noi o serie de ani, dar la ei a fost mai înainte treaba asta... Deci Spiru a fugit de la armată, s-a aliat celor ce au venit mai înainte, nu erau grup de studenți ci erau de acum profesioniști, profesori, tot felul de meserii, veniți din Germania, parașutați cu intenția de a deschide un focar în spatele frontului, împotriva rușilor și voiau să se organizeze pe acest lucru. Într-adevăr s-a făcut treaba asta, și venind aici ilegal trebuiau să se ascundă și atunci umblau pe la sălașe și au ajuns și pe la sălașul nostru fiindcă și tatăl nostru era de aceeași credință. Noi eram copii încă și s-a ajuns la sălașul nostru, la câțiva din sat, la majoritatea. Atunci l-am cunoscut eu pe soțul meu, fugar fiind și el era student în anul IV la Drept la Iași, își pregătea examenul de stat. Așa l-am cunoscut.

X – Poezia scrisă în închisoare de altă studentă și dedicată Anișoarei Horescu, sora doamnei Blănaru:

„Strungăreața ta îmi spune.

(Depinde de interpretare)

Că ai pe vino-ncoace în lume.

Sau ești mincinoasă mare

Însă știi că mie-mi place

Să zic că ai pe vino-ncoace.
Dar frumoasă băănăţeană
Cu gropiţe de copii
Cum se-mpacă o partizană
Cu armele sex-appeal”.

Mislea, 18 I 1951

Relaţia specială dintre ele, dintre suflete, să zicem a continuat?
Absolut. Toată viaţa. Erau în stare să se ducă în lume, una după
alta.

Au fost marcaţi copiii de ce i se întâmplase mamei lor, Anișoara?
S-ar putea să fie o urmă, care să-i fi urmărit. Sunt gemeni, băieţi,
în Timişoara, singuri acum după moartea părinţilor.

Soţul dânsei a făcut parte din organizaţie?

Da. Absolut. A făcut şi el puşcărie. Îl chema Olteanu Andron.
Făcea şi el parte din organizaţie, dar nu era sub conducerea lui Spiru
deşi avea aceeaşi factură ideologică.

Credeţi că sora dumneavoastră ar fi putut să formeze o familie
cu cineva din afară?

Da. Se putea. Nu întotdeauna s-au căsătorit aşa. Dar trebuiau să
gândească la fel. În acest context îmi aduc aminte că soţul atunci mi-a
pus o condiţie: să ştiu că el are o obligaţie pentru idealurile lui, el nu
poate să renunţe la idealul lui; doar în cazul acesta ne puteam căsători
dacă şi eu eram de acord. Deci nu aveam nimic împotrivă.

Cine l-a pus în legătură pe Uţă cu soţul dumneavoastră?

După câte ştiu eu profesorul Berzescu de la Lugojel. Am înţeles,
eu nu prea am ştiut treaba asta căci nu se prea vorbea, nici soţul meu
nu-mi spunea mie, pentru motivul că s-ar putea să mă ridice, să mă
bată, pe urmă eu spun şi toată treaba asta poate cădea. Acum eu am
aflat, mai târziu, că la un moment dat s-au întâlnit la sălaşul lui Duicu:
Spiru şi cu Uţă. N-am ştiut până acum.

Când aţi fost deportaţi, care erau legăturile între familiile
dislocate?

Am fost doar cu familia lui Puşchiţă şi cu mai una din Teregova,
o femeie bătrână şi cu nora ei. Noi eram cei mai mulţi, am fost 7, dar 13
am fost de toţi. Chiar dacă aici nici nu ne-am cunoscut, acolo am fost în
relaţii bune şi ne-am ajutat, s-a refăcut o legătură sufletească şi între
noi ca la închisoare.

Pe soţul lui soră-mea, pe tata, din Bărăgan, i-a dus la stuf în

deltă, pentru că ei se părea că o duc prea bine. Spiru era deja mort. Cât timp au stat în Bărăgan, s-au căsătorit, soră-mea cu Olteanu Andron. Și când s-a întors după 2 ani de la stuf s-a angajat ca inginer la Poarta.

Apoi au avut copii, s-au mutat la Timișoara... iar despre fiu-meu, Corneliu, are 52 ani, s-a născut imediat după ce tatăl lui a scăpat de prima urmărire, după prima echipă de parașutiști; și ei au stat atunci fugari un an și ceva și a venit Rădescu și a avut sentimente mai umane și i-a scos în libertate, i-a amnistiat; și în timpul acesta el și-a luat licența în drept și ne-am și căsătorit și la un an s-a născut Corneliu. Ne-am întors din Dobrogea când Corneliu avea 9 ani, primele clase primare le-a urmat acolo, când să intre în liceu a avut mari probleme, a dat examen la toate orașele din jur, dar când ajungeau la dosar ne întrebau: „că noi nu știm că nu are voie să facă școală fiul lui Blănaru?” Atunci cineva din sat ne-a sfătuit să îi schimbăm numele. I-am schimbat numele, i-am dat numele meu de domnișoară: Horescu, dar nu eu, o bunică să-l înfieze care avea origine sănătoasă și bunicul meu fusese muncitor la CFR, deci avea origine sănătoasă. A reușit astfel să facă liceul, Politehnica, a ajuns inginer... deci o viață obișnuită de om.

În Dobrogea toți lucrau la o carieră de piatră, bătrâni, copii, treaba lor. Dar eu, pentru că aveam actele acestea de bolnavă T.B.C., mi-au dat chipurile un serviciu mai ușor, pontatoare în acea carieră.

Dar cum în Dobrogea verile sunt foarte căldu-roase și mă plimbam eu la un moment dat prin cariera aia, mi-era foarte cald și mă așez într-o groapă cum scosese răoamenii piatra, să mănânc la amiază. Nu am simțit că mi-e frig, dar fapt e că peste câteva zile m-am îmbolnăvit rău. Am făcut iar febră, m-am dus la doctor, în fiecare lună mă duceam pentru ăstălalt plămân. Doctorița îmi spune că am făcut o cavernă în celălalt plămân. A trebui să mă internez în spital, am mers la București la un sanatoriu și am stat acolo un an. Când am ajuns la sanatoriu însoțită de o scrisoare de la doctorița din Constanța, acolo era director un ieșan ce făcea Medicina în timp ce Spiru făcuse Dreptul și erau în aceeași organizație; iar el se refugiase pe lângă București ca să-și piardă urma, să scape de arestare. Când m-a văzut, m-a întrebat dacă sunt d-na Blănaru și am avut un tratament cu toate medicamentele și m-a operat. La un an am plecat, am scăpat și de boala asta. Cei din spitale și sanatoriu nu cunoșteau situația mea, eram protejată de director. Ei nu știau pentru că atunci când am plecat de la Cuza Vodă, milițianul de acolo, deși am avut intenția să plec legal, să

fac o cerere pentru că sunt bolnavă, să fiu operată, mi-a spus să nu mai fac cerere că până vine răspunsul eu pot să fiu îngropată de mult... și mi-a dat buletinul și a zis că se face că nu știe nimic. Noi trebuia să ne prezentăm în fiecare duminică, dar eu având certificat de la doctor că nu am voie să fac efort, eu le-am dat și ei le-au luat de bune. Se ducea mama la prezentare sau ceilalți spuneau că eu nu mă pot duce că sunt bolnavă, așa că aveam o scuză, așa că el mi-a dat buletinul și am plecat. Când să mă întorc de la sanatoriu și când am scris că vin acasă că m-am făcut bine, m-am operat, că vin înapoi și trebuia să vină mama după mine din sanatoriu, m-am pomenit că vine un milițian după mine să mă ia. Acum, milițianul, șeful văzând scrisoarea, ca să-și spele și el obrazul a anunțat pe șeful lui, că acum a descoperit el, unde e d-na Blănaru și a trimis un soldat după mine să mă aducă. Și bine a făcut; că directorul i-a pus în mână geamantanul și i-a spus: „D-na Blănaru nu are voie să ducă nimic, că are o operație la șapte coaste”. Fiind el cu geamantanul în mână, directorul i l-a dat milițianului.

De atunci, n-am mai lucrat la stat, că n-am mai putut; că era vorba de actele mele, de pensionare; dacă ar fi puși anii ăștia din Dobrogea, dar nu sunt incluși pentru că eu nu am mai lucrat la stat, că nu am mai avut unde, acolo, în sat. Atunci m-am apucat și am lucrat tot felul, de mână, făceam niște pantofi ce se purtau pe vremea aceea, mai ales pe la mare, cu talpă de pănuș de porumb, deasupra cu fețe lucrate de macrameu. Făceam câte o săptămână la două perechi și luam pe pereche 25 de lei. Dar atât erau sumele, valorile atunci. Apoi mergeam la Medgidia și le vindeam. Cu banii ce-i aveam și de la bunici, supraviețuiam.

Oamenii erau foarte buni. Dacă eram la Domașnea, acum eu iubesc și satul ăsta, dar nu așa fi supraviețuit aici. E drept că aici e și mai multă sărăcie dar acolo regiunea e foarte bogată.

Ați spus că Spiru Blănaru s-ar fi căsătorit cu dumneavoastră doar dacă îi împărtășeați principiile, ideile; deci într-un fel a trebuit să alegeți un drum. Azi dacă v-ați întoarce în timp, ați alege același drum?

Da. Fără să stau pe gânduri.

PETRU ROMÂN (PETRU PARTIZANU)

Suntem tot în Domașnea și vorbim cu Românu Petru, născut în comuna Domașnea, în anul 1921, de profesie agricultor...

Sunt, de fapt, omul locului.

Cum a început totul? Erați om tânăr, nu-i așa?

Da, toți am fost tineri cei care am fost plecați, vreo doi au fost doar mai în vârstă.

Ați făcut războiul?

Da, am fost în armată, m-am încorporat în 1942.

Acest început al organizării are vreo legătură cu participarea în război?

Eu am fost în război, dar poate că nu mă înnebuneauăștia cu proletariatul, n-am fost un chiabur cum doreau comuniștii, am fost un om sărac. Dar în chestia cu războiul, am călcat Rusia și am văzut viața poporului rus în regimul comunist și asta m-a făcut să urăsc comunismul.

Deci v-ați convins pe viu ce înseamnă...

Am văzut viața poporului rus sub regimul acesta și am stat de vorbă cu basarabenii noștri care erau împânziți în toată Rusia, deportați de la casele lor. Erau și bătrâni care știau ce a fost și înainte de a veni comunismul. Dar am avut ghinionul să vină și peste noi același „noroc”; și de asta i-am urât toată viața mea. De asta ne-am organizat toți din Domașnea.

Deci v-ați organizat după ce ați venit din război.

Da, după ce am venit acasă, în timpul alegerilor.

Practic, importante erau pentru dumneavoastră alegerile din 1946... Ați văzut că lucrurile au pornit total greșit, ați văzut că s-au măsluit alegerile.

În 1948 tot la fel nu m-am dus la votare, au plecat cu armata după noi prin sat și de atunci a pornit necazul, ura contra lor mai mare.

Cum v-ați organizat concret? Cine a fost cu inițiativa?

Primul a fost Duicu Ion, era invalid de război. Prieteni am fost. Am fost pe front – și toți știau ce știam și eu. Și asta ne-a făcut să-i urâm.

Ce-ați crezut când v-ați hotărât să vă ridicați împotriva lor, sau lucrurile au evoluat așa că n-ați avut încotro?

Ne-am hotărât să luptăm împotriva lor și după ce a venit armata de ne-o pustiit casa n-am mai putut sta pe acasă, arme am avut și am luptat împotriva lor, nu am mai putut să-i îmbrățișăm.

Ce fapt mai important s-a întâmplat de au venit aceia să vă neutralizeze, să vă ridice? Deci Securitatea, s-a întâmplat ceva deosebit? Care a fost motivul intervenției?

Am fost trădați tot de foștii prieteni ai noștri, cu care ne

întâlneam în ședințe. Când a fost alegerea aia eram toți adunați la Duicu acasă și or venit cu armata acolo peste noi că-i anunțase cineva mai devreme. Or început cu focuri.

Au tras în voi?

Or tras.

Și armata era?

Armata, ea venea la alegeri.

În ce s-au concretizat acțiunile voastre?

Noi am avut pe domnul colonel Uță, care era din 1946 în regiunea noastră, mai mult în Cornereva. Am făcut legături și cu el și el ne îmbărbăta, dacă trebuia să vină cineva străin și ne ajuta.

Deci îndemnul veneau de la el?

Da, ne-am încrezut în dânsul.

Deci speranța era în voi, dar pe de altă parte ați așteptat să vă ajute cineva. Deci ați dorit o schimbare că ați observat că nu merge bine după alegeri.

Nu era bine și știam ce ne așteaptă. Puțini erau totuși comuniști de stat pe atunci, după aia s-au băgat ca oile.

Organizarea a fost localnică, adică doar în Domașnea sau ați fost organizați și cu satele din jur?

Am avut legături și cu Teregova, Cornereva, toate comunele din jur.

Practic această rezistență a fost într-un fel generalizată.

Am avut și din Oltenia, au fost mai mulți din partea muntelui și aveam refugiul în munte că veneau batalioane, că dacă veneau câte un pluton nu ne speriam de ei.

Dar ați avut informatorii voștri care vă anunțau că se pregătește ceva?

Când s-a întâmplat prima dată, noi am fost la Verendin, la o margine de pădure și or venit oamenii din sat când o venit armata și ne-or anunțat că o venit armată multă. Noi eram din toate comunele adunați acolo, stăteam în sălaș și era și domnul colonel Uță cu noi. Am hotărât să ne retragem pe la marginea pădurii să vedem ce fac. N-or venit în pădure, or fost mulți da' le-o fost și lor frică.

Și ei și-au făcut treaba de mântuială?

N-or fost hotărâți chiar să moară ca noi.

Era și un grup condus de Spiru Blănaru. Erau două grupuri?

Domnul Blănaru o plecat numai când o venit armata în pădure.

A fost mai rezervat, nu-i așa?

El cu cumnată-sa și cu socru-se. El stătea pe la sălașuri, pe la prieteni, pe la rude, dar n-o avut de-a face, ca noi, în pădure. Noi acasă n-am mai fost.

Unde ați trăit în pădure?

Am avut bordeie în pământ în zona comunelor, dar am avut și pe munte când venea iarna. Era pădure de brad, erau brazi pletosi și stăteam pe ei pe zăpadă ca și în colibă.

Ați trăit permanent în pădure?

Da.

Cum v-ați organizat cu mâncarea?

Aveam oameni care veneau în sat și noi veneam la ei și luam alimentele. Au fost adevărați români.

Era o solidaritate!

Da. Nemernicii au fost puțini. Dar acum, după ce-o colectivizat lumea, oamenii s-or schimbat.

La Teregova a fost atacat u grup de jandarmi. A fost cineva rănit? Ei susțineau că acela era motivul intervenției armate.

Și ei or fost organizați din timp dar ei stăteau de pândă. Știau că și ei sunt descoperiți cu organizarea lor (cei din Teregova). Și ei or fost trădați, ei făceau câte doi să vadă când vine armata dar și ei au fost trădați de oameni păcătoși. Într-o noapte o prins pe unu care patrula prin sat și l-or legat, l-or bătut, l-or schingiuit să spună de grupul ăsta din Teregova. El n-o spus, era cel mai solid om din comună și o luat bătaie până o crăpat pielea de pe tălpile de la picioare. Țștia din sat or auzit și or dus zvon că-i arestat Anculia Moise și că-i dus la post și l-or scos și l-or dus în pădure.

Acesta a fost deci evenimentul de la post. A fost omorât unul dintre jandarmi?

Atunci, acolo, nu. Dar mai târziu da.

Puteți să-mi evocați niște evenimente sângeroase, de înțeleștări?

Când o venit prima dată armata, n-o murit nimeni, că n-or venit în pădure după noi. Și la Teregova or fost, or mai și murit dintr-ai noștri de colo, teregoveni.

Cât ați stat în pădure?

Doi ani. Din primăvara lui 1948 până în 30 ianuarie 1950, când am fost prinși în pădure. Am fost trădați. Am fost într-un bordei, la adăpost, în pădurea satului. Dar or adus armata peste noi, noi chiar

atunci a dimineața n-am fost atenți. Stăteam în bordei până i-am auzit deasupra bordeiului și un frate de-a lui Duicu ședea lângă scară, că aveam ușă și geam. Și deschide geamul și când pe scară armata. Au început să arunce grenade. Or ieșit toți, eu singuru' am fost dezbrăcat, numa-n cămașă și era unul Cristescu Gheorghe cam fricos, era invalid de război, avea o mână ciungă și n-o vrut să iasă. Mai era unul Lalescu Nicolae din Cornereva. Grenadele bubuiau deasupra noastră. Cei din bordei s-or băgat într-un pârau, o vale, cei cinci. Trei am mai rămas și după ce m-am îmbrăcat, le-am spus: „Haidați afară că vă împușcă!” Da' n-am sărit acolo pe unde or sărit ăilalți, m-am dus până la un pârau. La pârau m-am dus numai eu, restu' veniseră pe partea cealaltă și stăteau acolo după stâncă și îi văd pe toți grămadă acolo și se uitau la armată. Acu, io nu știam că di ce stau ei acolo, era armata pe poziție întorși către noi. Io m-am dus într-acolo, nu că i-am văzut, numa când i-am văzut le-am spus: „Dați-i drumu'!” Când ajung îi văd pe soldați unul lângă altul pe burtă, spre noi, dar n-or făcut nicio mișcare. Or stat cu capul în zăpadă și eu am crezut că-s morți, dar n-or fost. Da' le era frică. Am trecut printre ei și i-am strigat și pe restul. Când or văzut c-am trecut eu, or venit și ei. Dacă ieșeam din cerc, nu ne-ar mai fi prins ei. Ei or luat armata și pe stânga și pe dreapta și ne-or încercuit. Or tras și l-or omorât pe Cristescu Gheorghe, ăla care o fost invalid. Nistor Duicu și cu unul din Buzău, Stelian, or rămas în urmă, nu s-or ținut de noi. Numai eu cu Duicu Ion, cu Duicu Petre, Cristescu Gheorghe și Lalescu Nicolae. Am dat bătaie înainte, ei or rămas. Armata s-o strâns toată pe noi și ei or scăpat. Ei s-or dus prin pădure și i-o pierdut armata. Ei or mai stat vreo trei-patru ani, fratele lui Duicu și celălalt, dar la ăsta i-o degerat picioarele și până primăvara i-o picat degetele de la picioare. Primăvara or fost descoperiți la o colibă la Cornereva. Or plecat de acolo că o venit armata și ăsta n-o putut să meargă și i-o zis la Duicu s-o ia înainte că el vine apoi și el s-o întors înapoi. S-a predat ca să nu-l bage pe moșu a cui o fost coliba unde or stat. Berbecanu Stelian a fost condamnat la moarte și executat. Duicu a fost trădat de un om din comuna Verendin. I-o spus că îi aduce ceva de mâncare, că era toamna târziu. Și în loc să-i aducă mâncare o venit cu armata și pe Duicu Nistor l-o împușcat. Pe celălalt l-o încercuit unde o spus moșu' că-i așteaptă. Pe celălalt l-or prins și l-or condamnat la moarte...

Și cu dumneavoastră ce s-a întâmplat?

Pe noi ne-o prins. Noi am plecat din pârâul acela. Ion Duicu a fost înaintea mea, eu după el, apoi Duicu Petru și Lalescu. Meream unul după altul să ieșim din cercul în care ne-au încercuit. Mai aveam vreo 20 de metri până să ieșim la curbă, văd un ostaș cu pușca mitralieră și s-o deschis foc acolo. L-o împușcat pe Duicu Ion. Eu am făcut stânga împrejur repede cu Duicu Petru și Lalescu. Eu am coborât chiar în vâlceaua aceea. Armata s-a întors spre noi cu grenade. Ne-am culcat într-un pârâu și ei au tras până au crezut că am murit. Pe Lalescu l-a împușcat în mână, dar i-o ieșit glonțul că o ricoșat. Da' ne-o prins, ne-or luat, ne-or legat și ne-or dus pe la securitate, pe la Lugoj, Timișoara și am stat vreo 6 luni.

Când?

În 30 ianuarie 1950. Ne-au condamnat, pe Duicu Petre la 25 de ani, pe Lalescu la 20 de ani și pe mine la 15 ani, că am spus că n-am avut legături, n-am văzut pe nimeni numai pe ăștia de aici. Mi-or spus că „tu trebuia să fii comunist, ai fost proletar”. Am fost duși la mine la Baia-Mare, de acolo am evadat. Eu cu un oltean, ajutat de un ofițer și mai cu unul din Sibiu și un moldovean. Când am ieșit am luat niște vagonete cu minereu și le-am împins c-or spart magazia. Am pus în vagonete explozibil și-or mai murit soldați din ăia care au fost de pază acolo. Pe doi ne-o condamnat la moarte; da am apucat să ieșim, da după aia ne-am despărțit. Am fost cu unul din Sibiu care l-a omorât pe primarul din sat, că o fost beat. Am ajuns iarăși, acum, în pușcărie la Gherla și iară ne-o dus la mină acolo, de unde am evadat.

Ați ajuns acasă?

Nu, nici n-aveam ce căuta acasă. Cu ăsta, care o fost ofițer, Ciucă Marin, ne-o prins mai devreme. Am mers cu un om de vorbă până aproape de Cluj și mi s-o părut mie suspect că n-o vrut să meargă mai departe și ăla o trimis armată peste el și-o murit acolo.

Dar nouă ne-o comutat pedeapsa, că și eu am declarat că n-am vorbit niciodată cu acesta.

Dar dumneavoastră cât timp ați stat în închisoare?

Până în 1964.

Ați mai fost și în alte părți în pușcărie?

Prima pușcărie după ce am evadat a fost la Oradea, chiar în iarna lui 1953 – 1954. Dar cât am stat în pădurea aia n-am prins așa ger cum am prins în închisoare. Ferestrele erau sparte, iar când se schimba garda veneau să ne verifice gratiile, dacă nu le-am spart. Un

ger cumplit că îngheța inima în mine numai cu o salopetă, așa cum am evadat din pușcărie de la mină. Aveam doar 42 de kg. De abia mă mișcam, doar capul îl simțeam că parcă avea 80 de kg. După ce ne dădea seara ciorba și 1/4 kg de pâine ne puneă puțină apă și nu trecerea jumătate de oră că apa era deja înghețată. Am fost singur în celulă.

Dar totuși, ați avut zile...

Dar nici eu nu știu cum am scăpat, dar am fost un om sfârșit. Erau și niște nemernici la închisoare, că ne puneă mai mult apă decât ciorbă...

Încercau să vă extermine astfel.

Da.

Ați fost căsătorit?

Nu. M-am însurat după ce am venit acasă. Când am venit m-or obligat să mă înscriu în colectiv dar n-am vrut. Mi-or dat pământ la 7 km de comuna noastră. Acolo am stat 30 de ani și am crescut vite, viței. Mi-a mers mai bine ca la ăștia din sat. Am muncit, dar la început a fost greu de tot. Când am venit m-am angajat la „Mobilă” la Balta Sărată, dar aveam un salariu de nimic, aveam 230 de lei, din care trăgeam 75 de lei abonamentul. Apoi m-am lăsat și am lucrat la pământ. Mi-am cumpărat și cal. Că am avut 5 ha de pământ.

Ce ne puteți spune de Ișvănuț Dumitru (Sfârloagă)?

Eram nedespărțiți. După ce ne-o prins pe noi, s-o întâlnit cu Nistor, cu Stelian și o trăit până în 1954, când o fost rănit și s-a dus la un prieten în comuna Bătrâni, la agentul sanitar să-i trateze rana, că o fost împușcat la picior. În loc să-l trateze, l-o trădat. El de meserie știa să lucreze la cojoace, și o mai cusut la cojoace și o cusut o perioadă, da' s-o gândit ălci că ar putea fi descoperit și băgat și el în pușcărie... și s-o dus și l-o trădat. Și s-o dus armata, acolo peste el, și o aruncat grenade în pivnița în care era și l-o omorât.

Ce ne puteți spune despre Nistor?

Nistor o fost trădat de socrul unuia din Verendin, care o fost cu noi, Victor și nu mai știu cum. S-o dus să-și ia haine de la nevastă-sa, o anunțat pe socru-se să vină în locul cutare în afară de sat și el o venit și o spus să știe că vine seara târziu când îi aduce haine; dar el o venit cu armată și l-o împușcat pe ăsta și l-o prins pe Victor. Nistor o murit deci în 1953 sau 1954 nu mai țin minte.

Care era interesul pentru care i-au trădat?

Au fost oameni din sat care au trădat pentru bani. Țsta care ne-o trădat pe noi, auzeam că i-ar fi dat bani că își cumpărase primăvara vreo 60 de oi, că el n-avea oi.

Mai trăiește respectivul?

O murit Românul Mihai, tot o rudă mai îndepărtată a tatii; și gineri-se o fost inginer textilist la Lugoj. Acuma, el era dat afară fiindcă fusese legionar și după aia n-o mai fost inginer și o fost la cooperație. Țsta zice că l-ar fi îndemnat pe moșu ca să trădeze, să ducă armata.

Dar cei din sat știau unde sunteți?

Nu știau. Țstia or venit că aveau grădină acolo și or descoperit că am luat fân de acolo. Și era și o femeie, care era vecină cu Duiculeștii ăștia, Elena Popa; aia a venit la pădure. Cristescu Gheorghe ăsta era invalid de o mână, nu putea să lucreze în bordei. Femeia aia o venit cu carul la pădure la lemne și el o stat aproape de marginea pădurii ca să vină să ne anunțe dacă vine cineva pe drum ca să ne urnim de acolo. Țsta o adormit și când o auzit carul că zdrăncăne, că trece prin pietroaiele alea el s-o trezit în grabă da n-o mai putut să vină pe drum și o luat-o pe deal să vină prin niște piroane ca să ajungă la bordei; da ea o ajuns cu carul acolo și oprise boii acolo când ne-am uitat și am văzut-o. O vorbit Ion cu ea că era vecină cu ei, dar s-o schimbat și aia.

Nu s-o putut abține!

Pentru ce o fi făcut nu știu, o luat legătura cu Românul Mihai. Da o pedepsit-o Dumnezeu, ca pe Hristos, că or luat-o de acasă, or dus-o și-or pușcat-o.

Cine?

Ișvănuț Dumitru, că s-o dus să-și ia haine că avea legături cu ei. Toamna târziu or venit în sat, cu Ciurică Nicolae, ăsta-i oltean. Plecase și el mai târziu, că-l arestase pe tatăl lui tot pentru unul de-al lor care era cu noi; unu Luță Vasile, profesor o fost, și era rudenie cu Ciurică. Îl arestase pe tata lu' Ciurică pentru ăla... că fusese ăștia ai noștri cu Luță Vasile pe la ei la stână în munte și or descoperit că are legături cu ăștia; l-o arestat și pe el, pe Ciurică. Apoi o suferit majoritatea din oameni care or fost adevărați români, or tras din greu.

Ce ne puteți spune despre Feneș?

La Feneș s-o stat într-o pădure, erau alții, unu era cu Spiru Blănaru și cu Iacob din Teregoa; când s-o întâmplat atunci când i-o atacat armata, ei s-or refugiat aici în munte, în Rusca. Or stat într-o colibă acolo. Și or vorbit în Feneș la ăla acasă să-i repare bocancii și o

zis că-n sară să se ducă să-și ia bocancii. Armata o fost sara în calea lor și Cimpoca Iacob din Teregova o fost cu ei. Or văzut ei că-i una acolo, dar că-i armată, nu că nu-i armată. Țsta din Feneș ca să nu rămână el așa de ocară că familia lui l-o trădat, a spus că nu se poate să fie armată, nu putea ca tată-se vitreg să fie trădătorul lui și o plecat. Cimpoca Iacob o zis că-i așteaptă aici, că n-are să fie bine. Spiru și cu ăla s-o dus și armata o fost acolo. Pe Spiru Blănaru l-o împușcat într-un picior și ăla din Feneș o căzut mort și atunci a l-o prins pe Spiru Blănaru și ăsta din Teregova o scăpat; s-o întors unde era cumnata lui Blănaru cu socru acolo în colibă, sus în pădure și le-o spus nenorocirea. Și or plecat de la colibă și or venit aici, în partea Domașnei. Le-am văzut urmele prin zăpadă. Umblam noi pe urmele lor dar am auzit focuri de armă. Eram cu Nistor, cu Ion. Da ei s-or băgat la niște rudenii de-a lor și i-o trădat și pe ei niște neamuri. I-o ținut aproape un an și i-o trădat, da' tot l-o condamnat pe moșu' unde-or stat.

Cum o fost cu Lazăr de la Rusca?

Lazăr o fost lăutar, o venit la o nuntă, o cântat.

Nu era localnic din Rusca?

Din Rusca o fost, da o venit la o nuntă, la noi în sat, în Domașnea cu trupa.

Ei erau țigani?

Nu, români. Țștia vorbeau, ca oamenii la nuntă. Noi am fost acolo în pod la un vecin, aproape cu nunta. Vorbeau oamenii cum or băut un pahar mai mult și or pus să cânte lăutarii în cinstea partizanilor și el tot scria, nota, care vorbea de noi, îi scria pe bileta. Or zis că nu-i lucru bun cu ăsta, că-i trădător. A doua zi dimineață, când or plecat, ăștia, or fost doi din Cornereva și cu Mutașcu Petru din Domașnea, l-or așteptat sus la pădure, la Rusca și i-or găsit biletele, i-or spus că-i agentul securității și l-or împușcat. Mutașcu l-o împușcat, da și el după aia, o fost condamnat la moarte.

Aceste fapte s-au întâmpinat când erați în pădure?

Da, înainte de a fi prins Blănaru, la început.

Pe la Rusca au fost partizani?

O fost unul singur, da o stat numa' singur. Ne-am mai întâlnit noi așa, da' nu o stat în bandă cu noi. Singur o haiducit prin munți vreo 4 – 5 ani. După aia i-o oprit pe toți de pe munți să nu mai pășuneze cu oile ca să nu-i mai ajute pe partizani. Haiducu' ăsta se numea Banda Ion, da' unii din comuna Cornereva și-or luat angajament că-l vor prinde. Erau

singurii pe care i-o mai lăsat în munte. Și i-or descoperit bordeiul da' ăsta o mai ieșit pe la ei pe la stână, de i-or dat mâncare. Ei or venit cu ofițeri, de la Timișoara și ăștia i-or lăsat să pășuneze în munte, dar să-l prindă pe ăsta. L-or urmărit și l-or pușcat, i-or tăiat capul și l-o băgat în sac și l-o dus la securitate la Timișoara ca să dovedească că l-or împușcat. Nici la un câine nu-i tai capul, da' unui om! Unul dintre ăia care l-or omorât mai trăiește și acum, din Cornereva. Da' i-or dat foc la gospodărie după aia ai noștri, după ce or scăpat din pușcărie.

Ce ne puteți spune de Gârbin Nistor?

O fost cu noi, pe urmă s-o despărțit de noi cu unul Daba Ion; și o venit unul din Azuga, zicea că a evadat din pușcărie că o împușcat pe primarul din Azuga și o fost condamnat pe 15 ani și i-o făcut revizuirea procesului și l-o dus înapoi la tribunal, unde o fost condamnat. Și l-o dus la tribunal cu cătușe pe mâini, de când s-o coborât din tren, el o dat în milițian, l-o trântit și el o fugit și o ajuns la Cornereva. O stat cu noi un timp în iarna din 1948 spre 1949 și noi ne-am despărțit, am plecat la Feneș, că pe acia era armată multă. Gârbin Nistor și Duicu Ion or plecat cu ăla din Azuga și s-or dus pe Cerna și acolo or stat cât or stat și ăsta o împușcat pe unu. După aia, ăsta din Azuga o plecat în Oltenia și o stat la un preot și după aia o trăit cu nevasta lui, cu preoteasa, și l-ar fi omorât pe preot. O trăit acolo un an de zile peste munți, în Oltenia, l-o adus apoi în Timișoara. Iară o umblat după noi prin munți cu securitatea, mult timp, până l-or prins pe el. O umblat și prin Vrancea da' tot o ajuns și-n pușcărie. L-o condamnat la moarte că o pușcat ofițerii care umblau cu el de-l urmărea, pe 2 ofițeri; da' i-o comutat pedeapsa, deși o fost condamnat la moarte de două ori, pentru popă și pentru ăia 2 ofițeri. Într-un an când eram în pușcăria Gherla aud lanțuri zurăind pe betoanele alea și m-am gândit că-l aduc la mine că eram singur. Când îl aduce, m-o întrebat: „Mă, îl cunoști pe ăsta?” Am zis că nu-l cunosc. El nu m-o mai cunoscut, când eram în pădure aveam barbă, aveam mustață și aicea eram bărbierit, tuns; da' io l-am cunoscut când l-am văzut. M-o spus el că-i condamnat la moarte de Tribunalul din Brașov și i-o comutat pedeapsa la muncă zilnică pe viață. Da' el m-o povestit tot. I-am spus și eu cine sunt. Da' el nu m-o mințit. Când mergea la veceu o luat sârme și și-o băgat pe vâni la mână și în piept la inimă că nu mai putea suporta atâta bătaie. L-o dus la raze și i-o găsit sârma în inimă, dar nu o ajuns la inimă. O trăit așa până s-o eliberat, s-o eliberat înaintea mea din pușcărie. Așa o fost!

PETRU DUICU (BOIERU)

Suntem la Domaşnea şi vorbim cu Duicu Petru, născut la Cornereva, locuieşte în Domaşnea, agricultor, născut în 1927. După închisoare, muncitor. Am vorbit cu Petru Românul despre evenimentele la care aţi participat amândoi. Dumneavoastră sunteţi un pic mai tânăr decât el; cum v-aţi implicat în mişcare? Eraţi totuşi copil, când s-au întâmplat evenimentele...

Da, dar fraţii mei erau mai mari, am avut un frate care a fost în Rusia pe front, Ion, a venit fără trei degete la o mână, a explodat un toc rezervat primit de la americani, le-or dat la ruşi, să meargă peste ei, că la americani le era frică că ajung şi la ei până la urmă... În momentul când a vrut să-l desfacă i-a rupt degetele şi a fost internat într-un spital român; el ştia nemţeşte şi ungureşte... şi au spus că-i taie mâna... el când a văzut a fugit şi a ieşit la o ambulanţă germană. A vorbit cu ei şi l-au luat în spital la ei, şi l-or pus la raze. Nemţii tot timpul or fost mai deştepti ca noi (şi noi suntem deştepti în hoţie) şi la urmă i-or spus că „dumneata rămâi numai cu două degete, restul sunt pierdute”. El s-a bucurat, a rămas acolo, s-a vindecat; după aceea a venit în ţară. El văzuse ce s-o întâmplat în Rusia, că n-aveau ce mânca, populaţia era într-o mizerie oarbă, cum o vrut să ne ducă şi pe noi. Aşa ne duceau şi pe noi la gamelă, trebuia să lucrăm şi să mănânci, dacă nu lucrăm nu mănânci, numai că Dumnezeu a fost mai presus ca noi toţi. Şi frate-miu venind, au sosit alegerile. Ei au organizat la alegeri că lumea să ţină cu ţărăniştii, cu liberalii pe timpul ăla, să nu meargă să voteze cu comuniştii. Dar degeaba, ţărăniştii erau majoritatea, căci comuniştii au ieşit pe hârtie, asta este, hârtia contează; şi la noi se adunau oamenii, veneau cu arme, eu stau afară de sat, la 200 m, aproape. Veneau înarmaţi dacă era ceva, să fie pregătiţi.

Armele acestea erau din război?

Şi din război; dar aici erau arme cât lumea, au trecut ruşi pe aici, a fost armament după război destul aici.

Şi în casa voastră, s-au întâlnit, deci, mai izolat?

Acolo se întruneau mai mult, de la alegerile din 1946 comuniştii or pus la cale să iasă cum vor ei. Am avut unul în organizaţie cu noi, Puşchiţă Petru zis Liberu, pe ăla l-or împuşcat la Timişoara, i-or scos din închisoare şi i-o împuşcat, deşi o fost numai 15 ani condamnat. Puşchiţă Petru a avut o rudă care ţinea cu primarul comunist Ion Babula şi ăsta i-o dat să bage vreo 20 de voturi, votate gata a

comuniștilor. Dar el le-o luat, „lasă vere că eu le bag”, el le-o luat ca să nu le bage, nu le-o băgat. Ne-o arătat voturile, le-am văzut eu după alegeri. Votate gata numai să le bage în urmă. După aceea ei au avut organizația, într-o noapte au fost la Cristescu Ilie și unu i-o văzut, un tâlhar, Cernescu Iosif; o fugit pe urmă de noi, la Timișoara s-o dus; o fugit, s-o făcut mare comunist, s-o făcut pe-acolo... Ș-o venit jandarmii să-i aresteze, ș-atunci o trebuit să fugă. Eu mereu persecutat, nu era pe-atunci Securitate, era Siguranță, am fost dus pe la Lugoj, m-or bătut pe-aicea Miliția că eram în legătură cu ei; mereu, eu le mai spuneam, le duceam mâncare, da, da’ mă băteau pentru frații mei că nu spun unde-s cutare, eu spuneam că nu știu. Am fost cu o armă implicat, tata o fost de vină, m-o și arestat, m-o dus la închisoare la Lugoj, am stat puțin pe timpul ăla prin 1948 – 1947, nu mai țin minte.

Pentru ce? Pentru că ați avut arma acasă?

Am găsit-o arma lor, ei or pierdut-o la un sălaș când or fost atacați, frații mei cu Urdăreanu Gheorghe, cu Cristescu ăsta, de-or pierdut-o și io m-am dus, m-o anunțat ei prin cineva să mă duc s-o caut ș-am găsit-o și tata o spus...

Că ați găsit-o dumneavoastră?

Da și m-or luat și m-or anchetat și până la urmă eu tot în legătură cu ei, ei tot mă anchetau, și când o fost să mă duc în armată eu nu m-am mai dus, am vorbit cu ei din timp. Noaptea am petrecut cu băieții și dimineața m-am dus cu ei.

Asta în '49?

În '48. Am primit pensie și pentru cât am fost fugit.

Și ei unde stăteau?

Prin pădure, pe la oameni, am stat și eu în comuni, la oameni acasă. Că frate-miu, ăsta mare, Ion, era cu barbă ca un preot, ziceai să-i preot; și am mai umblat, mergeam pe la Timișoara, dar pleca pe tren și-și acoperea fața, se făcea că-l doare, era legat, dar prin oraș umbla în haine preotești, ca popă, eu mai la distanță de el... și ce vrusei să vă spun, vezi memoria ți se duce, că atâția ani mă credeți pe cuvântul meu c-am știut cred că vreo sută de poezii, de-a lui Crainic, am știut Luceafărul strofă cu strofă, am știut Calen-darul Damaschin, învățat de la niște preoți la Gherla; da cum am ajuns cu preoții, că eu mai mult la celulă am stat că eu aveam 25 muncă silnică, 58 de toți numai că se contopea ăl mai mare; și fiind la infirmerie, m-a întrebat de la ce cameră am venit, ca să mă ducă înapoi; eu știam că în camerele mari e

mai bine, vedeam în oraș, noi nu vedeam decât în curte unde era plimbarea. Era o celulă mică, eram 20 de oameni, erau patru rânduri de paturi, nu puteai să stai pe pat de la 5 până la 10 seara, dacă te prindeai, când a fost chestia cu Ungaria, dădea cu parii-n noi ca în animale, 25 la fund sau 7 zile de carceră cum își făcea miliția-nul, că milițianul îți făcea raportul, numai Duminica se bătea, în alte zile nu; și am stat un timp lângă camera șefului de secție, celulă unde se bătea. Când da cu paru' și țipa omu' îl ținea de gură, unii de picioare, parcă da în dumneata, parcă da cu oase în dumneata, în inimă parcă te-mpungea când auzai că dă să țipe omul și-l ținea de gură și da ca-n animal. Asta o fost și acuma, chiar la Timișoara vorbiră unii cu deportările și spunea săracii cum or încercuit comuna, cum i-o dus în Bărăgan, o spus exact adevărul că io am fost la Checea, când s-o sfințit monumentul al deportaților, am fost chemat, invitat și câți or murit ai bătrâni acolo și la noi doi ai lui Blănaru, doi ai bătrâni, buncii.

În Bărăgan au murit?

Da, da.

Părinții lui doamna?

Părinții lui doamna o murit și ei; tata ei acasă săracu', și soția iar acasă. El săracu' o fost închis, am stat și cu el la Gherla (cu Spiru Blănaru) la pușcărie; și atâta de secret trebuia să fii, că erau cu bățai, cu dezastru acolo. Când am intrat peste el în cameră, am dat mâna cu el, o mai fost unu Cristescu, de la noi din comună. Și pe urmă mi-o șoptit ei să nu vorbesc către nima nimic, auzăsăm noi de la Timișoara că ce-i în Gherla, să nu spun că-s dintr-o comună cu ei. Mă ispiteau unii: îi cunoști? nu-i cunosc, spuneam eu, suntem dintr-un județ. Știi, că-te-ntreba pe dumneata, te-ntreba de mine, ei cum erau legionari erau urmăriți să eu nu recunoșteam.

În Domașnea legionarii au fost mulți? Sau numai familia Blănaru mai degrabă și cei care au fost în preajma lor?

Au mai fost vreo câțiva.

Dar voi nu ați fost cu ei?

Nu, noi nu.

Familia dvs. a făcut vreo politică sau a fost numai împotriva comunismului?

Au fost delegați la Partidul Țărănist. Și eu am fost acuma la toate alegerile delegat.

De la evenimentele de atunci, la care ați participat în '48 când

trebuia să mergeți la armată și-ați plecat în pădure, ce puteți să ne spuneți de atunci?

Peripeții multe. Cu securitatea n-am avut decât atunci când ne-or prins la atac. Ei or tras, noi am tras, ăsta-i adevărul.

Atunci când v-or surprins în coliba aia, în adăpostul ăla?

Da. Da' o fost nenorocirea, mi s-o spart țaва, că am avut o cârpă băgată pe țaва, chiar dacă aș fi vrut să trag, mi s-o spart țaва. Că o curățam, am curățat-o ș-am băgat cârpă să nu intre murdărie, când a venit securitatea eu nu mi-am mai amintit de cârpă; în primul foc s-o și spart țaва. Ei or zis c-am tras până s-a spart țaва, dar adevărul ăsta o fost care vi-l spun eu acum.

Atunci când a fost să ne prindă eu am vrut să mă-mpușc, nu m-a lăsat Petru Romănu. Nimic, nu te-mpuști. Dăm tot pe morți, ăi morți ne-o adus mâncare, că murise frate-miu Ion, l-am văzut că-i mort și cu Cristescu Gheorghe. Securitatea strâgă „măinile sus!”. Romănu fusese pe front și ridică mâinile sus, dacă ridici mâinile sus nu au voie să mai tragă, că dacă trage și omu' s-o predat, ești criminal de război. Sunt legi internaționale, s-o ridicat o batistă sus, și n-o mai tras, dar or sărit pe noi, ne-or legat, ne-o mai dat vreo câteva până ne-o dus la securitate, acolo ne-o bumbăcit bine, capu' meu e spart. M-am spânzurat în securitate la Timișoara, nu-i securitatea aia, că v-aș arăta ușa unde m-am spânzurat...

În beci acolo?

Da, în beci. Se vede nodu' de unde am scos aritu de m-am spânzurat eu, se vede acolo, îs numai șase celule, trei pe-o parte, trei pe alta. Atâta am suferit de chin, mă băteau să spun cu cine am avut legături, unde-s ei. Eu am zis mai bine mor și să nu mai spun nimic. Asta mi-o fost țaнта. Ce să mai spun? Dar salvarea o fost alta: cum m-am spânzurat, s-o rupt brăcinarul, făcut din fuior. Ei dacă știau îl luau, nu-ți lăsa nimic, nici șireturile. Când te bagă la izolat, nici alea nu ți le lasă, că doar se rup, dă-le Doamne. Că am fost băgat la izolat, curea de acas și eu cum să fac pe la veceu am găsit o sârmă, și am săpat în zid, la tocul de la ușa era un nod sărit și eu am săpat cu sârma și să intre ăla să pot să mă spânzur. O celulă mică, era îngustă, numai cât era un priț de un metru jumătate, adică nu era lung. Stăteam zgârcit pe el, dacă întindeam picioarele îmi ieșeau afară, scândură goală, nu era pătură, nu era haine și numai noaptea am săpat, ziua mă auzea milițianul, cunoșteam pașii când se ducea, la el după sunete știi; și ce

să fac eu, găsisem nodul ălci că n-aveai unde să sufli, că deasupra de uşă era o plasă de sârmă, ca ciuru' deasă şi becu' era afară, zi şi noapte ardea becu, că geamu' nu exista. Ş-am săpat eu, cât am săpat şi-ntr-o noapte gata am tras priciu acolo, m-am legat la gât şi mi-am dat drumul. M-am trezit ca din vis, noroc că s-o rupt, eram mort atunci, că nu ştiu când am căzut, nu ştiu nimic de-asta.

Deci eraţi inconştient de fapt, când aţi căzut?

Sigur că eu n-am ştiut de mine nimic; când m-am trezât jos, m-am şi lovit, plus lovit de ei, toate oasele erau în mine negre, picioarele erau umflate, când călcam, călcam ca pe ace, te bătea la tălpi şi unde-s eu când m-am spânzurat, voiam să mă duc de pe lume, încercai să îl înnod iară, nu s-a mai ajuns, aia o fost salvarea, nu s-a mai putut, o fost scurt şi n-am mai putut să mă leg. Asta tot Dumnezeu le dirijează, toate lucrurile de la Dumnezeu sunt dirijate. Dumnezeu spune gata, gata nu mai există... şi până la urmă văzând că nu se poate, mi-am dat cu pumnii în cap, am zis: „of că n-am murit, ce mă fac eu...”. Ştiam că toată ziua la anchetă, băţai; şi ca să spun până la urmă... am stat şi a doua zi mă bagă c-un turnător. O zis că-i maior, unul Gavrilă Ion.

Nu-i din părţile noastre?

Nu, de la Azuga. Mă scoate de acolo: „fă-ţi bagajul!”. Ce bagaj, că eu aveam doar hainele de pe mine. M-o scos afară şi mă băgă la... erau trei camere, eram la 37, 36, 35 mă bagă. La el pătură, perină la cap: „Apă cum, cu dumneata ce-i?”. „Ce să fie, am fost fugit!”, am spus tot ce le-am spus şi lor. Şi vor să scoată din mine, da' eu nu ştiu, că-şi spune tot. „Mă, să nu spui, să nu fii prost”, ba eu nu ştiu că tot aş spune, aş scăpa uşor dacă aş şti să spun. Aia-s vinovaţi care ne-o ajutat şi ăia-s morţi. Când vine masa de prânz mie îmi dă 250 g de pâine, apă chioară, cu un cartof, doi, dacă erau, un morcov dacă se nimerea, asta era mâncarea. Lui îi aduce numai gros, o gamelă plină şi groasă şi grăsimi pe deasupra, credea că io's copil şi plus 500 g de pită. El spunea că „mă scot la curăţenie, îşi bat joc de mine”, da' n-am spus nimic. „Bă prost ai fost că n-ai spus, dacă ştii să spui, eu păcat că nu ştiu”; era ş-o namilă de om, se făcea că-l durea stomacu' şi bătea la uşă, ca să ducă să dea fiţuici, ca să-i spună ce ziceam eu. Altă dată venea miliţianul. „Hai că ai de făcut curăţenie”, îi dădea mâncare, credea că eu nu ştiu, o vrut să-mi dea şi mie mâncare. „Nu pot”, spuneam. „Voi aţi avut legături să treceţi frontiera”, cutare... I-am spus: „legături nu am avut cu nimeni, puteam

trece când vream", dar da 'napoi atunci, tot pe mâna lor intrai. Noi eram înarmați, treceam și pe la pichet, aveam pușcă mitralieră, dar degeaba treceam. Și criminalul a stat vreo trei zile și trei nopți, m-a tras de limbă, n-o scos nimic. O băgat pe Petru Românu, că eu auzeam, numai o cameră ne despărțea; auzeam că vorbeau acolo dar Românu o știut iară, om cu experiență; dar o băgat pe altul. Era țăran din Cornereva, când ne-o prins pe toți trei, pe unul Lalescu, da' o murit. Și ăsta râdea cu el, râdea cu tâlharul ăla, povesteau; dar un căpitan, Cristescu, de vizavi de la 34 striga: „Mă tu râzi cu ăla, ăla-i turnător, vrea să te tragă de limbă, mă tu ești prost”. Cred că l-o condamnat la moarte pe căpitanu' ăsta că n-am mai auzit de el, era dinspre Oravița. La Românu am strigat eu: „nano Petre?” „Las că știu eu”, că am prins momentul că-l scotea pe Gavrilă și-l ducea la birou. Că tot de acolo de vizavi de mine era Casapu de la Teregovă, îl văd acolo la bec cu o sârmă, băgase sârma să se electrocuteze. „Tu cine ești acolo” îl întreb eu „Îs om de către Caransebeș”. „Da' de unde ești?” „Din Domașnea”. „A, că și eu, aici e Ghiță Casapu de la Teregovă”, a fost în lot cu mine, eu eram șef de lot din cauza fraților, dacă-l prindeau pe unul din frații mei, primeam condamnare mai mică.

Ce s-o întâmplat cu părinții dvs?

Părinții... Mama a fost și ea dusă săraca, dusă cu unu Drăgan Petre, l-o dus de la Caransebeș, legat cu cătușe.

Trăiește acest Drăgan Petre?

Trăiește.

Și cel de la Teregovă?

E mort. A avut 12 ani condamnare...

Mama a fost închisă, nu condamnată, condamnată în luni; administrativ te țineau, că spuneau ai mei c-or venit să întrebe de unde-i mâncarea, hainele. Eu n-am spus nimic, că legile internaționale prevăd dacă-i tată, mamă, soră, frate nu pot fi condamnați, dar ei au trecut peste toate astea.

Mama mea, când am fost la Lugoj, era internată în spitalul de nebuni, da' n-o fost membră. Ca să vă spun; mă întreabă Kling, șeful securității din Lugoj și cu Zăbăilă, care m-o anchetat, din comuna Cornea... ș-am auzit că-i la Lugoj, aș vrea să stau cu el de vorbă...

Trăiește în Lugoj?

Cică trăiește în Lugoj, mi-o spus cineva. Și Zăbăilă mă întreabă „de când nu te-ai întâlnit cu tata și cu mama?” „De cum am plecat

de-acasă...; dar mâncarea, haine, tot de la ei erau. „Cică dacă ești sincer...”; că frate-miu Nistor scăpase când i-o prins pe Ion, el scăpase cu unu Berbecaru Stelian, o scăpat atunci din cercul ăla. „Numai să fii sincer, să ne spui unde-s. Eu ce știu vă spun tot”, m-o anchetat mult că unde s-o dus ei în Cornereva, la cine? Domnule n-am fost la nimenea acolo, da’ noi tot de la oameni am trăit. Nu știu!”... Și s-o ținut de cuvânt, s-o dus noaptea s-o aducă pe mama de la Spitalul de nebuni. La Lugoj la securitate odată mă trezesc că zice Kling, șefu’ securității: „Bătrâno vrei să-ți vezi copiii?”

Asta la începutul anchetei?

Atunci, când m-o dus câta, nu știu dacă am stat o oră la Caransebeș, acolo. „Care-i Duicu?” „Eu”. Am căutat după tine prin nori, prin ceață...” eram legat cu mâinile la spate, că de aia eu am colaborat cu ei mai mult, că eu am stat și ei or dat, păi n-am avut ce face, n-aveam cum, o trebuit să stau. „Cică vrei să-ți vezi copiii?” Cică: „Da”. Și deschide o ușă cum ar fi aici să treci din camera cealaltă. Cică: „Petre vino aici”, zice către mine, eram cu Românul la el, erau niște securiști care stăteau; și când intru: „Săru-mâna mamă”. „Ce-i cu tine?” „Uite m-o prins, Neica Ion îi mort, Ghiță iară-i mort, Nistor cred că l-o prins și pe el”; dar știam că nu-l prinseseră. Ea se apucă să ne apere pe noi și să dea vina pe morți. Ea n-o fost nebună, numai s-o făcut că-i nebună: „Păi n-ați ascultat tu și cu Petru, ați fost duși în eroare de ei”, că noi așa am spus, că ne-o amenințat că ne-mpușcă”. Am vrut să ne predăm, da’ o zis că ne-mpușcă și n-am avut curajul”, povești d-astea. Și biata mamă: „da’ hainele de unde le aveți?” „Neica Ion ni le-o adus”, da’ toate hainele erau de acas. Iar atunci am văzut că ea-i normală și ea a dat tot pe morți... „mâncare, de unde ați avut mâncare?” Da’ toată o fost de acas, făina albă, toate de mama au fost aduse, trimise de unu’ din marginea comunei la el o lăsat-o și noi am luat-o de-acolo.

Cine era? Știți numele?

Lică Struț.

Mai trăiește?

Trăiește, dar îi mai bătrân, îi cam frică. Atunci nu-i era frică, era la poștă și sărac, oameni săraci da’ bun la suflet și așa cu biată mamă, ne-o căutat să ne apere pe toți: „A, tu cu Pătru ați fost duși de Ghiță și de Ion”, că știa că ăia’ s morți; „și Nistor săracu’ el nu-i vinovat”, ne-o zis, îl prinde pe Nistor, „Ion îi vinovat”, o dat pe morți. Vedeam că atunci ea o fost normală la cap, numai s-o făcut că-i nebună săraca; o

jucat teatru, c-o băteau, o persecutau, nu mai știa ce să mai facă, numai știa săraca. Până la urmă o arestat-o, o doamnă săraca, o doctoriță mereu tot o venit și după ce-o scăpat de-acolo, o venit pe la ea, am avut ș-o fotografie a lui doamna doctor.

Din Lugoj?

Nu din Lugoj. De-acolo, unde o stat în lagăr.

Unde? Unde o fost în lagăr?

Către București, nu știu unde, ei nu s-o interesat eu aș fi știut toate astea, cum ei nu s-o interesat? E drept nu te puteai interesa pe timpul ăla, noi am stat ca-n mormânt, în 14 ani și jumătate am avut un singur vorbitor ș-un pachet din întâmplare. În '51 eram aleși pentru mină. Lot, să ne ducă în mină.

Ați fost împreună cu Petru Românu?

Da, cu el, da' el o evadat, ș-acolo odată mă trezesc, știam cu bătaile din Gherla, când eram aleși să ne ducă la mină. „Duicu Petru!” Am fost mort, mi-o săcat picioarele, am crezut că pic din picioare. Cică: „Jeși afară!” „Am crezut că mă duce la bătaie, da' m-o dus, m-o trimis a mei pachet, da' din întâmplare cred că o trimis un pachet aici, în închisoarea asta. Și când ajung acolo... „semnează aici că ai pachet”. Era poliție, că de asta vă spun: criminalii au scuză că s-o întâmplat crime în pușcărie; și ei n-o știut nimica ani de zile, cică deținuții și-or făcut de cap, puși de ei... și văzuseși o pungă mare cu zahăr cubic, cum era atunci, la țară spuneam coțche, slănină, brânză, nu știu mai ce; mi-o dat vreo patru bucăți de zahăr, o bucătică de brânză și restul toate le-o pus criminalii ăia, care-o fost deținuți, și politicu' n-o zis „de ce iei de la el?” nimic, țigări nimic, c-o fost și țigări. Toate le-o golit într-o ladă și le-o fumat ei.

Ceilalți?

Ei, turnătorii de-acolo și mie mi-o dat în mână... așa le-am adus „haida' de sus”, da' am fost bucuroși, n-am zis că „di ce nu-mi dai?” Când am ajuns sus, mort, schimbat la față, și zâc „ține-ți acolo, împărțiți-le”. Le-am dat și lor câte-o bucată, să guste, „c-ai fost mort când ai plecat, te-am văzut că te-ai schimbat la față”, ai crezut că te duce la reeducare, te omorau cu parele, asta-i reeducarea. Și uite, „mi-o venit pachet”, și le spusei, „o fost zahăr destul, mult, o fost țigări”, „lasă, nu-i nimic, bine c-ai scăpat”.

Ș-am scăpat la mină, acolo am fost fericit, c-am scăpat acolo, acolo turnătorii nu mai puteau face nimic. Acolo l-o adus pe Ștefănescu

care-o judecat, judecătorul ăla care-o judecat oameni de-a noștri; și l-o condamnat și ei... crimă contra umanității, dar n-o stat mult că l-o huiduit lumea, l-o dus, l-o luat de acolo. Cu Român, am avut noroc cu Român prin anchetă, poate v-o fi spus el, nu v-o spus, el ne ținea lecții cu noi că din întâmplare la Lugoj ne-o băgat împreună, da' din întâmplare că n-aveam casetofone atunci, atunci ne lăsa intenționat „mă să nu spui”, să nu cutare, „ș-atuncea mă, să nu spui” că știi aia, că știi aia... și îți punea casetă”, bă, pă cum tu zâci că nu știi?” da' atunci n-aveau, căutasem, ș-atuncea auzisem eu, căutasem, mă uitam sub preț, peste tot, prin pereți, pe cuvântul meu, mi-era frică. Atunci a se foloseau de turnători, atât că n-aveau altă metodă și în Român am avut norocul cel mare că ne-o ținut lecții: „Măi asta spui, asta, asta”. Ne-am organizat, ce să cam spunem, că ăla băgase vreo doi oameni de la Cornereva: Lalescu, i-o spus: „Măi, eu vă omor pe-amândoi care va spune, în pușcărie ne întâlnim noi și cu viața nu scăpați de aici”. Atâta. Morții o dus tot, tu nu ști, nu ai fost niciunde; și ei tot te-ntreba, și te-ntreba, nu o declarație, multe declarații că poate într-una scapi și spui. Scapi și nu dai într-una ca-n alta și de-aia îți lua mai multe declarații. Păi, eu am declarat odată că am stat pe munte, dar nici n-am fost acolo, că am fost la un cioban de la Sibiu, spuneam că este și... „cum îl cheamă?” Ion pe vârful Godeanului; „n-o fost niciun Ion, că nici n-am fost pe-acolo”, o trebuit să spun ceva, n-aveai cum”, păi și mai cum?” Dom-le așa, „Ion striga la el”, nu știu, da' nici n-o fost niciun Ion, niciun... numai trebuia să mai spun d-ăștia. „Și mâncare?”... „Ne mai duceam și furam”; dar n-am furat niciodată, bată-mă Dumnezeu, cât am stat eu, dacă am luat vreodată câta mâncare, ne-am dus la oameni. Ne-o dat oamenii... numai am spus c-am furat, unde am găsit. Ne-am mai luat și-am mâncat, să nu implicăm pe alții, era prea bine atunci; dar trebuia să spun, că te-ntreba în anul cutare, unde-ai stat, cum ai făcut, o vrut să mă implice iară, că am fost când s-o împușcat unul, nu știu care, că cu ce pot dovedi că Moatăr Martin s-o scăpat de-o băgat doi oameni la pușcărie și cum o băgat...

Ăsta-i tot de-al vostru?

Moatăr de la Slatina, care-o murit, o fost legionar, o implicat cu unu' care-o fost împușcat la Luncavița; dar n-o fost el, „pă da' cu ce îmi poți dovedi?” Cum să nu pot dovedi, că am stat la cutare, și la cutare; și ne trezim cu ei la securitate, cu doi nemți de la Teregova. De aici, i-o arestat de-acasă, că el o stat la ei timpul ăla, cum o zis și către mine,

dom'le eu n-am cum, că eu am stat în pădure. Ei voiau să spun și eu cum l-or prins pe Moatăr; „spuneți-mi dvs., aduceți-mi martori că eu am fost acolo”, ei ca să mă prindă și pe mine, cum l-o prins pe el, veneau la mine și ziceau că „Românu o spus tot”, se ducea la Românu și-i spunea că „Duicu o spus tot” și așa făceau. Dom-le, eu nu știu nimic, dacă el știe să vă spună, aduceți-l aici să vă spună el, eu nu știu nimic”. Așa lucrau ș-o prins pe mulți. Au fost oameni băgați la pușcărie, o spus unu, doi, și pe urmă s-o spus unu' pe altul. Da' la noi, mulțumescu' lui bunul Dumnezeu, nu am băgat pe nimeni la pușcărie. Dacă n-am spus nici de părinții mei, că știam că ăștia nu respectă legile...

Pe fratele dvs. l-or mai găsit?

L-au arestat mai târziu, pe fratele al doilea, după doi ani l-au arestat pe Nistor. Ciurică știe mai bine, exact cum s-o întâmplat, că de la el o plecat și s-o dus la Verendin cu mai unu' de-acolo, Curescu Victor; socru' alți' ăla i-o trădat... ș-o fost un maior care o mers cu trupa acolo, unu' Duță Ion a condus securitatea, era securist și era cu noi în Asociație, până i-am făcut noi bucata ș-o întins-o d'acea... și el o dat ordin să i se aducă teniși să nu se facă zgomot, ca să-i prindă. I-am spus eu „de ce dumneata, dacă erai de bună credință, să fi făcut cu pistolul”, că eu am pățit cu pistolu' ăla nemțesc de 32 de cartușe „și dumneata puteai face un zgomot ca ei să fugă”. Dar el n-o mai recunoscut, lui Ciurică i-o spus toată întâmplarea asta, da' pe urmă o plecat d-acia de la noi de la Reșița la asociație, nu l-am mai primit... o spus să nu mai fie primit la nicio ședință, o plecat, s-o dus către București, unde nu-l cunoștea nimeni. Era și acolo în legătură cu S.R.I. Pe Nistor l-o împușcat în luptă, o murit săracu', în drum spre spital... unii zic că s-ar fi împușcat el, eu nu știu, și frate-miu ăstalat Samuilă, ăsta o murit afară și ăsta o fost închis, o fost luat de la Timișoara, de la unu' din comuna Cornereva, care locuia în Timișoara; și el o vrut să se angajeze la tramvaie, o fost condamnat trei ani și pe urmă cu domiciliul obligatoriu, el o murit acasă, el n-o fost fugit.

Era mai mic?

Era mai mare. Eu am fost cel mai mic, pe urmă Samuilă, pe urmă Nistor și cel mai mare Ion; și el era în legătură cu ei dar nu l-o descoperit nimic. I-o spus a mei: „Du-te, dacă poți să scapi, tu să dispari din ochii lor”. Ș s-o dus să-l aresteze pe ăla, și l-or găsit și pe el acolo. „Cine-i?” „Un consătean”, „cum îi spune?” „Duicu”. „Ăăă... care Duicu?” „Duicu Samuilă”, gata, frate cu Duicu. Cum am fost la asociație la

Timișoara (la noi nu se-nființase încă asociația) ș-ntreb „dom’le, aş putea să mă-nscriu şi eu aici la asociație, că la noi...” „De unde ești?” „Din Banat”. Cum îți spune?” „Duicu”... A... frate cu Duicu Ion, ei o și știut.

După ce ați fost arestat, or mai continuat mișcările astea, or mai rămas oameni în pădure?

Au mai rămas, o fost Ciurică, o fost...

Cam câți ani?

Ciurică o durat ăl mai mult, pân’ în ’54. Eu în ’50 am fost prins.

Și când ați scăpat din mină?

În ’64, atunci m-am eliberat. Am făcut 14 ani jumătate de pușcărie, și am primit 300 de lei; am învățat limba engleză, dar am uitat, n-am avut cu cine să vorbesc. O fost atunci cu chestia cu Ungaria, un locotenent sau sublocotenent de la Valea Bârgăului, imediat o organizat o unitate de tancuri, să vină să dea drumul la Gherla și Aiud.

De acolo? De unde știți?

Pă, o fost închis cu noi, pe el l o condamnat la moarte pe ofițeri, erau cu 15 ani, cu 20, cu muncă silnică, erau cu noi arestați, d-aia știu.

S-a gândit o ridicare generală, în masă?

Sigur că da, erau și pregătiți la Cornereva; col. Uță o avut pregătiți dar nu știa toată lumea, în cazul în care erau prinși să nu poată să spună, că pe unul l-au prins, n-o mai putu’ rezista în anchetă; dar ăsta o fost deștept, toată comuna o spus-o, începând de la nr. 1 de casă și nu i-o putut aresta.

După ce ați fost fugiți în pădure, vă-ntoarceți și-i atacați cumva pe comuniști?

Nu. Dar ne acuză, noi treceam pe lângă securiști sara, că ei nu ne cunoșteau; ce-am atacat a fost trei milițieni: în județul Mehedinți, au vrut să tragă în noi, i-am dezarmat, ei or vrut să tragă în noi dar noi am tras în părți, să-i speriem, le-am luat armele și cartușele și i-am lăsat să plece.

GHEORGHE BENGHIA

Născut în 1931, plugar din Domașnea...

Poate din tradiție, căci strămoșii mei când a fost războiul mondial, au trecut voluntari de partea regatului României pentru a elibera Banatul și Ardealul de Imperiul Austro-ungar. Această tradiție poate m-a influențat și pe mine, când s-au ridicat partizanii aici la Domașnea, când am văzut că au făcut miș-mașuri. Și tata a fost

oarecum revoltat, mi-a intrat și mie în cap și în suflet să fiu și eu alături de revoluționarii ăștia, partizanii numiți, care sperau că vor veni americanii și ne-or scăpa de toate jugurile astea. Plus că tata a fost pe front, cum au trecut Prutul până au dat înapoi iarăși și ne-a povestit toate relele pe care le-au pățit rușii; cum stăteau grămezile de grâu și de toate și putrezeau pe la gări și n-aveau curaj să se ducă și mureau de foame bieții țărani. Și pe chestia asta am fost și eu oarecum influențat, revoltat: „Cum domnule să iei pământul, să nu-i dai de mâncare”? Și am intrat și eu, i-am ajutat cu mâncare, am amenajat o colibă pe acolo, pe sus. Armament n-am prea avut, dar mi-au dat ei și legau cumva cu sârme, încercam să facem și noi o barieră pe aici ca să nu mai treacă rușii, să rupem calea ferată. Am colaborat cu ei pe la diferite ședințe, pe la diferite planuri ca să-i împiedicăm pe comuniști, ca să nu ia așa mare amploare. A fost altceva, am fost vânduți probabil. Am căzut și am făcut pușcărie 12 ani.

Când v-au prins?

În 1950.

Cu cine?

Am fost cu Duicu Nistor. Și în 1950 de 1 septembrie au făcut o șmecherie cu copilul lui Banda, au băgat un turnător de ășta, a evadat din securitate, asta a fost vorba lor: „Am nevastă de la Rusca și am fost cu ei, cu ruscanii”. Și ășta a spus tot ce a știut omul, și cum să-l prindă pe tată-său și a spus și de mine că eu sunt un domășnean care poartă legătura între Rusca și Domașnea. I-a spus cum mă cheamă, am fost arestat, bătut, dar nu așa, bătut cu parul, chinuit și unghiile la picioare trase de către Zăbăilă care acum îi la Lugoj și are o pensie bună, și îi bine. Iar eu tot cu bolile de când am ieșit din pușcărie; chiar acum am stat în spital cu TBC 2 luni, am și diabet care nu mă mai poate scoate. În pușcărie am fost la Caransebeș, la Timișoara, am fost la Văcărești, de la Văcărești în Gherla, din Gherla în '51 chiar în vinerea Paștelui ne-a dus la mină la Baia Sprie. Condiții foarte grele de muncă. Am cunoscut foarte mulți oameni în Baia Sprie, că a fost colonie de 1 200 de oameni. A dat Dumnezeu și am scăpat. M-am rugat de un doctor Marcoci, oameni cumsecade, buni, nu știu dacă-or mai trăi, în special Veseloski mă simpatiza că erau cu țărăniștii, zicea că-s copilul coloniei și mă proteja oarecum când aveau ocazia să mă scutească câte o zi.

Lucram în condiții foarte grele și am insistat să mă trimită la pușcărie să iau legătură cu familia pentru că atunci era Szabó Zoltan,

când începuseră lucrurile să se îmbunătățească și să prind ceva legături, că aveam nevastă și aveam un copil și cu altul era gravidă, când a rămas singură, nu știa nimica. Apoi m-a trimis la Aiud unde am lucrat în fabrică. Acolo a fost aer curat și a dat Dumnezeu și am primit legături cu familia. Am primit scrisoare. Apoi a început revoluția în Ungaria și ne-au trimis în Galați. Ne-au scos de aici, că eram mulți, se temeau să nu vină ungurii să ne scoată. În Galați erau condiții foarte grele, nu ne-au dat de mâncare odată 3 zile, numai lături, au zis că n-au apă. Au adus mâncare de la armată, era foarte bună, în pușcărie nu mai mâncasem așa mâncare. După o lună de zile ne-a trimis în Botoșani, iar din Botoșani ne-au eliberat în 1962, în 28 august. Cam așa ar fi drumul suferinței...

Am fost de față când a murit Ștefănescu Mihai din comuna Rusca, cu mine a fost, avea 12 ani. Am fost la mină. Mi-a zis: „Măi Ghiță ori facem toată pușcăria, ori eu am să mor aici”. Îi spuneam că o să scăpăm, erau niște demnitari de ăștia cum era domnul Bozoi de la biroul tehnic, Diaconescu ne mai încuraja: „Țineți-vă, curaj, o să scăpăm, o să vină americanii”, și cu asta am tot sperat de azi pe mâine, până am scăpat.

Și asta, de la Rusca a murit?

Da, în '52—'51 la Galați... Ne scoteau noaptea să facem baie la Galați, numai să ne omoare, sistematic, nu ne dădeau niciun fel de medicament. Trebuia să facem baie obligatoriu toată lumea, ne scoteau în izmene și în cămașă și cu mantaua pe mâini în afara pușcăriei. Când ne scoteau, dura cam un ceas un ceas și jumătate. La fiecare colț ne puneau cu fața la perete și bătea în noi un viscol... ca să nu ne întâlnim cu ceilalți, cu coloana din celule să nu ne vedem unul cu altul.

Nu ne scoteau la aer vreodată, cu obloane în ferestre... și așa s-o îmbolnăvit de pneumonie. A fost în cameră cu mine și nu-l căuta nimeni. Venea un doctor militar când și când. Când vedeau că a murit cineva îl chema să vadă dacă-i mort sau nu; restul niciun fel de medicamente de niciunde. Așa s-au curățat mulți. În urmă a dat vara o dizenterie în noi. A murit un avocat tânăr din Turnu Severin, Dumitrescu Mircea, nu i-au dat niciun tratament până ce a murit. După mine, trebuia să-i pedepsească pe cei care erau vinovați, care au tăcut și n-au dat ajutor. Că ești condamnat ești; dar dă-i dreptul care se cere, ca cel puțin să poată să supraviețuiască. Timp de 12 ani nu ne-au dat nimic, până în '62 când a mai început să se modernizeze. Atunci ne-au

ales pe cei care am fost bolnavi cu TBC și ne-au dat mâncare mai bună și tratament cumsecade, că altfel nici nu mai știu cum eram.

NICOLAE ROMÂNUL

Suntem la Domașnea și vorbim cu Românul Nicolae, născut în anul 1920, de profesie agricultor. Ați început povestea cu evocarea unui moment de la Aiud...

Am fost la Aiud la pușcărie și ne ducea în fiecare sâmbătă la baie, io găsesc la baie scris pe perete „celula 80 lablanița” – eu scriu „Domașnea 82”. Ca la o săptămână să aud în perete că bate, că strigă „Alo, Domașnea, alo, Domașnea”! eu stau mirat că cine mă cheamă Domașnea, i-au cana și ascult la perete, la 80 e domnul Marineasa (Zaharia Marineasa). Și atunci a i-am spus că m-o întrebat de ce sunt acolo și i-am spus că în legătură cu parașutarea lui Verca Filon, Spiru Blănaru și pe urmă n-am mai ajuns să mă întâlnesc cu domnul Marineasa decât după revoluție; și la revoluție am dat de el și atunci am purtat legături cu el și mi-o dat cărți, reviste și urmăream tot ce scria Marineasa. Îmi pare rău că nu m-am dus la dânsul la înmormântare când am auzit că o murit. La Aiud am stat 3 ani și jumătate și de la Arad m-am eliberat.

Cum a început?

Eu am fost arestat în '49, primul din Domașnea.

Ce evenimente au avut loc înainte de arestare? Cum a început?

În '45 iarna or parașutat pe Verca și or ajuns și or stat aici la noi în Domașnea, or stat în '45 și din '44; doar în '45 or stat până vara și atunci or fost în legătură cu Spiru Blănaru, or stat la Uță.

De ce au fost parașutați?

Or venit să lupte împotriva rușilor, să saboteze frontul. S-a terminat războiul și dacă s-a terminat războiul or fost puși în libertate...; cam în '47 să înceapă prigoana. Or venit la Spiru să-l aresteze.

Asta după alegeri?

După alegeri, atunci Spiru a plecat cu socru-se și cu cumnată-sa, a plecat Gheorghe Cristescu zis Galea, și pe mine m-or arestat în '49 în 28 ianuarie.

De ce v-au arestat?

Că am fost găsit că am susținut parașutiștii; pe Verca, pe Spiru Blănaru, Țănton și pe Târziu; Târziu s-o predat lor, el o venit din Germania și o trădat tot.

Erați în organizație cu ei?

Cu ei, îi susțineam și în '49 m-au arestat, am stat 9 luni în arest, eu știam toate arestările, că o arestat pe Spiru, pe Urdăreanu. Și atunci m-o ținut 9 luni la Caransebeș. După 9 luni ei au căutat să mă găsească cu ceva, nu m-au găsit cu nimic; numai cu asta că am dat declarație că or stat la mine la sălaș dar eu nu treceau la sălaș, dar spuneam numai ca să scap. După 9 luni mi-o dat drumul. Și dacă mi-o dat drumu' nu am mai avut treabă io. Pe parcurs ei or ajuns să prindă toți fugarii care au luptat contra comuniștilor, tot prin trădare, i-o vândut ba unu ba altul, pe Spiru Blănaru l-o vândut socrul lui Caraiman, care o căzut mort la Feneș.

Cum s-a întâmplat?

Nu am fost acolo, dar după cum am auzit, ei or stat la Rusca și de la Rusca s-or dus la Poiana sus la sălașe. Și acolo s-or dus pe la Feneș, pe la socrul lui Caraiman și socrul lui Caraiman avea o fată, soția lui Caraiman; securitatea bătea fata și de mila fetei socrul lui Caraiman i-a predat pe Spiru și pe Coraiman. Spiru cu Caraiman o mers să vadă, care îi situația cu securitatea și i-o înconjurat; Caraiman a căzut mort și pe Spiru l-or rănit și l-or dus la pușcărie. L-am văzut, dar eu nu am mai stat; aia o fost prin martie, aprilie '49, că pe parcurs tot ne chema la securitate și tot ne tria, pe unii îi trimitea în proces... și până la urmă am auzit că pe Spiru l-or împușcat.

Și pe dvs. v-or chemat tot pentru anchetă?

Da, tot pentru anchetă; ca după 10 ani să mă rearesteze, în '59; și m-o luat și pe mine, pe tată-meu și pe Mircea Șoimu; l-o luat și pe Toma Românu și unu' Urdăreanu Ștefan. Toma Românu ăsta și cu Mircea Șoimu or adus parașutiștii, unde s-o parașutat, la Verendin în pădure; ăștia i-or adus și i-or dus la o stână afară la izlaz; și de la stâna aia or venit ș-o șezut în sat, aicea la mine, la sălaș.

La sălașul dvs?

Da, or stat o iarnă și-o vară. Și cineva o auzit, ș-o mai fost unul care ne-o pârât, nu-i mai spun numele să nu se audă, ăla ne-o pârât...

Trăiește?

Nu, o murit.

Păi, spuneți-l.

Ianăș Bribu, așa-i spune, Pușchiță; și ăsta o fost cu Toma și cu Mircea și i-o adus, și el ne-o pârât la securitate și ăsta o venit la noi. Și pe noi ne-o strâns în lot, cu trei din Timișoara și doi din Arad. Am avut

pe unu, Pas Petre, ăsta o fost șef de lot. Ăsta o venit și el din Germania. Și ne-o cerut condamnare de la 5 la 25 de ani, și ne-au judecat 6 luni în Tribunalul Militar. Și eu am avut copii mici atunci a în '59, '60; p-al mai mic a avut 2 ani și ăl mai mare 7 ani o avut. Tot veneau copiii să mă vadă la pușcărie, la Timișoara, de 6 luni eram ridicat, de 2 ori pe lună venea nevasta cu copiii, cheltuială mare și ca la urmă tot așteptăm să ne spună sentința, nu ne-o mai spunea, tot lotul Românu, că eram trei: eu, tata și Toma. Și gardienii de la o vreme: „Lotul Românu, v-o spus pedeapsa?”. „Nu, nu ne-o spus dom'le”. „Cred că vă dă drumul de nu vă spune”; că la urmă ne duce la Tribunal și ne-ntreabă îl cunoști pe ăla, pe ăla... ș-atunci ne-o scos din lot, și ne-o judecat separat, pe mine m-o condamnat la 7 ani, pe tata cu 6 ani, pe Mircea cu 7 ani, pe Toma cu 7 ani, unu' la Timișoara cu 10 ani, și pe Pas Petru că era șefu' 12 ani i-o dat.

Dar ce-o avut cu dvs. în '59?

Era referitor cu colectivul. În '60 s-o făcut colectivul și mi-a băgat ăștia pe gât, ca să-i sperie pe ăilalți ca să intre în colectiv; și noi am fost oameni înstăriți, cu situație și dacă ne-o arestat pe noi, s-o speriat oamenii și s-o făcut colectivul. Am stat la pușcărie 3 ani și jumătate; numai în celulă la Aiud cu tata, eu n-am ieșit la lucru afară, eu nu m-am dus, că am zis că-s cu tata în grijă. Tata era de 70 de ani și după 3 ani și jumătate a dat Dej decretul, s-au scăpat cu decretul. Am venit acasă, ca orișicare, m-am pus la treabă, în stânga, în dreapta... da' am suferit; da' am fost mulțumit că nu plânge nimeni, am luptat pentru dreptate, am făcut pentru credință pușcărie și m-o ajutat Dumnezeu, de azi stau așa de bine, nu pot să zâc și tare aş vrea să iasă realitatea asta să se scrie undeva ca să vadă urmașii noștri cum învățăm noi de Mihai Viteazul, de Ștefan cel Mare, aici în Domașnea o fost focar mare pentru dreptate și credință.

Mi-ați spus de cei parașutați, c-au fost la dvs. la colibă. Povestiți-mi mai în detaliu, cine-o fost? Cum? Când?

Ei aveau aparat de transmisie și vorbeau mereu cu Viena, cu Horia Sima și povesteau cum merg trupele sovietice, cum e memoria oamenilor, cu cutare, cutare, cum fug oamenii de ruși, cum rușii iau animalele de la oameni, persecută populația... și ei trimiteau în continuare. Ei umblau pe sate, se duceau ba colo, ba la Teregoва, ba la Corni, ba la Orșova, ba la Caransebeș, ba la Timișoara, luau legătura cu mai multe puncte.

Punctul ăsta de la dvs., cine erau?

Era Verca Filon, profesor de meserie, Țânton, Pantelie, iar agricultor o fost Iosâm, Gavaginu unu' și or avut ca șef atunci un neamț, neamțu' era cu aparatul.

A fost cu ei, parașutați?

Da, neamțu' era cu aparatul, ei culegeau numai date și ei se duceau și alimentau, că mai aveau grupuri pe la Timișoara, pe la Arad, pe la... ducea Verca mereu. Între timp or terminat ce-o avut banii, că ei trăiau cu banii lor, că ei nu se milogeau la lume, și odată o venit avionul cu alimente și s-or coborât și s-or dus la Poiana Ruschii, așa-i în târsătură, așa-i spune la Rusca acolo, ș-acolo le-o venit alimentele; ș-o mai venit cu unu, unu' Bătrânu' Vasile, ăla o adus banii, și le-o adus alimente, vești, de la comandament de la Viena, de la Horia Sima. Ei or lucrat până la terminarea războiului. Și la terminarea războiului, atunci pe neamțu' l-or trimis înapoi în Germania și ei s-or dus fiecare la casa lui. O fost decret atunci dat că tot ce îi refugiat sau fugar să se prezinte că-s grațiați, nu mai are nimeni nimic cu ei. Și profesorul Verca, de la Petroșnița, era profesor la liceul „Traian Doda” în Caransebeș. Mă duceam pe la Caransebeș la piață și l-am întâlnit în Caransebeș. „Să trăiți, domn profesor, ce faci?”. Cică „merg la școală la băieți, la liceu, mi-am luat serviciu”; și și-o luat el serviciu, și l-o mânat '46, '47; în '47 o ieșit cu prigoana. Atunci o fugit din nou la pădure, pe urmă l-o arestat și-n '49 o venit securitatea și ne-o arestat și pe noi.

V-am întrebat despre prof. Ilie Smultea din America.

Ilie Smultea ăsta o fost din comuna Teregoва. O avut un frate aicea căsătorit și frate-su ăla are două fete; și el în timpul cât or dominat legionarii o fost la Ministerul Frăților de Cruce, o fost cu Horia Sima, lucrau la revoluție, când o fost rebeliunea. Or făcut ce-or făcut, or fugit și au ajuns în Germania, or stat în lagăr în Germania până în timpul războiului, iar după război or trecut în America... Ș-o venit după revoluție la noi, când o fost revoluția, o venit prin '92, '93, '94, o venit în Domașnea din America ș-o stat la nepoate și pe urmă o plecat.

Cine-o fost Urdăreanu?

Urdăreanu ăsta o fost un băiat foarte îndrăzneț, curajos.

Urdăreanu și mai cum?

Urdăreanu Gheorghe, era din Cornereva, dar o venit căsătorit aici, o avut avere. El la alegerile din '47 o fost suspectat și atunci o plecat.

De ce-o fost suspectat?

Că n-o vrut să voteze cu comuniștii, el o fost naționalist, n-o vrut să vină la alegeri, l-or pârât la jandarmi.

Naționalist ce înseamnă? Membru al P.N.Ț?

Membru al Partidului Național al lui Maniu și l-or pârât la jandarmi și s-o dus la jandarmi după el cu primaru'; el avea un coleg la grădină, în Săliștea, așa-i spune, și s-o dus la el acolo.

Asta-i în comuna Domașnea?

Da, în Domașnea. La notarul comunei, ducându-se acolo, el ducându-se la ăia, o plecat la pădure și s-o dus cu Spiru Blănaru și s-o ținut de Spiru și când o venit securitatea...

Avea și Urdăreanu oamenii lui?

Da, a avut organizație, oamenii lui, o fost cu Anișoara Horescu, cu Nicolae Horescu, cu Ghimboasă, Smultea Gheorghe, un băiat, student cu cap...

Neam cu Ilie?

O fi fost părinții; și s-or despărțit atunci, grupul Blănaru s-or dus în hotarul Teregovei, ș-acolo o fost vizat de securitate; l-o urmărit securitatea, era împreună cu Blănaru și Spiru, cu Anișoara și cu moș Nicolae, o zis să țină Urdăreanu rezistență, până se retrag ei și cu Ghimboasă; și o mai fost și alții și pe urmă ține Spiru până se retrag ei... și Spiru s-o afundat în pădure mai mult și securitatea o venit și l-o atacat pe Urdăreanu. Ș Urdăreanu nu se știe, s-o împușcat el, sau l-o împușcat securitatea, nu se știe dar a căzut mort și mai unu, i-am uitat numele. Spiru s-o afundat în pădure s-o pierdut de securitate, c-o fost zăpadă mare, asta a fost la Pietrele Albe, unde o murit Urdăreanu; peste câteva zile Spiru a căzut la Rusca, cu Caraiman. Cu lotul lui Duicu, Boiereștii, au fost trei frați; cu ei o fost și Cristescu Gheorghe, zis Galea și o fost și Românul Petru, zis Budu sau Partizanu și o mai fost și un cornerevinț cu ei...

De ce le zice Boierești?

Așa-i porecla de sat, a lui Duicu; și ei ș-or făcut un adăpost, în baltă, așa-i spune la locul ăla, și-o făcut un adăpost într-o pădurice și or șăzut iarna acolo, că adăpostul lor a fost vizat de cineva, de toamna; și ăla om fără suflet, o anunțat securitatea și-ntr-o bună dimineață s-o dus securitatea, i-o înconjurat; iarna, zăpadă mare o fost, i-o atacat, atunci ei au ieșit din cazemată afară, ș-or ținut foc cu securitatea; și dintre ei o căzut atuncea Duicu Ion și cu Cristescu Gheorghe, zis Galea.

Ăilalți, or scăpat din ei; dar Petru Duicu, cu Petru Românu și un cornerevinț au fost prinși și aduși; securitatea i-o plimbat prin sat să-i vadă oamenii. Ȑia morți i-o adus soldații, i-o tras după ei, cum i-o tras, legați de mâini și de picioare și legați între ei, între mâini și picioare și i-o adus pe pari ca și cum ai aduce o oaie, și i-o pus aici, în fața Primăriei, pe Gheorghe Cristescu, zis Galea și pe Ion Duicu. Cristescu Gheorghe era ciuruit stomacul la el tot de cartușe, era în pieile goale aproape și oamenii de aici din sat mai se duceau și dădeau cu piciorul în ei, zăcea că-i „cu țara-n brațe”, când or văzut parul. I-o ținut aicea vreo două zile, pe urmă i-o luat, l-o pus pe unu' Iacob țiganul mare om și pe Nistor Urdăreanu, frate cu Gheorghe Urdăreanu, i-o luat pe pari și i-o dus la securitate; securitatea era unde-i dispensarul uman acum. Pe ăia trei i-o dus la pușcărie și i-o condamnat la 20 de ani închisoare. Petru o fost condamnat la 20 de ani și o mai fugit odată din pușcărie...

În Domașnea au fost arestate cel puțin 100 de persoane, persecutați și mutați de la sălaș cu vitele iarna, le-o adus acasă; acasă n-aveau unde să le țină. Necazuri or avut domășnenii, dar uite că Domașnea nu se lasă niciodată...

Cum s-a întâmplat că Ion Uță, care a fost prefect, a ajuns în pădure?

El ar fi avut o condamnare, când au venit comuniștii; așa a venit la Cornereva, la un fost primar Picu Românu și dacă o stat acolo s-o întâlnit cu Duiculeștii (cu Boiereștii) și s-au format un grup împotriva comuniștilor.

De ce l-au condamnat comuniștii pe Uță?

O fost prefect. O făcut o echipă, o venit un fugar din pușcărie, criminal de drumu' mare și s-o prezentat maior american și l-o dus pe la Cornereva, i-o dat mâncare, l-o ținut... Gavrilă Ion îl chema, i-o mințit că vin americanii, le aduce mâncare, armament, cutare... până la urmă l-or prins și a spus că ăla i-o dat mâncare, ăla toate și o băgat un sfert din Cornereva la pușcărie. I-or dat drumu' din nou ș-o venit în Domașnea și-o urmărit pe Sfârloagă (Ișvănuț Dumitru); ș-o găsit o femeie în Domașnea și ședea la ea, Benghia Stașa, asta era în legătură cu securitatea, dar și în sat la noi la Gheorghe Badiu și cu Ciurică, cu teregovanii; ș-o cheamă pe Stașa să-i aducă o damigeană de răchie. Și Stașa îi aduce o damigeană de răchie ș-aduce și securitatea, și-i înconjoară securitatea. Aruncă o grenadă, două să sperie securitate, să iasă pe geam să se ducă, scapă fiecare cum poate, n-o prins nici pe unu

atuncea. Pe urmă Sfârloagă o luat-o pe Stașa, o luat-o la pădure, ș-o omorât-o la pădure pentru că i-o trădat. Sfârloagă mai târziu s-o dus la Slatina la Sadova Veche, o găsit o gazdă acolo, și gazda aia de suflet, fără suflet, cu suflet dușmănos l-o trădat; ș-o venit securitatea, el lucra într-o cameră acolo, ș-o dat cu o grenadă și l-o omorât.

Ce s-o întâmplat cu Gavrilă ăla?

L-o prins securitatea înapoi și l-o condamnat la 12 ani de pușcărie.

Acest Ion Gavrilă, mi-a povestit nea Petru Românul că a fost cu el la închisoare.

Păi și eu am fost la închisoare cu el în '49, că de aia l-am cunoscut când o venit la Paști și împărțea mâncarea pe coridor la închisoare, că noi nu aveam voie să ieșim din celulă; el era cu închisoare, că noi nu aveam voie să ieșim din celulă; el era cu împărțitul mâncării; noi 3 luni nu au ieșit din cameră. Când ne-o scos din cameră nu ne mai cunoșteam, eram gălbui. Și zice că e maior american, venit din America, că vin americanii, și o dus lumea de nas, de-a plecat lumea la pădure. Că venea Ghiță Ganea pe la mine și îmi spunea să mergem în pădure că vin americanii, o venit un maior american, că o venit la Boierești și vin americanii; eu îi zic: „Fii cuminte dumneata, știi ce-o fost partizanii înainte, când cu Verca or avut armament, mâncare, or avut bani, n-or plecat să cerșească la mine sau la tine după un cartuș sau o grenadă” ... și văru' meu ăsta, Ganea o plecat. Când m-o arestat pe mine în '49, or venit să-l aresteze și pe el și atunci a o fugit la pădure, o stat un an de zile din '49 până în '50 în pădure, l-or prins săracu' și l-or împușcat în pădure, la Balta. L-or adus mort acasă pe par și zicea Nicolae Curțală și cu Ion Barbu că-i cu țara în brațe, când o fost cu paru' în brațe.

Ăstia sunt comuniștii voștri?

Da. Pe urmă i-o dus și i-o îngropat. Nu știe nimeni de ei unde i-o îngropat și cum i-o îngropat. Da, asta a fost.

Deci de fapt acest Gavrilă a fost...?

Un criminal de drumul mare, o fost de prin părțile Sibiului, o omorât niște ciobani și le-o luat banii, așa s-o auzit și pe urmă l-or condamnat, am auzit că l-ar fi condamnat la moarte din crimele pe care le-a avut el, numa' că o fost omul securității și securitatea s-o folosit de el. Cum am avut noi aici pe unu' Gavrilă Miloș, ăsta o pârât tot hotarul ăsta de la Orșova la Caransebeș, o fost agent sanitar uman și zicea că-i

dă o pastilă la unu' „Ce mai faci? cutare...”

Aici în Domașnea?

În Domașnea, o fost, și ăsta avea... i-o fost un domășnean naș.

Comandorul?

Comandorul, și când o ajuns la închisoare, o fost și el, el era turnător, îl băga în fiecare cameră și spune că vorbim cutare și cutare și când o ajuns la Comandor o zis „nașule, ce faci?”, „Ei fine, mă aduse și pe mine la pușcărie, că numa' dumneata m-ai pârât pe mine că am fost la vânătoare” ...Or fost la vânătoare, mai mulți de la Iablanița și or avut puști și ăsta i-o pârât că au puști și i-o băgat la pușcărie și pe Comandor, pe nașu-su, că o fost la vânătoare de căprioare. O fost mulți agenți de ăștia care or turnat lumea.

Vă întreb despre Marineasa

El o fost student și o fost urmărit și el, o fost și el în frățiile de cruce.

Împreună cu Smultea?

Ori cu Smultea ori cu o studentă din Cluj, o fost și el urmărit la studenții de la Cluj și mi se pare că și el o fost cu grupul care o fost cu Verca, că o venit și el pe la ei pe acolo... dar Cristescu, ăsta în timpul rebeliunii, în '40, s-o dus și o dezarmat poliția la Orșova; ce o făcut el, ce-o lucrat la Orșova și polițaiu' l-o văzut și „Ce faceți mă?” cutare și hai sus; și când i-o luat sus, o fost numa' comandantul; iar el o avut un pistol, o scos pistolul și i-o zis „mâinile sus!” la comandant; și i-o luat poliția iară în primire și pe urmă pe chestia asta o fost condamnat; o fugit apoi la pădure cu Gogu Cristescu și o stat și l-or prins și l-or condamnat la moarte; l-or omorât, nu știe nimeni de el unde-i.

Pe vremea comuniștilor?

Da, pe vremea comuniștilor.

Să ne întoarcem la Marineasa.

Și atuncea, ăsta lucra cu Marineasa și Marineasa o avut grupul pe la Băile Herculane cu doamna coman-dorului Domășneanu; și în gară la noi, o fost să-i aresteze. Și când să-i aresteze el o avut un pistol la el și o tras două focuri și i-o pus pe jandarmi în alarmă și o scăpat. Că mai târziu o fost prins și o fost condamnat cu 25 de ani... Marineasa o dus o viață foarte grea și o fost tare bolnav și o murit nu de mult.

MARIA CRISTESCU

Cristescu Maria, soția lui Cristescu Ilie, născută în Domașnea în 1914.

Bărbatul meu, când a fost votarea în '46 în noiembrie, n-a vrut să se ducă la votare, că n-a vrut să voteze cu ăștia. A fost un derbedeu aici Puș care s-a dus și l-a pârât. (Iosif Cernescu). El s-a dus și a spus la miliție că bărbatul meu e informator și că pe toată lumea care a vrut să se ducă la votare îi chema să nu voteze cu ei.

Comuniștii au fost „soarele” și țărăniștii au fost „roata”. Eu cu nevasta lui Duicu m-am dus, dar n-am votat cu ei, tot cu roata și atunci a venit acasă, seara pe la 12. Ne pomenim că bate la fereastră. Bărbatu’ meu zice: „Ieși tu și ascultă”. Când am ieșit eu afară, era poliția.

— Păi unde-i el? Nu-i acasă?

— Îi dus.

— Unde-i dus?

— S-a dus până la Timișoara.

Și atunci ei au plecat. Eu am rămas acasă, iar ei au plecat toți trei cu Duicu Nistor și Duicu Ion.

Am avut un primar tare de treabă care a plecat după ei, cu miliția, cu toți ăștia, a împușcat pe acolo, ce-or făcut, dar nu s-a întâmplat nimic. Mâine zi el n-a mai venit acasă. Eu am avut oi, și am plecat cu mâncarea pentru omul pus la oi. El a venit după mine (primarul) și după Duicu Petru și ne-a dus la miliție și ne-a bătut. Ne-a ținut vreo 3 zile aici în Domașnea. Și atunci bărbatu-meu săracu’ a fost dus; pe unde a plecat, nu știu... pe urmă l-au omorât.

Cum l-au omorât? Când?

La Breazova. A murit cu Uță și cu Cristescu Ion, Irimescu Pantelimon și Carâmba, așa i-a zis la omul ăsta cu sălaș unde au fost ei. Doi au fugit... trei, unul Mircea Vlădescu pe ăsta l-au împușcat, l-au urmărit și Vălușescu Nicolae de la Megica și Pușchiță Petru zis Ludașcu, că de la el știu cum a fost acolo că venea nevasta lui acasă și mi-a spus mie, că am trăit bine, că am fost vecini. Atunci după ce l-a împușcat pe al meu, fostul primar – un prăpădit și el – Răduță Ion. Dacă nu murea, îl căutam toată țara să-l „așez”, dar așa a murit... M-a chemat acolo la primărie, unde era armata și eu am fost bătută de nu puteam să merg. Și i-am spus: „Eu nu pot să spăl, că nu mi-s în stare să spăl. Doar mai sunt văduve să spele armata, eu...”

Atunci, când a pus mâna pe mine, m-a trântit jos și s-a pus cu picioarele pe mine; securitatea m-a scos din mâinile lui. Am fost mereu trasă, mereu întrebată, vă spun că eu nu le-aș fi spus nimic și dacă mi-ar fi tăiat gâtul.

Am fost și închisă, că după aia m-a și arestat. Tot a venit și m-a certat și au vrut să mă ridice cu domiciliul forțat dar n-am fost aici.

Băiatul meu a fost la Timișoara la liceu, a făcut 6 ani în Caransebeș și 2 în Timișoara. Când s-a întâmplat cu tatăl său, n-am vrut să mai fie pe aproape. După aia tot m-a tras, m-a întrebat și le-am spus... că au venit apoi aici și m-au arestat pe mine. M-au arestat și am stat mai mult de o lună aici sub securitate, la Caransebeș, sau 2 – 3 luni, nu mai știu la Tribunalul Militar. Acolo m-a ținut nu mai știu cât, m-au ridicat și mi-au dat 4 ani. A fost greu, domnule, a fost pușcărie, nu ca acum. Ce foame și ce frig și ce mizerie, că și la pușcărie luase securitatea în continuu, să vadă cum ne purtăm, ce facem. După ce m-a condamnat, m-a dus la Târgșor, la pușcărie de femei, a fost o triere, apoi ne-au clasat pe fiecare, ce condamnare avem și pentru ce. Acolo am stat vreo 2 ani! Fratele meu a venit cu cumnată-mea acolo, dar n-am vorbit cu el. De acolo m-a dus la Mislea, acolo m-am întâlnit cu Anișoara Horescu, ea era la secret. Eu mi-am rupt un picior acolo. Eram sub un pom jos și pe ele le-au scos să bage paie în saltele și m-a văzut, a venit acolo și am plâns, ne-am sărutat. Un plutonier, cumsecade ne-a întrebat ce facem, „că mă băgați și pe mine cu voi”. „Lasă domnule plutonier, că nu ne-am văzut de mulți ani”. Acolo am stat 4 ani. După ce a murit bărbatu-meu, tot derbedeu’ ăsta de primar a venit și mi-a ridicat 200 de litri de răchie de aia tare și 20.000 lei și 80 kg. de brânză. Au luat masa, 4 scaune, dulapul, niște haine. A vrut să-mi ia și mașina de cusut. Asta înainte de închisoare...

Au împușcat 4 și i-au adus aici, dar n-am fost acasă. Soacră-mea și socru-meu s-au dus și i-au văzut, că nu i-au cunoscut. Eu am fost la Caransebeș. Când am venit erau îngropați, dar știu unde, că mi-au spus. Erau la cimitiru’ eroilor la Caransebeș. Erau băgați toți 4 într-o groapă. M-am dus acolo și am pus o cruce... Copiii ăștia... când m-au arestat pe mine... a stat 2 săptămâni miliția pe ei. Ce-au pățit!...

IONICĂ PUȘCHIȚĂ

Pușchiță Ionică, născut în august '40, pensionar, fost șef de gară.

Având în vedere vârsta dumneavoastră sunt sigur că nu sunteți cel implicat, ci e vorba de părinți. Ce ne-ați putea spune? Cum a fost implicat tatăl dumneavoastră în evenimentele din anii '40?

Eu le țin minte pentru că le-am trăit. Le-am trăit împreună cu întreaga familie, comună. N-am fost o familie de oameni bogați, ci una de țărani mijlocași. Tata era meseriaș, cojocar. Și nu a făcut niciun fel

de politică. A fost un simplu simpatizant al lui Iuliu Maniu. În perioada respectivă a fost propus de un anumit activist de partid, care înainte făcuse parte din partidul legionar, pentru funcția de primar, a spus că nu acceptă. Apoi, când era regimul comunist spunea că el nu făcuse parte din niciun partid și nici din acel partid legionar care luase legătura cu câțiva dintre cei care veniseră din URSS. Și a spus că nu poate să accepte un regim ce e împotriva bisericii neamului, care dăruiește bisericile și el fiind un om credincios spunea că nu va accepta așa ceva. În acea perioadă se formase grupul colonelului Uță, fostul prefect, care printr-o conjunctură fusese prieten cu tata. Tata, Pușchiță Petru, zis Mutașcu avea relații (sora mea era la liceul Brediceanu la Lugoj), cunoștea pe dl prefect care fusese chiar în casa noastră. Și a fost grupul format al lui Uță. Și din Domașnea al fraților Duicu și al Cristeștilor care erau deja plecați; au fost neînțelegeri în urma alegerilor din '46 când era obligatorie prezența la vot și ei n-au vrut să meargă. Tata a mers la sora mea la Lugoj și a avut la el și niște piei de viței. A fost prins, nu avea voie, și a primit o condamnare de 7 luni. Când a aflat condamnarea și când au venit să-l ridice, s-a prezentat s-o facă fostul primar din Domașnea ce adusesse cu el și securitatea; și pentru grupul care a fost al lui Uță și al fraților Duicu, având necaz pe el că nu a vrut să se înscrie nici în partid, le-a cerut ca să-l ducă din post în post până la Caransebeș. A plecat cu un ostaș și a dorit primarul să fie legat cu lanț, la mâini și picioare. Așa au plecat, pe jos, de aici. Grupul de partizani a auzit că e prins și le-a ieșit în față, l-au eliberat între Domașnea și Teregova. După aceea au mers direct cu el la col. Uță. Aici grupul depunea un jurământ – nu voi trăda, nu voi pleca, în caz contrar nu doar el dispărea ci și familia. Astfel a rămas. S-a întâlnit cu mama; a trimis după ea și mama i-a cerut să vină acasă. I-a spus că nu poate, căci simțea la fel cu dl. colonel și nu poate da înapoi. Așa a început totul. În acest timp m-am întâlnit cu el, a venit acasă aici, de vreo 2 – 3 ori; pe Uță l-am văzut doar înainte, dar au trecut ceilalți partizani, frații Doicu, Cârpin, Marițescu de la Teregova. Ultima dată s-a despărțit grupul în două: unul ce trebuia să treacă în Iugoslavia, iar altul trebuia să rămână aici. Din primul era Uță, Cristescu Gheorghe, Fus, Mircea (ambii din Verendin) și mai cineva. Era în martie (1949) și au înnoptat la un bătrân, Carâmba, la Breazova. Între ei a mai fost un Vădraru de la Mehadica... aici se face o confuzie. Sunt și Vădraru acolo, unul însă a fost agentul Securității. Și printre ei trebuia și el să meargă

cu ei. Seara Vădraru îi spune lui Uță: „D-le colonel, vreau să merg să-mi văd familia”. Colonelul de bună credință spune: „Du-te”. Taică-meu care nu făcuse armata, care nu era răzbunător se uită după el și spune: „Dl. colonel, nu știu de ce, așa-mi vine mie ca pe ăsta să-l achit. ăsta ne trădează”.

„Nu se poate măi Mutașcule, că așa cum ai fost și tu la familie, așa și el...” zise colonelul.

„Dar nu de două ori!”

„Ei! Las că vine!”

Au rămas acolo peste noapte împreună cu bătrânul Carăba, care trebuia să îi scoată peste graniță, și pe la 6 – 7 dimineața a ieșit afară și când intră spuse „Petre, nu știu de ce mi se pare mie jos (că erau pe un topșan sus și în vale jos era un pârlău și era înghețat), mi se pare că ceva se aude jos”. În acest moment ieși și taică-meu să vadă afară. Când a ieșit afară se vedea printre pomi cum urcă armata, cizmele cum răpăiau prin zăpadă și gheață. Atunci tata a intrat înăuntru: „Dl. colonel, suntem înconjurați de securitate”. Au început să se îmbrace, Cristescu erau un om mare, au apucat de au ieșit sus, Fus și cu cel al Cărpinei (?), în orice caz 2 sau 3 au ieșit sus pe o creastă. Tata nu a apucat decât să o ia pe o vale în dreapta, a fost cu arma la el. Și a început atacul, a apucat de s-a tras într-o scorbură mare și de acolo s-a mai tras, dincoace au răspuns, căci rămăsese col. Uță, Carăba, Cristescu, Mircea; el a terminat câteva gloanțe, câte mai avea și a rămas în scorbură. A observat tot, pe dimineață s-a luminat. Col. Uță ultimul glonte și l-a tras în cap, Cristescu ultima grenadă a tras-o aici deasupra capului; Moș Carăba s-a împușcat pe sub bărbie. S-a făcut liniște și s-a terminat atacul.

Mircea a fost împușcat în stomac și prins viu. Restul au scăpat. Dacă ieșeau toți la creastă omorau poate toată armata. Copiii nevinovați. A doua zi era un metru și ceva de zăpadă. Tata a venit pe jos de acolo. Casa noastră era în permanență supravegheată de securitate. Breazova este la 40 km de aici, a dormit la un neamț spre Văliug, a doua noapte a ajuns aici. A bătut la ușă, mama și noi eram înăuntru, era 12 – 01 noaptea. Și știam că suntem controlați de securitate, căci în permanență patrulau pe sub ferestre. A intrat pe la vecini, pe la fântână, câinele îl cunoștea. Primul lui cuvânt când a intrat în casă a fost: „dl. colonel e mort și Ilie Cristescu; Vădraru ne-a turnat”. Atunci am văzut, căci era o minune a lui Dumnezeu, ei aveau căciuli

negre de oaie, aveau în frunte un ban cu chipul regelui Mihai și tricolorul în X, căciula era găurită de gloanțe, iar pantalonii erau găuriți pe margine. De la scorbura a luat-o la fugă și când să iasă cât mai spre creastă, erau 2 soldați; el a ridicat mâinile sus iar aceia i-au făcut cu mâna semn să plece. A stat aici în pod din martie până în mai, începutul lui iunie. Fiind comerciant a avut relații în Banat și zona Ardealului, și s-a gândit să se ducă la o mină, la Hațeg, să i se piardă urma. De acasă a plecat dimineață și a mers spre Teregova, spre Poarta, unde noi aveam pământul, 5 ha; acolo avem sălașul, gospodăria și tot era făcut de mâna lui. El s-a dus vizavi la un vecin care îi tăiașe lanțurile la mâini și la picioare și a stat cu el de vorbă: cum a stat, cum a scăpat și cum se duce la Poarta; acesta a dat telefon la Poarta. Acolo era și securitatea, care păzea tunelul. Ofițerul de acolo era bun prieten cu tata. Când a ajuns spre mijlocul drumului la Poartă, acesta a venit cu 2 soldați. I-a dat mâna și i-a spus că nu poate merge mai departe. De aici a fost luat și dus la Caran-sebeș și la Timișoara, la Tribunalul Militar. El a fost prins în același moment (era singurul rămas de la Uță) cu echipa lui Spiru Blănaru: Spiru Blănaru, Domășneanu și Marițescu – care tot de la grupul lui Uță era.

S-a constituit primul proces. Perioada lui '49. Trebuia dat astfel un exemplu. Au fost duși la București, s-au întâlnit cu Ana Pauker. Soră-mea mai mare mergea des la el la vorbitor și îi spunea să aibă grijă de noi că el ia câțiva ani. A fost condamnat la moarte și pe 16 iulie executat. Noi la 1 oct. '49 noaptea, ne-am trezit acasă din nou cu securitatea; ne-au spus să luăm ce putem. Mama se pierduse. Norocul a fost un colonel mai bun și i-a spus: „Femeie ia de mâncare pe 3 – 4 zile că vă duceți mai departe și trebuie să aveți, că ai copii”. Ei au pus de mâncare, mama a luat haine, iar eu am luat... Și ne-am dus la Primărie la jandarmi, aici era familia lui Blănaru și a lui Horescu, iar la Teregova a venit și familia Marițescu, cel condamnat odată cu tata. De aici ne-au dus cu camionul până la Orșova, ne-au îmbarcat într-un vagon de marfă și de aici până la Basarab, Murfatlar, unde garnitura în care erau doar bătrâni și copii a fost înconjurată de miliție. De aici ne-am îmbarcat în mașini și ne-au dus la Constanța la securitate. S-au împărțit bărbații, de la 9 ani începând pe de o parte, iar femeile și copiii pe de altă parte. Ne-au dus în celule; eu am nimerit în una cu 3 criminali. Am stat acolo o lună și jumătate. Apoi ne-au dus la Poarta Albă, la canal. Dormeau 80 de persoane în barăci. Acolo am întâlnit și

alți deportați din Bihor. Acolo am stat aproape un an apoi ne-au dus la Cuza Vodă, o comună lângă Medgidia. Aici ne-a mers ceva mai bine. Am fost băgați în case la chiaburi, oameni primitori. Mama a lucrat într-o carieră de piatră, sora mea având numai 5 clase, n-a putut; cea mare rămăsese la liceu și de aici au dat-o afară, a plecat la Timișoara; până la urmă a scăpat. Eu eram în a 3-a și a 4-a; în a 5-a am fost dat afară de la școală ca fiu de chiaburi. Atunci am fost la vaci, 6 copii eram. După un an ne-au reprimat. Eram printre cei mai buni. Foarte mult a insistat și directoarea de acolo. În clasa a 6-a, a 7-a am fost la olimpiade pe comună, pe raion, pe regiune.

Am câștigat la matematică și fizică și trebuia să mergem la Constanța. Noi nu aveam voie căci aveam domiciliu obligatoriu. D-na directoare a intervenit și am fost dus eu singur escortat de milițian, cu automatul. A fost un băiat de treabă, de pe lângă Arad, care m-a dus de mână. Am câștigat și aici... dar pe țară nu m-am putut duce. La liceu am intrat fără admitere, dar era scris în dosar că eram deportat. Erau 3 din Medgidia care au intrat la liceul acesta. Am stat 7 ani acolo. În tot acest timp am mers și la vaci. După 7 ani ne-am întors, în '56. Aici a fost totul distrus. Aici am continuat liceul, dar nu m-au primit la zi la Caransebeș. Am mers la lucru și la seral. Am dat la facultate, am intrat, m-au dat afară, de 5 ori. Atunci, ce să fac? Am făcut școala de impiegati și aici am avut necazuri, am înaintat greu. Am găsit sprijin la CFR. Au trecut toate.

În acea perioadă – rudele și prietenii celor ce erau deținuți politici au fost obligați să aducă injurii și să denigreze persoana vizată. Vi s-a întâmplat?

Da, eram în permanență hărțuit. Mă întrebau ce părere am despre taică-meu, cum îl văd eu; le-am spus că eu îl văd în primul rând ca părinte și nu pot să îl văd rău căci el mi-a dat viață. Dacă a fost vinovat și-a luat pedeapsa. Pe maică-mea el a învățat-o să-l vorbească de rău ca familia să nu sufere. Ei trebuie să meargă mai departe. Așa că ce spuneți dumneavoastră e realitate.

La atâția ani de la revoluție ce simțiți? E dezamăgire, furie, nu vă mai pasă?

După atâția ani am avut speranțe mari, dar văzând cum merg treburile nu am decât speranță că e un început de drum și de adevăr...

CONSTANTIN ROMÂN

Vorbim cu...?

Românu Constantin din Domașnea.

V-ați născut în anul...?

În 1921.

Ce profesie aveți? Agricultor?

Muncitor.

Spuneți-mi dumneavoastră, cum a început totul? Toată implicarea dumneavoastră. De când? Și cum? Mă interesează dacă v-ați implicat afectiv și motivația, din ce cauză v-ați implicat?

Pot să vă spun de la început, m-am implicat în chestia asta pentru că toată viața mea nu mi-o plăcut comunismul, ideea comunistă, pentru că m-am gândit că vin să ne ia dreptul pentru care am muncit o viață întreagă, m-ai scos afară din casă, m-au dus și ai făcut ce-ai vrut cu mine, după aia am căutat să intru într-un partid care era contra comunismului și aceștia au fost legionarii. Și în 1946 – 1947 când au fost alegerile, ne furară comuniștii voturile și atunci o început ura între populație și comunism și putere; am continuat cu Spiru Blănaru care-o fugit în munți, cu Marineasa de la Iablanița și am cotizat, i-am ajutat cu ce-am putut, cu ce mi s-o cerut și am făcut-o până în '49.

N-ați făcut-o pentru că vi s-a cerut, ați făcut-o pentru că ați fost convinși și ați vrut...

Nu am făcut-o forțat de către cineva, am făcut-o de bunăvoie, așa am simțit eu că-i bine. În '49 în 7 februarie or venit securitatea și m-o arestat. Dus la Caransebeș la cercetări.

V-au arestat de acasă?

De acasă, din pat, noaptea.

V-au luat când l-au luat și pe Românu Nicolae?

Nu, pe Românu l-au luat după, eu am fost printre primii arestați. La Caransebeș ancheta, după 11 luni ni s-au format dosarele și am fost dus la Timișoara și am fost condamnat – 8 ani ani cu confiscarea averii și cinci ani interdicție. De la Timișoara m-or trimis la Aiud, că „nu mă înțelegeam bine” cu gardienii de acolo, m-or trimis la Aiud, de la Aiud am ajuns la Văcărești, Jilava, la Canalul Dunăre-Marea Neagră la munci teribile; nu vă puteți închipui ce munci or fost la groapă, doi ani am lucrat acolo, după ce m-au dus la Gherla și acolo de la fereastră până la ușă plimbare în toată ziua până în 1956 în 5 februarie. Atunci mi-or dat drumul acolo; dar bineînțeles și bătaia prin care am trecut nu se poate închipui și cuprinde de o minte omenească, care or putut să facă

acești barbari.

De ce v-au condamnat, care a fost capul de acuzare, ce vină vi s-a pus?

Pentru că am fost legionar.

Atât doar?

Am fost legionar și am participat cu cei fugiți de pe aici, cu Spiru Blănaru, cu Marineasa.

Dați-mi niște situații, vreți să-mi povestiți? Cum ați participat cu ei? Ați făcut vreo acțiune?

Eu nu am fost în pădure, am mai stat de vorbă cu ei, am cotizat și cam așa ceva. Nu am avut o activitate atât de puternică să fiu în pădure sau nu știu ce. I-am sprijinit și am fost legionar.

După '56 v-au lăsat în pace?

După '56 nu am mai avut cu nime nimica, am fost oare cumva liniștit. Numai când și când, când am intrat pe un șantier, mai venea câte un șef mai mare de la miliție și le spunea să nu mă țână acolo la lucru și îmi spunea inginerul, șeful de șantier că îi cerea un act care să îmi ia dreptul de a muncii la roabă: „Eu îl dau afară să se facă un hoț și să ne dea în cap și să ne omoare”. După aia cum am fost foarte revoluționar, după închisoare am fost mai liniștit.

De fapt, rezistența s-o cam terminat; toți au fost practic prinși în închisori, alți morți, deci în libertate nu era nimeni.

Au fost prinși, morți, condamnați la moarte, împușcați.

Care era starea de spirit a locuitorilor din Domașnea, cei care au participat și care era starea de spirit față de cei care trădau, care erau tot locuitori, tot vecinii lor.

Care trădai, puteți să vă închipuiți dumneavoastră cum erau, față de noi care nu am trădat și care am mers să luptăm contra comunismului, erau șleahță comunistă; ce aș putea să vă spun eu ce stare de spirit am avut noi, care am fost cu adevărat creștini; sigur că noi am avut o altă vedere ca și creștini care am fost și avem libertate și religie și avem tot ce am avut din moși strămoși; iar ăia care m-or trădat abia apucau să scape de noi care am fost duși, arestați sau mai cred că învie cu Ceaușescu. Încă mai sunt care cred în prostia asta numai că roata nu se mai întoarce așa, ea se învâрте înainte... morți, prin păduri, noi am fost pentru exterminare nu pentru a trăi. Pe noi ei căutau să ne extermine și erau foarte bucuroși dacă noi nu mai veneam niciunul de pe unde am fost.

Când v-ați întors, cum vă priveau?

Lumea asta o fost așa de parșivă că o venit și m-o luat în brațe și m-o pupat că am venit de la pușcărie și pe partea cealaltă m-o înjurat, că în față nu putea să mă înjure sau să-mi zică de ce am venit sau nu știu ce. Mai era câte un nebun care zicea: „De ce ați vrut să răsturnați guvernul?”

Noi nu am vrut să răsturnăm guvernul, noi am vrut să răsturnăm ideea comunistă. Că acuma le convine, are prunii lui, are măru' lui, are țuica lui, are grâul lui, are tot ce-i trebe că nu am făcut-o noi, o făcut-o Timișoara, când or murit mii de oameni și în București, Brașov, dar am zis că totuși și noi am pus o mână de ajutor la căruță...

După '89 care a fost atitudinea față de acești trădători a oamenilor care au suferit, care au susținut cauza? Sau lumea se împăcase cu ideea?

Normal că cei care au susținut cauza or răs și or fost bucuroși iar ceilalți nu prea se uitau cu ochi frumoși, sigur că li s-o dus puterea la partid, că dacă nu era ceva fugeau la partid, dacă nu fac ca Ceaușescu, o lege dacă nici copiii nu ții primeau la școală că ai fost ce-ai fost. Am avut eu plăcerea ca atunci când am văzut că nu mai le Ceaușescu și ce putea să simtă acela care trup și suflet pentru Ceaușescu. Încă mai sunt și acuma...

TEREGOVA

ION BERZESCU

Ne aflăm în casa domnului Ion Berzescu, născut în 1918 la 1 aprilie, de meserie tâmplar.

Domnule Berzescu, cum au început evenimentele la Teregova, este vreo legătură cu cele din Domașnea?

Da. Fiind aici, în Teregova, mulți care erau comuniști se atingeau de bunurile oamenilor mai înstăriți. Făceau tot ceea ce era rău și atunci ne-am hotărât cu alți oameni, cu Ionescu Gheorghe, să facem o organizație împotriva comuniștilor și am luat legătura cu preotul Nicolici Alexandru și așa grupuri-grupuri au depus jurământul care vom lupta pentru distrugerea comunismului până ori învingem, ori murim.

La Domașnea am întâlnit două tipuri de organizații, unii au fost legionari, alții au fost țărâniști; și aici a fost la fel?

Da.

Ați avut o organizație a acestor grupuri?

Ionescu Gheorghe, notarul public, a fost șeful organizației din Teregova și noi ne-am aliat în jurul lui să luptăm împotriva comunismului.

Grupul dumneavoastră avea legătură și cu alte grupuri?

Da. Aveam legătură și cu Uță, că în caz că am fi dus-o mai greu, ne-am fi împreunat să luptăm împreună. Și Spiru Blănaru o venit în grupul nostru, noi când am avut atacul, când or fost arestate două persoane la noi, Anculea Moise și Ionescu Gheorghe. Au fost arestați de jandarmi, cum o fost pe timpul ăla. Și atunci mi s-o comunicat că s-or arestat două persoane și grupul care o fost în sat o luat legătura cu Spiru Blănaru ca să vină cu armament că ei erau mult mai bine organizați decât noi. Au venit aici, Spiru Blănaru și câțiva din oamenii săi, cu armament și tot ce trebuia și când o văzut ce-o fost, o dat lovitura la post și au fost scoși și duși în pădure cu ei. Și așa or început, apoi am auzit și noi și ne-am alăturat la pădure mai mulți. Cu tot cu cei din Domașnea am fost 33 de persoane la pădure.

Când s-a întâmplat totul?

În 1949 am depus jurământul și ăia doi au fost arestați în ianuarie 1949. Atunci am plecat în pădure că deja s-o organizat securitatea. O venit de la Brașov un batalion în urmărire. Și noi am fost informați că două persoane care au fost agenți comuniști făceau rău la lume. Ne-am dus să cercetăm și i-am luat pe cei doi să-i interogăm.

Erau din sat?

Da, era Munteanu Gheorghe și Luchețiu Pavel. Munteanu Gheorghe era mai periculos, era mare agent comunist și copiii lui și toți or fost comuniști. Atunci i-o adus la grup și or făcut cercetări, Ionescu cu Spiru Blănaru, i-o cercetat, dar n-or vrut să vorbească nimic. Noi am presimțit că vine armata după noi și am plecat cu ei cu tot, cu ăștia doi, și când am ajuns sus la Pietrele Albe (de la Teregova spre Luncavița), armata ne-o ajuns din urmă. O trebuit să facem front cu armata, am deschis foc.

A fost armata sau securitatea?

Trupe ale securității. Flancul drept al securității n-o rezistat flancului stâng al nostru. Am mers spre partea stângă a flancului lor și acolo am deschis foc. Câți or fi murit, nu știu, la noi o picat Anculia Petru și Urdăreanu Gheorghe. Atunci noaptea ne-am retras... dar ne-or urmărit. După aia am plecat în toate părțile. Grupul mic care am mai rămas ne-am retras spre Feneș.

Când s-a întâmplat această „ciocnire”?

La 2 februarie 1949. Am zis să ne grupăm 3 – 4 persoane la un loc, ca să stăm iarna. Am luat legătura cu socrul lui Caraiman din Feneș, care era tot cu grupul nostru. Am luat legătura cu socrul lui ca să ne alimen-teze. Țsta era în legătură cu securitatea. Spiru Blănaru a spus că nu cumva să facă vreo „figură”. O rămas că ne aduce alimente, până când o luat legătura cu securitatea și ne-o vândut. Când să ne întâlnim, să ne aducă alimente, o venit securitatea. Noi am fost într-o târsătură la Rusca și de acolo o plecat Ion Caraiman, Spiru Blănaru, fratele meu Petru și Cimpoca Iacob să ia legătură cu socrul lui Caraiman ca să ne dea alimentele; și când o ajuns la punctul respectiv, securitatea o fost acolo. Securitatea o început să tragă. Fratele meu și Cimpoca Iacob s-or întors înapoi și Spiru Blănaru o căzut rănit atunci și Caraiman o fost rănit, da’ o fugit la Feneș; da’ l-o omorât armata când o vrut să fugă dintr-o casă din Feneș. După aia rînd pe rînd am picat. Eu am picat în 13 martie 1949, atunci am fost arestat.

Unde v-au ridicat?

Cu cumnatul meu am vrut să trecem în altă parte da’ am fost prinși și duși la securitate.

A fost procesul în care a fost implicat și Spiru Blănaru?

Nu, aparte.

Ce s-a întâmplat cu dumneavoastră?

Am făcut pușcărie, am fost condamnat la 15 ani.

Dar pentru ce v-au acuzat?

Pentru crimă împotriva ordinii sociale. Am umblat la diferite pușcării. Am fost în Caransebeș, la Timișoara la cercetări, după aia la Interne la București; apoi m-am întors înapoi la Timișoara și ne-au trimis dosarul din nou la Caransebeș. Am fost duși la Timișoara la Tribunalul Militar și am fost condamnat la 15 ani. De acolo am fost duși la Gherla, de la Gherla am fost duși la mină la Valea Nistrului, am stat 3 ani acolo. Apoi ne-o dus la Aiud, de acolo la Galați, Jilava, înapoi la Galați, apoi la Jilava și apoi din nou la Aiud și apoi m-am eliberat.

Când v-ați eliberat?

În 1961.

V-ați ispășit toată pedeapsa?

Da.

Deci toți teregovenii au fost în final ridicați?

Da.

Ce s-a întâmplat cu șeful dumneavoastră?

Ionescu o fost condamnat la moarte. Când ne-am despărțit atunci de el, el o rămas cu unul Vălușescu și cu Iancu și s-or ascuns pe la sălaș, spre Luncavița. Am auzit că o fost trădat de fiica lui Ghimboasă Iancu. O fost prins și condamnat la moarte, iar Iancu o fost condamnat și el la 10 ani.

Ce ne mai puteți spune?

Când am fost la mină la Baia Sprie, la Valea Nistrului am stat 3 ani de zile. Acolo am fost persecutați tot timpul, în special noi care am fost fugari.

Dumneavoastră ați fost de fapt legionar?

Nu. Mai mult o fost rezistența.

Da' în pușcărie am fost cu Diaconescu, de la P.N.Ț.C.D., 3 ani. Dar nu mi-or dat nimic acum înapoi, am scris la Diaconescu, la Lupu și la Ticu Dumitrescu și nimic. Așa-i când ajunge omul la putere, roade și n-are grijă de altul. Mi-or confiscat casa și averea, și pământul. Numa casa mi-or dat-o, dar pe timpul lui Ceaușescu mi-or dat-o deja.

În toamna anului 1949 notarul Gheorghe Ionescu formează grupul înarmat alcătuit din următorii (reconstituire din memorie a domnului Ion Berzescu, prin completarea listei publicate de „Timpul” din Reșița, 4 septembrie 1948):

Ionescu Gheorghe

Anculia Petre (Milo) Lăzărescu Ion (fiul)

Anculia Moise (Păsule) Cojocaru Ilie (Mocea)

Anculia Romulus Berzescu Petru (Berda)

Anculia Horia Cimpoca Iacob (Râne)

Smultea Gheorghe (Crișu) Ivănici Gheorghe (Casapu)

Smultea Horea (Crișu) Stoichescu Gavrilă (Hubilă)

Smultea Traian (Crișu) Grozăvescu Roman (Pârvu)

Smultea Petru (Vlaicu) Iacobescu Nicolae (Bălțon)

Ghimboasă Ilie (Micheț) Grozăvescu Toma (Pârvu)

Ghimboasă Iancu (Micheț) Grozăvescu Ilie (Pârvu)

Grozăvescu Ianăș (Pârvu) Stepanescu Traian (Vlaicu)

Vălușescu Vasile Stepanescu Petru (Vlaicu)

Roșeț Petru Grozăvescu Gheorghe (Mutu)

Roșeț Tudor Grigorescu Petru (Bumbăcilă)

Stoichescu Dumitru Grozăvescu Petru (Măranu)

Stoichescu Pavel (Știrban) Măranu Petru (Cornerevințu)

Stoichescu Ion (Cico) Vela Ion (Boeru)
Berzescu Iovan (Mișescu) Nicolici Alexandru
Berzescu Ion (Berda) Colțan Petru
Pârvulescu Ilie Colțan Ion
Lăzărescu Ion (tatăl) Bona Pavel (Ilovan)
NICOLAE CIURICĂ

Vorbim cu domnul Nicolae Ciurică, născut în data de 15.02.1931, de profesie tăbăcar.

Sunt venit din Mehedinți, de la Baia de Aramă și căsătorit în Teregova, aș fi stat în Domașnea, da' am fugit de colectiv.

Dumneavoastră sunteți într-un fel un caz aparte, un fel de intrus în această zonă. Pe noi ne interesează modul dvs. de percepere a lucrurilor de aici. Ce s-a întâmplat cu dvs?

Eu sunt de la Baia de Aramă, din cătunul Titărlești. Până în 1949, tatăl meu era proprietarul muntelui Olanu, acest munte este de vreo 300 de ha, e și pădure dar și gol alpin. Iarba aceasta era vândută oamenilor care aveau oi și în felul acesta am cunoscut mai mult bănașenii. Eu fiind copil am ieșit de multe ori la munte, dar din 1947/1948/1949, am întâlnit oamenii aceștia care erau urmăriți, oameni conduși de colonelul Uță. Eu știu ca mulți vorbesc de Spiru Blănaru dar acesta a venit în grupul lui Uță, primit oarecum și cu condiția fără să facă politică, nici țărănistă, nici liberală, nici legionară. În 1948 l-am cunoscut personal pe colonelul Uță și pe alții care erau cu el. Ei îl cunoscuseră pe tatăl meu cu mult înainte. Eu aveam pe atunci 18 ani. Dar organizația o fost și în județul Mehedinți. Din grupul ăla o făcut parte și un verișor de la mine, Luță Vasile, învățător și Stănescu Gheorghe din Mărășești și Nae Tocan. Tocan o fost prins și condamnat la moarte, Luță Vasile condamnat la moarte, Stănescu Gheorghe prins odată cu mine și condamnat la moarte, da' s-a eliberat cu mine și o murit acasă, că era mai bătrân. Din părțile alea, cam singurul sunt care a mai rămas în viață. Multe ar fi de povestit despre asta.

Pe dvs. v-au implicat împreună cu cei din vale, de aici, cu cei din Teregova, din Domașnea...

Până în 1950, din 1948 și până în 1950 am fost omul care le dădea mâncare, eram un fel de agent de legătură, mă trimiteau cu câte o scrisoare pe undeva, până în 1950 prin iulie.

Atunci m-au arestat, mă mirosiseră ei că aș ști ceva și m-au arestat. Tata era deja arestat. Arestarea mea s-a făcut în comuna Sacu.

Acolo m-am dus la un om care era tot în organizația noastră: ăsta era deputat pe vremuri, Avram Ion; avea mult pământ, la vreo sută de lanțe. Tatăl lui, când m-am dus la el acasă era acolo. Și am dat plicul pe care îi trebuia să-l dau. Și au sosit 2 jandarmi sau milițieni, nu mai țin minte. M-au salutat și m-au identificat cine sunt și m-au pus să merg să dau o declarație. Mi-am dat seama că acu îi gata toată treaba. Aveam 19 ani. Mergând spre post m-au întrebat de tatăl meu și le-am spus că este arestat. Am înțeles că-i la Craiova. M-au întrebat dacă vreau să-l văd. Normal că am vrut să-l văd pe tata. Și au spus: „Uite pentru asta nu ne mai oprim la post aicea, ci mergem până la Craiova”. Ei nu erau de aicea și ei trebuiau să mă ducă pe mine. Și a venit trenul personal și în tren mi-or zis că nu-s arestat, dar nu am voie să părăsesc compartimentul fără aprobarea lor. Dar mi-am făcut planul cum pot să scap de ei; sigur că eram tânăr, ușor, și m-am gândit să sar din tren, dar cum? Am știut că dacă ăștia mă duc pe mine la Craiova, ăștia nu mă duc să-l văd pe tata ci o să mă bată că să spun ceva. Aveam instrucțiunile alea în caz că se întâmplă ceva, să nu spui nimic; și dacă totuși spui, să spui ceva care nu are valoare. M-am hotărât ca între Teregova și Poarta, când trenul începe să urce puțin, să încerc să mă duc afară la toaletă. Le-am spus că vreau să merg la toaletă, unul dintre ei a zis da, ălalt n-o zis nimic. Bătea inima în mine ca în iepure. Mi-am făcut toate calculele cum să sar, s-a săltat unul după mine când mă îndepărtasem la câțiva metri dar o fost prea târziu. Eu când am fost acolo, am și sărit. S-o oprit trenul, dar degeaba, că era iulie, era pădure, verdeață și am urcat valea deși m-am belit pe la picioare, pe la genunchi. Dimineața m-am întâlnit cu cei care mă trimiseseră în munte. Le-am spus cele întâmplate și am vrut să mă duc acasă și o să spun că mi-a fost frică și mă duc și mă prezint a doua zi în oraș. Da' ei m-or întrebat ce voi face dacă mă arestează și mă bat. Am zis că nu spun nimic. Dar ei or zis că poate spui ceva. Eu știam prea multe. Ei or zis să nu plec niciunde până nu ne întâlnim cu toții, că ei or fost doar vreo patru. După vreo trei zile ne-am întâlnit toți din grup, vreo 10 mai erau. S-a hotărât să rămân cu ei și eu am fost de acord, de frica bății și c-am să fiu ferit, adică eram cel mai tânăr. Tata n-o fost încă condamnat, deși l-or luat. L-o ținut un an de zile și pe urmă i-o dat drumul. Am stat așa toată vara lui 1950, iar toamna plec și eu pentru prima dată cu un cal și ortacul meu cu alt cal spre Domașnea, să luăm alimente pentru iarna. Mai plecasem eu și până atunci din munte, dar

atunci s-o întâmplat o încercuire de vreo 400 de ostași în Domașnea și o încercuit 2 oameni pe mine și pe încă unul într-o casă. Trădătorul era o domășneană, Stașa Benghia. Femeia aceasta era o femeie la 50 de ani și soțul ei fusese Ghiță, care era și el fugit dar la ora când vorbesc eu era mort, însă în momentul când Urdăreanu a murit nu mai era soția lui. Ea în vara lui 1950 de multe ori a venit cu mâncare la noi acolo, pe la Domașnea, prin pădurile alea, da' s-o purtat frumos. Mă cunoștea foarte bine pe mine. E o minciună că Sfârloagă ar fi fost prietenul ei sau ea prietena lui. În vara aia, ăsta o fost nedespărțit de mine. Noi am venit în noaptea de 1 noiembrie 1950 la Gheorghe Batiu, era băiat tânăr, orfan, dar era neam cu Sfârloagă. Sfârloagă i-o zis să se ducă Lena acasă, a doua zi dimineața și să-i aducă mai multe lucruri și trebuia să le ducă cu caii, că avea doi. Am mâncat și am plecat, ne-am dus la cai, am luat caii și stabilisem că în seara următoare să vină cu mâncarea acolo. Când am ajuns la cai, calul meu era mai zvăpăiat, dar el repede o încălecat. Da' în dimineața aceea se lăsase o ceață și eu l-am pierdut. L-am fluierat, dar nu mi-a răspuns. Era 1 noiembrie, marți spre miercuri noaptea. Eu am luat-o în sus și m-am dus către Cănicea, acolo undeva de la Domașnea în sus, la o stână. M-am gândit să mă duc la stână, băgai calul în stâna aia, i-am dat calului ferigă din patul ăla, da' calu' n-o mâncat nimic, toată mâncarea era pe calul lui. Seara eu am văzut bine niște lumini, că vedeam bine dealul Domașnea de mașină, da' era șosea națională și trebuia să-mi dau seama că nu treceau multe mașini pe vremea aia. Când ajung eu, ele ajunseseră la coliba aia, acolo unde m-am desprărit. Eu cam necăjit eram. Ne-am întâlinit și am zis: „Haida la Gheorghe”. În spatele casei lui Gheorghe era un teren, pământul bisericii, aproape de unde are coliba Petru Boieru (Duicu). Ne-am băgat înăuntru și ni-o zis că mătușa nu poate să vină că-i multă miliție, da' vine Stașa. O zis că și Meilă fieraru' e aici, într-o cameră. Am fost noi patru, noi doi și ei doi. Am avut o lampă, mâncarea fierbea pe șpohert, am lăsat opincile de cauciuc din picioare și am vrut să-mi întorc ciorapii de lână, care, din cauza ploii s-au lipit bine de picioare. Când bate cineva la fereastră. Gheorghe se duce la fereastră dar nu erau din astea moderne... și zice că-i Stașa. Când o venit înăuntru plângea. Veni și ea să tragă de ciorapi. Norocul meu că n-o putut nici ea să-i dea jos și nici eu că dacă-i dădeam jos plecam desculț. Sfârloagă zice că-n noaptea asta îl iau pe Pătru Boba, care se bănuia c-ar fi fost trădătorul lui Ion Boieru și al lui Ghiță Galea, care au murit când l-or

prins pe Patru asta. N-a durat 10 minute și o plecat, ne-o țucat cum țuca Iuda, pe amândoi. După ce o plecat, auzisem un foc de pistol, eu eram pe scaun, asta tot pe scaun lângă mine, venise și Gheorghe din camera cealaltă și un foc de pistol se aude. Eu zic: „Nea Mitre ni-s gata”. Da’ nici nu terminai vorba aia, când o rafală de pistol mitralieră drept în lampa noastră nimeri, o intrat prin fereastră și o căzut lampa jos. Fraților, afară n-ai auzit numa, numa’ dacă ar fi un domășnean, cum ne povestea și ei nouă, atunci ca pe front pe linia întâi. Da’ în permanență, se desfăceau rachete asupra casei. Acuma ies din camera de la stradă să sting lumina din spate și aud focuri puternice. Aveam pistolul lângă mine și m-am pus lângă un perete și peretele era ca și cum era lângă ușă... peretele trepida și l-am văzut pe Sfârloagă și i-am zis: „Nea Mitru stai!” și el mi-o zis: „Stai să mor eu întâi!” și îl văd că dă cu mâna stângă într-o parte și îmi ia locul mie. Când mă pipăiam acolo să-mi găsesc sacul de merinde, am auzit o grenadă. Când am auzit grenada, mi-am dat seama că o aruncat-o. Da, el o aruncat-o. Până am venit eu de-acolo de-a bușilea prin cameră, ușă era deschisă și el nu mai era. Ei, ce fac acum? S-o dus, din momentul ăla m-am despărțit de ei. Eu eram a doua oară de când intrasem în Domașnea. Nu cunoșteam terenul. Doar eram nou pe aici. Mai stau un pic zic arunc o grenadă. Instrucțiunile noastre erau în timpul când făceam noi grenadele, grenadele făceau un pic de liniște mai ales după tunătură. Da’ m-am gândit: dacă arunc grenada chiar pe el? Stau un pic mai lipit de păretele ăla, ușa era deschisă, razele de la rachete se băgau înăuntru în cameră și auzeam numai încercările: ta, la, la, la, la. După vreo zece minute, arunc grenada. Când am aruncat grenada și eu, m-am lovit strașnic. Fără să-mi dau seama că intrasem pe niște scări de piatră, instinctiv mi-am băgat mâna așa și am dat cu pieptul de pistolul cu 32 de cartușe și pistolul s-a izbit de piatră și pieptul meu păstă pistol. Însă zgomotul pe care l-am făcut eu, ăla nu s-o auzit. Dragii mei, m-am tras așa pe coate până la un coteț. Aud acolo că geme ceva. Era săracu’ câine al domășnenilor, din ăla mare ciobănesc și ăla gemea. Eram lângă el, da’ n-o mai zis nimic săracul. Dădui cu piciorul cum era pământul moale și am ascuns acolo ce-am avut, nu mai rețin ce-o fi fost acolo și zic: „Mă împușc!”, fără să încerc să fac vreo ieșire. După spusele domășnenilor, au fost încercuite 7 case, 3 în stânga, 3 în dreapta și în aia din mijloc eram noi. Capetele de cordoane erau pe stradă și în spate erau 3 cordoane, că ei știau că numa’ în spate ieșim că șoseaua spre stradă era iluminată și

nici n-aveai cum să ieși. Asta n-am știut, am aflat numai după aia cum sunt ei organizați. M-am gândit să mă împușc. Cum eram desculț, să pun degetul de la picior pe trăgaci; da' stai domnule, da' di ce să mă împușc, zic eu, dacă mă rănesc cumva, mă împușc. Dar eu de bunăvoie să mă și omor, m-am gândit să moară și ei vreo 5 – 6 decât să mor numai eu singur. Și schimbai, încerc să ies. În partea stângă am ales eu locul. Făceam tot felul de planuri – dacă aș putea să mă sui pe casă, să merg de pe casă pe casă, eram tânăr, ușor, nu mi se părea nimic greu. Ploaia ploaia, o ploaie din aia mocănească cu un pic de ceață. Dau să ies și mă îndrept în partea stângă, dar în momentul ăsta se concentrează focuri în partea dreaptă, dar spre casă și în grădină se concentrează rachete și se desfac acolo. Am auzit o voce, dar nu am înțeles vocea aia. O primă voce care-a fost nu am înțeles ce a zis. Totuși o fost o voce de om. Ca după aia să aflu că Gheorghe și cu Meilă or ieșit și ei, când n-o mai fost nimeni la ușă să tragă la ușă, și or ieșit în băătură, în obor și or strigat. „Domnule, nu ne împușca!” Aia voce am auzit-o eu, dar eu n-am putut înțelege ce or zis, am auzit că strigă ceva bărbat. Ei în timpul ăsta s-o concentrat asupra ăstor 2 oameni și cu rachete și cu focuri și în timpul ăsta Sfârloagă, care era și el pitit pe acolo prin tufă, după o grămadă de coceni... El cunoștea bine terenul și țâșnește dintre ei și observ eu, de unde eram, că rachetele acum încep să tragă mai jos, mai jos și se concentrează într-o direcție spre sesonul popii. Da' nu mi-am dat seama că ce poate fi. Ce se întâmplase? Ei s-or concentrat asupra ăstora doi și Sfârloagă profită de ocazia asta și o ia printre cercurile lor, dar bineînțeles trăgând. Și-mi povestește mie când m-am întâlnit cu el, cam a treia zi că ei făceau bine cu rachete că trăgeau că vedeau și eu și exact ei trăgeau în mine și io trăgeam spre ei, dar Dumnezeu m-o ferit. Eu nu știu dacă oi fi rănit pe cineva sau nu, dar pe mine nu m-o atins, până când am dat după o dungă și pe urmă m-am dus. El fugea la cai. Își ia calul lui, acum, ca să-l urmărim pe el și să duce. Eu rămân acum. Eu rămânând în cerc, nu am știut manevrele alea, focurile alea că pe cine or urmărit, dar aud focuri undeva mai departe, cam în direcția unde aveam caii noi. Mă mirasem eu, ce poate fi acolo cu focurile alea. Da' ce s-o întâmplat? Or pus mâna pe ăstia doi, pe Meilă și pe Gheorghe, ăstia or spus că avem cai acolo. S-or dus și or încercuit coliba, ar tras focuri asupra colibei. Când or văzut că nu răspunde nimeni, s-or băgat înăuntru, o scos calul și la colibă i-or dat foc. Alea or fost focurile pe care le-am auzit eu. Încerc să ies. Trecuse

deja o oră jumătate. Când am încercat să ies în partea stângă, m-am întors înapoi, m-au simțit. M-am băgat la casa vecinului de la Gheorghe și m-am gândit să mă duc să mă sui pe casă, da' nu merea. M-am gândit să mă bag într-un pod de cocină. Nu mai știam unde să mă bag și ce să fac. Mă uitam în cotețul ăla acolo unde gema iară un câine. Nu m-am băgat acolo, în cotețul ăla, dar după o grămadă de lemne stam înstârcit cu pistolul în mână, inima bătea, cu sacul de merinde, capul descoperit, într-o cămașă și cu un pieptar pe mine, pantaloni și ciorapi în picioare. Afară ploaia, ploaie din aia de toamnă. Mă întorseseră ei din direcția aia și aud parcă se aude ceva aproape. Veniseră vreo 10 – 15 inși până la lemne, unde eram eu și unul scoate din sacul de merinde și o băgat lanterna în podul cocinii, unde vrusesem să mă bag eu. Și o aprins-o și-o stins-o. În raza lanternii îl observ. Ofițer era și o stat lângă mine. Dacă mă săltam în picioare îl ajungeam cu țeava pistolului în spinare. Începuseră să vorbească între ei. Și-am auzit: „Eu n-am tras. Eu n-am văzut pe nimeni...”. A treia încercare, Dumnezeu mă scoate din încurcătură. Focurile s-au liniștit. Trăgeam din când în când. O început și o parolă. Prima parolă o fost Bucur-București. Pentru mine treaba asta o fost un lucru foarte bun, că eu am aflat toate posturile unde erau. Din fiecare colț țâșnea parola asta, Bucur-București. Mai târziu, unu-doi. Mi-am ales totuși partea stângă. În partea asta, de la Gheorghe a nu știu câta casa încolo vine un drum de sus din deal, se bagă în șosea, în stradă și drumul ăsta era de ani și ani... La un moment dat se termină casele oamenilor și drumul vine de sus, intră printre case și intră în șosea. Ei erau chiar în luncă drumului, acolo era post. Dar când ei m-or simțit pe mine, eu n-am mai dat înapoi. Am tras cu pistolul și m-am aruncat fără să știu. Am căzut într-o groapă, tip șanț. Prin șanțul ăla m-am dus 5 – 600 m. M-a prins ziua la baltă. De la Domașnea și până la baltă să fie vreo 2 km buni. Ei țineau cercul fiindcă unul o scăpat, dar unul mai este, da' ei nu știau care o scăpat și care nu. Era tot ceață, ploaie. Am luat-o pe drumul ăl nou de la Domașnea la Cornereva și am ajuns la Lacul Cerbului, la o femeie care și familia asta erau oameni de-ai noștri. M-am și dus la ea, la familia Urdăreanu, la sălaș. Ud, desculț, dar când mă vede... biata femeie mă întreabă ce-am pățit. Îi povestit, dar n-am vrut să merg înăuntru. I-am zis că merg la marginea pădurii, sub o stâncă. I-am zis să vină acolo să-mi aducă niște haine. O venit baba și m-o adus o sobă, 2 opinci, dar amândouă pe un picior și mâncare caldă. Sara am trecut spre Poiana Ruschii, în partea

feneșenilor și dimineața am așteptat să se facă ziuă. Nu m-o mai fost frică. Dar ce observ acolo? Observ urmă de cal, proaspătă, zăpada nu se prinsese, dar frunzele mă deranjau, că acopereau urmele. Am cunoscut că asta-i urma calului meu, că el n-o luat calul lui, o luat calul meu. Eu am potcovit calul ăsta. Am luat-o pe urma calului. Mi-am dat seama că-i îndreptată spre târsătura Ruscăi. Când am ajuns acolo, vine un miros de fum. Da' aicea nu face nimeni focul, era un fel de stare de asediu, nu stăteau oamenii pe la sălașuri, așa oricum. Mă duc și observ o colibă. Mă apropii, că dacă or fi ei. Când mă duc iacătă bietul Sfârloagă săracul, calul lângă el și sta și el. Calul simte omul mai bine ca omul. Calul se întoarce spre mine și ăsta imediat, cu arma în mână, o ieșit afară, o început să plângă când m-o văzut. Ne-am povestit și ne-am întrebat, cine este trădător. Nu știam. Putea fi Lena, muierea lui, putea fi Stașa, sau badea Gheorghe. Ne-am dus la Domașnea și am luat legătura cu Pătru Ionescu. ăsta ne povestește atunci toată povestea. ăsta ne aduce alimente, mâncare, informații cu cine e trădătorul. El ni-o zis că acum la Teregova era Kling, dar va trece la Herculanе în sara asta. Și ne-am dus și am ținut calea lui Kling, un jidan care era zbirul în zona asta (arestări, bătai). Ne-am postat undeva la o piatră, de la pompa de benzină mai în sus. Ziceam că dam cu grenada și trăgeam cu pistolul mitralieră și am dat. Am auzit grenada ca și când o dat o piatră într-un fier. Pistolul nu ia foc, grenada nu ia foc. În momentul ăla ambalează mașina și s-or dus. Când or auzit și-or dat seama că o piatră din câmp nu putea lovi așa. Noi ne-am târât. Ne-am dus sus la datorie... ăsta a fost botezul meu, de atunci au zis că nu-l mai ocrotim pe Nicolae, că se descurcă bine. Asta o fost prima mea încercuire în 4 ani și m-o mai prins într-un al 7-lea an. Durmeam în 22.04.1954; atunci m-or dus la Moiş, la Timișoara și am început calvarul...

Deci ați fost în organizația lui Uță; el nu mai era, dar organizația a continuat să reziste?

A rezistat până în 1954, când n-o mai rămas nimeni. În urma mea or mai rămas doi, dar toamna și ăștia or fost prinși. Fus și cu Șărângău Gheorghe, din Verendin. Eu am fost primăvara cu Stănescu, când am fost dus la Cornereva.

Ați fost trădați?

Da. Acolo ne-o vândut un verișor al doilea sau al treilea după Duicu din Domașnea. Toma ăsta, Duicu, din Cornereva era un om de încredere și aveam niște haine la el. Am venit în primăvara lui 1954 la

el cu Stănescu și i-am spus ca nu putem sta la el, da' stăm la Urdăreanu o zi, două și i-am cerut să ne aducă ceva de mâncare. El s-o dus în comună, o anunțat poliția; și or venit. Or intrat peste noi, când noi dormeam. Dumnezeu nu i-o ajutat pe toți care or făcut așa.

Căpitanul Bacoș m-a anchetat pe mine și cu locotenentul Ardeleanu Nicolae. Când m-or băgat într-o cameră cu un om la vreo 30 de ani, sărac, dar m-or scos imediat. Cetățeanul care o fost cu mine m-o întrebat ce am făcut. N-am vrut să-i spun, că era securist. Eu l-am tratat omenește, dar n-am spus nimic. A zis să nu spun nimic. Când veneam de la anchetă, mă întreba că ce m-o întrebat? îi ziceam: „Domnule, nu știu ce m-o întrebat. Mă întreabă de niște oameni, dar am zis că nu știu”. În a șaptea zi, zic că mama îmi aducea mâncare cu încă 2 – 3 oameni, care nu erau oamenii mei și pe care doream să-i bag. Noi, în statutul colonelului, țineam ședințe cu toții. Colonelul ne întreba ce vom face dacă vom fi prinși. Eu ziceam că mă împușc dar nu mă predau; fiecare spunea treaba asta. El spunea că dacă vom fi prinși și nu ne putem omorî să spunem, dar depinde ce spunem. L-am spus pe ăla din Cornereva, că ăla era omul securității. Când l-au pus față în față cu mine securiștii se îndoiau. Îmi ziceau: „Măi Ciurică, dar îl cunoști bine, nu cumva faci o confuzie... fiindcă Belcotă Ștefan...” „Nu, domnule, îl cunosc”. Când am zis că-i invalid la o mână n-or mai zis nimic. Le-am zis că mi-a dat și muniție, l-am încălțat așa cum trebuia. A fost cercetat 11 luni, la proces l-am scăpat tot eu; și i-o dat drumul acasă. La 11 luni am spus adevărul la proces. Le-am spus că e agentul dumneavoastră, eu l-am băgat în pușcărie, dar de data asta lăsați-l liber. Da' or fost și oameni cumsecade. Când m-or dus la Timișoara, ne-am oprit în Remetea; da' până n-ajungi la biserică fu o casă gălbuie, opri mașina acolo și ne duse ofițerul la mama lui sau la soacra lui, care era la biserică dar o chemat-o. Ne-o dat șoncă în varză, cu niște prăjitură, cu niște țuică. M-o dus la securitate, era duminică. La corpul de gardă or vrut să-mi ia mâncarea, dar el nu i-o lăsat și m-o lăsat să dorm. L-am simțit pe ăsta că parcă era un om mai cu suflet.

Ce s-a întâmplat cu tatăl dumneavoastră?

A fost arestat odată cu mine și condamnat la șapte ani.

Cum îl chema?

Ciurică Ion. O făcut închisoare numa' pentru faptul că mi-o fost tată. Prima dată o făcut un an și după aia restul. Eu în vara lui 1952 m-am dus cu unul din Verendin pe la mine pe acasă, aproape. M-am

duș la Curescu Victor și vorbesc cu tata. El m-o îmbărbătat. I-am dat întâlnire pe 1 sau 2 septembrie în munte, în locul Tavane. Mă găseam în Cornereva în 25 august. Curescu mi-o zis să mergem seara până la Verendin să-și ia provizii. Ne-or zis ăia din Cornereva să mai stăm sau să mergem numai pe un anumit drum că e plin de armată. La vorbele lui Cernescu Nistor am ascultat. I-am zis că mâine să găsească vreo doi băieți să meargă la Domașnea, cu câinii, deoarece câinii simt unde-s posturile fixe, îi simt. Sara or zis când or vânt, că-n 4 – 5 locuri i-o oprit. Nu mai m-am duș cu el. Victor insista la Nistor să meargă cu el. Țsta o acceptat. Eu am vrut să mă întâlnesc cu tata. Atunci ne-am despărțit de tot. Eu ajung la munte, la o stână de la vârful Țarcului, în jos, împreună cu Stănescu de la Mărășești. Or mai rămas vreo doi oameni la stână. Pe la vreo zece dimineața Bugariu Pera strigă, dar noi n-am înțeles. El strigă: Mână caii de la stână, mă Lăzare (era la stână), mă!” Lângă stână erau niște cai. Când mă uit în partea astălaltă a stânei văd armată. Le-am spus că orice ar fi să nu spună nimic. Am zis că mă bag cu el în izvor și dispărem, iar cei doi să vină până la izvor și să spună că ei or fost. Așa am și făcut. Din izvor noi n-am luat-o în jos, că am fi dat peste ei, am luat-o în sus, unde erau bolovani. Izvorașul ăsta se deschide la un moment dat. Când am auzit câinii că latră, ne-am băgat după o stâncă. Câinii lătrau. Stâna o fost încercuită de vreo 40 de ostași. Or plecat 7 inși drept pe urmele noastre, inima în mine și în celălalt făcea ca-n iepure, că drept la noi veneau. Îi zic la Gheorghe să nu tragă în sus, că ăștia ne împușcă și dacă ne împușcă, să moară și ei, barem vreo 2 – 3. Deodată se opresc și se uită înapoi. Până mi s-o părut și mie că se aude ceva. Căpitanul i-o văzut încotro s-or îndreptat și i-o chemat înapoi. Așa m-am dezumflat de liniștit. S-or băgat în pădure. Treptat și noi am ieșit în vârful Godeanu și am stat până seara, când am ieșit la stână. Ne-am întâlnit și cu Iefta. Dar ce credeți că a fost? Victor care se dusesse la întâlnire la Verendin a fost prins și el o spus unde avem noi în pădure adăpostul. A spus și de întâlnirea între ăștia. Am urcat din nou în vârful Godeanu, că dimineața trebuia să mă întâlnesc cu tata. La marginea pădurii, noaptea, mă opresc unde trebuia să mă întâlnesc cu tata. Stănescu vede ceva lucind, lângă un izvoraș de apă. Era o conservă mâncată proaspăt, era ori de la armată ori de la un pădurar. Noi ne-am culcat, dar am auzit că latră câinii. I-am zis să ne băgăm în pădure că o să ne simtă câinii. Când mă ridicai să-mi iau bagajul vad la câțiva metri o rachetă. M-o zis ăla: „Stai!” ș-o început să tragă. Când

ăsta o zis: „Stai!”, eu trag cu pistolul în sus, pentru că știam că atunci când aud focurile noastre se bagă în pământ de frică, că se spunea că bandiții, adică noi, suntem niște trăgători de talie mare că dacă vrem să le băgăm cartușul în steaua de pe caschetă, acolo intră glonțul. Eu când am tras, am căzut între două lemne, dau cu picioarele să ies și văd peste cap: „Stai, stai, stai!” unul cu pistolul în mână, dar eu reușesc să fac un cot într-o dungă și m-am dus, drept în vale. M-am oprit la Luminosu, o poiană mare, că eu am coborât tot trăgând, da’ ăla tot timpul o tras în mine. Am scăpat și de acolo am trecut izvorul pe la niște stânci și am stat acolo. După ce s-or liniștit lucrurile, am tras un foc și după aia 2 – 3 era să facem; că ăsta era semnalul nostru, un alt semn era să facem ca gheonoaia. Eu trag și colegul meu îmi răspunde. După 2 ore am făcut ca gheonoaia și atunci o venit la mine, era dezbrăcat ca și mine, dar cu opincile în picioare. „E, vezi măi Nicolae, ce-o făcut nea Ion!” Nu știam noi de Victor, credeam că tata o făcut totul. Căutam să-i ținem calea așa înrăiți cum eram, să-i urmărim. Am văzut doi cai și un civil, care era fratele meu. Ne-am retras. Ce se întâmplase? Victor fiind prins le-a spus toată treaba asta. La întâlnire n-o venit tata, o venit frati-meu și când o venit l-o întrebat ce are pe cai, el o zis că-i mâncare pentru ciobani. Or zis: „Fii cinstit, nu trebuia să vii tu, tată-to o trebuit să vină!” El o zis: „Da, am venit să mă întâlnesc cu fratele meu!” că n-avea rost s-o mai întoarcă. I-or zis să vină să vadă dacă am venit, atunci sara s-o făcut că se duce, da’ io nici nu venisem; și dimineața era dus la apă și unul i-o zis că m-o prins pe mine. Când eu am apucat să vin de la stână, or dat foc la tot ce-or găsit de la mine. Un militar i-o zis la fratele meu: „Mă Ciurică, l-am văzut pe fratele tău, am fost la doi pași de el, mă dar ăsta are un picior de căprioară, a putut să scape”. În acțiunea asta care o fost făcută acolo și care o fost cu o zi înainte, era un căpitan, Duță Gheorghe, care după revoluție, când m-am dus pe la asociația noastră de deținuți politici mă pomenii cu el și mi-o zis: „Mă, Ciurică, tu știi că eu am fost milițian, am fost jan-darm, am căzut prizonier în Rusia, am venit cu «Tudor Vladimirescu» și venind m-am încadrat în miliție, în securitate și am ajuns la gradul de căpitan...” Și începe să-mi povestească prinderea lui Duicu. Cică era în Teregova în 1952 cu plutonul la un sălaș și mă pomenii cu un telefon de la Caransebeș că să mă duc la Verendin, că acolo îs doi bandiți și-am și știut cine: Duicu și Dumitru Nistor...” și el o cerut teniși, să încălze trupa. El o fost la moartea lui Duicu; și el când

Îmi povestea treaba asta era vicepreședinte al asociației noastre. Rușine, vicepreședinte să fie căpitanul care o tras în noi! Eu am făcut o hârtie conducerii noastre în care am spus totul. Ția de la asociație i-or și dat-o lui, el o recunoscut că-i făcută de mine. Nu mai e vicepreședinte acum. L-am întrebat de ce o fost arestat. O zis că nevasta lui era nemțoaică și l-or dat afară din securitate, o făcut apoi niște afișe anticomuniste și l-or prins, i-or dat 10 ani. Astea-s basme!

Dar să vă mai povestesc și altceva; că doară n-o să plecați acuma. Îl întreabă securitatea pe Urdăreanu cum m-o cunoscut pe mine. Urdăreanu Ilie le-o zis așa: „Domnule, l-am cunoscut pentru că noi am avut pășune comunală și ne-am dus cu oile la el la munte. Am fost 30 de stăpâni, am format o turmă și ne-am dus pe munte...” și o început să-i spună pe cei 30. Acest tânăr venea acolo. Securitatea face legătură că toți or fost legați între ei și Cernescu Nistor. Pe mine m-or întrebat unde l-am cunoscut pe Urdăreanu. Eu trecând prin comuna Cornereva, văd o lumină și am vrut să intru. Am bătut la ușă, am văzut că deschide ușa și când m-o văzut că sunt înarmat m-o închis ușa în nas. Am bruscat ușa și am intrat. Am luat de mâncat, am căutat să-mi usuc hainele și am spus: „În caz de mă vei denunța, vei călca pe urmele lui Stașa Benghia”. Între timp am fost încercuit și prins, probabil denunțat de această femeie. Pentru declarația asta eu am luat bătaie cât nu duce un tren. L-am spus eu atunci și pe Belcotă Ștefan. Procesul s-o făcut la Craiova, pe mine m-o condamnat Tribunalul Militar București, în deplasare la Craiova; și mă condamnă la 25 de ani, pentru faptele mele. Unele nu le-am spus la securiști da le-am spus dumneavoastră. Avocatul din oficiu al lui Urdăreanu, văzând declarația mea, a tot amânat procesul până am venit eu. Pe mine mă ia de la Jilava, mă pune în lanțuri și mă duce la Timișoara. Mă bagă într-o celulă unde stau 5 zile și apoi mă bagă în tribunal. Atunci am văzut că oamenii mei din Cornereva sunt în boxă. M-o întrebat ce legătură am avut cu Urdăreanu și le-am spus ce v-am spus și dvs. I-a dat 5 ani lui și 5 la nevastă-sa. M-or întrebat ce legături am avut cu Belcotă Ștefan. Le-am spus că n-am avut nicio legătură și i-o dat drumu' acasă. Tot în noaptea când am vrut să ținem calea lui Kling și nu l-am prins și eram puțin supărat, Ișvănuț îmi spune mie: „Mă Ciurică, aici la sălaș este un mare, mare comunist”. Zicea că mulți or murit în pușcărie din cauza lui. Zice: „Haida să-l luam pe ăsta”. Zic: „Merită să ne pierdem timpul cu el?” Pe comunistul ăsta îl chema Miroslav Juca. Noaptea vedem o

lampă la sălașul lui Juca. Eu stau la sosea și Ișvănuț Dumitru se duce, dă târcoale pe la colibă și vine și zăce că numa' fata de 7 – 8 ani se vede. O luarăm spre sat spre Teregova. Mergeam unul după altul la o oarecare distanță spre Teregova. Când vine cineva, m-am pitit. Când trece pe lângă mine, trece pe lângă Sfârloagă, dar el l-a recunoscut ca ăsta era Miroslav. Sfârloagă spune: „Stai!” și îndreaptă arma spre el. El se întoarce și-l ia de pușcă pe Sfârloagă. M-am dus acolo, luai pistolul din buzunar, îi pun mâna după cap și pistolul și ne-am dus până la un sălaș și acolo o fost procesul. Sfârloagă era cu lanterna, iar eu cu cercetările. Am cerut actele, pistolul. Între acte am găsit carnetul ăla roșu, cu niște coperti cam groase. I-am zis să-l mănânce și l-o mâncat. Făcuse pe el de frică. Pe el avea niște blânde roșii. L-am întrebat ce-s cu alea și mi-o zis că îi bolnav de sifilis. Am început să-l întreb. I-am zis că dacă recunoaște că o făcut lucruri grave și o dat declarații false, o recunoscut da' o zis el nu ș-o dat seama ce face. El era directorul minei de la Teregova. A recunoscut tot ce o făcut. Mi-am dat seama că omul nu merită să-l omoare. I-am zis să se întoarcă în partea cealaltă, s-o întors, o pus mâinile la ochi. Celălalt o scos pistolul să-l împuște, dar eu i-am împins mâna. I-o zis Sfârloagă dacă-l recunoaște și el o zis că nu. Sfârloagă i-o zis „Io îs Sfârloagă, mă futu-ți ceara mamei tale!” O început să tremure. I-am zis totuși să se ridice, să meargă acasă și să se ducă la biserică să se roage și pentru el și pentru noi. La vorbele mele o zis: „Ceea ce privește persoana mea în momentul de față, m-am lepădat pentru totdeauna de comunism, da' la fratele meu nu pot să-i spun că se duce și mă pârâște”. N-o povestit la mine ce s-o întâmplat.

Ce ne puteți spune de Lazăr Cernescu?

În 1948, ăsta a plecat într-o misiune aici spre Cornereva la Rusca. Da, și pe la Cornereva pe la Imala Neagră, Ghiță Urdăreanu și mai câțiva i-au ținut calea lui Kling și au răsturnat un fag în fața mașinii. O trebuit să oprească mașina pe care o luat-o Lazăr Cernescu. Apoi s-o dus personal cu cascheta și i-o dat-o lui Kling. Din momentul ăla o fost omu' lui Kling. Așa o devenit Lazăr Cernescu omu' lor. Noi am știut totul. Îi puneam scrisori ca să-l potolim, dar el le dădea lui Kling. Când se ducea la o nuntă la Domașnea, că el cânta dintr-un instrument, o fost omorât. În 1951 eram în pădurea muntelui Semenici, cinci, eu cu Victor, Curescu, Nistor Duicu, Caraibot Ion și Baderca Iancu. Noi aveam muniție de când o adus colonelul cartușe din 1942, dar și de la oameni. Noi mai făceam și trageri pentru experimentare. Când într-o zi la

muntele Semenici făceam o tragere, care era cam în felul următor: căutam o poieniță, ciopleam pe fag o urmă la 5 – 6 fagi și la o distanță făceam tragerea cu puști mitraliere. Cei care executam tragerea știam că lemnele cioplite sunt inamicii și în momentul respectiv trăgeam și dacă nimeream o țintă era bine. După ce am terminat, am plecat și am dat de o altă poiană unde era un canton al unui pădurar, da' de unde am făcut tragerea și până aici erau niște ore bune de mers. Ne duceam acolo și pădurarul era un neamț, foarte cumsecade, ne-a primit. Deodată aud zurnăind ceva la o cutie telefonică și am recepționat și discuția vag. Auzeam așa: „Alo, alo Văliugu'. S-a tras focuri în canton de pușcă mitralieră. Vă rog să vină patronul până la mine”. Am întrebat cine-i, ne-o zis că-i un informator. Ne-am hotărât să mergem până la brigadierul pe care-l auzisem, să-l liniștim. Am zis că-l speriem. Mergem, mergem, mergem ș-am înnoptat în pădure, pe o potecă. Am dat de canton. Aici am făcut planul de acțiune. Am zis să mergem și să ne prezentăm ca noi suntem milițienii pe care i-o chemat să vedem ce spune. Noi aveam haine de miliție, da' numa eu eram potrivit de milițian. M-am îmbrăcat și hai să mă prezint. S-o îmbrăcat și Nicolae. Când am ajuns la gardul cantonului, când am sărit scândura o încercat un câine să latre. O ieșit brigadierul cu arma în mână. Am sosit la el: „Bună seara, tovarăși!” „Bună seara!” Eu vorbesc cu el, da' el se cam uita după mine. Îl vede pe celălalt, cred că o observat barba lu' ăsta, că nu recunoaște nimic. Când am văzut că tăgăduie, am făcut semnul stabilit ș-or venit și ăilalți. Iancu o rămas de pază, iar noi patru înăuntru; el cu nemțoaica. Hărțuindu-ne cu el din vorbe se aude ceva suspect, parcă o călcat pe o creangă cineva. Nu mult după aia, eu eram într-o cameră, Caraibac Ion, nemțoaica și neamțul căutam să scoatem de la ei de ce au anunțat și să nu mai facă prostia asta. Domnule, un foc de pistol se trage din afară pe fereastră în spatele lui Caraibot, dar îi rupe mâna dreaptă, că nu l-o lovit din plin. În timpul ăsta el dă pistolul care-l avea în dreapta, în stânga și spune: „Îmi rupse mâna!” Se aud focuri de afară, noi trăgeam și dinăuntru. Eu cred că ăla care o tras primu' foc, i s-o blocat pistolul, că altfel ne omora. Ies și eu, observ câteva pistoale, trag și acolo mă nimerește în Noul Testament din sacul cu merinde. Caraibot n-o vrut să iasă, da' l-am scos noi. L-am pansat. Pe neamț l-am lăsat.

Ce ne mai puteți spune de colonelul Uță?

Colonelul Uță, dacă nu murea în 1949, în 12 februarie, se

preconiza o lovitură reușită: da' mai bine că nu a fost, pentru că era ceva asemănător cu Ungaria. Colonelul până la ora morții lui avea foarte mulți colegi în armată și foarte multă muniție își adusese în pădure. După moartea colonelului, au fost o serie întreagă de epurări din armată, fiindcă colonelul niciodată nu era de acord să se tragă în armată.

Avea un nume această organizație?

Da. Mișcarea de rezistență anticomunistă.

Ce ne puteți spune de Gavrilă Ion?

Gavrilă era un trădător plasat de securitate tot în locul unde băntuie ai noștri și ajunge la Nistor Duicu. Acesta i-o dat și lui un pistol. Or stat separați. Da' și Cristescu o fost cu ei. O zis Gavrilă, că de altfel nu mai scăpa de la colonelul. Într-una din zile îi spun că în 4 – 5 ore ajunge la Cornereva unde doreau ei să ajungă... Noaptea o fugit. El o făcut și pușcărie, da' și acolo o fost trădător. Da' să vă mai povestesc ceva. În 1950, Ionescu și Ghimboasă Iancu or fost prinși în august, pe undeva prin apropierea Teregovei. Da' Maria, fata lui Iancu, era prietena securiștilor și o contribuit la predarea lui Ionescu și a tatălui ei. Iancu pentru mine apare trădător. Ionescu, notarul, o fost condamnat și executat și Iancu condamnat la 10 ani, da' ea n-o fost în pușcărie.

Ce ne puteți spune despre condițiile din pușcărie?

Mâncam după cum lucram, eu care nu lucram... nu voiam să fac plumb, să facă cartușe ca să ne împuște, nu prea aveam ce mânca. Mâncam foarte prost, mâncam pe cartela lui Tudor Crăciun (Roșeț) care era bucătar și ca să nu dau cartela lui Roșeț, am spus să facă un raport de 7 zile izolare. După câteva zile văd că strigă ofițerul de serviciu: „Ciurică Nicolae!”, nu mă prezint; „Voicu Constantin!”, nu se prezintă. L-am întrebat pe Voicu ce-o făcut. O zis că era în mină, apa acidulată și deodată o apărut Lopată, un ofițer și cum era să-l salut, că eram în pielea goală și mi-o dat 3 zile de izolare. Voicu s-o dus la comandant la raport și comandantul o zis: „Imediat bagi în lanțuri de la 3 zile la 7 zile izolare cu pâine neagră”; apărui eu și-i spun; „Ciurică Nicolae, condamnat la 25 de ani de închisoare”. Comandantul o zis: „Imediat bagi în lanțuri, de la 7 zile la 10 zile”. Eu nu am mai vrut să mă supun și în loc să mă duc la izolarea neagră am luat-o să mă bag colo în insulă. Or sărit pe mine, mă luaseră pe sus. S-a dat alarma și eu am făcut pe nebunul, da' n-a mers. Mi s-a agravat pedeapsa de la 7 zile la

30 de zile, că am lovit pe un milițian și l-am insultat. În final, tot cu boala am scăpat. Am simulat epilepsia. M-o pus în neagră. Acolo stăteai toată ziua în picioare, de la ora 5 la ora 10, îți băgau o scândură pe care te culcai și acolo stăteai până la 5 dimineța, când îți luau din nou scândura. Într-un bidon de carbid îți făceai nevoile. Două zile nu mâncai nimic, decât apă caldă, a treia zi îți dădea mâncarea de la celule. De cum l-am cunoscut pe bucătar nu-mi dădea apă, ci sirop cu zahăr. Am știut că bolnavul de epilepsie se mușcă de limbă. Am încercat da' n-am putut. Da' mi-am dat un pumn în gură să-mi curgă sânge, să simulez mușcătura. Milițianul l-o chemat pe doctorul Georgescu. M-o propus ca inapt, ș-am plecat la Gherla.

*

Suntem în drumul de la Rusca la Cornereva, împreună cu domnul Ciurică Nicolae și încercăm să mai lămurim niște lucruri mai puțin clare, cu anumite fapte și anumiți oameni. Să vorbim despre Dumitru Fus din Verendin și Sfârloagă, Ișvănuț Dumitru din Domașnea.

Ișvănuț Dumitru, zis Sfârloagă din Domașnea, intră în organizația condusă de colonelul Uță încă de prin 1947 – 1948. Prin 1949, într-una din seri se duce la un local unde se consumau băuturi alcoolice și acolo fără să aibă niciun scandal cu un oarecare Murăș, ăla se scoală de pe scaun și îi dă o palmă lui Ișvănuț Dumitru. El și-o luat pălăria de jos ș-o plecat acasă. S-o dus ș-o luat un pistol, pe care-l avea, merge înapoi și-l împușcă pe Murăș. Ișvănuț Dumitru este arestat și condamnat un an. Asta s-a întâmplat pe vremea comuniștilor, în '48/'49. Face un an de zile de închisoare la pușcăria din Lugoj și acolo l-o dus ca îngrijitor la porci. Acolo i-o cunoscut pe Fus, pe Mutașcu Dumitru, că exact același lucru s-o întâmplat și cu Mutașcu, o împușcat și el pe unu. Soțiile lor veneau la vorbitor, le duceau câte ceva și le povesteau ce mai e nou. În 1949 de Sf. Nicolae, Ișvănuț hotărăște să evadeze de la închisoare, mai avea o lună până la eliberare. Fuge și vine în zona Domașnea pentru a lua legătura cu neamurile lui, cu frații Duicu Ion, Nistor și Pătru erau finii lui Sfârloagă, ia legătura cu finii lui Duicu care deja intraseră în acest grup și astfel s-o întâlnit și cu colonelul și a rămas în grupul ăsta condus de colonelul Uță. Toate acestea le știu de la Sfârloagă, pentru că eu am stat cu el din 1950 până în 1952.

Sfârloagă moare în 1952; se desparte de mine la munte, forțat,

că am fost încercuiți de armată. El a luat-o pe altă direcție și astfel ne-am despărțit. Am aflat unde este, m-am dus după el, el a vrut să se odihnească puțin, deoarece avea un picior rănit dinainte. S-a dus la Sadova de Sus la Avram Ion, care era un agent sanitar, el făcuse armata cu Sfârloagă. Când am dat de el, mi-o zis că mai stă câteva zile la Avram. I-am dat un punct de întâlnire, unde să ne găsească când vine și între timp Avram Ion s-a răzgândit să-l mai ocrotească pe Ișvănuț și o luat legătura cu securitatea și l-a vândut. În 1952 e prins Sfârloagă, or aruncat o grenadă în pivnița unde o fost el și l-or omorât.

Ce ne puteți spune despre Curescu Victor?

Curescu Victor a fost prins în 1952, prin luna august. Victor i-a denunțat pe oamenii noștri. Acest Victor a venit cu securitatea, da' nu înțeleg cum a reușit el să ducă un grup de securiști în casa lui Toma Duicu... Mama lui, Maria, când l-o văzut îmbrăcat în uniformă, i-o venit să pice jos. Dar el căuta să-i găsească privirea și-i arăta un bilețel, foarte discret și-i dă drumul jos. Când i-o dat drumul jos, o pus piciorul pe el și se face că se apleacă și se încălță la opinci și ia bilețelul și nu a observat nimeni. Bilețelul a ajuns la mine apoi și scris așa: „Dragă Nicolaie, te rog să nu fii supărat pe mine, nu-ți fie frică că nu voi spune pe nimeni, dar toate căile pe care ai umblat, să le părăsești!” Victor n-a spus oamenii. Această familie unde s-a dat biletul, după 2 ani, devin trădătorii mei în 1954, acest Toma mă trădează și sunt prins.

GHEORGHE GROZĂVESCU (ZIS MUTU)

Suntem în Teregova în casa domnului Gheorghe Grozăvescu. Născut în anul 1920, în octombrie, de profesie agricultor. Vreți să ne povestiți cum ați intrat în mișcarea de rezistență?

În 1948, de când au venit comuniștii, lumea avea ură pe ei, ne făceau greutăți, ne luau grâul de la batoze, ne puneau să dăm vite pentru armistițiu, da' păi ce știu eu pe unde-l duceau. Au început să aresteze din oameni, din ăia care erau mai înstăriți, și atuncea s-o făcut o organizație, și am intrat în organizație.

Cine mai era în organizație?

Șeful organizației a fost Gheorghe Ionescu, notar public, preotul Niculici care ne-o luat jurământul, dar eu n-am depus jurământul cu preot.

Cu alt grup?

Nu, tot cu grupul ăsta, da' n-o fost preotul, și o-nceput după aia să aresteze din oameni.

Ați fost simpatizant al vreunui partid politic?

Nu, că înainte de armată n-aveai dreptul la vot, la legionari n-am fost scris că nu mi-o plăcut, dar îi simpatizam pe țărâniști. Cum o început fuga? S-o făcut organizație, s-o depus jurământul cu preotul și noi am depus v o opt la un sălaș, la Ștefan. Micotă cu unul Anculia Pătru, Grozăvescu Petru, d-ăștia care or fost mai bătrâni, și pe urmă o început să aresteze.

„Dar n-am fost în munți, numai că le-am dus mâncare, odată i-am tuns, acolo în pădure sus. Prima dată or depistat organizația, că o plecat un șef de post îmbrăcat civil, la un cetățean care era în organizație și o zis că el îi partizan și să-l ducă la partizani și pe el. Șefu' de post și încă unu, un jandarm, or plecat la unu Grigore Ionel și ăla o zis: „Duceți-vă la Anculia Moise că ăla știe unde-s partizanii”. O plecat și s-o întâlnit cu ăla pe un pod, care traversează apa asta, sus către mină, în capul satului. ăla când i-o văzut că nu-s oamenii locului...; și o avut la el două grenade, un pistol și lo aruncat în apă când s-o dus la postul de jandarmi – pe moșul ăla de-o fost prima dată la el, ăștia doi i-or bătut acolo ore întregi să spună toată organizația. ăștia or fi spus, dar nu pe toți, că nici ei nu știau unii de alții așa era organizația. Când o auzât că i-o arestat s-or organizat ăștia din organizație, și s-o grupat. O venit și de la Domașnea Spiru Blănaru cu unii d-acolo, ș or atacat postul de jandarmi și i-or eliberat. S-o tras cu mitraliere, or avut încărcătură de trotil pe care or aruncat-o în curtea primăriei că erau acolo jandarmi. Așa i-or eliberat pe ăia, ș-o fugit la pădure cu toții. Că nu erau fugiți în pădure toți cei care au atacat postu' ș-atuncea or plecat ăia pe care i-o spus moș Grigore cu Anculia Moise. Or fost mulți vreo 30 ș-or mers tot pe dealuri tot sus la pădure. Eu le mai duceam de mâncare când mergeam cu caru' la fân. Nu știa nimeni că le duceam alimente. După atacu' ăsta de la postul de jandarmi, o urmat atacul de la Pietrele Albe. Doi comuniști mari or plecat după fân, acolo spre dealu' Cerbu. ăștia i-or văzut de unde o stat ei retrași, când or plecat cu săniile cu fân, c-o fost iarna. S-o dus vo trei din ei și i-o arestat pe doi, pe Gheorghe Jura și Meilă Chercea.

Erau comuniști?

Erau... Pe la Bobotează luau grâul, ei dirijau aici în comună, că deja erau primari d-ăștia prăpădiți, un fost pușcăriaș de drept comun, toți oameni de nimic, oamenii înstăriți s-or retras, nu s-o mai băgat nima. I-o luat și i-o dus acolo la ei, unde o fost grupul lor, i-o cercetat și

ei n-o mai zis nimic. Un copil care era cu ei o fugit s-o ascuns sub sanie când o văzut că vin ăia. Ei nu l-or observat și o fugit aici în sat. În sat erau două batalioane de armată. Când o plecat armata ăștia s-o retras în marginea pădurii la Pietrele Albe, atunci o început focu' cu armata. ăia doi or murit (Jura și cu ăsta) i-or pușcat, nu știu, i-or pușcat ăștia din grup, i-or pușcat armata. În atacul ăla or murit doi: Anculia Pătru și Ghiță Urdăreanu iar doi i-o prins: Ghiță Smulcea și pe Ghimboasă Nicolae.

Deci, din vreo treizeci câți erau, doi or murit și doi or fost prinși.

Restul s-or retras, după ce s-o retras ei atunci a i-o urmărit către Brebu Nou, prin pădure, dar o luptat și nu le-o mai dat de urmă. Ei s-or dus către Brebu Nou mai departe, ș-or întors înapoi aici înspre Coșuștea la un sălaș de unde nu le-o mai dată de urmă armata. Când s-o făcut noapte grupu' s-o desființat, s-o despărțit în mai multe părți. Unii or plecat spre Bozovici încolo și unii spre Feneș, alții spre Tomnatec.

Aveau legături cu alții din alte părți?

Cică aveau legături... Da' bine, ăștia aveau legătură la Domașnea unde era grupu' la Uță. Aveau legătură cu ăia din Timișoara. La primul proces al lor, or fost inculpați și ăștia din Timișoara, din Arad, ziceau că și la București, nu știu că nu ne spunea nouă tot secretu'.

Oamenii din sat cum priveau treaba asta?

Păi, oamenii din sat erau făloși, erau bucuroși că atuncea se mai temeau ăștia comuniștii, dar după ce-o venit armata o băgat spaima în ei, n-o mai zis nimica că i-o luat de la sălașe, că la noi stau la sălașe iarna, i-or luat cu vite cu tot i-o adus în sat, or mai dat foc la sălașe armata ca să nu mai aibă unde să stea. Or spart tot pe la sălașe pe-acolo pe dealuri, numai lumea s-o înfricoșat odată n-o mai zis nima nimic. Pe mine m-au arestat în 10 martie 1949, noaptea. O venit acasă, chiar în camera asta, m-o arestat că s-o predat unii din organizație și o spus toți care au fost atunci s-o mutat, după ce-o spart, că acolo or devastat postul de jandarmi la primăria bătrână, și s-or mutat sus la prețură și primăriaș securitatea. Noaptea la 12 ne-or arestat. Și dimineța ne-or dus la securitate la Caransebeș. Acolo ne-o bătut, pe mine m-o bătut de multe ori, că o spus unu' că i-o i-am tuns, și o zis că eu știu unde merg, să spun unde îs, unde s-ascund. Da' eu nu mai știam de ei, că am pierdut legătura după ce ei s-or retras către Pietrele Albe.

Ați depos vreun jurământ?

Da, dar nu-mi mai aduc aminte, era strict, știu că am jurat pe familie...

Da' știau cei din familia dvs?

Nu, n-o știut, nici soția n-o știut nimica, până la condamnat șase ani, dar m-o ținut aproape un an sub cercetări. În fiecare zi ne ducea la cercetări, acolo la securitate la Caransebeș, acolo ne bătea, să mai spunem cine mai îs în organizație.

Cine era la Caransebeș?

O fost unu, comandantul securității din Caran-sebeș, Mihăilescu. Din Lugoj o fost maioru' Kling și din Timișoara o fost un colonel Moiş. Da, toți s-or adunat în Caransebeș, că aici erau fugarii, toată securitatea aici era. Care ne-o judecat la Timișoara, președintele tribunalului Ștefănescu cu ăla l-or adus la canal că eu am fost la canal, l-or condamnat și pe el. El zicea că n-o fost vinovat, că o fost obligat, avea declarațiile de la securitate și or trebuit să ne condamne. O avut proces pe la Iași sau la Suceava și după război o fost condamnat 6 ani ca și criminal de război pentru că o judecat niște jandarmi și i-o insultat în instanță, ăia tot judecători o fost. L-o condamnat 6 ani și l-o grațiat după care i-or dat funcție și ăsta o judecat toate procesele alea mai mari cu condamnări la moarte, și după aia după ce s-or folosit de el, i-or deschis procesul și l-o pus să-și facă ăia 6 ani. L-o adus la canal și unii or venit să-l bată pe șantier acolo, dar i-o făcut bine, că pe urmă l-o luat dracului și l-o dus la administrație și nu l-or mai scos la lucru, ca să nu-l omoare lumea. La canal, i-o dus pe ăi sub zece ani, cei peste 10 ani i-o dus la mină. De la Caransebeș, ne-o dus la Timișoara, acolo ne-o judecat în februarie 1950, ș-atuncea ne-o dus la Gherla. Acolo am stat până în mai, din mai ne-o dus la canal. La canal am stat mai mult, până în '54, până în '55 nu m-o dat drumul. Atunci o expirat pedeapsa. Ne-o dus de la canal 'napoi m-am eliberat. Când m-am întors, chiar în 8 martie de dimineată când așteptam să ies nu știam ori ne dădea drumul acas, ori cu domiciliu obligatoriu în Bărăgan, ori în Moldova, așa împrăștiați prin țară. Ș m-o strigat de-acolo, m-o dus la securitate, ș-acolo m-o pus să dau o declarație, că nu spun la nimeni, că am fost, cu cine-am fost, ce-am făcut, să nu spun la nimeni, că ei din nou mă arestează. Apoi mi-o dat drumul și am venit acasă. Apoi mi-o dat drumul ș-am venit acasă.

Dar cu familia ați ținut legătura în tot acest timp?

O știut că la final or venit la vorbitor. Și la proces or fost... la

Gherla nu mi-o dat voie nici la scrisori, nici la pachet, nici la nimic.

Dar familia dvs. nu a suferit?

Ba da, voluntari cu ei făceau. Peste noapte venea, îi lua să plece la pădure după bulboane. Erau ăștia care or avut trăsuri cu boi, i-o luat să aducă la lemne, din casă în casă ne-o luat tot. Ne-or bătut, m-o pus jos și atât m-or bătut aici în spate, mi-o luat căciula, m-o ținut de gură și trei or dat cu niște boți în cap așa cum să spun aproape ca mâna, numa' în cap mi-or dat și pe spate am fost negru ca cărbunele. Nici n-am mai simțit, numa' simțeam că mă arde.

V-au confiscat pământul?

Mie nu, că am avut sub 10 ani, că am fost fugit în pădure. Am avut 6 ani corecțională și 6 ani interdicție.

Cum o fost mâncarea în pușcărie?

Eu nu știu de ăilalți, în colonia în care am fost eu mâncarea a fost bună, față de la Gherla. La Gherla ne dădea ciorbă de gogonele, sau de mere acre; la canal care puteau să lucre le dădea, care nu puteau să lucre le dădea tot porția de închisoare 200 de gr. de pâine. Noi țăranii n-am dus-o chiar rău la canal, că eram obișnuiți cu lucrul, cu munca foarte grea.

Șase ani v-au condamnat numai că i-ați tuns?

Că i-am tuns, nici n-am recunoscut în proces, numa' așa m-o condamnat „**crimă de uneltire contra ordinii sociale**”. Nici astăzi nu-i bine, numa' că ne lasă să vorbim ce vrem; văd că nu merge treaba, ș-astăzi au votat tot cu țăranii; de copiii mei treaba lor. Când am venit acasă în '55 m-am apucat tot de agricultură, am muncit foarte mult că am fost săraci ș-am fost trei frați; am reușit i-am dat la școală după aia, la facultate, le-am cumpărat că-și...

Copiii dvs. au avut probleme?

Da, prima dată când a dat fata mai mare la liceu cică n-o primește că am fost închis, da' pe urmă o reușit, am avut un primar bun aici în sat, ea era la echipa de dansuri, ș-o susținut-o primaru', da' pe unii nu i-o primit, nu i-o lăsat să facă nici șapte clase. În continuu ne spunea că suntem în contra regimului, până s-a schimbat în '89.

Îi urăți pe comuniști?

Da, cum să nu... unii spun c-o fost mai bine la comuniști, chiar am un prieten care spune așa și când spune îmi vine să-l omor. Nu îi iert pentru ce m-o făcut niciodată.

SOȚIA LUI GROZĂVESCU

Venea, bătea la fereastră, eram gravidă și cu fata aia de 2 ani, și ieșeam la fereastră și zăce: „Scoală-te futu-ți Dumnezeu tău și hai la fân”, ne lua la fân, să mergem să încărcăm, să descărcăm la fân. Ziceam că nu pot să merg să nasc pe-acolo, zicea: „Futu-ți Dumnezeul tău, noi n-avem nevoie de copiii bandiților, vă tragem în șa, așa te luăm pe sabie”. Faceți ce vreți cu mine, și eu nu merg, și nu mă duceam. Preotul or stat aicea lângă noi și-o avut fată mai mare ca fata noastră, care era învățătoare. Eu după ce o ridicat pe bărbatu-meu mă duceam la ea, ea era mama ei bătrână, și cu fata. Ședeam toată noaptea plângeam, nu știam ce se va întâmpla cu noi. Într-o zi vine ăla de la sfat: primaru', Jura o fost atunci și cu Sabin țiganul, ăștia ne-or condus ai mai ultimii oameni din comună. Vine la preoteasă și zice către ea, cu mine nici n-o discutat; ei or vrut să ne scoată din că-și, că era prinsă casa una cu alta, dar ea tot o fost cu școală și nu le era așa ușor, cunoștea și legile. Pe mine nu mă întreba nima, ar fi făcut ei ce-ar fi vrut. În 24 de ore să-ți iei ce poți d-aici și să vă evacuați din casă, că mutăm partidul nu știu ce partid, sediul partidului. Ea zice: „Ascultă 'neoace, tu m-aduci mie act, cu mine nu te joci, nenorocitul!”; și l-o făcut în toate felurile”. Atâta ți-am spus, că dimineață să nu mai fi aici, că dacă nu vai de viața ta”. Noi toată noaptea am plâns, fetele plâneau și mama ei. Dimineață or venit dar ea era bolnăvicioasă. „Nu v-ați mutat, futu-ți Dumnezeu tău”; noi eram încă acolo cu fata, că ședeam împreună. Când veni pusă mâna pe las. Și am venit aici și-am zis către ea: „Ori îmi dai cheia, ori îți caut tot bagajul”. Ea s-o apucat că nu, să dea telefon să vină el. Eu m-am îndârjit și eu, și am căutat și am aflat șoncu și tot ce m-o furat. Și când mi le-am luat, o gură ce-o pus mâna, ăștia care or furat aicea, dar nu m-or avut ce să-mi facă. Că am găsit cu vecinii martori, n-or avut ce să-mi facă. Dacă o fost de săpat, noi am făcut, dac-o fost de strâns la fân, noi am făcut, muieri care or rămas și-or avut trăsura mii de bârvari de metări or cărat muierile, nu le-o întrebat nima, fie iarnă, fie vară, încontinuu or cărat. Dumnezeu i-o pedepsit pe ei pân' n-or venit ai noștri, nu s-o ales de familiile lor absolut nimic, s-or distrus, îs oameni de nimic. Și-am trecut prin toate...

IOANA BERZESCU ȘI STANA BERZESCU

Ne aflăm la Teregova și stăm de vorbă cu Berzescu Ioana. În ce an v-ați născut?

În 1918, octombrie 17.

Ați dori să ne povestiți cum s-au petrecut evenimentele din '48,

'49...

E cam greu să spun de atuncea.

Soțul dvs. a fost plecat? Cum îl cheamă?

Da. Berzescu Iovan și Ion. A avut două nume.

Povestiți-ne cum a fost în perioada aceea. Când a plecat domnul? Dvs. ce ați făcut?

O plecat c-o fost și în Verendin, țin minte, și pe Valea Mare să-i ridice pe ei: necaz mare o fost pe-aici la noi.

Deci securitatea i-o ridicat?

Da. O venit securitatea aicea...

Și soțul a plecat...

Da, el o plecat că o fost vorba să meargă în munți; soțul meu o murit odată cu Horia Smulcea.

Când ați aflat prima dată, când v-a dat de veste?

Nu mi-o trimis de veste, până nu l-o adus mort în '49.

Dar unde l-au împușcat? Nu știți?

Cum să știu, că nu mi-o lăsat nimeni să mă apropii, să mă duc la el acolo.

Care au mai fost împușcați?

O fost Horia Crișu, Simion Spânu și domășneanul, numa, o mai fost și dinăștialalți, nu mai știu care o mai fi fost, nu mai țin minte...

Dacă vă amintiți când o plecat soțul dvs.

Da, îmi aduc aminte, aia o fost la Anul Nou, după Anul Nou, nu știu a doua zi sau a treia, înainte de botez.

Dar el nu v-a spus că pleacă în munți?

Nu m-a spus. O spus că se duce să aducă porcii... și atunci nu l-am mai văzut. S-o dus și nu l-am mai văzut până am avut o nuntă și am fost noi nași și la nunta aia o venit el, la nunta aia atunci l-o și omorât prin 7 sau 8 martie o fost aia când l-am văzut, o fost la niște fini ai noștri și acolo m-am întâlnit cu el, m-am dus că am fost nașă, eu i-am cununat, cu copilu' că am un copil și i-am cununat și atunci l-am văzut și am zis către el să vină acasă, el o zis către mine că vine și să las poarta de la grădină descuiată că vine... și l-am așteptat până la zi, n-o mai venit, o plecat și atunci s-o dus la pădure și deloc nu l-am mai văzut până mort...

Dar atunci când l-ați întâlnit nu v-a povestit nimic?

Nu. Eu i-am spus să vină acasă și pe urmă el o vrut să mă împuște, zice: „Ce vrei să mă omori?” Și mă împușca pe mine. „Nu mă

împuşca pe mine – zic – mă laşi, tu pleci în pădure şi copiii pe cine îi las? Las pe străini?” Şi atunci finu’ ăla al meu care o fost pune mâna pe puşcă şi nu l-am mai văzut până l-am văzut mort.

Şi nu vi l-a dat să-l îngropaţi?

Nu.

Copiii erau la şcoală?

Numai fata o fost la şcoală, a mare, ba şi copilul, amândoi au fost, copilul p-antâia... când s-a întâmplat aia. De-alea am păţit. Şi atunci ne-o luat de pe aici ce avem> cu cote, cu tot ce-a fost; ne-o lăsat să rămânem flămânzi. Ne lua porcul, ne lua oaia, mielul, tot ce aveai ne lua; şi pe noi pe ăştia ne-or batjocorit. Ziceau că suntem partizani şi hoţi.

Dvs. sunteţi?...

Nora, dar şi tatăl meu o fost partizan; nu am avut acces la şcoală, ne-or lăsat până la patru clase şi atunci chiar fratele mai mare când o trecut pe a cincea i-or dat geanta şi l-au trimis acasă.

Spuneţi-mi cum vă numiţi?

Berzescu Stana.

Şi pe tatăl dvs. cum îl cheamă?

Anculia Moise. Pe frate l-or trimis acasă. Nici armata nu l-or lăsat să facă, făceau patru clase dar îşi băteau joc de ei.

Nu aveau acces nici care or reuşit să facă şapte clase, dacă o vrut să se ducă mai departe nu or avut acces, că membrii de partid nu i-o făcut şi nu or avut acces în şcoli.

V-au luat casa?

Nu, nu au luat casa. Numa’ lucrurile din casă, ce o fost bun, dacă ai avut ţuică, viţel, porc. Veneau şi ţi le luau din curte. Veneau şi-ţi luau lucrurile şi nu ai avut ce să-i faci, făceau cu noi orice. Ne-or pus cote, când le aduceai îţi luau ce era mai frumos, rămâneam plângând. Începând cu fasole, cartofi, toate cele, caşu, smântână, oi, tot ce aveai. O fost sub orice critică de greu. Eu eram micuţă, dar au prins un căţel de-al meu, mi-l aduc aminte.

De tatăl dvs. nu vă amintiţi când a plecat?...

Atâta ţiu minte, nişte Paşti, aveam 3 ani, aia ţin minte, că o scos dintr-un ciorap verde, ouă şi ţin minte cât trăiesc eu locu’ de unde m-o dat ouă roşii; noi am fost patru fraţi, era înainte de plecare şi de atunci nu l-am mai văzut până la vorbitor la Lugoj cu fratele mai mic.

La câţi ani a fost asta?

La vorbitor, la 5 ani.

Și câți ani de închisoare a avut?

15 ani. Atunci am mers la vorbitor, eram mai mare, el arăta bine, tânăr, avea părul galben și când o venit din pușcărie era bătrân, mai trecuseră 10 ani și cu unu în pădure au fost 16 ani. Am dus o viață foarte grea. Mama a avut și mai mari suferințe, ea o fost chemată la anchetă, numai că l-o avut pe ăla mic, atunci când l-o prins pe tata. Pe tata l-o prins mai pe urmă.

Am înțeles la un moment dat că s-au despărțit din cauza unei femei.

Nu de la noi, pe la Verendin, o fost în organizație și o femeie cu ei, cu unu' Fus, dar nu era cu ei. Da, da, tata după ce-o venit de la pușcărie ne povestea, că s-or întâlnit, or avut punctul lor de întâlnire.

Deci au fost separați! Oricum au fost mai multe grupuri, or fost foarte multe grupuri.

În satul dumneavoastră cine era șeful organizației?

Costescu, ăsta a fost.

Nu era cu Spiru Blănaru și cu Uță?

Ba și cu Spiru Blănaru și cu Domășneanu și cu Uță cu toți or fost, toți într-o companie, dar Costescu o fost vecin aicea.

Vă amintiți când a fost atacată Primăria?

În noaptea aceea l-au scos pe un fin de-al meu.

Cum se numea?

Ianeș Pârvu zis Grozăvescu, atunci l-or scos pe el că el o strigat: „Să trăiască Regele Mihai!” și o fost joc, bal și l-or și luat și l-or închis și atunci s-or răscoborat toți.

Sigur, că ortacii s-au dus la postul de poliție și or atacat acolo și l-or scos și or plecat în pădure.

El o făcut 15 ani de pușcărie. Oricum ei or încălcat jurământul. Or avut legături tari dar or încălcat jurământul.

Soțul dvs. era legionar?

Nu și nici cuscrul meu.

Erau cu ei, dar nu erau legionari?

Nu or fost legionari niciunul dintre ei, alții ori fost legionari și ăia care or fost legionari capătă pensie mai multă ca mine...

Ați spus că aveau legături tari, v-ați referit între ei sau cu cineva din afară?

Nu știm noi. A spus tata când o venit de la pușcărie că o fost

organizat, s-or strâns toți cu Spiru Blănaru, Domășneanu, Urdăreanu, aveau avocați, n-or fost numai ei, ci și doctori și oameni cu școală, ăștia ai noștri or fost țărani.

ANA ANCULIA

Suntem la Teregova și stăm de vorbă cu?

Anculia Ana.

În ce an sunteți născută?

În 1919.

Sunteți soția?...

Lu Petru Anculia.

Aș vrea să ne povestiți ce vă amintiți dumneavoastră...

Apoi ce să vă spun, o fugit în pădure, o fost armată aicea multă, s-or dus armata să-i caute și cam către șase săptămâni or dat atac.

Când a fugit soțul dvs? Vă mai amintiți?

Șase săptămâni o fost dus că l-or și omorât.

Deci în iarnă a fugit?

Da, în '48.

Ați știut că el pleca în pădure?

Nu, că el nu mi-a spus.

Securitatea nu v-a luat, nu v-a bătut să spuneți unde vă este omul?

Mă chema câte câta, era aici un domn mare, mă chema, mă întreba și iar mă lăsa, că ce să-mi facă, că nu am știut.

Ați avut copii?

Aveam două fete.

Erau mici?

A mică o fost de 7 ani și a mare de 10 ani.

Deci după șase săptămâni, vi l-au adus mort?

L-or ținut la nucu' ăsta, aicea la sfat, aci l-or pus.

Și v-or lăsat să vă apropiați de el?

Nu m-au dus, dar am zis că nici nu-l cunosc, că zicea că ma ia, mă închide.

Cât timp a fost plecat, ați primit veste de la el?

Nu, nu că aicea n-o putut veni, că aici era santinela, jos santinela și ei stăteau unde-i dispensaru' și nu puteau să se apropie de fel.

Nu v-a trimis vorbă prin nimeni?

Nu, nu mi-o trimis vorbă.

Cu cine a fost în pădure?

Nu-i mai țin eu minte, îs morți mulți din ăia, îi mult de atunci.

Era în organizație cu Spiru Blănaru?

Cu ăia or fost toți la una, dar eu nu i-am cunoscut. El o fost acasă și sara, o însărat și n-o venit și or dat pe la comună ce-or lucrat, ce-or făcut știe Dumnezeu, am auzit câtă pocnire pe acolo și n-or mai venit.

Împușcături?

Da, și l-am văzut mort aicea.

Mai erau morți cu el?

O fost unu de la Domașnea.

Soțul dvs. are o profesie?

N-o fost nimica, el lucra pe la calea ferată.

Fetele erau probabil amândouă în școală? Au avut probleme cu școala după ce l-au împușcat pe soțul dvs?

Au avut, că n-o primit-o pe a mică din cauza lui și multe or trecut...

V-au luat ceva de acasă?

Găini, răchie ce or aflat, scaune de la mobilă, o masă, nu mi-or mai dat-o. Ce să faci, a fost greu și mi-e și astăzi, sunt singură, fetele sunt la casa lor.

ANA STOICHESCU

Stoichescu Ana, născută la 1920, în Teregova. Tata a murit împușcat.

Să vorbim despre familia dvs. Cum a ajuns să aibă de necaz cu autoritățile? Cum a început totul?

De bărbatu-meu n-am știut nimica, știți că la femei nu le ziceau nimic, dar eu am fost o femeie secretă și n-am avut treabă cu politica.

Cum l-a chemat pe soțul dvs?

Pavel Stoichescu. O să vă arăt și sentința că o am aici.

La un moment dat o venit cineva aici cu 1.000 kg de porumb la mine la magazie. L-am întrebat: „Păi cum, cine l-a adus aici, de ce nu l-a dus în casa lui? De ce a adus Traian Crișu porumbul, ce facem noi cu el?” „L-om duce noi undeva”. A trecut treaba asta. Am mai vorbit nu știu ce despre oamenii flămânzi, de o bucată de zahăr, o bucată de pâine, să țină de foame. „Dar tu unde văzuși astea, la armată?” „Nu”. Vine cineva de la poiană, niște străini, niște fugari. „De ce au fugit?” Că noi am mai avut o dată un fugar. După aia într-o seară, când eu am plecat la vecini, el a plecat și tot venea cineva care a fost arestat și stătea de vorbă cu el noaptea. Când venea cineva la el în casă eram

învăţată să sar din pat şi să aduc o ţuică. El zice: „Nu poţi să stai liniştită, că noi stăm de vorbă”. Nu auzeam din camera asta, eu eram dincolo şi vorbeau încet. Odată seara zice: „Mă duc la vecinii ăştia” – şi el o zis că se duce până nu ştiu unde şi vin şi eu”. Am şezut până la 11 seara, dar am văzut că nu mai vine. Zic la o vecină că mă duc că Pavel nu mai vine, mie mi-e somn, gata. Când ies eu în poartă văd doi îmbrăcaţi în cojoace lungi până jos, aici în faţă, aici era măcelăria noastră, mă întorc înapoi şi zic: „Lică hai cu mine până afară că-s doi îmbrăcaţi cu nişte cojoace, nu ştiu cine-s ăştia”. A venit până acasă, am intrat şi în casă era socru-meu. M-am pus în pat, n-am adormit bine că aud pâr, pâr, pâr, ca o mitralieră. Vizavi aici stătea şeful de port. Ieşi soţia şefului în cămaşă de noapte şi veni fuga la mine la geam. „Cine-i domnule, cine împuşcă?” Zic: „Nu ştiu, că bărbatu-meu îi de serviciu”, era poliţia jos, jos pe aici undeva. „Doamne, dar unde-i bărbatutău?” „Nu ştiu, a plecat şi nu-a mai venit”. Vine cineva din sus. Ea fugise şi eu închisei geamul. Tata socru zise: „Ce se aude?” Se făcuse zi şi Pavel nu mai vine. Vine şeful de post şi mă cheamă la el acasă. Aseară au venit doi securişti şi i-au luat pe doi care ştiau că-s în bandă cu ăştia: unul Grigore Ionescu şi altul nu ştiu cum îi zice şi i-au luat şi le-au tras unghiile. Ai noştri or auzit şi s-or dus şi au tras în ei. Securiştii au fugit la vecini, peste gard în curte, iar noi ne-am pus pe sub fereastră, ne-am băgat. Unii spuneau dacă pot să trimit vorbă la bărbatu-meu. Eu ziceam: „De unde să ştiu eu unde-i?” Apoi m-a întrebat dacă ştiu unde ţin ei armele şi să trimit vorba la bărbatu-meu să-şi facă rost de bilet că a fost plecat în noaptea aia. Eu am avut arme de vânătoare. Le-am spus unde se află armele. S-a făcut zi şi veni şeful şi-mi spuse ce s-a întâmplat. Unde s-au dus nu şti, a trecut o zi, a trecut două, trei, au fugit în pădure toţi. A mai umblat armata, a venit şi m-a mai întrebat că unde-i Pavel, le-am spus că-i pe la Arad, odată că ce ştiu unde, aşa cum m-a învăţat şeful. După aia eu cum au fost în pădure, se alarmaseră comuniştii care au fost în sat. Am avut un primar ţigan, ştiţi că a fost atunci la putere. Au venit şi mă înjura şi mă suduia pe mine că unde-i bărbatu-meu. „Ce ştiu eu”, zic, aşa cum eram eu rea de gură... Nişte comunişti s-au dus după nişte fân pe vale şi au tras în vreo doi din ei că au fost ochiţi. Am aflat de la unchiu-meu că l-a omorât pe tatăl lui care era preşedinte, i-au împuşcat, îi aduce morţi. Şi atunci ne-a luat pe noi la rost, pe femei, că unde-s. Eu am ştiut unde-s. M-am dus la unul care nu-l arestase încă şi mi-a zis: „Mergi tu Ană cu mine să vorbeşti cu ei”.

M-am dus într-o zi, după masă departe, pe un deal și am trecut printr-o apă. Am venit cu notarul public Ionescu și cu unul din Domașnea. M-a întrebat de departe cine sunt. Cel cu care eram a spus că sunt nevasta lui Pavel. Când am intrat la ei înăuntru... Pe unul dintre cei care l-au împușcat, l-au adus mort aici, Anculia Petru, pe ăla l-a împușcat. „Ană, acum când te duci o să te apuce seara, de unde spui că ai venit?” „Păi, o să mă descurc eu”. Am plecat de acolo, am stat de vorbă cu ei, și spunea că nu vin și uite că ne-au căutat și nu vă fac nimica, șeful spusese să bag de seamă că ăștia-s în stare să aresteze averea... așa cum a fost.

Șeful de post a fost omul vostru?

Da. El era om cumsecade.

Cum l-a chemat?

Nu mai știu.

Era din sat?

Nu... Am venit și ne-am întâlnit la un sălaș. M-am întâlnit la sălaș cu Petru care a fost arestat și dimineața eu am plecat și dacă mă întâlnesc cu cineva să spun că am fost la moară să macin, să am un motiv, că ei mă întreabă la tot pasul. Când am intrat în sat, au venit santinele și m-au întrebat de unde vin și le-am spus că vin de la moară. Am venit acasă și i-am spus lui socru-meu: „Ce să fac? Dacă îi prinde, îi prinde”. Când, după un timp, pe primul l-a prins și l-a împușcat și am mai vorbit eu cu ei și după ce l-a împușcat pe Ianculia și pe unul din formația lui Spiru Blănaru; l-a împușcat pe Pătru Anculia și pe unul din Domașnea. I-a adus și i-a răzămat aici lângă un stâlp. Nu ne-a fost permis să ne ducem să-i vedem, santinela lângă ei, am luat niște material sub o mână să-l duc la o croitoreasă. I-am văzut pe amândoi așa așezați, morți și m-am uitat la capul lor și m-a aruncat santinela și m-a zis că nu-i permis pe acolo, n-ai voie să treci pe-aici. Mă duc la o croitoreasă, le-am zis. Numai cât am aruncat ochii și i-am văzut. Vin acasă plângând și zic către mama că-i Petru Anculia și unul străin, cred că-i domășnean. Bărbatu-meu a trimis vorba pe cineva să mă duc până aici la noi la ușa noastră. Și m-am dus cât au fost aia morți aici și zi: „Ce-ați făcut, de ce i-ați împușcat pe ăia pentru că-i plin satul de armată”.

Eu m-am îmbrăcat în cămașa lui și în izmenele lui, ca să n-am nimic la mine, că mă căutau la piele ce am. Ei am venit numai cu sfeteru pe mine, pe pielea goală să intru în curte. Eu le spusei să nu tragă, să-i împuște, și-au avut motiv și din alte lucruri, că Tranda era

unul periculos, că a fost condamnat la moarte a spus că-i împuşcă pe toți. Și unul a scăpat, că altfel pe toți i-ar fi împuşcat, au fost patru. Am plecat de acolo și să vină și el acasă, a venit la o verișoară de a lui în sat, aia a trăit cu un străin (acum a murit). A venit și a zis că se duce să stea cu Călina. Stau acolo cu Ștefănică, a avut o casă pe de laturi, o casă mare, la niște neamuri. Eu mă duc noaptea zice acolo pot să iau legătura, vine Călina la tine și-ți zice. A venit, a stat el noaptea acolo, eu nu prea mergeam că venea vara primară a lui cu câte o corespondență, nu-i trebuia nimica, îi dădea de mâncare. S-a făcut o razie în toată comuna și el a sărit de la aia din curte și mi-a zis că Pavel și-a rupt un picior. Zice: „Cum facem să-l aducem în casă?”. A fost prin ianuarie. Eu am să scot zăpada, eu cer la unchiu' lopata să scot zăpada din curte. Știi ce? Iei două butoaie de scoți toată ziua la zăpadă și când îi seară vii cu sania. Santinela era la ușă. Santinela m-a văzut că toată ziua bag sania, am ieșit, m-am dus, l-am băgat în butoaie nici habar n-a avut. Seara l-am băgat într-o cameră. Dacă erau oameni deștepți căutau să vadă ce am în butoaie. L-am lăsat în cameră, n-a știut nici mama, nici tata, nici copiii. Zice să-i fac o cafea, era frig în cameră, n-am făcut foc nimica. Ăla care o fost la Tudor Sornea, l-o aflat acasă, băgat într-o pivniță, și l-or bătut, și l-or întrebat unde-i Stoichescu. „Eu de unde să știu unde-i Stoichescu. O fi acasă la el, unde să fie”. S-a dus la vară-sa și l-a cătat, aia a spus. Odată mă trezesc la miez de noapte. Soacră-mea era dusă la o fată, iar socru-meu dormea într-o cameră cu copilul meu. Porțile au fost închise și am auzit că a intrat cineva. Pe socru-meu l-a întrebat „Cine ești dumneata?” „Pavel Stoichescu”. „Unde-ți este feciorul?” Moșu a zis: „În cameră”. A intrat un ofițer mic și altul după el. Când intră la mine mă întrebă: „Cine ești tu?” „Ana Stoichescu”, zic. „Unde-ți este bărbatul?” „Nu mă întreba”, zic, „că nu știu”. Ofițerul a zis: „Dacă noi îl găsim pe soțul tău aici, noi îți tragem un glonț”. „Poți să-mi tragi și zece”. Primarul, țișganul, cu ei, cu armata, o rămas. Ofițerul o mers cu mine prin toate camerele. În camera în care a dormit bărbatu-meu, nu știu cum am trântit jos plapuma și perina și pe cană am pus o pălărie. L-am dus aici, i-am dus dincolo, dar tot eu înainte, că le era frică, dar n-am văzut alții după mine, decât două persoane. Când am ajuns în magazie, în pod și aveam niște lăzi mari. Căuta și am auzit că primarul zice: „Veniți că l-am găsit”. Când a simțit că-i liniște, a crezut că nu-i nimeni la ușă. Și-a tras piciorul și primarul l-a auzit. Ofițerul și prinse de mine ca să nu sting lampa. Când mă băgai aici, deja era armata la

ușă și șeful de post, săracul, era lângă el. Șeful i-a luat ceasul de pe mână, verigheta. L-a întrebat pe el unde-i mitraliera. „N-am avut, am avut pistol mitralieră”. „Și unde-i?” I-a spus că-i la sălaș. L-a găsit imediat. Și polițaiul zice: „I-ai lampa din mână, să-i trag un glonț” „Poți să tragi și zece”. Bărbatu-meu zice: „Ia-mă și du-mă în spate până la comandament”, că el nu putea merge, că era cu piciorul rupt. A venit un soldat la mine și a zis: „Lasă că-l duc eu”. Dacă-l duceam eu, mă opreau și pe mine. L-a dus la Caransebeș, l-a băgat într-un spital la Jurcaș, acolo era și o nepoată de a noastră închisă și mi-a trimis vorbă că urca este la spital acolo. M-am dus și am vorbit cu doctorul. Doctorul mă cunoștea și a vorbit cu santinela. În wc m-am dus și am vorbit cu el. Îi legase piciorul în ghips. Bietul soldat de la ușă l-a luat repede ca să nu-l vadă cineva. Am plecat și apoi l-a dus la Timișoara unde l-a și judecat. Câteva luni a durat asta, l-a arestat pe tata meu, pe urca, pe cumnații mei i-au nenorocit. Pe copii i-au dat afară de la școală, pe al mare din anul trei. Pe tata, Ghimboasă Nicolae l-a împușcat; pe cumnatu-meu Mitru Stoichescu și unul Nicolici Alexandru, preoți amândoi, pe ei i-au ridicat înainte. Pe socru' meu nu l-a ridicat că era bătrân. Atunci i-au ridicat și i-au dus la Gherla. Am avut vorbitor numai la Timișoara și încă o dată. N-am mai știut nimic de el am crezut că-i mort de 10 ani; până am primit sentința că-i judecat la 25 de ani, el și unul Grozăvescu Ianeș din Teregova. Tatăl meu la 20 de ani, preotul Stoichescu un an și Alexandru la 8 ani. Și de tata n-am mai știut nimica până auzirăm că doctorul Ionescu, pe Ghimboasă, pe Smultea, un student tare de treaba, i-au împușcat. Pe Spiru Blănaru și pe unul i-au dus la Pădurea Verde și i-au împușcat. Când a venit bărbatu-meu de la închisoare l-am întrebat. Atât am văzut până i-a coborât legați pe scări. La toate închisorile la care am fost, am întrebat de ei și mi-au spus că i-au împușcat. Acum mi-a spus copilul ăsta, că am fost la Pădurea Verde. I-am găsit unde au fost înmormântați ai noștri; averea le-a fost confiscată, femeile au fost batjocorite. Eu n-am fost ca altele, eu am scăpat numai cu o lanternă atunci în cap, dar le-a bătut pe celelalte că nu i-au prins pe toți deodată. Și-au bătut joc de noi, au luat tot din casă. Au plecat cu masă, cu scaunele. I-am întrebat unde le duc. „Le ducem...” Nu i-au prins pe toți odată. Pe unchiul meu nu l-a prins multă vreme, Iancu îl chema. Au luat și butoiul cu varză acră. Eu țineam mâncarea la o doamnă a unui contabil, era aici vizavi. Mă duceam și luam câte o bucată de carne, că să nu... Am fost persecutați până în pământ.

Altceva nu mai știu nimic, numai din bandiți în bandiți, așa cum a fost copilul dat de la Lugoj afară, că o aflat că-i copil de bandit; a venit cu geanta în mână săracul plângând. Are doi copii și îi rămân pe drumuri, ăl mic a fost paralizat de un picior și s-a dus un inspector care stătea la mine că să mi-l înscrie la școala din Caransebeș, la școala silvică. A venit ăla cu actele și zice: „Cu părere de rău, a cerut situația primăriei și nu se poate”. L-am lăsat acasă. Socrii or murit, baba mea s-a paralizat; și-am avut și o fată a lui cumnatu-meu, când să-și ia postul de învățătoare au arestat-o. Copilul ei a fost la medicină, l-au dat afară de la medicină. Liviu a murit acum câțiva ani, a fost doctor la județean. „Domnule, dac-ar fi trăit cei care i-au omorât atunci, de gura mea nici n-ar fi trecut pe stradă”. De la Sfântu’ Dumitru și până la Crăciun am tăiat viței, am avut măcelărie, am tăiat și 2 porci și un vițel ziua pentru o sută de lei bucata. De la Crăciun până la Paști am ținut covoare, ziua și noaptea; din asta am trăit. Au confiscat averea, lucruri ce aveam și eu. Au vrut să mă scoată afară din casă, dar am avut jumătate casă, că era cumpărată pe banii mei. Bărbatu-meu o zis că las că cumpărăm aici în centru. Atunci am vândut că să cumpărăm aici, dacă nu ne dădeau afară din casă. Cum să ies afară din casă că doar e a mea. Nu, că am camere destule și le dau și lor să stea. Am zis că cu bandiții eu nu stau, că n-am omorât pe nimeni. Am plecat la cumnata-mea, stătea un maior, era un om cumsecade. Mă duc la ei, venise cumnatu-meu de la închisoare atunci, vine copilul, studentul care a plecat la școală și vine după mine: „Hai, Ano, că iar te chema la stat. Când mă duc acolo, mă prezintă președintelui că sunt Stoichescu și mă roagă să părăsesc casa. Nu, eu nu părăsesc casa niciodată. Mă dusei la cumnatu-meu să mă plâng. Și maiorul mânca la masă. Dar nu-și ridica ochii din farfurie și zice să nu ies nicicum din casă. Mă tot cheamă la sfat și-mi zice: „Ți-ai adunat lucrurile din casă, că ți-am aflat să te muți cu alții în chirie”, secretarul de la școală, doi învățători și un profesor, 4 persoane le făceam mâncare și ei îmi plăteau. Mă trezesc că vine soția viitorului președinte și a aflat că le mine se poate sta. Eu zic: „Ai ceva mobilă, un camion să descărcați?”. Zice că nu, cel care o adus-o era un sărăntoc și le-a spus să vină aici. I-am zis că-i dau eu cu ce să se culce. O rămas aici, a venit și bărbatu-său și i-am ținut aici. N-am avut discuții. Era un om tare cumsecade. O stat ei cât o stat și au plecat ăștia, toți îmi plăteau, dar el nu știa că ei îmi plătesc. Când vedea câte un platou la masă îmi zicea: ce-i cu platoul aici? Și doctorul zicea: „Ce să fie, mâncăm, că noi

ne pregătim mâncare". Doctorul era aici în dispensar și el plătea curentul în casă, doctorul Lavincu din București. Când o băgat curentul s-o făcut o lună și a venit la mine și a zis: „Ano, cât să plătesc să stau aici?” „Domnule doctor, dumneata ai băgat curentul ce să-mi mai plătești?” Doctorul a zis dacă sunt mulțumită cu 4.000. Eu am înțepenit când am auzit de 4.000. „Doamne, sunt mulțumită!” Aveam bani mai mulți ca toți. Mâncare aveam și pe doctor trebuia să-l spăl, cămașa în toată ziua. Ne obișnuisem. Cum doamne, te murdărești că vii de acolo și treci dincoace. Uite așa am putut să trăiesc. Așa mi-am căsătorit copiii, s-au însurat, am nepoți. Bărbătu-meu la 15 ani a venit. Când a venit i-a aflat căsătoriți, am mai făcut o casă când a fost el închis, vizavi de cooperativă. Am o fată ingineră la Timișoara, atunci copilul ăstălalt, băiățul a avut o fată și un copil. Fata îi iară ingineră, căsătorită, copilul doctor veterinar și așa că Dumnezeu m-a ajutat. El a murit într-un accident de mașină. După ce a venit s-a ocupat cu vânzarea cu fructe, ca să facă ceva. Zicea că n-a făcut 15 ani nimic pentru copii, că au rămas fără școală. Pe Mitru îl fac doctor, iar pe Sandi că-i șchiop îl fac inginer și-l aduc la ocolul silvic că era prieten cu șeful de la ocolul silvic. Era să mă duc cu copiii mei că nu știu nimica, că eu nu i-am pus la lucru, i-am pus la carte. Copiii n-au mai continuat cu atât, cu școala primară, ăl mic a murit.

N-au suferit de foame c-am lucrat zi și noapte. Când am auzit că a venit bărbatu-meu de la închisoare... am auzit că venit ăla cu 25 de ani mai înainte și să mă duc să-l întreb că poate știe ceva și când colo auziră, mi-a telefonat cineva din Caransebeș, un ceferist care l-a cunoscut, l-a rugat să-l bărbierească și să ne telefoneze, că a venit înainte de Paști la Florii; și când a venit am plecat pe la lucru și așa de tăbărat și de zdrențuros. Când l-am văzut, i-am zis: „Vai ce haine ai pe tine”. Ei, a zis el, să fi văzut cum am scăpat cu un general, cu Stan Marin. Când m-o vedea doamna mea, nici în casă nu mă lasă, că încă sunt plin de păduchi. Avea un pulover de acasă și tot era peticit. Am trimis copilul la prăvălie și a cumpărat haine noi nici nu i le-am dat acelea vechi pe care le avea. A întrebat de unde avem bani. Am zis că nu te interesează pe tine de unde am bani. Asta ne-a fost viața și acuma îi cum îi domnule, asta e viața.

ALEXANDRU STOICHESCU

Fiul lui Pavel și al Anei Stoichescu, născut în anul 1935. Mama dumneavoastră mi-a povestit că erați copil și ei aveau mari planuri.

Am doi frați. Voiau pe unul să-l facă inginer și pe unul medic veterinar, dar după ce a fost închis noi am fost dați afară din școală.

Unde ați fost la școală?

Am stat în gazdă chiar la Ion Vidu la Lugoj. La familia Vidu mă dusesse tata în gazdă; dar am un văr primar care a fost doctor la Timișoara, Stoichescu și el a terminat la Brediceanu și m-a dus și pe mine în gazdă. Ion Vidu era mort dar stăteam cu soția, fiică-sa și cu ginerele lui care era profesor de istorie.

S-au întâmplat evenimentele și atunci m-au dat afară din școală. Din a 4-a m-am dus direct la liceu, așa era atunci, nu făceai 7 clase. M-au data afară de la școală și am venit acasă. Am făcut 7 clase și nu m-au primit niciunde. Tata era închis. Noi eram o familie cu... tata era închis pentru 25 de ani. Fratele meu, cumnatu lui tata, socru lui tata, bunicu' meu care-i mort, în Pădurea Verde, Ghimboasă Nicolae, l-au condamnat la 20 de ani și l-au împușcat. Avea o fost confiscată și-am plătit chirie după că-și în Teregova, că era tata jumă – ale. Știți, de exemplu fânul, îl coseam și-l lucram la sfat. A fost ceva groaznic, nu se poate descrie. N-am cuvinte să spun ce-au făcut ăștia.

Dumneavoastră erați acasă când l-au prins pe tatăl dvs?

Da, eram în casă, aceia de sus, că și aia îi tot a noastră. Atunci și-o fracturat un picior, la un atac în pădure, și o venit acasă. L-a prins pe colegul lui care l-a adus în spate, l-a bătut, că era securitatea aici, unde-i consiliul popular. Pe Roșeț Tudor, l-au bătut până a spus. Noi n-am știut că tata îi acasă, mama ne-o spus, că eram copii. Odată s-a umplut de securitate, dar la un moment dat se făcu liniște. Atunci mama l-a băgat în prăvălie (acolo era o prăvălie a minerilor). Îi spune economat, era cuvânt de la ruși. Tata auzind că-i liniște, și-a tras piciorul de sub raft și un țigan care era primar a strigat: „Veniți că-i aici!” Atunci s-au umplut camerele de sus de armată, s-au băgat acolo, au spart ușa și l-au scos de acolo. El era șchiop, nu putea să meargă și după aia s-a rugat să-l ducă soția, mama. Un soldat care era pâinea lui Dumnezeu, că la securitate erau soldați în termen, erau cu sutele de la Caransebeș și de la Orșova, era plin, mama o să o bată de o despoaie și atunci l-a adus el în spate. A doua zi l-au dus la siguranță la Caransebeș, acolo erau niște maiori evrei: Kling și Moiş. Moiş are și acum un copil deputat, nu e un nepot. Atunci am vorbit la Timișoara, și acolo a fost condamnat la 25 de ani. A fost o luptă acerbă între securitate și între tribunal că securitatea voia să-l condamne la moarte,

tribunalul i-a dat 25 de ani plus 10 ani degradare. Nu mai știu, că a acumulat toate și a rămas la 25 de ani. Dar mai mare a fost și confiscarea averii. De atunci nu l-am mai văzut, nici n-am mai comunicat cu el, adică nu l-am mai văzut de când l-au luat din cameră până după 8 ani, când în '56 a fost revoluția în Ungaria. După 8 ani mi-au dat voie la vorbitor. Am fost eu la vorbitor la Gherla. Pușcăria la Gherla îi înconjurată de cimitir. Erau trei părți, dar numai pe o parte intri. Când m-am dus acolo sigur că nu mai m-a cunoscut și atunci nu l-am mai văzut încă 8 până s-o eliberat în '64.

Ați spus că urmărirea a început după atacul postului de jandarmi.

Da, de aici au început. Securitatea s-a deghizat ca partizani. Au luat pe unii: Grigore Ionescu și Moise Pasula. Aceștia mai naivi, bătrâni, or tras. Noi am venit din partea lui Spiru Blănaru și a lui colonelul Uță să ne puie în contat cu oamenii de aici,ăștia deghizați au spus. Erau îmbrăcați în ciobani. I-au luat peăștia doi și i-au dus unde-i căminul cultural, acolo era un post de jandarmi. Au început să-i bată, să-i belească la degete și le-a pus sare ca să-i spună pe toți. Între timp familiile lor s-au alertat, au auzit ce s-a întâmplat și i-au anunțat pe cei de sus, de la pădure care erau cu Spiru Blănaru. Da, ei erau deja plecați. La noi era primar unul Chisai, un țigan. Ăla o zis că face o spânzurătoare aici în curtea școlii și îi spânzură pe toți cei bogați. Se temeau toți ce erau în stare. Au venit de la pădure, vreo 2 sau 3, câți au fost, au venit și cuăștia din sat s-au dus și au atacat postul de jandarmi. Țin minte că noi noaptea am auzit... „Ce, a început războiul?” Au aruncat cu niște branduri din alea, soldații au sărit un zid, erau 2 țigani, dacă vă povestește unul râdeți de muriți, care au fost boactări, așa se zice acolo. Acela o zis să mergem acasă. El a zis: „Cum să mergem acasă, că noi trebuie să stăm cu telefon aici”. Ei au făcut acolo pe ei, s-au dus și i-au luat peăia doi beliți la picior, în cârcă. I-au pus pe cai și au plecat în pădure. De atunci nu l-am mai văzut până la 16 ani.

Vă mai amintiți cum îl cheamă pe șeful de post?

Șeful de post era un om tare de treabă. Ancuța, era, un jandarm de modă veche. El zicea: „Fiți cumiți, stați liniștiți că nu se poate face nimic, că-s rușii peste noi”. Ei aveau armament lăsat de parașutiștii germani, din timpul războiului, că vin americanii, că vin cutare. Eu știu că ziceam către tata: „La naiba, că au făcut și comuniștiiăștia ceva”. Bine mă tata, mă tata, cum v-ați gândit voi o mână de oameni acolo să

răsturnați orânduirea?" „Măi Sande, că așa îmi zicea, până o venit comuniștii... cădeau guvernele peste noapte; ba erau liberalii, ba erau țărăniștii, ba social-democrații. Dar nu s-a gândit niciodată la treaba asta. Aveam cota; te duceai la batoză și altă dată veneai numai cu paiele, nu aveai nici grâu suficient cât trebuia să dai, era cota de carne, de vită, de carne de porc, după suprafața de pământ care o aveai. Mulți au făcut pușcărie că nu și-au achitat cotele, cote de lapte, noi ne lucram lucrul pe lapte de exemplu, țineam vaci, stăteam la sălașe și veneam în toată dimineața. Era zăpadă până aici. Cu carca cu 20 de litri de lapte să-l aduci de la sălașe până aici la lăptărie ca să ne lucre oamenii lucru că noi aveam vite. Ne luaseră din casă. Și mobila a trebuit să ne descumpărăm, absolut totul. La un frate de-a lui mama i-a luat și pozele de pe perete, tot i-au luat. Vecinii de vis-à-vis, când i-o venit copilul din armată n-au avut lingură cu ce să mănânce, n-au avut masă, i-au luat tot, tot. Când a venit nici geam n-au mai avut, numai un rând de geamuri au mai rămas la casă.

Ne-a povestit mama dumneavoastră despre cei care au fost împușcați.

I-au adus și i-au răzămat la nukul ăla, care l-ați văzut acolo în fața Consiliului. Au plecat de capul lor, săracii. Unul era împușcat și în gură, Pătru Anculia. Cred că l-au împușcat după ce au tras în el. Celălalt era Ghiță Urdăreanu, unul călca acolo, pe ei. Se ducea lumea și se uita acolo, i-au ținut vreo 4 – 5 zile aici în drum securitatea.

Armata a venit în momentul când au fost împușcați pe câmp?

Păi, armata venise mai târziu, că ei trimiseseră garnizoana de la Orșova, de la Lugoj și de la Caransebeș. Și erau cazați toți aici unde-i spitalul că aveau niște jeepuri, că era iarna grea. A fost o pacoste, o nenorocire a lor, în anul ăla o fost o iarnă grea, o zăpadă mare, a nins de un metru. Și s-au dus pe urme, s-au dus după ei. Atunci a avut loc atacul: pe unii i-a prins, pe alții i-au împușcat...

După ce l-a condamnat, tata îmi povestea cum l-au dus la Ministerul de Interne, la Chivu Stoica. El a zis: „după dosar mă așteptam să văd un monstru mare”. L-a întrebat ce l-a determinat să plece, ce i-a lipsit. Tata zice: „Știți domnule, dragostea țăranului pentru pământ, noi am fost legați de glie”.

Nu, nu v-a plăcut comunismul și vine armata să vă împuște pe toți?

Era după aia, tata fiind la Gherla, o arestat pe Ștefănescu Mihail,

așa l-o chemat pe colonelul magistrat, judecătorul lor. Acolo deținuții au vorbit să trântescă un vagon cu minereu. Tudor Ciorici, a fost bucătar și când l-a dus pe Ștefănescu la Gherla, i-o dat ceaiul i-a zis: „Poftim, domnu’ colonel dumneata mi-ai dat 20 de ani de pușcărie, uite eu îți dau ceaiul ție”. Și atunci el o început să plângă și a zis: „Știi că nu a fost vina mea, securitatea a dirijat procesul!”

Ei au vorbit, mi-a zis tata, să scape un vagon de minereu pe el, că el a condamnat loturi întregi la Timișoara. Tata având condamnarea cea mai mare, era șeful acolo între deținuți. Era foarte ascultat și a zis: „asta nu ține de morala noastră”. A zis: „El și-a făcut-o el să o tragă”. Tata era pe la o magazie pe acolo și i-a arătat că-i om, i-a dat haine. Nu mai știa ce să facă de rușine. În final l-au luat de acolo și l-au mutat pe Ștefănescu. A fost ceva ce nu vă puteți imagina. Când a venit tata, copiii mei erau mari, erau aproape ca mine. Și cu fuga în pădure... mult o fost, când a venit, eram șofer la cooperatie și am fost la gară și zice șeful de gară: „Hai să vorbești cu tată-tău la telefon”. „Păi de unde să vorbesc?” „De la Caransebeș”. „Păi ce face socru-meu la Caransebeș? „Șefu’ de gară era un ardelean un sălăjan. Eram prieteni buni de familie cu el. Zice. „Nu mă, nu cu socru-tu, cu tată-tu”. „Domnu’ șef, nu faceți glume de prost gust”. „Ce dracu’ tu mă știi pe mine să fac glume de astea? Hai vorbește că-i la Caransebeș în gară”. M-am dus, am luat telefonul și acolo era un văr primar de-a lui tata prin alianță care mi-a zis: „Uite, a venit tată-tu, îi aici în gară și venim cu cursa”. „Să nu plece, că vin eu cu mașina”. „Nu, că venim noi cu cursa”. Șefu’ de gară nu m-a lăsat să plec cu mașina că zicea că sunt emoționat. Și am stat în gară, bineînțeles că imediat am dat telefon acasă, or auzit ai mei și să vă spun când s-a dat jos din cursă nu l-am cunoscut că era numai ață, slab cu niște haine ardelenesti, pur și simplu nu l-am cunoscut. Când am venit cu el acasă, ce să vă spun, toată lumea era noaptea aici, după 16 ani să vii acasă... După aia își revenise, avea liniște acasă, dar a murit într-un accident în ’69 numai 5 ani a mai trăit. A venit de la Hațeg, noi lucram cu fabrica de conserve, duceam fructele la ei, s-a dus și-a venit, noi aveam Volga atunci pe timpul ăla, nu avea nimeni Volga în județ și am zis: „vin eu după dumneata”. Era Arhanghelul în 8 noiembrie. El a zis să nu merg acolo ci la Caransebeș. „Dacă am găsit o mașină să vin, vin în Caransebeș, dacă voi veniți să mâncați acasă că-i sărbătoare, nu vi”. Măine am auzit că-i mort. A venit cu o ocazie și s-a tamponat la Băuțar, a luat foc mașina. A făcut 7 ani de armată cu concentrări, cu război, 16

de pușcărie și a murit de 52 de ani, 51 de ani. Cumnatul lui a fost închis, Popa Nicolici, poate ați auzit și pe la Europa Liberă, el a fost preot la Timișoara, la Catedrală. Condamnat la 10 ani, venit de la pușcărie, l-au dus cu domiciliul forțat în Bărăgan și l-au lăsat acolo în câmp. Îmi povestea el că dacă uita seara să bage o hârtie pe gaura cheii, știți unde se încuie ușa, dimineața scotea câte 5 – 6 lighiane de zăpadă. Pe gaura cheii se băga zăpada. L-au dus și l-au lăsat în câmp acolo și a făcut și avere așa cum o fost el. Are o casă vis-à-vis de liceul de muzică, unde-s brazii ăia, vila aia frumoasă. A făcut avere că se căuta atunci arpagicul, a cultivat pământul că era un om harnic, unchiu' meu ăsta, preotul. A vândut și a cumpărat Dacia 1300 la baba lui, la verișoara-mea care-i la Timișoara de pe banii primiți pe arpagic Aici avea casă că-i cumpăraseră tata și la soră-sa casă, a vândut-o de aici, a fost preot la Târnova că era perioada politică atunci. Pe fratele lui tatăl meu l-a dus pe la Crăpăt până s-au mai domolit un pic lucrurile și atunci l-au adus aici în comună. Aici s-a pensionat, a slujit în Teregova, a făcut 50 de ani ca preot. Iar urca celălalt s-a pensionat la Târnova, acolo a făcut biserică, era preot de viță veche. Și a venit în Timișoara și atunci Corneanu, fost coleg cu el pe la Cernăuți pe când și-au dat doctoratul (era doctor în științe preotul Nicolaie), l-a băgat ca preot la catedrală în Timișoara. A făcut și o biserică mare în Timișoara pe linia lui 7, tot el a făcut-o. Era un om harnic, deosebit, cânta frumos, ce om era! A murit preotul ăsta, urca lui tata, acum vreo 3 – 4 ani. Au murit toți înainte de Revoluție, n-au trăit niciunul să-i vadă închiși pe ăștia. Unchiu' ăla povestea când o plecat nici nu știa că-i dă drumul. El a fost la 10 ani și cum l-o scos din celulă a fost la Aiud: cumnatu lui tata o luat închisoare că i-au jurat pe ăștia, a participat la jurământul lor. Când l-o scos de la pușcărie de acolo a venit singur la securitate (Nicolici Alexandru) și obișnuit să stea cu pușca la spate, l-au lăsat singur acolo, într-o sală. Nu putea să creadă că e liber.

*

Tatăl meu l-a adus pe Ciurică la Teregova. El a fost bucătar la pușcărie. Odată la Paști erau flămânzi. Nu accepta ca omul să fie sătul, au zis că nu există om sătul. Au împărțit un ou, cam 20 de porții. Cum o fi furat el pe la bucătărie; când a împărțit el pe acolo le dădeau la cei care aveau ani mai mulți. Tata a scăpat înaintea lui din pușcărie, că decretul s-a dat abia în august. Și tata după ce a venit de la pușcărie a făcut pachet lui Ciurică și îi trimitea, că el a scăpat abia în august când

s-a dat decretul. Ciurică mai avea grijă de ăștia care au fost închiși, că erau cu ani mulți. Tudor Roșeț iar avea așa grijă, că era bucătar. L-a dus pe Ciurică și l-a căsătorit în Teregova, a fost și nașul lui. În pușcărie i-au zis „Câta bănățeanu”, expresia asta se folosește „de câta” și tatăl meu a rămas „câta bănățeanu”. A fost închis și cu fostul ministru de finanțe cu Alexandrini, cu oameni mari, că am citit în „Magazinul Istoric” cum l-au arestat pe Antonescu. Mi-a spus că nu-i adevărat, că a fost închis cu generalii ăia care l-au arestat, că nu-i așa. El știa exact cum s-a întâmplat acolo cu arestarea.

ANA GHIMBOAȘĂ

Suntem la Teregova și stau de vorbă cu...

Ghimboasă Ana și fiul ei.

Cum se numește soțul?

Ghimboasă Iile. El o plecat în '49 că acia aveau un primar țigan, or făcut lista cu cei pe care vreau să-i aresteze. Or venit din Caransebeș de la securitate și i-or strâns pe oameni. Ai noștri erau contra comuniștilor, nu le convenea să ajungă să-i conducă pleava societății. Oamenii s-or organizat.

Vă rog nume...

Ianăș Pârvu, pe care l-au dus într-o noapte la vechea primărie, dar oamenii s-or dus și l-au scos; urmărindu-l, au plecat în pădure.

Pe urmă colonelu' Uță, Domășneanu, Blănaru. Uță era pe la noi. A venit securitatea în sat și să-i urmărească. O prins pe Pătru Anculia (Miloi), Berzescu și i-o omorât la Pietrele Albe și i-o adus după cai. Pătru Miloi era cu unu' din Domașnea. Pe Iovan și pe Crișu i-o îngropat la marginea satului. Ghiță Urdăreanu era cu Miloi și i-o pus în fața primăriei. Erau cote mari în sat au început să ne ia de prin casă, aveam 4 hectare de pământ și ne zice chiaburi. La Pătru Molaru or luat din casă, la Miloi or luat, la Iancu Micheț... Am scăpat că nu ne-o dus în Bărăgan deși eram programați. În noiembrie '49 l-au prins pe soțul meu. Am fost pârâți. Aveam în casă niște oameni străini. Ția venind au simțit și l-au pârât la securitate. Când vine securitatea aveau un câine, care îi simțea când veneau își schimba lătratul la lup. M-au dus la securitate dar eu nu știu și nu știu. Fiind pârâți, fata lui asta care stătea aici s-o dus la securitate și l-o trădat pentru 20.000 lei, știu asta că un vecin, un băiat care lucra la tăbăcărie din Armeniș, el o auzit ce o spus fata că era de față. M-am rugat pe ochii mei că nu l-am văzut. Trei bărbați au început să mă bată, mi-au pus... și o țepă între picioare și

pe față 3 prosoape și obielele și m-au bătut la tălpi până au obosit și iară m-au luat de trei ori într-o noapte, 6 săptămâni nu am putut merge. M-o dus acasă mama ca și ea era arestată. Cumnata-mea mi-o luat copiii la ea. Or scos fână' din pod, mi-au spart podelele. M-am oprit la tata, frate-meu arestat, cumnatu' arestat, tata era singur cu o nepoată de 6 săptămâni. Tata cu spirt puturos m-o udat cu spirt. Ne-o luat toate lucrurile din casă, or spart zidu' că nu aveau loc să o scoată. Or mai luat o saltea dar soacra a târât-o. Mai târziu un președinte care stătea la Șterbăneoaie mi-a mai dat din lucruri, că era o femeie buna soția președintelui. Mi-or luat și sculele de fierărie și mi-i le-au vândut Munteanu Ion și Sârbu Munteanu era agent agricol. Copiii nu au avut loc la școala dar totuși au reușit cu șapte clase și aveam un frate mai mic la Timișoara.

Când l-au prins pe soțul dvs?

În noiembrie 15, l-au luat de acasă, 15 ani pușcărie. L-or trimis la Aiud, eu eram tot anchetată. Am avut un prăpădit de aici din sat care mă purta la securitate nu știu cum îl chema, Lică Jura, Pavel Gălățeanu ne-o spart zidul, Chișai, Munteanu, și ei erau dintre nemernici. I-or băgat peăștia peste noi în casa și ne-or scos vitele să le bage pe ale lor. Eu nu am fost de acord. Aveam o lampă mica și ei voiau să mă scoată afară din casă. Când m-au bătut îl cunoșteam pe unu, dar nu știu de unde. El o fost la noi să ia răchie; era îmbrăcat milițian când m-o bătut, el avea pe cumnatu-su aici. După un an l-am văzut la geam la cumnatu-su și mi-am amintit. El s-o retras de la geam. Am intrat în casă el avea birou în soba de la poartă; m-am uitat la el, din cap până în picioare; el era tare amărât și slab... Soțu' o venit de la Botoșani când s-o eliberat.

Știați că vrea să plece în pădure?

Da, l-am auzit vorbind era contra comuniștilor, că ne luau pământul, să mâncăm la gamelă. Ne păzeau securiști și armata era prin toată casa.

Cât a fost plecat soțul, ați luat legătura cu el? Ați mers la el?

Da, am mers la el, pe Valea Timișului. Când m-am întors, m-am întâlnit cu securitatea. El stătea în grădină, pe valea Timișului, la sora mea. După ce l-au prins tot necazuri și anchetă.

Mă duc cu mama la biserică și când m-am întors m-am agățat în casă, poarta era încuiată și ăla care avea vitele la mine o băgat furca pe sub poarta și răsturnă poarta, cât pe ce să cadă pe mine. Și se puse cu

furca pe mine, eu l-am luat de piept și m-am pus să-l bat. Soția lui o început să plângă. Moș Martin vecinu' l-o scăpat. După tămbălău m-am dus la securitate, tata venea de la biserică și l-am luat cu mine.

Când am intrat la securitate, am început să țip nu-mi păsa că mă omoară, m-am descărcat. S-au făcut roata pe lângă mine. Cineva m-a întrebat că cine l-a băgat pe ăla peste mine. Eu i-am spus că Roșeț, că ei nu pot face nimic. Când am plecat la Roșeț m-am întâlnit cu un văr, dar nu l-am găsit. Era numai o babă, care m-a compătimit. Vin acasă să văd de copii. Seara mă cheamă la securitate și când puse mâna pe mine m-or întors ca un linghișpir. Dar am zis: „De nu te-oi duce eu la Caransebeș la tribunal să mă ia Dumnezeu că voi ați fi vrut să ne omorâți, dar sunt puteri mai mari și nu faceți ce vreți voi”. Au început să înjure. Vine șefu' de post și mă întreabă ce-i cu mine acolo iară, n-am să-l uit pe Pârjău până mor, zice către mine să mă duc acasă și dimineața să-mi ia lucrurile și să plece. Și așa o și fost. Îți vedeai moartea în față dar nu aveai ce face.

...Și după ce o venit de la pușcărie, a mai fost anchetat. Te mai chemau la miliție acia. O suferit să nu mă întreb, că numai te pomeneai că veneau. Te băgau în casă; n-aveai cheie, n-aveai ușă, n-aveam ce să facem. O trecut cincisprezece ani, șaisprezece cât o fost plecat Ilie și dacă nu am avut noroc și zile, uite că au trecut: n-am crezut că o să ajung 70 și atâția ani, dar nu îmi mai trebe nu mai vreau dragile mele, că mi-s sătulă de greutate și suferință. Aia-i că ți se urăște de viață; cât îi omu' sănătos îi bine, dar când nu-i sănătos, nu. Apăi, nu mă mai întreba, că vă spun n-aveam loc; plecam pe drum și când îi vedeam mai fugeam la câte o casă, ne băgam înăuntru... Apăi, or venit și ne-or luat brânza, or luat pâinea. Atunci contracte pe porci, obligat aveai n-aveai trebuia să duci lapte și o venit unu' și ne-o făcut sechestru, dintre ai noștri.

Cum se numea, mai știți?

Petru Iorga, era colector și vine că nu dădusem pe luna septembrie laptele tăt. N-aveam vacă cu lapte, dar de pe pământ îmi iasă bani. Și se duce urca moșu' ia obligația lui și a noastră, se duce pe aici în sus, nu știu pe unde prin spatele aiastea și o băgat laptele când l-o băgat a ajuns obligația pe carne. Și ăsta vine, ne face sechestru. Era septembrie, culegeam la mere și să aducă obligația că ne ia lucrurile de pe aici, ce mai era, vitele... Că acum ce mai era, alea le mai țineam, după care m-am dus cu trenu' într-o noapte, ajunsei pe satele astea și luai

obligația și veni pân' la poartă și de la poartă când mă opri la personal aici, o luai ca pe vremuri de la poartă. Veneai peste deal și ajungeai la Cornea. Când am ajuns aicea, în centru, acolo unde e crucea ei stăteau toți grămadă la discuție... Și nu m-am mai uitat la ei, uită câtă dușmănie și ură poate să aibă un om, că și pe ăsta l-o curentat cică, și-o dat viața.

Toți și-au găsit moartea...

Da, toți și-au găsit moartea pentru că nu lasă Dumnezeu și vă spun și cât o fost la Timișoara, mă duceam acolo la pușcărie, că o fost închis acolo la închisoarea civilă. Securitatea era pe strada unde o fost liceul Decebal, pe lângă spitalul de nervi, pe stânga mai jos o țără. Nu mă zăuit, că în dimineața de Paști de înviere, am fost la Timișoara și am venit cu personalul noaptea, m-am dus la înviere aicea la noi și preoteasa cu popa Ienculie. „Ai venit de la Timișoara?” „Am venit, doamna preoteasă”. „Da' cum ai plecat tu, să nu fi dimineața de înviere acolo?” „Am venit la un personal, la ălălalt am și fugit, m-am urcat la tren și am ajuns iar la Timișoara”, atâția cântau ei cu «Hristos a înviat» în pușcărie și fereștile alea mici cu gratii... acolo când am văzut atât de urât anunț, bat-o Doamne pușcărie, am văzut un gardian care o avut un suflet bun. Când o văzut că se apropie lumea de pușcărie, el o făcut colțul, așa că să nu vadă că s-o apropiat lumea de pușcărie, că uite mai sunt și oameni cu frică de Dumnezeu. Când l-a ridicat prin mai '50, am fost la Timișoara. Am fost și mai întâi dar atunci a fost numa' el singur teregovean, o mai luat doi după el, nu s-o ridicat atuncea, o fost numa din...; români de-ai noștri erau și atunci o ieșit afară, o zis că se duce la veceu și când iese am ieșit tiptil. Apăi până să-mi dau seama am intrat peste el acolo, măi gardianul o fo' mort, că nu cumva am făcut ceva să-l batem știi, mort. A doua zi o fost de la închisoarea asta civilă mai în jos și mă arată cu degetu' lui nevastă-sa, că ce-am făcut, cum m-am băgat peste bărbat; dar eu nu am știut că-i acolo, așa am intrat acolo fără să-mi dau seama.

Dar ce-ați vorbit atunci cu el?

N-am mai putut vorbi, unde? Că era gardianul la ușă și el și-o dat seama. Apăi ce să mai spun? Necaz cât îi lumea. Așa că ăștia până o apucat o plecat lumea. O plecat Spiru cu Anișoara; asta era, Doamne, era studentă la Cluj, dar nu știu la ce era...

La istorie...

La Istorie? Nu știu că tare frumos o vorbit, măi și-o vorbit și cu

ăștia. Ce să-ți spun, o fost lacrimi. Pe urmă o apucat de-or fugit. Atunci când l-or împușcat pe Gașpar la Feneș, ei or fost pe dealul ăsta, da' el o fost pârât de socru-său, Gașpar de la Feneș, l-or pușcat acolo, dar am fost aicea și am zis către maică-mea, către soacră-mea: „Mamă... acum i-o prinde, dar nu știu pe care...” când am auzit că l-o împușcat pe Gașpar. Or făcut ei tot ce s-o existat rău, or putut să facă tot ce-o existat rău, dar nu știu ce să spun, tot Dumnezeu ne-o ajutat, că-ți dă îndrăzneală, sau te-ajută, nu știu cum să-ți spun. Știam toată ziua ce-o să fac, visam noaptea și atunci știam ce să fac; are să vină, are să facă așa; și așa era. Și uite că am trecut prin toate greutățile și am scăpat, că ei tot amărâți au fost și am făcut din copii mei oameni, că mai am două nepoate. Fata am dat-o la Agronomie, și el când l-am dus la școala profesională la Timișoara la Metalurgică, acum II Institutul de Medicina, o fost în dreapta aici pe centru, o făcut patru ani de meserie, o dat la liceu și s-o pus, o făcut 4 ani de liceu, s-o dus în învățământ și o învățat Facultatea de Matematică. Și ailaltă o făcut Agronomia. Numa' că mi-s singură acum...

Aveți satisfacție cu copiii?

Mi-s mulțumită de ei, pentru că Dumnezeu tot ajută...

STANA IVANIȘ (CASAPU)

Suntem în Teregova și stăm de vorbă cu?...

Ivaniș Stana.

În ce an v-ați născut?

1917.

Sunteți soția?...

Ivanici Gheorghe.

Care îi era porecla?

Porecla de sat, Ghiță Casapu; eu sunt Stana Căsăpiță, așa m-am făcut crucea, Stana Căsăpiță și Ghiță Casapu, așa mă știe toată lumea.

Ați avut măcelărie, de asta vă spune așa?

Da, am avut măcelărie.

Și spuneți-mi, cum era atunci?

Și atunci când or auzit că vine „mașina neagră” s-or speriat. De fapt în noaptea aia or și ridicat vreo două persoane că în sara aia o venit o persoană și ne-o spus că i-o ridicat pe doi.

Cum îi chema?

Nu mai țiiu minte.

Spuneți ce vă amintiți.

Și atunci ei s-or vorbit mai mulți, zvonul ăsta de la sfat o plecat, ăla care i-o vândut pe pe ăilalți care ne-or spus nouă, la toată Teregova, or fost vreo 62 – 64 de persoane plecate.

Din ce motiv îi lua? Pe ce bază? Care aveau avere?

Nu după avere, așa le-o venit lor să-i ridice că nu vor să se predea comuniștilor. L-o chemat de câteva ori la sfat să se înscrie, el o spus așa: „Eu nu am fost nici într-un partid și nici nu vreau să mă înscriu”. Și atunci s-or vorbit câțiva oameni că or să plece în pădure, din Domașnea, Verendin, Luncavița, din toate părțile, Slatina Timișu’ s-o vorbit și or plecat în pădure. Atunci a i-o mai prins, i-o închis. În timpul ăla cât or fost ei plecați pe noi de acasă vrea să ne ridice să ne ducă din Teregova. O stat trenul în gară 2 săptămâni pentru noi ca să ne ridice și să ne ducă în altă parte. Atunci oamenii din Teregova când s-or strâns li s-o făcut porunci să se adune la sfat, la Primărie și primaru’ o spus porunca că ce să facă cu noi? Oamenii or spus să ne dea pace și liniște, copiii să îi creștem și noi să ne purtăm bine către stat și ne-or da pace. Ei da n-o fost destul, ne-or chemat și ni-or închis și ni-or bătut de nu se mai știe. Copilul meu de 20 de ani o murit din mâinile lor. Nu ai nicio putere nu te ascultă nimenea. Moșu’ meu o rămas prin pădure cu mai un om, Cimpoca Iacob; atunci ei nu or fost prinși, atunci eu m-am dus în spital 7 săptămâni am stat, să nu mă mai cheme ei. Ne lua noaptea de acasă, ne lua miliția, fie zăpadă fie ce-o fi fost, îmbrăcat, dezbrăcat, desculț ne ducea la sfat și acolo ne întreba. Unde sunt. Noi nu știm, nici nu am știut, nu știu. Cum nu știi că ești soție, dar nu știu, atunci a ne lăsa câta timp, iar ne chema. Apoi mai venea de la București și ne întreba că de ce nu știm și o dat Dumnezeu că am scăpat de câteva ori din mâinile lor. A treia oară când am scăpat am zis așa: „să schep și acuma nebănută rău” – că o palmă, două, trei și zece am luat numa să nu mă bată mai rău, cu parul – că zic „că pe mine nu mă mai văd”. Și așa o și fost; când am scăpat de la ei am și plecat în Caransebeș și am intrat în spital, o dată, te pomeneai cu ei în casă peste tine. Cum să nu te temi? Și după aceea l-o prins și pe el, pe copil îl chema Ivaniș Pavel, pe copil l-or chemat la ei, pe mine mă căutau din două în două zile la spital să vadă de ce mi-s bolnavă. Atunci or bătut copilul și l-or luat noaptea, l-or îmbrăcat militar și l-or luat cu ei să le arate locul, că copilul o știut. N-o știut precis locu’ numa’ că știa zona, și știa parola: să arunce două pietre și o aruncat și moșu’ o știut că-i copilul și or avut loc pe sub pământ el cu ortacu’ lui și când o ieșit afară

o fost înconjurați de vreo 50 de persoane, mitraliere și arme, foc, foc, nu o mai putut să intre, o întrebat că cu cine îi o ieșit, da' și i-o prins.

Când a fost asta?

După Crăciun sau înainte nu mai știu, prin '49 la sfârșitul anului.

Copilul când a murit?

În '50.

În închisoare?

Nu l-au închis numa cât l-o bătut și dimineața l-or adus acasă și l-am ținut în pat, tot era negru, bătut, bătut pe tălpi, nici nu mai pot să spun. L-or luat pe moș și pe ortac și i-o dus dimineața la Caransebeș. Am văzut cum i-o dus într-o mașină mare de armată. Pe noi, ce-o mai făcut cu noi, ăilalți toți or fost închiși.

Ei or fost prinși printre ultimii?

Ei or fost ultimii care i-o închis.

Cum se numea ortacul soțului?

Cimpoca Iacob din Teregova, e mort, moșu meu de doi ani sunt la Crăciun de când o murit. El o rămas ultimul, o fost un om tare. Apoi cota de carne, de cartofi, cota de fasole, brânză, lână de toate felurile ce este trebuia să le dăm și le-am dat.

Cote dădeau toți sau numai fugarii?

Mai dădeau și ăi mai bogați dar nu ca noi.

Unde i-au dus după ce i-au prins?

La Caransebeș și apoi la Timișoara.

Au fost judecați?

6 luni au fost la întrebare la Timișoara și apoi în proces... și ei or spus fiecare; că și eu am fost la procuratura militară, i-o judecat. Ei or spus că au plecat că nu le-o plăcut regimul. Atât și or terminat. Unii 10 ani, unii 15 ani alții 20. Moșu' meu o făcut 12 ani pușcărie zi la zi și doi ani în Bărăgan o fost pe la Slobozia.

În ce închisoare a stat?

La Sibiu, la Gherla, nici nu mai știu. Am avut o singură dată vorbitor și scrisori iară.

De la mine o luat așa: 2 paturi, masă, 4 scaune, 4 perini, de acoperit tot, tot mi-o luat. Nouă luni nu am avut nimic, numa' în soba dinapoi dar nu aveam loc că era copilul și soacră-mea mai mult jos dormeam. După nouă luni le-am primit, nu pe toate, dar scaunele erau rupte; nu le-am mai luat, am zis: „Lasă să ședeți dumneavoastră pe ele, că io nu șed pe ele rupte”. Mai ziceam și noi, că noi muierile ni-s mai

rele de gură.

După cât timp ați avut vorbitor cu soțul?

O singură dată, după șase ani, dar nici atunci nu mi l-o dat. M-o chemat la Timișoara la vorbitor; m-am dus cu pachet și mai odată cu haine. Hainele le-o primit. Și pachetul când m-am dus, nu l-am văzut, dar am fost mulțumită că i-or dat pachetul. O fost mutat la Gherla sau nu mai știu eu și acolo o avut drept la scrisori, o scrisoare și pachet pe lună. În 6 luni, 6 pachete și 6 scrisori.

Cât o stat în pădure?

Aproape un an.

Ați știut că pleacă?

Nu, am văzut că or venit oameni la noi în casă, la noi așa era dacă venea omu' în casă soțu' ședea cu ei nu ne băgam la ei. Nu am știut de fel. Nu știam pe unde umblă, da' mâncare i-am trimis și haine.

Pe cine trimiteați? Cine venea după ele?

Câte unu dintre ei.

Mai țineți minte pe careva?

Știu dar îi mort, Marcin Rică, el mai venea și aducia la cineva mâncarea, mai multe femei.

A fost supărat că i-o trădat copilul?

A fost obligat, că nu și-o fi trădat tatăl.

O trebuit, că l-au distrus că o și murit, o mai trăit 6 luni și o murit.

S-a mai văzut cu tatăl lui?

Nu. I-am trimis eu când o avut drept la scrisori, i-am trimis în scrisoare dar nu i-am trimis drept că Pavel o murit, numa' că am avut o studentă, vecină cu noi a lui Sotomia și fata ei o murit și io cu moșu' meu am fost la mort la ea. „Sotomia, să știi că Ghiță o murit”, i-am spus pe ce dată o murit, cum o murit, tot; și el tot s-o gândit și am făcut două cruci cu pixu' și s-o tot gândit: „Io Sotomia, știu că o murit, am fost acasă...”; și am făcut la crucile de in capete litera P; și atunci o știut. Nu o mai avut nimenea ce să-i facă, nici miliția, câteva luni nu i-or dat nimica de lucru, mâncare bună, o respins mâncarea, o respins tot, copilul meu îi mort și s-o tot rugat să-l lase să vină acasă numai trei zile dar i-o dat voie ca să scrie de ce o murit. I-am scris: „Tu nu te gândești de ce-o murit? Ce mai întrebi? Așa o fost de la Dumnezeu”.

Câți copii ați avut?

Numai pe el, și acuma am copii străini.

Când a scăpat de la închisoare?

În 1964, cu decretul, noi am fost în Bărăgan în Viișoară că și io m-am dus la el, nu i-o dat drept să vie acasă, cu doi ani domiciliu forțat 30 km de la Slobozia. Am mers la el, soacra a murit, copilul mort, când am auzit că o scăpat era ca și acasă. M-au dus acolo, am lăsat tot, casa și am stat 2 ani. Și în sara de Crăciun pe la 23 o venit boactăru, la noi și o bătut la ușă și ne-o zis că suntem liberi putem merge unde vrem.

Și casă de unde ați avut?

Ne-or dat o casă toată spartă. Io când m-am dus la el m-am dus în 6 ianuarie, era zăpadă mare, am schimbat în 4 locuri. El era în gară cu un tractor. Când am ajuns la casă nu avea geam, ușă, pat, nimic, nimic vorba goală și un cuptor de pâine cum se făcea înainte ca să dormi pe el sus. Când am văzut, să știți că omu' îi tare, am crezut că mor. Eu am plecat cu un copil din Viișoara și am ajuns înaintea omului meu, el era cu tractoru' când am văzut ce să fac. Sara făcu focu' cu cărbune și am amețit, m-o tras de picioare afară în omăt că era slab și nu era în stare să mă ridice. Și m-am trezit în zăpadă.

Câți ați fost plecați din Teregova?

Din Teregova nu, or mai fost din Verendin și din Timișoara, doctor, de aici numai noi...Și pensie nu am; 40.000, m-o clasat pentru că o stat 12 ani zi la zi în închisoare și 2 ani în Bărăgan; 14 ani el nu o venit acasă; cu 40.000 poți să trăiești?

După ce v-ați întors acasă din Bărăgan, cum v-a primit lumea? Autoritățile?

Autoritățile nu aveau ochi să ne vadă; nicum ăștia de la sfat, că ăștia or dat ordin să nu-l aducă acasă, să șeadă în Bărăgan, că fără un om pot în Teregova; Petru Iorga era primar și Pătru Loga oameni din sat. Că de-aia a primit și Pătru Iorga plata: s-o curentat și o murit. Nu lasă Dumnezeu, toți comuniștii ăi mari or murit...Și astăzi e comunism, ăsta nu se mai pierde. Poate un copil de acum nu știe.

V-ați întors în casa din care ați plecat?

Da, în casa noastră făcută în 1938.

Sălașul în care suntem era și atunci?

Nu, l-am făcut după aia, că n-ar fi stat nimeni aici atunci. Dumnezeu ne-o scăpat, suntem liberi și facem ce vrem. Pătru Miloi și Iovan s-or împușcat ei, că o știut că bine de ei nu o să fie. Și studentu' lui Traian Crișu, că ăla o fost la luptă; și l-or prins și pe Nicolae Micheț; și l-or dus la Pădurea Verde și i-or și împușcat armata. Am fost pe tren

și un domn se uita pe geam, nu știa cine mi-s eu, îmi stătea în față și îmi spunea că merge la Timișoara, mă trase de mână să îmi arate și mă întrebă dacă cunosc pădurea, era Pădurea Verde, eu i-am spus că nu o cunosc; și aicea se aude că i-o împușcat pe aceia pe care i-o arestat și o fost partizani și or făcut groapă și i-o pus în marginea gropii și care i-o împușcat or căzut înainte în groapă. Așa s-o auzit.

Soțul dumneavoastră avea armă?

Avea armă atunci, fără armă nu putea șede în pădure.

Când s-au deghizat securiștii în partizani și i-au luat pe cei doi bătrâni și i-au dus la securitate ca să le spună unde sunt partizanii, era soțul dumneavoastră plecat în pădure când au atacat postul de jandarmi?

Da, o fost plecat. Când o atacat, o fost Ianeș Pârvu, Moise Păsulei, dar ăștia care or fost plecați, ăștia n-or făcut rău în Teregova.

Nu s-au întors să-i scape pe cei doi?

Nu, ei nu s-or dus; patru oameni sau cinci care s-or dus să-i scoată pe doi de acolo.

În anul în care o stat în pădure, nu v-ați văzut niciodată?

Nu, numa' copilu', dar eu nu.

Nu vă povestea copilul?

Nu, nu îmi spunea nimic și nici nu îl întrebam.

După ce l-au prins pe soțul dumneavoastră, nu l-ați întrebat pe copil?

Ba, l-am întrebat și mi-o spus că vorbea cu el, să avem grijă că și el va veni și iacă o venit după 14 ani, o viață.

Ați fost arestată.

Da, o noapte; și m-o dus la miliție și m-o bătut toată noaptea. După ce am scăpat m-am dus acasă și am plecat la Caransebeș în spital. Am avut un doctor bun.

Articol I. SOTOMIA ROȘET

Suntem la Teregova și stăm de vorbă cu...

Roșet Sotomia.

Sunteți soția lui Tudor Roșet.

Da.

În ce an v-ați născut?

În 1925, luna decembrie 25.

Ce puteți să ne povestiți din acea perioadă? Ce vă amintiți?

Soțul meu a venit din armată cu un an în urmă și a organizat o

organizație împotriva comuniștilor care sunt răi. Ei credeau că vin americanii să-i ajute și au plecat în pădure cu un grup de oameni conduși de Gheorghe Ionescu, un notar de la noi. El ca domn i-a indus în eroare și a făcut un grup. Or plecat câțiva în pădure și după ei alții câte unu, câte doi, că au ajuns la aproape 30 de persoane din Teregova; au mai fost și din Domașnea. Unii le spuneau ce se întâmplă și le duceau mâncare. Bărbatul meu o fost un fel de om de legătură. Comuniștii l-au observat și au umblat după el să-l prindă, să descopere ce fac ei. Când o văzut că-i urmărit, într-o dimineață se spală și cineva o bătut la geam și întreabă unde-i Roșeț. Eu le-am zis că-i în casă; când o văzut că-i armata s-o strecurat nu știu cum, casa era înconjurată de armată și o fugit.

Ce a făcut armata când a descoperit că nu mai este în casă?

Veneau în fiecare seară să vadă, mă lua cu lampe în mână și mă suiau în pod, să caute după el. Ne amenință, ne înjură să le spunem unde-i dar eu nu știam.

Știați că are legătură cu partizanii?

Ba da, știam.

Ați fost bătută?

Ne-o mai și bătut, ne amenința că ne împușcă, m-au pus și la zid. Căutau arme, ne înfricau. După Crăciun o plecat și o șezut toată iarna acolo, i-o găsit pe ceilalți, asta o fost în '48. În 10 martie, o nins o nea mare și ei s-or răspândit. Or mai avut atacuri prin pădure. O ieșit armata să-i prindă, s-or rănit mulți și-or murit. S-or răspândit și nu mai avea cine să le ducă alimente. S-or mutat pe la păduri, pe la Piatra Albă.

I-ați trimis mâncare?

Nu i-am trimis. Ne feream că eram pândiți. Nu puteam merge la vecini și nici ei să vină la noi. Să n-avem contact cu nimeni. Când o nins, fiecare s-or vorbit să se despartă și s-or răspândit. Bărbatul meu o venit aicea și m-am dus cu un bătrân, bunicu' lui să aducem nutreț de la sălaș și aveam boi, am ajuns pe zăpadă. Când am ajuns la sălaș, am văzut o urmă venită dintr-o parte. Vremea nu-i lăsa să stea la sălaș. Le era frică. Nu știam cine ar putea fi. Nu era urmă ca venită, ci plecată; o venit cu papuci întorși în picioare; el s-o băgat acolo în fân. Era frig și ger. Noi tot am stat și ne-am gândit. El ne-o auzit vocea și o strigat la noi. O ieșit și am vorbit cu el și a zis că vrea să vină acasă. L-am pus în caru' cu fân cu capul înainte și am venit acasă. Nu știam cum să-l bag în casă, că eram urmăriți. Am făcut o groapă unde ședeau vitele și am stat

acolo. Am pus scânduri, gunoi de la oi. Ne-am culcat. Noaptea o și venit armata. Ei știau că or venit și au început să caute, or venit mulți. Au intrat și la oi și nu l-au găsit. Dar el era ieșit, că o intrat apă în groapă și s-o ascuns în iesle la vite. Când am văzut că nu l-au găsit, m-am bucurat; dar ei l-au găsit în iesle. L-au legat și l-au luat.

De unde au aflat că este acasă?

Niște vecini ne-au văzut și m-au auzit și ne-au pârât. Erau în chirie la vecini, nu știam cum îi cheamă. Ei căutau arma, mă amenințau și eu o țineam că nu știu. Ei mă înjurau și m-o pus la zid și fata mea de 4 ani o început să zbiere că îi omoară mama și rămâne singură. M-au lăsat și au plecat.

Ați recunoscut pe cineva dintre soldați?

Nu. Nu știu, nu erau din sat.

În ce an l-au prins.

În '49 în primăvară.

Unde l-au dus?

La Caransebeș, Timișoara, l-au bătut că nu voia să spună și l-au condamnat la 25 de ani muncă silnică. O singură dată am fost la vorbitor, la Baia Sprie.

După câți ani?

După șapte ani; i-am dus pachet, haine și după aia nu am mai știut nimic de el, până o venit. Ba era la Arad... la multe închisori; o venit după 16 ani, cu decretu, o mai trăit 2 ani și jumătate. O venit vara la Sfântu' Petru și la doi ani și jumătate o murit.

Ce v-a povestit din închisoare?

Nu mai țin minte... îi persecutase, îi băteau.

Ați avut o singură fată. Ați avut probleme cu școala? Au lăsat-o să facă școală?

Abia a făcut patru clase. N-o făcut-o pionieră și era supărată. Copiii celor închiși nu aveau niciun drept.

Cât timp soțul a fost în pușcărie ați fost persecutată? V-au luat din casă? Casa?

Nu mi-au luat casă, nu era casa soțului ci a bunicului; au sustras-o sfatu' dar prin proces am luat-o înapoi. După ce-o murit, noi am vrut s-o vindem dar sfatu' o ține tot sechestrată. Am cheltuit jumătate din bani pe procese, să o luăm înapoi. Noi o vândusem dar nu aveam contract. Am reușit în sfârșit. Ne-au cerut chitanțe de impozit dar de douăzeci de ani nu am mai găsit decât câteva.

Cât a fost în pădure l-ați văzut?

Nu, niciodată; de frică să nu-l pierdem.

Când a venit din pușcărie, v-au lăsat în pace?

Da, atunci da.

Când a fost atacu' în sat la postul de jan-darmi, era plecat în pădure?

La primărie, era unu' Noșiga Grigore pe care îl credeam că-i conducător și i-o ridicat (ziceau că vin cu mașina neagră) i-o dus la primărie și din sat s-or dus să-i scoată și s-o tras cu arma. Jandarmi or fost puțini și nu puteau să facă față. Cei care au fost acolo au început să fie urmăriți, pe unii i-a prins, alții au reușit să fugă în pădure.

Vă amintiți nume dintre care au fost plecați din sat?

Da, Ilie Covaciu (Ghimboasă), Stoichescu Pavel Aposului, Anculia Moise, Cimpoca Iacob, nu mai știu, Berzescu Pătru, Ghimboasă Nicolae și Iancu, Ster-bănoane, Horia Crișu au fost mulți, Petru Moraru (Grozăvescu Petru).

Câți ani avea fata?

Patru ani, mă scoteau afară și mă băgau în zăpadă și fata țipa și mă lăsau în pace. Nu aveam niciun drept, nici la pită.

Cum erau oamenii din sat?

De frică nu ne primeau; soacră-mea voia să ia fata să meargă la neamuri, dar nu ne primeau, că le era frică. Nu venea nimeni în vizită, eram izolați, nu ne urau dar le era frică.

Secțiune 1.01 RUSCA

ION BANDA

Suntem în Rusca, în casa domnului Ion Banda, născut în 04.07.1929, de profesie agricultor. Domnule Banda, cum ați intrat în mișcarea de rezistență?

Am intrat în mișcarea de rezistență datorită faptului că tatăl meu o fost în mișcarea asta. Eu fiind fiul lui, am participat și eu cu tot sufletul, cu tot dragul, dar am fost pregătit din copilărie. Cât am fost la școală, am avut pe profesorul Ionescu Ion, îi mort, și dumnealui tot timpul ne-o educat în spirit românesc, în spirit național. Am avut și educație împotriva comunismului, așa că am dobândit educația asta încă din copilărie și din familie.

Dumneavoastră ați avut apartenență politică, ați simpatizat cu vreun partid politic sau cu mișcarea legionară?

Nu. Da' nu m-o plăcut comunismul.

La ce vârstă ați avut primele legături cu mișcarea?

Legăturile lui tata cu mișcarea de rezistență or început în 1947 primăvara. În 1946 au fost alegerile în noiembrie și de la alegeri s-o format grupul de partizani din Domașnea, care au fugit în munți. În primăvara lui 1947, atunci o venit la tata Cristescu Ilie din Domașnea cu Duicu Ion. I-or cerut lui tata să intre și să ia legătura cu colonelul Uță (că și dânsul era plecat în munți), să-i ceară dumnealui să accepte să vină și să conducă grupul. Tata îl cunoștea pe colonelul Uță din timpul războiului din Rusia. Tata o acceptat, ș-or început demersurile ca să ia legătura cu colonelul Uță, care era în comuna Vârciorova, ascuns împreună cu inginerul Vernichescu, care-i băștinaș de acolo. Vernichescu o fost cu problemele agricole la județ când o fost Uță prefect. Când or fugit toți și el s-o refugiat cu Vernichescu și cu un avocat Târziu Ion, secretarul partidului Național Țărănesc pe județ. Dânșii erau la Vârciorova și tata o acceptat, dar nu cunoștea familia lui Vernichescu, trebuia prima dată să intre și să vină la mama lui ca să intre în relații. Tata o apelat la un alt cetățean, la un văr de-al lui, Ștefănescu Ilie care lucrase la mama lui Vernichescu. Tata l-o rugat să meargă și să încerce să ia legătura cu mama lui ca să-l cunoască. Așa or și mers lucrurile. Asta era în 1947.

Vreau să mai precizez ceva. În primăvara lui 1947 cam pe la începutul lui mai, partizanii or fost influențați de cineva de la Lugoj, care i-o înștiințat că Kling o să vină la Cornereva, deghizat în negustor de mere pentru că ei se ascundeau mai mult în zona Cornereva, ca să vadă pe unde se ascund partizanii. Or fost anunțați de cineva că în ziua fixă când o veni să știe că vine. În dimineața zilei respective, or venit și la capătul șoselei în Poiana Rusca și Rusca, la un cot de drum, or barat drumul de dimineață. Ei or stat acolo și or așteptat. Într-adevăr colonelul a venit cu încă două doamne. Când or ajuns acolo, la barajul din drum, or oprit mașina că nu puteau trece, i-or blocat partizanii. Partizanii or început să tragă de acolo, cu ei era și unul din Rusca, Blaj Ion. Țsta la un scurt timp s-o predat la autorități. Kling cu femeile or coborât și or profitat că era o stâncă înaltă în dunga drumului și s-or pus după stânca aia. Partizanii or tras numa-n mașină, da' ei or scăpat. Numa că o ars mașina. Țștia or venit până jos la Rusca, da' n-or știut că-i Kling. Era îmbrăcat civil. Târziu eu am aflat că o fost colonelul Kling. Asta o fost prima acțiune armată de rezistență împotriva comunismului din toată țara.

Tata l-o trimis pe vărul lui, Ștefănescu Ilie și el o luat legătura cu mama lui Vernichescu și cu grupul, cu colonelul Uță și colonelul a acceptat.

Cum l-a chemat pe tatăl dumneavoastră?

Tot Banda Ion... Colonelul o venit să ia conducerea grupului de aici, din Domașnea, prin noiembrie. Atunci o venit până la Poiana Ruscăi, unde o fost așteptat de Cristescu Ilie, la sălașul nostru. Or venit, or stat de vorbă, eu n-am fost acolo, atunci o decurs întâlnirea. Colonelul o vorbit mai mult, că era tare deștept. După ce or discutat câteva ore, atunci s-or dus cu grupul în Cornereva. Cu colonelul o venit și avocatul Târziu. Avocatu' o stat acolo până în primăvara lui 48, când o vânt la noi și o stat împreună cu tata la Poiana Ruscăi la sălaș. În tot timpul ăsta, ce o venit colonelul o fost în legătură cu grupul. În vara lui 1948, în 19 iulie, Vernichescu o venit ca să se întâlnească cu colonelul Uță, cu grupul în Domașnea și l-o căutat pe tata. O întrebat niște vecini unde-i sălașu' lui Banda, dâșii l-or îndrumat și ne-am trezit cu el și cu un tânăr, Miron Ionescu, care o dezertat din armată și care s-o alăturat partizanilor, deoarece ura comunismul. Tata i-o primit, i-o găzduit acolo, trebuia să ieie legătura cu grupul care nu știa că vine. El era hotărât să stea mai mult timp. Întâmplarea o făcut ca atunci s-or întâmplat evenimentele pe dos. În 20 iulie, tata coborâse în zăvoi, să se ducă să dea de mâncare la cai. S-o trezit că apar jandarmii din Teregova, șeful de post și cu adjunctul lui Bărbulescu și Pârjan. L-or chemat pe tata la ei, or început să-l înjure și să-l amenințe că dânsul alimentează partizanii. Tata s-o supărat, o început să înjure și el și să vorbească mai nervos. Or plecat cu tata să vină la sălaș să-i facă percheziție. Eu întâmplător am ieșit din sălaș, că am auzit ceva gălăgie în dunga aia. Am văzut pe tata că vine cu jandarmii certându-se. Vernichescu era în sălaș. M-am dus repede la Vernichescu și i-am spus că vin jandarmii. Ei or pus mâna pe arme și or ieșit din sălaș în partea opusă, de unde veneau, să fugă. Când or ajuns în dungă s-or oprit. Jandarmii n-or mai venit la sălaș, dar l-or arestat pe tata că nu le vorbea frumos. După ce l-or arestat pe tata, m-am dus pe unde s-o dus Vernichescu și Miron și i-am anunțat ce s-o întâmplat. Atunci veniră în sălaș și începurăm să discutăm pe unde trec jandarmii ca să-l luăm pe tata. Când noi ne pregăteam, tata, când să treacă Igegu, o trecut puntea făcută din 2 puncte peste apă, primul. Ei or vânt după el, da' tata o trecut repede și s-o ascuns prin tufișuri și s-o întors la sălaș chiar când

am vrut noi să ne predăm. Jandarmii n-or mai plecat din Poiana Ruscă și s-or culcat într-un pod de grajd. După ce s-or asigurat că jandarmii n-or plecat din Poiană, Vernichescu o propus ca să ia legătura dimineța cu jandarmii, că el îl cunoștea pe șeful de post, pe Bărbulescu ca să-i ceară să nu raporteze mai departe. A scris un bilet dimineța către Bărbulescu și m-o trimis pe mine să-i dau biletul. Eu m-am dus la cetățenii ăia unde or dormit, da' ei n-or mai dormit acolo, or dormit la un vecin, la 100 de metri de acolo. Le-am dat biletul și or venit amândoi cu mine. Vernichescu când or văzut că venim, o ieșit pe mijlocul drumului și o stat să-i aștepte. El era neînarmat. Tata și cu Miron erau puși la pândă aproape, că în caz că-l arestează pe Vernichescu să intervină. Or mers până la Vernichescu, or dat mâna și or început discuțiile vreo zece minute. S-or salutat din nou și-or plecat. Vernichescu o rămas în drum. Da' Bărbulescu n-o raportat, da' o raportat Bârjan. Atunci o fost mai grav că ăsta o raportat că l-o văzut și prins pe cetățean care știe exact și care-i adăpostește pe cei doi. Tata o trebuit de atunci să stea ascuns, nu s-o încadrat în grupul lui Uță, era și mai bătrân el, da' o stat ascuns singur și o menținut legătura cu grupul în continuare. Târziu se nimerise că și el plecase cu două săptămâni înainte. Vernichescu cu Miron s-or întors în comună, unde or stat înainte. Dar am vorbit cu el, atunci inginerul Vernichescu m-o promis că-mi dă o carte cu pomicultura.

În 8 noiembrie, partizanii or răpit pe Lazăr. Dânsul o fost muzicant. Când or venit de la nuntă, ziua, partizanii i-or ținut drum și l-o prins. După ce l-o răpit, s-or alarmat autoritățile și or început să-l caute și să cerceteze. Eu mă nimerisei la fiert de țuică la un om, n-am fost acasă. Când am venit, eu cu tata am plecat în pădure să nu ne găsească jandarmii. Aveam oile la sălaș și acolo aveam angajat un bătrân. Noi am stat 2 – 3 zile ascunși și când ne-am întors am găsit oile în sălaș da' bătrânul o fost arestat. L-or dus la securitate și l-or ținut două zile arestat. După aia l-or eliberat, acolo s-o îmbolnăvit și la două zile o murit. L-am înmormântat noi, că n-avea pe nimeni. Cred că el o fost prima victimă a comunismului – moș Niculae Croițaru. Lazăr o fost dus într-o peșteră, anchetat și omorât de partizani. Familia lui Lazăr o fost foarte recompensată în urma lui, am auzit că o venit și Gheorghiu-Dej la noi în sat, a primit mari avantaje, s-o vorbit la ONU de ei.

Despre tatăl dumneavoastră și despre dumneavoastră poate ne

mai spuneți ceva?

Tata o stat ascuns în continuare. În toamna lui 1948 s-o făcut evacuare. Toată lumea o fost obligată să-și retragă tot de pe munți, să-și ia ferești. Iarna la început o fost ușoară. M-am trezit într-o zi că apare un pădurar tânăr la casa părinților. Am ieșit și o zis că-i trimis de Vernichescu, dânsul era brigadier silvic și fusese detașat cu serviciul la ocolul silvic din Teregova. Aveau brigadă la Rusca. Când am auzit, necunoscându-l, n-am recunoscut că-l cunosc. Dânsul o scos cartea pentru pomi și atunci am știut că-i de la inginer. Așa am început legătura cu inginerul Vernichescu prin acest detașat, brigadier, pe ăsta-l chema Vornic Nicolae. Am menținut legătura cu Vernichescu până în primăvara lui 1949, când or venit trupele de intervenție. Atunci or început să fie urmăriți partizanii serios. O fost împușcat atunci colonelul Uță, Cristescu Ilie, o fost prins și Spiru Blănaru. La 1 martie o început să ningă și o nins 2 zile și 2 nopți în continuare, zăpada avea aproape un metru. Atunci asta o fost în defavoarea partizanilor. În 3 martie l-or obligat pe primarul din Rusca să deschidă cu boii drumul ca să poată circula cu mașina. Eu eram ascuns, că ne așteptam să vină să-l caute pe tata și dacă nu-l găseau m-ar fi luat pe mine. Am stat ascuns. Chiar atunci l-or prins pe Spiru Blănaru la Feneș. După aia or avut partizanii un atac cu armata la Pietrele Albe. Atunci ei s-or despărțit. După ce o fost armata și o făcut urme, m-am dus pe urmele lor să-l anunț pe tata de ce s-o întâmplat. Aveam un sălaș la marginea pădurii și eu eram acolo. Am ajuns seara, deși plecasem de dimineață, dar zăpada era mare, da' m-o fost frică de lupi. La două săptămâni după ce am fost eu acolo, o fost armata acolo la sălașul nostru, dar i-or dat foc. Tata cu avocatul Târziu or fugit, da' n-am știut unde. Armata s-o retras, tata o fost neprins, dar pe avocat l-o prins. Tata a primit și o moară de măcinat ca să-și facă mâncare, pentru mălai. În 1950 am fost arestat și eu. Niște cetățeni de aici s-or hotărât, niște partizani, să-l omoare pe primar, un țigan, un comunist. În loc de primar o fost omorâtă muierea, o verișoară a ei și atunci s-o înrăit situația. Dimineața o venit securitatea, miliția. Or venit la noi acasă de m-o luat pe mine și pe mama. Habar n-am avut. Ne-o dus la post, am fost bătuți, mama era cu capul umflat, da ea o vânt acasă. Am fost condamnat la 3 ani pentru că nu s-o știut activitatea mea. Am făcut 3 ani de închisoare. La 6 luni după ce am fost arestat, or arestat pe câțiva din Rusca care or avut legătură cu partizanii, din Domașnea. Gherga,

unu' din Rusca, după ce o fost prins, o fost condamnat la 25 de ani de închisoare, s-o dus cu securitatea unde era ascuns tata. Tata nu era acolo, da' i-or luat tot din ascunzătoare, lucrurile, mâncarea, două puști, da i-o rămas un pistol. Bagajul lui l-or adus la Caransebeș. Atunci m-am trezit că vin într-o zi la penitenciar, mă scot de acolo și mă duc la securitate. Cu două zile înainte de a mă lua de la penitenciar, mă bătuseră pe mine rău, atunci îi arestaseră pe ăștia ceilalți. Probabil Gherga spusese și m-or dus și pe mine în biroul șefului, și acolo era dânsul pe scaun.

Kling era pe scaun?

Nu, Gherga. Pe mine m-o pus pe alt scaun. Atunci o apărut un securist la o ușă dintr-o altă cameră și-l chemă pe ăla, că-l sună la telefon. Ăla ne-o lăsat numa' pe noi doi. După ce securistul o ieșit pe ușă afară, dânsul o întors capul spre mine și mă întreabă în șoaptă: „Ce-ai spus?”. N-am răspuns nimic, că-n momentul ăla în biroul din fața noastră o început unu' să se miște din ladă și o început să ne înjure. „Ce ați vorbit, futu-vă Dumnezeuul vostru de bandiți” și se sculă de acolo colonelul Moiş, trece pe după birou și îmi cârpi mie una, și lui alta. Atunci năvăliră pe celelalte uși o grămadă de securiști și îl luară pe Gherga cam brutal și-l duseră în altă parte și pe mine în altă parte. Atunci probabil Gherga o zis că știu unde e tata ascuns și că eu știu de adăpostul lui tata. Măne zi dimineața s-or dus acolo să-l prindă pe tata, da' tata o scăpat. Nu l-or prins, numai bagajul i l-or luat. M-or luat pe mine și m-or dus într-o cameră și mi-or spus să mă dezbrac în pielea goală. Erau patru securiști solizi și fiecare stătea într-un colț al camerei și pe mine m-or pus să alerg în fața lor. Aveau în mână prima dată niște bastoane cu cabluri da' nu le-or putut folosi că ajungea cablul în tavan, dar mă loveau cu pumnul și cu piciorul, și-mi spuneau: „Nu te batem să ne spui nimic, futu-ți Dumnezeu mă-tii, te batem să te omorâm!” M-or bătut până am leșinat. M-am trezit aruncat într-o cameră întunecoasă, ud, cred că puseseră apă pe mine, cu cămășile lângă mine. Mai târziu m-or dus la penitenciar mai vreo două zile și după aia m-or dus înapoi la securitate la Kling. Kling o început să mă compă-timească: „Mă, Banda, ne pare foarte rău că te-am bătut așa! Știi că tata tău o fost prins?” Le-am zis că n-am de unde să știu. Atunci zise către un maior să mă ducă și să-mi arate lucrurile lui tata. M-am sculat și m-am dus într-o pivniță și acolo erau toate lucrurile lu' tata. Le-am recunoscut. M-o întrebat de unde are lucrurile alea și i-am zis că eu i le-am dat. M-o

dus înapoi la Kling. El m-o zis: „Te-ai convins că l-or prins pe tata tău?” „Da”. Zice: „Să-ți spun cum s-o întâmplat. Când o ajuns armata acolo unde îi el o deschis focul din bordei și armata o tras. El o fost rănit în urmă și atunci se aplecă în dreapta lui și ridică una din puștile alea din bordei. Era o pușcă belgiană, care avea niște cartușe mai micuțe, și nu pocnea când trăgea”. M-or arătat pușca și m-or întrebat dacă o cunosc. Am recunoscut-o. M-or întrebat de unde or avut ei pușca. Am zis c-o făcut războiul în Rusia și pe acolo o găsit-o și când o venit în permisie a adus-o acasă. O scos și cealaltă pușcă, un ZB-u semiautomat cu 10 cartușe. Am recunoscut-o. M-or zis că tata o fost rănit, prins, da’ o pierdut foarte mult sânge și-i la spital, la Caransebeș. M-or zis că mă vor duce și pe mine la spital și că și-au dat seama că noi nu suntem vinovați și că s-or hotărât să ne elibereze, dar până își revine tata să le spun unde o mai avut el alte adăposturi. Mi-am dat seama că mint, că nu știu nimic. Le-am zis că nu știu. M-or dus la penitenciar, apoi la Timișoara și am fost condamnat la 3 ani închisoare la canal.

Acolo am intrat la o brigadă de construcții și am învățat zidăria.

Dar tatăl dumneavoastră când a fost prins?

Tatăl meu a fost omorât în 1962, după 15 ani de rezistență. Când o fost doamna Hossu Longin cu „Memorialul durerii” o zis că e ultimul partizan din România care a fost lichidat.

Dumneavoastră sau tatăl dumneavoastră ați depus jurământul?

Nu, numai cei din Teregova. După ce m-am eliberat la vreo două săptămâni m-am trezit într-o dimineață cu securitatea în curte. Mama cu fratele erau duși la sălaș. Eu doi ani n-am părăsit satul. Securitatea o început să-mi pună întrebări. M-or zis că pot să mă duc să mă întâlnesc cu tata și să-i transmit că poate să se predea autorităților că nu-i face nimeni nimic. Mi-au dat termen două săptămâni și or plecat. Eu nu m-am mișcat două săptămâni. Fix la două săptămâni, noaptea, ne-am trezit cu casa plină de securiști atunci începuseră să fie agresivi. Eu m-am sculat pe dunga patului și vine și zice: „Bă, cască gura!”, am căscat gura și el o venit și mi-o băgat pistolul pe gură și-o zis: „Acu-ți zbor creierii că ești un bandit!” Mi-o zis apoi să mă îmbrac că mă arestează. Da m-or scos până în curte și m-o adus înapoi. Apoi or început să mă amenințe și m-or mai dat un termen de două săptămâni. I-am scris lui Gheorghiu-Dej și am explicat toată situația. I-am cerut să fiu mutat din Rusca într-o localitate industrială. După două săptămâni n-o mai venit securitatea și nici după aceia. După 7 luni, am primit un

răspuns de la Ministerul de Interne, și-mi scria: „La cererea dumneavoastră, în urma efectuării verificării, cererea solicitată de dumneavoastră nu s-a efectuat”. A fost semnată de un director de acolo. Am scris iar două scrisori, una la Comitetul Central și una la Ministerul de Interne. După 5 luni am primit răspuns identic cu prima, semnată de același director. La câțiva ani m-am căsătorit. După ce m-am căsătorit am fost chemat într-o zi la șeful de post și îmi spune să mă prezint la Caransebeș, la miliție cu tot cu nevastă-mea. Îmi dă și un plic pe care o trebuit să-l predau comandantului miliției. Ne-am dus amândoi, i-am dat plicul. Ne-o ținut două ore și după aia ne-o zis că ni-s liberi. Am plecat spre gară și ne trezim cu trei milițieni cu pistoale să mergem înapoi. Ne-am dus și o zis că ne dau la securitate. Acolo m-or dus într-o cameră lângă poartă și pe nevastă-mea într-un birou. Aș așteptat jumătate de oră. Nevastă-mea nu știe nimic. Apoi or vânt doi la mine, securiști și mi-or zis că nevastă-mea le-or zis tot. Am început să râd și le-am spus că nu are ce să le spună, că nu știe nimic. Apoi un colonel de la București o zis să stăm de vorbă cu tata să se predea.

Ați mai avut vreo legătură cu tatăl în acest timp?

Nu. După ce o fost împușcat, un cioban din satul Godeanu mi-o zis că i-o dat de multe ori mâncare.

Unul din trădătorii lui tata o fost condamnat și el la canal pentru 5 ani. După ce s-o eliberat o devenit agentul securității. Am auzit că nici nu l-or îngropat pe tata, or pus numa' niște crengi. Altă versiune e că i-ar fi tăiat capul și l-ar fi prezentat la securitate. Dumnezeu știe!

Cum îi cheamă pe trădătorii tatălui dumneavoastră?

Dumitru Hirtălot și Ciontu. Ciontu a fost omorât de o femeie și celălalt o început să beie. Da' n-o putut muri până n-o zis la unu din Cornereva că are pe conștiință moartea lui Banda.

Ăștia doi, după ce o murit tata, or încercat să mă ducă și pe mine în Cornereva. Poate or vrut să mă lichideze. M-am trezit într-o noapte cu Dumitru și un comunist și o venit să mă roage să mă ducă la Cornereva să-i fac o sobă de teracotă. Mi-am dat seama că ăsta urmărește ceva rău. N-am putut să-i spun că o fost cu activistul ăla de la partid. La două săptămâni o vânt celălalt în Rusca. Ăla s-o întâlnit cu un cetățean din Rusca care i-o zis: „Du-te, că ăla precis îți face o teracotă dacă-i spui că l-ai omorât pe tată-se”. N-o mai vânt la mine.

Dacă venea, ce-i făceați? L-ați fi iertat?

Nu știu.

IANĂȘ GHERGA

Ne aflăm la Rusca, la sălașul lui Ianăș Gherga. La șase kilometri de sat, de Rusca. Când sunteți născut?

1930, luna august.

În Rusca trăiți. Și pe la sălaș?

Da. Agricultor.

Uite, suntem cu Nicolae Ciurică de la Teregova și mi-a spus de dumneavoastră; printre alții că i-ați ajutat mult pe cei din rezistență și că din cauza asta ați tras și dumneavoastră și tatăl dumneavoastră. Hai povestiți-mi cum a fost!

Situația a fost pornită de la tata, tata a făcut front în Rusia.

Gherga?

Gherga Petru. Și el, văzând acolo nenorocirile cu colhozurile...

Gherga I. Petru, că Gherga Petru îi și unul zis Câr cioabă (Câr ciob). Și el a intrat așa, cum să vă spun, pe un fel de îngrijoare față de țara noastră, când au intrat rușii în țară. Odată cu rușii veniți în țară s-a format și Partidul Comunist. Partidul Comunist a fost format de niște oameni... pleava societății; practic n-o fost format de niște oameni care să poată rezista. Odată cu alegerile din '48.

'46.

'46, toamna lu' '46; s-a făcut atunci nedreptăți și atunci a început rezistența în Munții Banatului.

În cazul dvs. rezistența asta a avut un caracter politic? Ați făcut vreo politică?

Nu, tata n-o făcut, nici eu; eu eram un copil la 19 ani, când am intrat în rezistență; decât s-o format două rezistențe; o rezistență cei care și-aveau în sat și alimentau pe cei din pădure; și o rezistență, care lupta cu armele în mână, în care o fost și el. Aceiași oameni, bine organizați, de la noi din sat, trimiteau alimente și informații ce se petrecea în sat. Sigur că aveam și contact cu Securitatea și se duceau lupte în munți deși noi eram din punct de vedere numeric foarte slabi față de Securitate. Venea Securitatea batalioane întregi și noi eram cinci, cinci fugiți, mă rog partizani cum spuneam noi. Aveau norocul săracii că cunoșteau locul și deci se ascundeau și fugeau; iar noi cei din rezistență din sat le trimiteam alimente, luai din casă în casă și duceai multe alimente. Veneau până aici sus în vârful dealului și aveau un consemn al lor, se ducea tata și le ducea făină de mălai...

Ce era consemnul? Cum explicăm la cititori?

Un fel de parolă. Adică strigam, sau știu eu? Am observat în timpul ăla, eram foarte tânăr, că tata se cam ferea de mine, probabil fiind prea copil.

Să vă ferească, să vă ocrotească?

Decât știam că tata se ducea și le aducea mâncare și consemnul era format, ca să vă spun exact cum, am și uitat dar nici nu se lăsau ei înaintea mea, ca să pot să... Era totul pe ascuns. Chiar și în familie la noi nu se știa, decât tata, eu și biata mama mea. Restul care erau acolo nu știau. Totuși se ferea de copii, noi copii pe atunci, sigur copiii sunt mult mai puțin rezistenți la greutăți. Toate o mers până s-o făcut niște crime la noi în sat, or venit cu vreo două, trei patrule, au tras la Ion Ștefănescu, moș Ion care-i pe masă, săracu', o murit.

Ăsta care-o murit zilele trecute?

A murit moș Ion, o murit.

Ion și mai cum?

Ion Inănescu, cum i-o pus porecla din sat, dar Ion Ștefănescu. Și plecau prin sat ei datorită faptului că se înțelese probabil organizația, atâta din munți cât și a noastră, ca să termine cu primarii, era un primar țigan și era foarte scârbos...

Cum îl chema?

Dobre Petru. Era foarte scârbos.

Era al vostru sau venit, adus în sat?

Venit, vinitură cum se spune. Era un țigan practic, dar se purta foarte rău cu oamenii. Deci pe timpul ăla erau diferiți informatori, duceau informații, se făceau diferite nedreptăți și-atunci au vrut să-l lichideze pe acest primar, să-l împuște, ăia din pădure ai noștri cu care țineam noi. Veniseră în sat și s-o întâmplat, o simțit, o băgat de seamă, probabil și o fugit; și-atunci ei or început să-l caute prin sat. Soția lui și încă una, era acolo, eu știu la beci, și-or zis: „Ce-i mă?” și or început să râdă de ei, erau vreo cinci, șase, eu știu câți or fi fost? Că tata n-o participat la această crimă. practic, crimă o fost. Până la urmă ele o zis: „Stai că vă arătăm noi, ne ducem după miliție”, că așa se spunea atunci. Și o intrat și o-mpușcat...

Pe primar...

Nu pe primar, pe soția primarului, și încă o femeie.

A, pe soția o-mpușcat-o, că i-a amenințat cu miliția.

Da. Mă rog, într-un fel aveau dreptate și ei, dar nu erau vinovate

ele; era vinovat el, dar el o fugit și ele fiind bune de gură și mă rog, ce nu pățește omul, ce știu eu, istoria sau Dumnezeu îi va judeca. Imediat s-a început cercetările, moartea, când ne-am trezit...

Primarului nu i-or mai făcut nimic?

Nici nu l-o prins, că era fugit. Nici azi n-o mai venit... s-o pocăit, s-o făcut baptist, s-o lăsat de politică și astăzi nici dacă trăiește nu știu. Așa, asta a fost noaptea... ziua s-o petrecut și ziua o și venit, o arestat douăzeci de oameni din sat, printre care eram propus și eu să mă aresteze; și eu și tata. Pe tata l-o aflat... noaptea o venit, seara o venit, or înconjurat casa și ne-or însemnat. Eu am dormit în pod. În podul, cum era podul grajdurilor și am reușit să fug de acolo. Când l-o arestat pe tata, l-o arestat și pe celălalt; dimineța s-o știut că-i arestat, eu am stat aici chiar aici am stat. Când, în aialaltă zi, în aialaltă noapte, deci trecuseră o noapte și o zi, m-am trezit seara, mai târziu de timpul ăsta, ora 18, că apar pe aici pe unde am ieșit noi, o grămadă de oameni îmbrăcați civili și cu un prieten al meu, Ion Mihăilescu; ăla era îmbrăcat militar, un copilandru cu un an mai bătrân ca mine. Am vrut să fug, frică mare, mă rog, eu de 19 ani am vrut să fug, dar o mătușă, o soră de-a lui taică-meu, de-a lu' moșu, de-a lui bunicu-meu s-o pus în genunchi: „Nu fugi, nu fugi!”. Știa că dacă fug, mă pușcă, că ei m-o somat să stau și eu am vrut să fug; și atunci am ridicat mâinile în sus, or venit la mine și s-o strâns circa treizeci de persoane. Toți îmbrăcați civil, mă rog, alții nu îmbrăcați bine, toți îmbrăcați rău, m-or coborât jos, m-or coborât lângă prietenul meu, prietenul meu era îmbrăcat militar.

Mihăilescu, ăsta?

Mihăilescu, sigur, v-am spus, nu? Așa... Și m-au legat și de frică că vor veni din pădure și-i atacă s-au împărțit și au lăsat unul cu noi și-a zis: „Dacă fugiți uite pistolul aici și vă împușcăm”. Am plecat și nu am încercat să fug; și ei s-au împărțit în jumătate în spatele căruței jumătate înainte ca să poată împușca. Când am ajuns în Rusca am fost dus la șeful de post la miliție. El ne-a pus cu fața la perete, nu au vorbit cu noi, nu nimic. A venit o dubă, ne-or băgat în dubă și am plecat la Caransebeș. Aici l-a întrebat pe Ion Mihăiescu: „Mă, când te-am întrebat ce ai face cu maiorul Kling, tu ai arătat pistolul, că l-ai împușca!” ...și îi dete o palmă și când i-o dete mă uitai cum i se umflă obrazul și se întoarce la mine și îmi dete și mie una da... (a fost col. Moiş). Nu am fost întrebat de ce, m-or dus, m-au băgat într-un beci,

acolo puțea, mirosea, nu mi-au dat mâncare decât o dată pe zi; și m-au ținut trei zile. Nu m-or întrebat de ce am fost arestat. La trei zile am fost dus, mi-au fost puși niște ochelari la ochi și dus într-un birou de anchetă, acolo era un individ la masă. M-a lăsat plutonierul și mi-a spus descalță-te! (La Caransebeș) M-au descălțat. M-au legat de mâini și picioare și s-au pus cu bătaie pe tălpi până n-am mai simțit. M-or durut, cât m-or bătut și iar mă lăsau, ca să le spun ce a făcut tata. Nu aveam de gând să le spun până când au văzut că nu fac nimic. M-au pus să alerg prin cameră și la fiecare colț era câte un om solid, unu mă prindea în pumni altul la fel și eu fugeam roată numai în pumni. Până mi-am dat seama că mă aleargă să nu mi se umfle picioarele. Nu am vrut să recunosc în noaptea aia. M-or chinuit, m-or dus din nou acolo, am căzut în comă n-am mai știut nimic. M-au ținut 2 – 3 zile și m-au mutat în altă cameră. Și de acolo se auzea direct în cameră. Și au văzut că a apărut bietu' tata și a început să declare: am dat mâncare, așa' în făcut, așa, de câte ori le-a dat mâncare, slănină, brânză... Când am auzit asta mă gândeam că anumit au făcut-o, se gândeau că din mine nu mai scot decât dacă mor. Imediat au venit, m-au mutat și după o oră m-au dus din nou la anchetă. „Măi de ce nu recunoști, noi tot vă omorâm. Unul din voi trebuie să dispară. Tatăl tău a recunoscut. Uite aici declarația”. Am recunoscut că a dat tata de mâncare, atât. Nu au fost mulțumiți cu atât. M-am trezit că e ceva că pe tata nu-l pot divulga, că nu te pot ancheta și la un moment dat îmi băga bețe în roate că să spun de mine nu de tata. Ce să spun. Aveam un șef de organizație unul Moacă, care conducea treburile astea; pe el l-au condamnat la moarte, l-au împușcat. El era tot din sat, șeful. Ce ai avut cu Moacă? Nimic, căci era mult prea bătrân ca să mă împrietenesc cu el sau altceva. Între timp ne duseseră cu duba la Timișoara. Acolo doreau declarații despre mine, nu numai de tata. El nu mai interesa. Nu aveau cum că eu nu eram membru al organizației. Dar știau de tata. La Timișoara mă scoteau numai noaptea la anchetă, la douăsprezece, unu, acolo sus. Pe mine m-or bătut și îmi puneau întrebări și le tot repetau. Așa 30 de zile. Dar am observat că ne dădeau mâncare bună, deosebită de ceilalți deținuți, ne dădeau tot ce voiam ca la cei înainte de moarte. M-au dus într-o bună noapte: „Măi, îți aduc pe Moacă Petru că i-ai cerut să te bage în organizația lui”. Aduceți-l”. „Da' te întorci cu fața la perete și nu spui nimic”. Nu știu să-i fi zis așa ceva. Dacă spune el în fața mea înseamnă că minte. Și m-a întors cu fața la perete și am auzit un

zăngănit. Venea el legat la mâini și picioare. A intrat. Și-am avut curajul să-l întreb: „Mă uico Petre, ți-am cerut eu vreodată să intru în organizația dumată?” Știau de tata, de Cârciobu, de toți, da' eu nu. Am avut curaj, nu l-am ascultat pe anchetator. El s-a întors, și i-a dat o palmă”. „Mă escrocule, de ce vrei să bagi copii nevinovați?” Prin curajul meu am scăpat ieftin, că mă împinsese ca să zic, că el putea să mintă ca să scape, că îl chinuiau groaznic poate. N-or mai stabilit la ceea ce a spus că în acel caz eram nevinovat și copil. Tot m-or băgat pe gât că eu i-am cerut să intru în organizație. Era problema că de unde știu că era el. Declarasem. Dar nu puteam să spun nimic de tata. Atât erau de șmecheri, că pe tata deja îl descoperiseră iar mie voiau să-mi impună forțat. Eu nu am activat dar cu atâta ură au pornit asupra familiei noastre că voiau să mă închidă și pe mine. Am acceptat cum am acceptat, din cauza chinurilor și am mers în judecată. Acolo Moacă Petru l-au condamnat la moarte, Stelică Berbecariu – la fel, Gherga Petru – 25 ani, Posa Nicoară – 20 ani, tata – 12 ani, prietenul meu 3 ani și eu 4 ani. Eu – pe o declarație, impusă. La recurs nu am înaintat, ăia doi au rămas pentru moarte, mie mi-au mai scăzut și am rămas la 3 ani. Dar nu au ținut cont și am făcut 4 ani. În timpul executării ne-au ținut la Caransebeș până în februarie '51. În '51 ne-au luat, ne-au pus într-un vagon amărât ca animalele, fără apă, mâncare, necesități, am mers la Văcărești, tot îndesiți. Aici era centru de triere și era pentru canal și pentru minele de la Baia Sprie și acolo m-au despărțit de tata. Pe noi ne-a trimis la canal. Acolo era moarte de om viu. Trebuia să scoatem pe dulapuri roaba de pământ și aveau norma de 12 metri cubi; lângă noi lucrau niște băieți din armată, aveau norma de 4 metri cubi. De trei ori mai mult noi; de nu, ne lua, aveau bătauși și ne băteau toată noaptea sau ne tăiau pâinea. Aveau dreptul la 750 g și ne dădeau 250 g. A doua zi iar ne duceau la lucru. Ne înhămam la roabă câte doi-trei și trebuia să scoți. Am dus-o așa până la Crăciunul lui '51. Bănățenii se organizaseră făcuseră o echipă de zidari și au mai scăpat și eu cu ei. De acolo, m-aș fi descurcat destul de bine, că lucrau în interior acolo scăpau mulți oameni ca poată trăi căci era o formă de exterminare. Pe care voiau să-l împuște, îl împușcau și îl băgau în sârme, că erau sârme, cu patrulă și spunea că or evadat. Așa a fost cazul unui student de la Brașov, ce făcuse 6 ani și mai avea 6 luni. Am văzut crime nejustificate. La Crăciun m-au luat și m-au dus la peninsulă, altă colonie cu deținuți de la 4 la 10 ani. Aici era până la 4

ani. Aici fusese tot exterminare până să venim noi. Crime peste crime. Te omorau și cu boala, nu te puteai duce la infirmerie până la 39°C, până atunci trebuia să lucrezi. Acolo era un dezastru. Doar infirmerie cu numele, de grija noastră nimeni. Nu aveau medicamente, antinevralgic sau un calmant, dacă scapi bine, dacă nu... Se știa.

Am stat așa până în '53, la colonia Galeș, la muncă, un fel de exterminare a oamenilor apolitici; dr. Jurca din Caransebeș, dl. Bora, o grămadă de oameni. Și acolo am considerat că îi iadul de pe pământ, tot în Dobrogea. De la 20 ani, ne sculau la 5 și ne duceau pe picioare și ne bascula și ne băga la pământ, pentru 10 minute. Alterori nu se bascula și trebuia s-o descărcăm; când venea dimineața ne aduceau de sub mâini, eram ca morți. Acolo a apărut dizenteria. Mureau pe capete. Era Iadul. Trei zile am stat în comă. Am avut noroc cu un căpitan medic, sora fusese cap. În Rusia și le-a dat drumu' rușii aici și a ajutat. De acolo am fost dus la cazinou și de acolo m-au eliberat, '54 august 29.

Spuneți-mi întâmplarea cu Cernescu din Rusca.

Eram copil, ca să vă pot detalia. Lazăr Cernescu era un om foarte deștept și informatorul securității. Era mai bătrân ca mine. Nu începuse rezistența când el era informator. El trebuia să afle cine are armă cum se întorseseră oamenii de pe front. Era șmecher. Când s-a format rezistența a fost primul care se infiltra. Se îmbrăca și în militar, securitatea probabil că îi dădea și bani. Avea câțiva care îl ajutau, câțiva până ce l-au descoperit ai noștri. „Păi tu ce faci Lazăre? Umbli pe după noi să ne omori?” Și l-au împușcat. După câte știu eu. Dar vina lui a fost că era informatorul prim al securității. Ei puneau pe unii contra altora, ca să controleze...

Am auzit că la voi a stat Ion Banda, în munți, până târziu. El a fost în organizație?

Da. N-aș putea să vă spun exact. Eu am fost prieten cu fiul său. Mi-a povestit după revoluție, au fost judecați și anchetați laolaltă. Da, a fost arestat de 17 ori. „De ce ești tu arestat?” După revoluție am discutat cu el, că voiau să-l predea pe tatăl său. Asta știu. Odată când îi alimenta tata, a venit un om Ghiță Galea și mi-a spus: „Nico Petre, du-mă la Banda că-s prea curajoși ăștia și m-le frică că-mi pierd viața”. Mai știu că ar fi fost omorât prin munți. După ce am scăpat din pușcărie ne chinuiau. Ne-au dat cu domiciliu forțat, nu aveam voie să-mi părăsesc satul fără să-i anunț.

Cât am fost duși familia a fost persecutată la maxim. Nu le-a dat voie să plece, să ducă mâncare la sălaș, îi punea la munci grele. Mama trebuia să se ducă să muncească la lemne.

Dintre cei care au luptat în munte cine mai e la voi în sat?

Nu mai sunt.

Și Cârciob, el a fost la dumneavoastră?

L-am văzut, negru de bătaie, a fost chinuit. Nu vă puteți imagina. Bătaia la tălpi, foamea, normele la canal.

Aveți dinăștia care au colaborat? Lazăr?

În sat au fost mulți. De prin '60 au apărut alții care și-au dat seama de realitate, era luptă înverșunată între clase, îți dau cu boata în cap ca la câine. Chiar îmi povestea un vecin de al meu Dumitru Crișan: au venit l-au luat noaptea oamenii: Rusu Ciolac, Petru Popa, Ion Ciciloc, l-au luat i-a dat unul cu lemnul în cap și au crezut că l-au lăsat să moară.

În legătură cu Bărbuleștii? (Din Scornicești)

Situația asta... n-aș putea să-l acuz nici pe Petru Cârciobu, am stat cu el 4 ani, a fost cel mai erou dintre eroi, s-a purtat demn în pușcărie, decât după ieșirea din pușcărie. Nu știu. Mă gândesc ce i-o fi trebuit lui Gherga să ia legătura cu Bărbuleștii când el a luptat 13 ani contra. Nu văd. El mi-a spus „Nu sunt vinovat. Că am avut pe cineva din Scornicești. Da!” (Era și el urmărit de miliție și securitate și din săteni). „Ce ai făcut?” „Nu sunt vinovat”. Și cred că nu e vinovat că am văzut eu în pușcărie colonei care ajunseseră să divulge pe suferindul lui Ne luau voința. Da' studențimea ajunsă să ne bată.

Mă simt curat, nu mă simt pătat că am trădat. Am fost maltratat, eu cred și pe ceilalți care au căzut, nu se putea rezista. A fost tata la Gherla, i-a dat cu ranga – Băraianu și i-a rupt piciorul din șold. Un an de zile a zăcut așa și l-a adus pe brațe acasă. Și la Caransebeș nimic. Dr. Antoniu nu voia un act să-l dea, ca să îl pot trimite la spital. La Timișoara dr. Șora l-a internat fără act când a auzit că e venit din pușcărie și l-a operat. I-a zis tata: „D-le Băraianu mi-ați rupt piciorul”; au luat doi deținuți l-au pus în pat și acolo a rămas 6 luni. Ei căutau să ne distrugă, nu să ieșim. Trebuia să dăm declarații că nu spunem nimic ce ai pățit. Nici cu cine ai fost. Un vecin a povestit cum a fost plătit ca să mă poată spiona. Un alt vecin îmi spunea franc: „De zece ani te urmăresc”. Am dus-o greu. Mă uit la pușcăria de azi, au televizor, au biserică, noi am fost tratați ca animalele. Noi am fost în luptă, noi am

fost biruiți, ne-am sacrificat. Noi vă mulțumim că vă mai aduceți aminte de noi. Un băiat de la Cluj mi-a răspuns: „Suntem obligați, că prea mult ați suferit”.

FENEȘ

IOSIF CARAIMAN ȘI ELENA DRAGOMIR

Ne aflăm în Feneș și stăm de vorbă cu domnul Iosif Caraiman, fiul lui Ion Caraiman, care a fost direct implicat în evenimentele din anii 1948 – 1949. Când sunteți născut?

În 31 martie 1948.

Când s-a întâmplat acel fapt nenorocit cu tatăl dumneavoastră, aveți un an, nu-i așa?

Nu împlinisem un an, mai trebuiau 18 zile.

Nu vi-l amintiți, dar cunoașteți unele elemente legate de biografia tatălui dvs. Puteți spune câte ceva despre familia lui Ion Caraiman? Sunt din Feneș?

Tatăl lui, Iosif, al cărui nume îl port și eu, era din Feneș, mama din Rusca – Teregova.

Erau agricultori?

Da.

Ați spus că tatăl dvs. era un om deosebit între săteni.

Din datele pe care le știu, în momentul în care venea vreo inspecție la școală, în sat, întotdeauna tata era un fel de salvator al învățătorului, avea o memorie deosebită. Era extraordinar de inventiv. Săraci fiind, prepara cerneluri pentru scris, din diferite fructe. Mi-aduc aminte foarte clar, aveam mai puțin de un an; în momentul când o murit tată-mi-o, apărea pe perete o pată de lumină care cobora, mergea pe tavan și cobora pe patul pe care el stătea. Treaba asta s-o întâmplat de mai multe ori. După asta eu m-am îmbolnăvit și trebuia să mor. Pur și simplu nu se mai putea face nimic cu mine. Am impresia că eu am văzut acest lucru, mi-l amintesc. Mama și bunicul meu au chemat o femeie care știa să descânte cu o nuia de alun, de înălțimea mea de atunci, pe care o descântat-o și o îngropat-o în mormântul tatălui meu. Explicația care e: ca să nu mai vină tata la mine, deci înălțimea mea exista în mormântul tatălui meu, care din păcate nu mai există. Când eram de șapte-opt ani, m-am dus la mormântul tatălui meu, deci știu exact unde era, în Armeniș, că l-au târât până acolo și acolo l-au îngropat. Tata, după ce a absolvit 7 clase, o mers ca ucenic la un maestru cojocar în Caransebeș, pe care eu l-am cunoscut, copil fiind.

Trei ani o făcut, da' după primul an el o mers să vândă cojoacele.

Ulterior a participat la război?

Din câte știu eu nu, numa' stagiul militar. Da' cred că în timpul războiului sau după aia, eu nu știu, venind aici în zonă, o luat legătura cu cei care au fost deja în mișcarea anticomunistă; el o fost legionar, o și depus jurământul de legionar; tata meu avea în 1948 27 de ani. Dar să știți că el nu a fost simpatizant legionar, ci legionar pur și simplu. Din cei care au mai făcut parte din grupul de acțiune, mai pot spune pe Luca Ilia Ghinescu... Dar mai bine să vă povestesc cum a ajuns tata în munți, fiindcă tata nu trebuia să ajungă în munți. Au venit la el acasă, știind că este în legătură cu grupul, cu Spiru Blănaru, atunci erau împreună și au aplicat un tratament de securitate, interogatoriu, încât cu părere de rău, eu am reproșat întotdeauna asta, pentru că am moștenit la războiul de țesut deasupra o boată, nu știu denumirea tehnică a ei, care era ruptă. Deci interogatoriu în asta a constat. Să rupă boata aia pe om. Atunci tata o vrut să iasă până afară, o ieșit și o fugit în munți, că era vizat de securitate. Eu aveam în dulap cârpa cu care s-a legat la picior, că el o fost rănit. Eu am fost plecat și când am venit nu am mai găsit-o. Mama s-o gândit că nu e bine s-o am.

Stăm de vorbă și cu Dragomir Elena, soția din prima căsătorie a lui Ion Caraiman. Când sunteți născută?

În 1930, în Feneș.

Ce ne puteți spune despre evenimentele petrecute?

Pe careva dintre ei i-o prins și atunci or venit în Feneș la el; și când o venit, în decembrie 1948, s-or prezentat că-s doctori de la Sanepid pentru mine că-s bolnavă. Atunci nu ne-or mai lăsat să ieșim afară și pe bărbatul meu l-or dus acolo, în cameră, înapoi, și acolo l-or bătut până s-o rupt boata. El o zis că se duce până la veceu și o fugit printre grădini și o scăpat. O trecut și o fugit la o mătușă. Pe mine și pe soacră-mea nu ne-o mai lăsat în pace, copilul o fost mic și l-o luat mama mea. Pe noi ne-o ținut în cameră. După aia ne-or luat și ne-or dus la Lugoj la comandament. Acolo m-or ținut arestată, da' nu m-or bătut. După aia, ne-o dat drumul.

El a mai venit acasă?

Cu el m-am mai întâlnit odată. O venit la niște vecini și acolo m-am întâlnit cu el. De atunci nici nu l-am mai văzut.

Câți ani ați avut atunci?

19 ani.

Cum s-a întâmplat când i-a prins?

Ei or venit aproape de casă și asta cum i-o prins cică ar fi spus, asta Ilia Ponoran cu Ghinescu, ei or strigat greșit parola și când s-or băgat o fost numai armata aici.

A fost folosită parola de către securitate?

Ilia o mers să spună parola. Parola era „8 – 88”. O făcut pauza între, tocmai pentru a-și da seama că ceva nu este în ordine. Ieșind în sălaș s-or gândit că-i o glumă. Or ieșit afară și în momentul acela s-o strigat. „Vă predați. Sunteți încercuiți”! Toți au ieșit. S-au împrăștiat puțin. Apoi s-a tras. Pe Spiru l-au împușcat în piciorul în care o mai fost împușcat. O căzut jos. Ulterior au organizat un atac pentru că nu se mai putea. S-a tras, au fost foarte mulți soldați morți. Frații Berzești s-au retras, tatăl meu a rămas. O fost rănit în picior. O fugit, o intrat într-un grajd și acolo o făcut focul. Asta o fost spre dimineața. O venit femeia să dea fân la vite și când o văzut foc în grajd o început să țipe. O trebuit să plece. Cârpa de la picior o avut-o. Această femeie era mama profesorului Iulian Lungu din Caransebeș, ca student adept al mișcării legionare. Eu am ajuns să fiu elevul lui. Acest om mi-a schimbat mie destinul pentru că îmi zicea când aveam 16 – 17 ani: „Na păi, ori pleci din școala asta ori te exmatriculez”! A fost momentul când am considerat că nu mai învăț istorie, filosofie, geografie. M-am direcționat totul spre poezii.

Dar unde l-au surprins pe tatăl dvs?

De acolo, femeia strigând, a alertat armata. El o fugit. În drum, jos, acolo l-o prins ș-o murit. Eu am vorbit cu Nea Horescu și el mi-a zis că a avut cartușe. Dar cineva le-a pus în toate rumeguș și de aceea n-au explodat cele 2 grenade pe care le-a aruncat tatăl meu. Părerea mea este că tata a încercat să-l scape pe Spiru, care era prins. Bunica mea o fost să-l identifice. Au încărcat camioanele cu tot ce se putea încărca din casa noastră. Pe tata cică l-au legat de picioare, l-o târât până la Armeniș și acolo, în fața casei lui Ștefi o fost pus sub streășină (era în martie) și apa cădea pe el cu soldații în jur.

Dar de unde ați știut unde e mormântul?

Soldații au făcut groapa, l-au îngropat, dar se spune că l-au băgat și în var. Mai târziu i-am dus și cruce acolo, da' acum nu mai pot să recunosc exact unde.

Ce s-a întâmplat după ce l-au omorât pe soțul dvs?

Or luat din casa tot și material, haine și geamuri și o avut și o

vițea. Armata o dus tot.

Pe dumneavoastră v-a lăsat fără nimic?

Fără nimic în casă. Soacra s-o dus la ginere, la fata ei și eu la părinții mei am stat.

MAGDALENA GHINESCU ȘI MARIA COPĂCEAN

Suntem în Feneș în casa lui Ghinescu Ilie

El o fost soțul meu!

Și dumneavoastră sunteți...

Ghinescu Magdalena, născută în 1926 în Feneș.

Discutam și cu fiica dvs. care se numește...

Copăcean Maria, născută în 1948, în Feneș.

Doamna Magdalena, am înțeles că soțul dvs. cu domnul Caraiman au fost tovarăși de cauză. Puteți să ne spuneți cine a mai fost din Feneș?

Din Feneș o fost bărbatul meu, Ghinescu Ilie, Ponoran Ilie și Caraiman. Am auzit că ar fi fost mai mulți, da' dâșii nu i-o depistat. Noaptea, în 12 martie, atunci or venit ca să-l aducă pe Ion Caraiman și soțul meu nu s-o arătat mie, el s-o dus la lemne și acolo s-o întâlnit cu Caraiman și mi-o zis după venire. În 1949, în martie, or adus unul de la Rusca s-o bătut la fereastră la noi. O ieșit socrul meu, strada era deja plină de armată și o fost o zăpadă de 3 metri și ne-am pomenit că s-or băgat peste noi cu puștile întinse. L-or luat pe el și pe Ghinescu Iacob socrul meu ș-or plecat. Pe noi o săptămână ne-o păzit cu armata. Lu' socrul meu i-o dat drumul, da' pe el nu l-am mai văzut 6 ani de zile, de vreo 3 – 4 ori pe la închisori. Ąla de la Rusca o venit și o zis să se pregătească că-l arestează. Da' Spiru o simțit și o zis că Ilie nu e singur. Aveau parola 888. Or deschis foc către sălaș, muniția lor o fost umplută deja cu nisip. Da' socrul lui Caraiman și cu primarul erau verișori primari și ei or fost în această comunitate, dar ei or dat cu comuniștii și când or fost trimiși în casă la Caraiman, Spiru o zis: „Vezi că am fost primit cu o prefăcută căldură de socrul lui Caraiman”! și atunci or plecat, săracii și s-or dus la sălaș. Astea le știu doar.

Pe Ion Caraiman l-au împușcat? Sau s-o sinucis?

Așa s-o zis că ar mai fi avut un cartuș și cu cartușul ăsta s-ar fi sinucis că n-o vrut să se predeie.

Pe mama lui Iosif o arestat-o și pe ea, o dus-o legată și pe bunica. Da' i-or bătut cu sârma ghimpată pe la tălpi și tata meu o zis că o aruncat și 2 vedre de apă pe mine.

Mult am suferit, atâta greu.

Nici măcar nu l-am recunoscut pe tata când l-am văzut. Când el s-o eliberat, o avut o primire ca și când o fost o nuntă în casa noastră. Bunica mea o fost cu un car cu boi și când am ieșit eu de la cămin am zis: „Mă bunico, al cui e geamantanul? „A lu' un domn!” „Al cui domn?” „A lu' un domn mare pentru tine!” Am văzut lăutarii când am venit și cum am stat așa lângă nuc, tata săracu' venea și cum el venea, o trecut și n-o zis nimica, eu n-am zis nimica și mătușa o zis: „Tu nu vezi cum fata se uită la tine?” Și tata o zis: „Tii! Asta-i Maria!” Așa o mirare, el o crezut că-s tot mică. Un vecin, Popescu cu Matica or fost turnători, dar or venit ăi s-or mărturisit la tata, n-or murit până n-or zis.

ILIE PONORAN

Suntem în Feneș și discutăm cu Ponoran Ilie, născut în 1934 din Feneș. Sunteți frate cu mama lui Iosif Caraiman?

Da.

Cum ați fost dvs. implicați în aceste evenimente, prin implicarea lui Ion Caraiman?

În toamna lui '48 fiind cojocar de meserie, Ion Caraiman avea legături cu 2 oameni cu care aducea ațe de cusut. Între timp, o plecat Spiru Blănaru, o fugit după votarea din 1948, dintre care și colonelul Uță. Când s-o întâmplat c-or venit sara 2 s-or însemnat c-or adus asta ș-or durmit la el. Noaptea, 2 femei de la noi din sat or venit noaptea acasă spre casă. Omu' noaptea pe la 1/2 o vrut să iasă afară, la W.C. Cum era casă, omu' n-o știut unde e WC-ul. O ieșit și s-o dus la ogășelu' ăla, era în izmene, între timp veneau femeile alea, da' omu' s-o băgat înăuntru. Da' femeile alea or vorbit în sat. În toamna lui 1948, maiorul Kling cu vreo 6 militari știa că vine Spiru. El o zis: „Nu domnule, la mine nu vine Spiru”. Atunci l-or bătut pe Caraiman. El era cu mama Floare și dodă. El o spus: „Da' vi-l dau în mână!” O ieșit pe gang afară numa' cu Kling, ăsta Kling, de bucurie se duce și telefonează la primărie la Lugoj. Atunci Caraiman s-o gândit să fugă. S-o dus la veceu și apoi o sărit un gard. Aude alarma înăuntru, apoi o plecat. Atunci o arestat-o pe dodă și pe mama Floare. El s-o dus la unul Ștefan Curtu, din sat de aici. A stat vreo 2 săptămâni acolo, apoi o stat și la Margareta. O zis că merge la Spiru.

Care a fost parola?

„8 – 88”.

Atunci seara pe 8 – 9, i-o dus pe ei acolo, că acolo or venit la un

punct oarecare Dumitru Filip că avea întâlnire cu el. Ei aveau o parolă între ei. Ei or venit, Spiru Blănaru, Caraiman Ion și Pușchiță Petru și mai unu dar nu îmi mai aduc aminte de ăla. În fața lor, acolo unde ziceau că se întâlnesc, s-or pus 3 puști mitralieră. Or avut 3 ori 5 câini lup, militarii or avut. Când ei or zis parola, Ghinescu Ilie zicea 8, Caraiman sau Spiru zicea 88, pe când Ghinescu o zis 88 ca să răspundă Spiru sau ălălalt 8. Când o zis 88, militarii or început să-l înjure. Caraiman cu Spiru și cei care erau acolo or auzit 88 și Spiru o spus: „Caraiman parola nu știe data bine!” Caraiman o zis că o fi greșit Ilie. Spiru o zis că ăla nu greșește. S-or gândit să meargă numai vreo 2 la întâlnire, acolo jos. Așa s-o și întâmplat. Toți cei 5 partizani, Spiru Blănaru, Caraiman, cei 2 Pușchiță și celălalt or stat în coastă, în pădurice, acolo se striga parola. Ei or băgat de seamă că ceva nu-i în regulă, da’ Caraiman o zis că poate s-o încurcat Ghinescu. Când s-or băgat jos, o auzit „Stai! Mâinile sus”, o strigat armata. Între timp le-o și dat drumul la câini și ei s-or speriat de câini. Spiru Blănaru, având pistol mitralieră, o tras un foc de armă și o împușcat câinii. Dacă fugeau înapoi era mai bine. Între timp, intrând în atac, Spiru Blănaru cam la jumătatea dintre Feneș și punctul de întâlnire l-o împușcat în picior, în pulpa piciorului. N-o mai putut să meargă. O mai mers un pic, da’ n-o putut. Spiru o zis: „Caraimane, eu nu mai pot să merg! Eu stau jos, ce-o fi o fi”. Caraiman i-o zis „Cum vrei!” S-or despărțit și o plecat în vale. Mergând în jos spre sat, l-o accidentat și pe el la picior, l-o împușcat tot în pulpă. S-o legat cu cămașa și-o mai mers o bucată. O fugit pe dungă, iar la a 3-a casă s-o băgat în grajd. S-o băgat acolo ș-o făcut câta foc cu paie din alea. ăsta, maiorul Kling, nu știu dacă o fi fost, da’ ălalți l-or dus pe Spiru la comună, în Feneș ș-or dat telefon la Lugoj că l-or prins pe Spiru Blănaru, dar l-or avut în atac și pe Caraiman Ion și l-or scăpat. ăia le-or zis să se întoarcă înapoi că nu poate să fie departe, ce or și făcut. El s-o ascuns, după aia, într-un veceu la Bitești, da’ venea armata de sus, Caraiman o crezut că dacă trece gardurile, trecea la Săliște. O coborât pe o pantă abruptă vreo 20 de metri, acolo, în casa lui Ion Ierbe. În gang stătea un căpitan cu 4 soldați. O stat jos și eu l-or somat: „Predă-te Caraiman!” Spune cineva, nu știu precis, că ar fi scos o grenadă, ei s-or ferit de ea, da’ n-o explodat, da’ ei n-or tras că l-or văzut, că el nu mai poate să meargă. Cineva ar fi auzit un foc de armă de la el. Când s-or uitat, zice cineva că n-ar mai fi avut nici cartușe. Îmbrăcat în mânecări negri, bocanci negri, căciula, mănuși

negre de box cu pistol s-o sinucis și l-or luat la teiul ăla pe mână. Cât s-o durat atacul, pe mama lui or dus-o de acasă acolo, de fapt, într-o cameră. Când l-or adus, o venit un sergent din Ardeal, cu suflet de român ș-o zis către ea: „Măicuță, ți-or omorât copilul. Să nu plângi că-s în stare să te puste! Haida' cu mine afară!” O luat-o de mână și un căpitan i-o zis: „Maico îți cunoști copilul?” Îl cunosc, o zis. „Uită-te bine, îi el sau nu?” S-o uitat și l-o recunoscut și o mînat-o acasă. Noaptea l-o dus la Armeniș că duminică, în 13 se auzea că l-or prins pe Gașpar, partizanul.

S-o scris în mai multe ziare de lucruri care nu s-au petrecut așa. Un profesor, Berzescu Atanasie din Lugoj, spune că o vorbit cu Spiru în pușcărie, până nu l-or condamnat la moarte cum s-o întîmplat. Spune că zăua o venit la Feneș, Spiru cu Caraiman și s-o întîlnit cu socrul lui, Ponoran în casa la el. Da' nu-i așa, pentru că la ora 15.00, sîmbăta, or fost la 300 de militari în sat și dacă Spiru venea în sat, n-ar mai fi ieșit din casă.

VERENDIN

PETRU POPESCU

Petru Popescu, din Verendin, născut în 1932.

Cum s-a întîmplat, cum a început totul aici?

Cu domășnenii, cu luncanii...

Și cine or fost de la voi implicați, mulți? Am auzit de Fus.

Vreo 36.

Cine a fost în frunte, cine a venit cu organizația?

Organizarea a venit de la Domașnea, de la Teregoва, de la Băile Herculane.

Și care au fost la voi conducătorii din sat? Care a fost cu inițiativa?

N-a fost niciunul la noi, numai că au fost arestați pentru că au venit aproape.

Dumneavoastră în ce organizație ați fost?

În organizația noastră au fost și legionari și tata. Nu au fost lucrurile foarte lămurite din acest punct de vedere. Important a fost că eram contra comuniștilor.

Și cum ați acționat dvs? Cu cine ați fost în legătură?

Cu colonelul Uță. Am făcut armata, am fost pe front și când am venit la Turda, eu am fost agent, luat în batalion; era unul Vintilă Ionescu, Micondru, din București. Am fost în Satu Mare cu Dinu

Manolache, am luat legătura de la Braşov, în Orşova. Uţă era prefect atunci, că era colonel. M-am dus la el cu plicurile, m-am dus îndărăt, am tot venit cu alte plicuri...

MIHAI ŞĂRĂNGĂU

Mihai Şărângău, Verendin, născut în 2 mai 1924, zis Cibuc.

Aţi participat şi dvs. în rezistenţa anticomunistă? Cum a început aici?

Prima data s-o început cu domăşnenii, cu Spiru Blănaru, cu col. Uţă. Atunci s-a răspândit în comunele învecinate.

Deci voi într-un fel v-aţi alăturat la ce-or pornit ei?

Eu da. Eu de fapt am fost în serviciu la Reşiţa, am fost manipulant de exploatare în pădure. Şi acolo au luat prima dată legătura cu dr. Vug (Vuc?) din Zorlenţul Mare. El făcuse organizaţie în partea Reşiţei, acolo. Eu am fost trimis de acolo după ce am făcut organizaţia cu inginerul, cu toată echipa de la exploatare, de acolo. Nu ne-o plăcut comunismul, am crezut că facem o treabă atunci; şi prin mine făcui legătura cu oamenii de aici, partizanii care au fost aici, cu domăşnenii, cu teregovenii; asta o durat din toamna lui '49 până în '53. Acuma a prins pe unu' de aici şi ăsta ne-o divulgat.

Cine o fost ăsta?

Unu' Victor Curescu, de aici din satul nostru. El era deja partizan şi a fost plecat din 48 – 49. Mai de la început. Şi pe urmă atras, de Dumnezeu ştie de ce a fost atras... prin socrul lui o vrut să demaşte toată organizaţia să-i prindă pe partizanii de aici.

Cum îl chema pe socrul lui? Nu mai ştiţi?

Ăsta ne-o atras, că ne aducea de mâncare la o fântână la marginea satului şi Victor o vrut să tragă grupul după el acolo şi din nefericire n-o vrut să se ducă; nimeni decât unul Duicu Nistor din Domaşnea. Ăsta o mers cu el aici şi a fost prins: Curescu s-a predat; şi Duicu a dat fuga să evadeze din înconjur şi a fost împuşcat mortal, aici în sat. Pe Victor l-or adus acolo la Caransebeş, la puşcărie; acolo a crezut că scapă însă nu a scăpat, că nu s-a mai ştiut nimica de el.

Cum s-a întâmplat că la voi organizaţia a continuat şi mai târziu, după ce i-au prins pe cei din Domaşnea.

A durat până în 53 – 54. După arestarea mea o mai stat încă 3 neprinşi: Fus, Şărângău Gheorghe şi o femeie. Baboanţa lu' Fus, ăştia au fost prinşi în '54 la Semenici la Cleatul Popei. Ăştia trei au fost ultimii care au fost prinşi.

Câți ani ați făcut pușcărie?

8 ani.

Și pentru ce v-or condamnat? Care a fost condamnarea?

Pentru organizația asta contra comunismului.

Cum ați fost tratat în pușcărie?

„Foarte bine!”. Am stat 3 ani în mina de la Baia Sprie, am fost pe când la Capul Midia... am fost prima dată de la Timișoara la Jilava și de la Jilava la Capul Midia. Acolo a fost lagăr de exterminare, la Capul Midia. Acolo s-o oprit canalul și ne-a dus la Adjud și de la Adjud au mers la Valea Nistrului la mine. Atunci iar se opriă minele. Atunci am venit la Gherla și acolo am fost eliberat.

La Adjud ați fost în celulă?...

În celulă, la el. 3 pe lungă. Am fost și eu acolo 3 ani și jumătate dar la etajul 2, din '59—60. Doi am fost și în '59, am fost și cu Popa Mufil.

Mi-a pus procesul pe rol la tribunal, la Timișoara, că acolo m-a dus, am stat 3 luni la securitate la anchetă. N-am vrut să recunosc nimic până nu mi-o adus pe Curescu asta față în față. Și mă duc la tribunal și era acolo o domnișoară și un sublocotenent de securitate. Mă întreabă de mama, tata, cum mă cheamă pe mine, anul nașterii și îmi spune: „Dumneata ești dat în judecata pentru crima de uneltire contra ordinii sociale, ești încadrat în legea 109, etc”. Mă uit așa și zic: „Domnișoară, nu vă supărați, ce pedeapsă prevede articolul ăsta?” Se uită la mine așa cu milă cumva, că eram tânăr 27 ani: „De la 15 – 20 ani”. Ne-o trimis apărători să ne punem noi din oficiu: „Îmi pun eu”, zic. „Cunoașteți pe cineva?” „Cunosc un domn, dr. Dumitrescu” „De unde îl cunoașteți?” „Păi nu îl cunosc!”, dar auzeam că avocatul ăsta dacă poate să mă scape din pedeapsă se prinde. La 2 săptămâni m-am trezit cu avocatul la vorbitor, cu dosarele la el acolo. „Dumneavoastră mă solicitați ca apărător?” „Da”. „Cu părere de rău, când aveți dumneavoastră procesul eu am unul foarte mare la Arad, așa că nu vă pot ajuta”. Atunci lăsați capul în jos. „Nu fi supărat, eu am un coleg care apără ca și mine, dacă vreți să-l solicitați pe dânsul”. „Cu plăcere”. „Unul Oprea”. „Foarte bine, vă mulțumesc”.

La două săptămâni veni Oprea, un tip negricios, înalt, cu dosarele și îmi spuse să recunosc și ce nu... din declarație iar dacă vă întreabă de ce am recunoscut, să spun că din bățai.

A venit procesul. De la 8 la 12 numa' cu mine o fost dezbaterea.

Procurorul zicea una, judecătorul alta, iar el săracu' acolo și spunea altceva. Pe mine m-a băgat șef de lot. La 12 persoane din Lăpușnicu Mare, dar eu pe ăștia nu i-am văzut niciodată, dar nici ei pe mine însă la Securitate ne-or luat pe toți cu japca și mă băgă pe mine șef de lot în asta. Și atunci pe la 12 se ridică de pe bancă și spune: „Domnule președinte, onorată instanță, inculpatul Șărângău Mihai nu e bine încadrat, pentru că el pe dânșii nu i-a văzut până la bară, nici dânșii pe el. Cer să se schimbe calificativul în 209 lit. a”. Atunci îi cheamă pe ceilalți. În 3 ore cu ei termină. Atunci spuse: „Familia inculpatului să rămână pe loc să se spună sentința, începu cu mine. „Șărângău Mihai, 8 ani și o zi muncă silnică, confiscarea averii, 300 lei port ilegal de armă, 100 lei cheltuieli de pedeapsă.

Când ați scăpat?

În '63, cu decretul, cu două săptămâni înainte de termen.

Deci au mai rămas trei neprinși fără voi, până în '54. Cum i-au prins pe ăștia?

Aveau un adăpost în Munții Semenic. Au avut un izvor și au făcut acolo în pământ. S-a nimerit acolo un lemn, o scorbură în sus; pe acolo a ieșit fumul și aici a curs izvorul în partea de sus a folosit izvorul pentru mâncare, iar în partea de jos pentru necesități. Închis ermetic era totul. Au avut o discuție, pentru o femeie și atunci Șărângău Gheorghe o luat o secure și o dat în Fus, pentru că el spunea că Fus a pus mâna pe armă. Atunci el și femeia au venit la Gărâna și s-au prezentat la postul de poliție și acolo l-au arestat. Nici nu a mai venit din pușcărie, a avut 3 condamnări.

Și femeia?

Ea a avut 15 ani, dar a scăpat cu decretul. O chema Maria Jurchescu, zisă Baboanța lui Fus. Ei s-au despărțit pentru femeia asta. Fus cu Șărângău s-au izolat singuri un pic mai înainte de a-i prinde pe domăș-nenii. Au stat un timp cu Moise Pasulie de la Teregova, cu grupul lui Ionescu și s-au retras pe urmă. Tot pentru femeia asta o fost cearta, că ăștia că o prinde și demască totul. Pentru asta s-au retras în '54, în Semenic.

Cu cine ați fost acolo?

Cu Moise Budu, Marchescu și au adus pe judecătorul care a judecat la Timișoara... și pe el l-au arestat și l-au dus la canal. Când l-or văzut ăștia se uită la el și ne dau un supliment de pâine până la 10, care făcea norma, bineînțeles. El spune asta: „Ce faci, ți-e foame?” „Mi-e

foame” Ține bucata asta de pâine. Și când să o ia, Marchescu l-a și pocnit cu barosul: „Vezi, așa am dat eu o bucată de pâine la un om flămând și tu mai condamnat la 25 de ani de pușcărie”.

Pe urmă l-au dus la Valea Nistrului, la mină că acolo l-au recunoscut teregovenii. Apoi am auzit că-i la Jilava. N-au mai putut în colonii de muncă, că-l cunoșteau oamenii.

IOSIF BUSUIOC

Iosif Busuioc, născut la 15 ianuarie 1921 în Verendin, agricultor.

Cum a început totul?

În 1948, colonelul Uță a venit cu 18 persoane la mine la sălaș. L-am primit cu frate-meu, le-am lăsat mâncare, am ținut cu ei corespondența, l-am alimentat noi și sătenii 3 săptămâni de zile. După 3 săptămâni am ieșit în stradă și mă trezesc că o persoană întreabă de numele meu și a zis să anunț că a venit un batalion de la Brașov în gara Cornea. S-a dus frate-meu, cu unu' Busuioc Dumitru și i-am anunțat. Când ei au ajuns au fost înconjurați. Dar au fugit, nu au găsit decât un aparat de radio a lui Armaș Ilie de la Luncavița. Atunci frate-meu s-a strecurat, că unu' a fost împușcat în picior, Ianea Ion zis Budarea din sat de aici. L-or luat și l-au dus acolo în pădure. L-au pitulat. Oamenii ăștia, fugarii au scăpat. A mers securitatea la sălaș și nu a aflat nimic decât foc și aparatul. A dat foc la sălaș. A vrut să dea și la celălalt, da' informatorii care i-or dus de aici, Teguian Gheorghe, zis Adam și cu Șărângău Ion, zis Trifulescu, nu le-o dat voie că auzim noi și îi omorâm. În schimb în 4 martie '49 arestă pe frate-meu, pe Dumitru de la Domașnea. Atunci m-a arestat și pe mine dar după 3 zile mi-or dat drumul. Am venit acasă, ca pe 8 aprilie să mă aresteze și pe mine la Caransebeș; la penitenciar era col. Giurgiu din Feneș, comandorul Domășneanu, moș Dragu din Caransebeș. Am fost 17 în celulă. Stând acolo de vorbă cu frate-meu am auzit: „Cum au declarat de porc?”, „Au declarat că l-au cumpărat de la unu' bogat, că îl cheamă Iosif și îi doi frați, au nepot Ion”. Eu am tras cu urechea și zic: „Tu ai fost la sălașul nostru, nu?” Eu fac pușcărie pentru ăsta. Am făcut 8 luni pușcărie pentru persoana asta Ianca Iosif, zis Plăieșu. Nu l-am spus, mi-o dat drumul acasă. Frate-meu s-a judecat și a luat un an de pușcărie pentru că au zis ăștia de la primărie că au fost peste ei la... A trecut și asta, a scăpat și frate-miu; ca în 28 februarie 52 să fiu arestat eu din nou. M-au dus la sediul Teregova, m-au bătut în 21 de zile de 13 ori. Mi-au tras două unghii la piciorul drept, mi-a distrus trei degete de la picior,

mi-o rupt degetul ăsta de la mână și 9 zile nu mi-o dat apă și mâncare. Dar nu puteam să spun, că trăgeam 100 de familii după mine în pușcărie.

Despre ce au vrut să spuneți? Ce au vrut ei?

Unde sunt partizanii, cine le-o dat mâncare... și nu am spus nimic. Văzând că nu spun m-au bătut. Am fost om tare rezistent. Pe 25 martie au dus la Caran-sebeș la securitate și pe sora-mea, acolo. Au bătut-o și pe soră-mea, a dat afară un băiat de 6 luni, din Văliug. Trei săptămâni am fost alimentat artificial după mi-am revenit; am pus capul pe perete și aud pe sora-mea că-mi spune: mi-o spus frate-meu, mi-o spus că ai venit din fața... și le-a dat mâncare. După mult timp or venit și m-or luat și m-or dus acolo și pe mine. Când... acolo nu era nimeni decât locotenentul care m-a dus. M-a lăsat pe scaun acolo și au dus și pe sora-mea și îi spun: „Ce ți-au spus când au venit acolo la Văliug, acolo să le dați mâncare și să-l anunțați. „Ba da, ba da...” A durat asta cam o jumătate de oră. În colț, după haine militare o fost un securist băgat. Vine ăla de afară, locotenent Bacoș: „Nu ști de urma lor?” „Nu știu” „Ești mai afară? Așa e”. „Da, așa e”. Seara m-a luat și m-a trecut în alt birou, acolo erau doi maiori și doi civili. „Ce-ai pățit?” „M-or bătut, m-or distrus”. „De ce nu vorbești?” „N-am ce să vorbesc, nu știu, nu știu de ei”. „Păi mi-or dat dvs. mâncare ieri”. Atunci se uitară unii la alții”. Aducem pe sora-ta” M-a sucit cu fața la perete și aduce pe soru-mea. „Ce ți-a spus frate-tău?” „Fratele meu nu mi-a spus nimic”. Dar m-or bătut și m-or învățat să spun așa. A scos-o afară, m-o dus înapoi și la 2 zile m-or luat la interogatorii. Nu și nu, și nu și nu. Nimic. Atâta am semnat eu. Văzând că nu-i nimic mi-o promis că mă duc la beci, că mă leagă, fără nicio declarație semnată; m-or condamnat la 2 ani închisoare corecțională cu confiscarea averii. Am executat 2 ani la Jilava, Bicaz, Onești și Adjud, 43 de zile. Aici văzând că nu mi-or dat drumul am declarat greva foamei și m-or lăsat în libertate în 24 de ore. Pe mine, doi frați de la Luncavița, Bădescu Ion și Simion. Atunci m-o dat drumul acasă pe timp de cinci luni, m-au judecat de cinci ori și în loc să mă achite m-au condamnat încă doi. Am mai executat încă 7 luni de zile și am declarat recurs. S-a dus frate-meu la București, procurorul Dumitru... S-a declarat în favoarea noastră că în iulie '55 au judecat... achitat de penalitate fiind reclamat de Vrăjitor Nicolae, vecinul de aici. Am pătit grozav. Ne-or distrus și n-am putut să spun, eu aveam lume multă la cosit... altul alta și eu dacă vorbeam, duceam

lume multă în pușcărie. Am zis că mai bine sufăr eu.

Unde i-ați găzduit?

Mama le-a dus mâncare în pom noaptea și ei au venit și au luat-o. Tata le-a dat bani.

Pe ei i-o lăsat în pace? Pe bătrâni?

Și tata a făcut pușcărie 2 luni, atunci la început; l-or bătut, l-or distrus. Îi chema Busuioc Pavel și Magdalena.

Articol II. IOSIF MUTAȘCU

Iosif Mutașcu (fiul lui Fus), născut în 1927, în Verendin.

Ce știți de evenimente?

Știu de la plecarea lui că a plecat cu Ion Boieru; au fost la Lugoj, au plecat acolo. De acolo au venit în '48, au venit la ăștia. Aici era și col. Uță. Era o notare, notare se făcuse... că unii cu liberalii, alții cu țărăniști, că n-or fost atâtea partide. Tată-meu a fost liberal. Și au sosit aici și au plecat. Armata îi urmărea dar nu prea tare că nu și-o luat avânt. Au stat în Gura Dumbrăvii, cu col. Uță cu Ion Boieru, Nistru Boieru, au stat cât au stat și de aici au plecat. Au tot venit prin sat și după aia s-a întărit treaba cu cei din Teregova, Domașnea, Petru Boieru. Tata a plecat în '48 iar în '49 eu am plecat în armată. Apoi ne-o luat securitatea, ne-o bătut, ne-o legat, ca să spunem. Dar eu nu le-am spus. Am suferit 6 ani de zile. Am fost în mâna securității câte 2 – 3 săptămâni, că toată lumea mă întreba de ce nu am pensie. Păi dacă nu am acte de judecare, că nu or putut să ne judece, că nu am spus, că eu și așa am fost legat de mâini și pus pe două mese la securitate, la Caransebeș, Reșița, Timișoara. Am fost și în armată, m-or dat afară. Ția or dat atacuri aici la Sala, i-am trimis cu mâncare, cu bani. Nu mi-o făcut nimeni nimic, că nu știau. Veneau aici la mama, venea securitatea pe aici, că nu a fost așa și ne luau, ne băteau. Ei vara s-au dus pe munți, iarna au avut cazemata prin pădure pe la râul Mehadica. Acolo au făcut groapă în pământ, fumul a ieșit pe scorbură, au slobozit ușa toamna și nu au mai ieșit de acolo. Au avut acolo tăietor de lemne, tot băgat, nu au ieșit nicicum. Securitatea îi căuta zilnic, a stat și aici armata, ne-au bătut. Apoi în '49 am mers în armată am stat două luni la București, am depus jurământul militar. Acolo tot la biroul politic mă luau, că pe cine am acasă: „Am muiere și eu, am mamă”. „Și tată n-ai?” „Ba am, da' e la oi” ... Tot așa de la o vreme, îi spun că poate dumneavoastră vreți să mă întrebați despre tata meu. Apăi iar veneau aici, iar ne luau, iar ne duceau la Caransebeș, la Timișoara, m-a dus și pe jos, m-au dus în toate

felurile. Pe urmă au fost aici, au venit, au stat pe la lazul Fetei, așa îi zice. Și acolo au stat. Au fost cu col. Uță, cu toți, au stat și între timp unu' a vrut să se ducă înapoi, să se predea; Vădraru din Mehadica, Gheorghe sau Petru. Și a plecat și s-a dus la miliție și a anunțat că se predă, imediat a ieșit armata să îl prindă. Între timp armata mânase doi agenți să iese înainte la ei. Noi am ieșit repede și le-am spus să plece. Securitățiiăștia veniseră pe la unu' Popescu Petru ce a fost arestat, Pârvan că a fost arestat, unu' Șărângău Gheorghe, care atunci a plecat la ei. Agențiiăștia au spus că vor să fie și ei partizani. Col. Uță s-a uitat mai bine la ei, puseră să fie dați în primire la unii. Puse armament pe ei, puse bagajul și hai sus la pădure să stea la o colibă. I-o luat și i-o dus, mergând încolo i-o cercetat și când au ajuns sus, sus acolo pe undeva i-or pus să-și sape groapa și i-or împușcat. Armata tot i-o urmărit pe ei și au ajuns la Breazova, la Carâba și acolo la sălașul ăla și o deschis foc. Acolo au împușcat pe Uță, pe unul de la Luncavița, pe Pantelimon și pe Ilie Vuica, Cristescu și a venit pe aici miliția și a dus și pe mama să-l vadă pe la colț. Tata a scăpat din încercuire, cu care au mai reușit, s-au retras înapoi și ne-au anunțat că-i bine. Acolo a găsit pe un vecin Mutașcu Nicolae zice: „am scăpat dar mult pușcat pe pulpa piciorului” și spuse către mine: „Mă să aduci o cocie cu gunoi”; el noaptea și-a făcut groapa în pământ și a adus uși de la colibe. Eu i-am dus gunoiul și peste el am pus pământ. Când a fost gata, am pus gunoiul iar lângă niște spini și-a lăsat o vizieră să vadă; i-am dus cojoc, acte și s-a băgat în groapă și a trăit până la primăvară așa fără foc, fără nimic. Între timp unii muriseră, unii căutau alții nu au mai dat de ei. Iarna a fost mai ușoară. Ei veneau aici, mă luau, mă întrebau, pe bătaie eu nu știu nimic. El așa zice numai să nu spui. Tot la 2 – 3 zile mă duceam cu mâncare, întindeam gunoiul. Aranjam gunoiul cu furca să nu las urme. În primăvară a plecat la pădure. Plecând la pădure Șărângău Gheorghe îmi trimitea vorba că să mă duc la el. Eu m-am dus și a zis ce vrea. El a spus că vine. Și l-am dus acolo sus la pădure. Am mers acolo și l-am prezentat și au trăit până în '51 când l-a omorât. Au umblat împreună și au făcut ei grupul lui. Au fost ei mulți dar pe la Breaza i-o împușcat. Și tot ăia au venit și au umblat. Pe aici era și așa armata. Toată ziua, toată noaptea, au venit la 12 noaptea. Am fost și eu plecat la Timișoara cu căruța. Când dau de mine la 3 – 4 luni, când mă prindeau venea armata și mă lua, că am avut pedeapsă de 1 an să nu ies din obor să nu ies de aici din curte.

Cu Șărângău ce s-a întâmplat?

Ei au fost acolo lângă post, au stat mulți ani, și toamna eu m-am întâlnit cu el, se ducea la nevastă-sa niște miliție și îi spunea: „Mă, de ce nu-l predai pe Fus?” Că să îl predea pe Fus, că să fac ceva numai că o omoară, că mai rămăseseră numai grupul ăsta mic. Și venind și el toamna, am vorbit cu tata, venind și el la nevastă și copil, numai un copil a avut, în toamna lui '51 am vorbit cu el, zice: „Mă, am vorbit cu mica” să-i duc niște fasole pentru la iarnă și a zis să mergi și tu. Nu merg, că mă prind la geam să vorbesc cu oricine. Tot s-a rugat de mine și m-am dus. Acolo m-am întâlnit cu mai doi care au mers cu mine, noaptea ne-au dus acolo.

La adăpost?

Nu, la livezile noastre, acolo am discutat cu ei și zice că dacă ne ajută Dumnezeu până la primăvară nu ne mai întâlnim. A plecat și s-a dus și s-au băgat la adăpost, pe Nera, în Pod Mare, la Văliug. Acolo ei au avut și o femeie de aici Baboanța. Și acolo zice că Șărângău a luat securea și a dat în el. Și a ieșit, a ridicat capacul (în '51 iarna); și a venit către Porosa, acolo era un canton de pădurari și a venit până acolo și a fost un moș pădurar și moșu l-a văzut și s-a temut să telefoneze să vină securitatea. A văzut cine e, un bărbat mare, a stat o zi și o noapte la el, i-a dat de mâncare și într-o bună dimineața a plecat. A trecut la râu și a venit către Sulea și a venit acolo, moșu imediat telefonul. A venit armata, i-a luat urma, l-a înconjurat și s-a predat și l-au prins. Între timp pe tata nu l-o lovit mortal cu securea și a zis „Mă, Mario, tu te duci la Văliug te predai și să vină salvarea să mă salveze armata dacă poate”. Ea s-a dus, s-a predat și pe el l-a prins aici. Nu știu dacă mai trăia. Dar ea a spus că după ce a scăpat, că au condamnat-o a venit decretul. M-am întâlnit cu ea la Caransebeș că avea un frate de treabă acolo și a tras la el. „Păi pe tata unde l-ai lăsat? „Unde să-l las l-a omorât Șărângău”. Pe Șărângău l-au luat, l-au predat și pe mama a dus-o la Timișoara. După aia pe Șărângău l-au împușcat la Pădurea Verde. Ea a scăpat liberă și mi-a povestit cum s-a întâmplat. A venit și aici în sat și a spus. Iar pe el l-a împușcat la Pădurea Verde. L-a întrebat: „Cât ai trăit cu el?” „5 – 6 ani” „De ce l-ai omorât? De ce nu l-ai predat?” „Nu am mai putut să scap”. Și așa s-a întâmplat cu ei. Asta care o fost cu ei, cu Șărângău, au făcut 4 – 5 ani de pușcărie și au venit înapoi. Busuioc Dumitru și Ion Pătru Popescu. Șărângău a mai spus pe unii și pe alții și ea a mai spus după ce au cercetat și au mai arestat

lume. Atunci au arestat și pe vecini și pe cel de peste drum, au făcut 7 ani de pușcărie. Pe mine nu m-au condamnat, pentru că el era mort. Asta a fost situația. Ei se bătuseră aici și cu teregovenii au fost vreo 60 din ei plecați. Și cu ei a fost și Bădica, Ciurică, Pătru Boieru...

PLUGOVA

CORNEL (NELU) CRISTESCU

Ne aflăm în Plugova și suntem în casa lui Cristescu Cornel Dănilă Ion, fiul lui Cristescu Gheorghe, zis Gogu, cel care a fost implicat în rezistența anticomunistă din anii '40. Când v-ați născut? Erați copil pe atunci?

În 1938. Eram copil, dar țin minte că și pe parcurs cât o fost el fugar, eu i-am dus mâncare într-un anumit loc...

Puteți să-mi relatați ce s-a-ntâmpat? Cum a fost implicat tatăl dvs?

Uitați cum s-a întâmplat: tata meu o fost legionar; în față avem poza dânsului cu o decorație nemțească: „Crucea de fier”; și mai decorat cu încă trei decorații. „Bărbăție-Credință, cu spade” și „Virtutea militară, clasa a doua”, pentru faptele petrecute pe front în Rusia. În Rusia o fost la Reg. 42 Artilerie Lugoj. Era sergent. El o fost legionar dinainte și când s-o făcut arestările de-or fost arestați și comuniștii și legionarii la Caransebeș pe vremea lui Antonescu, tatăl meu o fost arestat cu Teohari Georgescu, Chivu Stoica, Gheorghe Dej, Ana Pauker. Ana Pauker a fost pedepsită să nu i se dea apă. Tata meu i-o dat apă de la celulă jos, lui Ana Pauker: Când o luat Partidul Comunist puterea, Gheorghiu-Dej de la București o trimis încontinuu scrisori la noi acasă să se prezinte că are nevoie de el. El mergând pe linia lui n-o vrut să cedeze comunismului și le rupea, le băga în foc, scrisorile de la București. În perioada respectivă, când... după ce-o luat comuniștii puterea, Horia Sima o venit la noi acasă. Era îmbrăcat, îl cunosc, parcă acum îl văd, eram copil... în niște pantaloni, ȋțari cum se spunea, albi, cămașă de fuior, desculț și pe o boată avea hainele și cu pantofii nu ș-o dat nimeni seama că-i Horia Sima. O venit la noi acasă, o întrebat: „Unde-i Cristescu?” Cristescu, tata era plecat la București... Ș o spus „Dacă vine Cristescu, știe punctul de întâlnire la Orșova, să vină că plecăm din țară”. Tăticu' o mai întârziat la București și n-o venit; și Horia Sima atunci o plecat din țară, pe la Orșova o trecut...

Asta când fost când?

Prin '45 așa ceva, da' după război. El (tata) în timpul legiunii o

fost secretar de plasă la Orșova.

Horescu a fost primar în Domașnea sau la plasa Orșova...

Nu mai știu. Mai întâi la plasă o fost Dumitrescu și după Dumitrescu, nu știu din ce motive o abzâs, și o luat conducerea tata meu. Da' ei or cam viețuit șase luni. Pentru că or fost înșelați...

Da, știu. Din septembrie '40 până în ianuarie '41.

I-o vândut Antonescu. În Rusia când or fost pe front, mergeau în urma inamicului și nu ș-or dat seama, că pe-o vale, cum ar fi de aici la Orșova, rușii or fost postați ș-or pus rușii artileria pe ei. Divizia unde o fost el, o apucat câmpii toți; el o rămas singur pe poziție, o pus tunu' razant și o tras cu tunu' după ruși, ca și cu pușca mitralieră... o dus pe ruși 30 de kilometri. Atunci o fost rănit de o schijă de obuz... am și livretul... aici la stomac; i-o ieșit intestinele afară. O stat cu mâna pe mațe, cum se spune; ș-o tras în continuare până o roșit țava la tun; când o ocupat poziția armata noastră cu nemții, atuncea l-o decorat cu „Crucea de fier, clasa a II-a”. Venind pe front din Rusia, ca rănit nu mai avea nevoie să meargă pe alt front. Nemaiavând ai noștri trupe, o trimis Lugojul să se prezinte imediat la unitate. S-o prezentat la Lugoj și-o dat drumul cu armata pe front. Am eu scris pe aicea localitatea unde or fost focuri mari în Ungaria; acolo el primea de la comandament tragerile la ora de...; dar el făcea tragerile cu 5 – 6 ore înainte, și punea artileria să tragă pe ruși, pe linia întâi. Văzând rușii că tot îi atacă din spate cineva, l-or depistat că ei ar fi; văzând că-i urmărit de ruși o venit în țară, o fugit de pe front. Ș o stat cu nume schimbat în Spitalul militar din Timișoara, unde era unu' de la Plugova, comandantul spitalului, Dragulescu Pula, doctor de aici din Plugova. Or venit rușii, l-o căutat ș-acasă, pe de-a rândul, n-o dat de el. O stat cu nume schimbat până în '46 în Spitalul Militar. În '46 venind acasă or venit 3 civili, or lăsat mașina aici în marginea comunei ș-or venit acas. Tata dormea într-o cameră în spate, nu casa asta o fost, altă casă o fost. „Tovarășul Cristescu îi acasă?” „Da, îi acasă”. „Avem de discutat ceva cu el”. El în perioada respectivă era președintele Frontului Național Democrat aici în comună. „Mergem până la consiliu, vizavi acolo, ca să dea o declarație”. S-o sculat tăticu, o venit la ei, bunicu' meu le-o scos o masă, un borcan cu vin, pahare; asta o fost în ziua de Paști, în '46. Înainte de asta, rectific, bunicu' era cantor la biserică și când o venit o găsit o persoană în fața casei, pe scaun. Ș l-o întrebat „Dumneata ce...?” El o vorbit ungurește, că nu poate să intre înăuntru, că nu cunoaște

limba română. Bunicul fiind la Austro-Ungaria, când am fost ocupați, știa la perfecție ungurește. „Păi, haideți înăuntru, dacă ești prieten cu băiatul meu, că vorbim noi ungurește”. I-o luat cu forța, l-o băgat înăuntru. Pe coridor, cum o servit ei vinu', tata o trecut în camera din față, stați numa' să mă îmbrac, ș-o mână pe mama în spate să aducă peptenu'. Până mama s-o dus în spate, în camerele alea unde o dormit s-aducă peptenu, el o zburat pe fereastră, o fugit.

Tatăl? De ce?

Păi, o simțât că ăștia îl arestează, erau securiști; erau trei, unul a fost de la Domașnea, nu mai țin minte cum îl cheamă, securist pe vremea aia, și doi străini. Ei atunci „Unde-i Cristescu?” Bunicul o mai tras ceva cu ei, s-o pilit, o pus mâna pe secure, o încuiat poarta și le-o spus; „Legitimați-vă, dacă nu vă omor pe toți” ș-atunci o scos legitimația și o văzut că-s securiști. Din data respectivă, o fost pe fugă partizanii. Ș-o pus o sentință pe poartă, că să se prezinte că are condamnare șapte luni. El o spus: „Domnule, nu mă prezint, că eu știu că ăștia mă-mpușcă”. Din perioada aceia o început să se îngroașe gluma. Urmărit... securitatea aici în față, unde o fost consiliu' sus se mutase securitatea; era unitate de securitate la Mehadia, la Balur, acolo, în țigănie... la intervenție în fiecare seară veneau camioane de securitate. Noi... bunicii aveau pe buletin „D.O”. adică domiciliu obligatoriu, n-aveam voie să părăsim zona. La lucru afară nu avea voie mama, nimeni să luăm mâncare cu noi; când ne duceam la câmp. Santinela lângă noi, ne păzea încontinuu; frate-meu o făcut șapte clase la Mehadia, santinela se ducea de aici la Plugova, 7 km cu el până la Mehadia pe jos, când termina orele îl aducea înapoi. Eu eram mai mic cu doi ani, din cameră m-aducea pân' la closet, de la closet m-aducea înapoi. Aici pe vremea aia se dădea la cooperativă la magazin, alimente pe baza de tabel. Noi nu aveam dreptul la alimente. Nu ne dădea zahăr, nu făina, nu ulei, nu nimic. Cred că dacă puteau ne tăiau și aerul. Am fost torturați și batjocoriți pân' acu' la revoluție, îl am pe unu, care m-o urmărit încontinuu, ca agent, din sat. I-am spus: „Domnule, ce mă urmărești, dom'le pă mine? Ce, am fabrică de armament?” Eu plecam cu căruța dimineața la munca câmpului, seara vin fac ceva spionaj: „Pe unde mă duc? Ce fac eu? Ce mă urmărești dom'le, pă mine?”... Unde am fost angajat, am făcut școala profesională. În școala profesională nu mă primea la Caransebeș, da' o mers un cetățean de aici și m-o înscris la școală, și pe urmă când să se semneze un contra i-o fost frică; alt

cețătean, un prieten de-a lui tata, un ceferist, trăiește și acuma moșu, o semnat în locul lui tata. Da' omul ăla, i-o fost frică până o ieșit la pensie că-l bagă în pușcărie și pe mine dacă știa a lui cui sunt, cine sunt, m-o dat afară, n-aveam voie la școală. Frate-meu o fost la liceu la Orșova, l-o dat afară.

Ce s-a întâmplat cu tata?

Tata o intrat în... multe comentarii, am văzut că-i maiorul Domășneanu, comandorul, Uță, Spiru Blănaru prea puțin s-o vorbit până acuma de tata. În perioadele respective se anunța la Europa Liberă pe timpul lui Dej, mereu anunțau de tata, acuma am văzut că nu se prea vorbește de el. După cum auzeam eu în discuții, când tata discuta cu alții pe câmp de acolo, unde le duceam eu mâncare în zona noastră, pe aicea la pădurea Mehadia, Suiac, Poiana Podului; eu țineam pistolul la pept cu cartușu' pe țavă, aveam vreo 7 – 8 ani. Ș ne spusese tata, vezi dacă auzi, vezi pe cineva la intersecție acolo pe drumuri, tragi din cocoș și iei de aici drept la ogaș și ieși sus la noi. Tata era cu Dulcii de la Domașnea, cu Spiru Blănaru, comandorul cu un sârb profesor de limba franceză; sârbul fugise din Iugoslavia c-o fost titoist... ș-o venit la noi ș-o dat de alt drac mai mare în țara noastră. Am auzit c-o murit în penitenciar la Timișoara, pe el l-o prins pe la Vârful Cerabeului, jos la linia ferată e o colibă mai mică, acolo l-o prins pe sârb. Într-o perioadă tata, în 1949 toamna sau primăvara, nu-mi mai aduc aminte, cu Artimescu Petru, zis Tică de la Mehadia; știu că acasă i-o bandajat cu tifon tot, numai ochii în cap se vedeau, armamentul băgat ascuns; or plecat în Făgăraș, c-auzeau că tot din șase în șase luni aveau ședință, în Făgăraș, pe țară, se strângeau toți...

Asta era organizație legionară? Sau de toate culorile?

De toate culorile, anticomunistă, de toate culorile, și or fost și liberali, și țărăniști, toți contra comunismului, Artimescu de la Mehadia n-o fost la niciun partid, însă jucând la un bal în Mehadia, când or venit rușii de o intrat în zona noastră, aicea s-or dus și i-o luat fata din mână, el o dat cu cuțātu' ș-o tăiat un rus; l-o arestat și l-o dus la Jilava. Și de la Jilava i-or zuitat ușa deschisă gardianul și celula lui o fost lângă bucătărie; el o ieșit încet, o luat cuțātu' din bucătărie, o ieșit în curtea penitenciarului, la poartă o băgat cuțātu' în gardian, i-o luat arma și o ieșit din pușcărie. Din București până la Craiova o venit sub șasiu' vagonului, de la Craiova până la Severin o venit pe acoperiș și de la Severin o venit prin păduri până la Mehadia. O stat o lună de zile să ia

legătura cu tata. Lu' tata îi era frică să se dea în mâna lui, că dacă o pus ceva la cale să pună laba pe el cu intervenții mari, știu că-l băgase într-o cameră și l-o ținut două zile, două nopți acolo de l-o descusut tot, tată-meu și l-o luat cu el. Tică asta n-avea armata făcută dar era robust, sânge rece în el, cu mustață, era ager și fără politică, da' pe urmă s-o luat așa contra comunismului. Când or fost în Făgăraș auzeau pe tata că discuta 3 săptămâni, ziua și noaptea ș-or dus lupte cu securitatea. Spunea că în Făgăraș or avut cazemate, tunuri pe poziție da' o murit mulți din ei; comandantul lor pe țară, l-auzeau pe tata când discutau, ar fi fost un nepot, sau verișor, nu-mi mai aduc bine aminte de-al lui gen. Dragalina. Ăsta o fost pușcat lângă un fag, pe acolo cartuș, schija, ce-o fost ș-atunci până n-o murit i-o spus: „Cristescule, să duci lupta mai departe că io mor” și atunci a luat tăticu' conducerea. Când o venit din Făgăraș, da' prin februarie, or venit din Făgăraș în 1949, că toamna lui 49 l-o prins... Mi-aduc aminte că pe bunica mea, pe mama lui mama mea, o arestase și pe ea, și ea era singură acasă, că unchiu-meu la Timișoara la IȚIM o fost și el arestat, doctor la IȚIM de-o fost la Buziaș cardiolog; și m-am dus cu mama să dau la animale, că avea animale acasă, mureau de foame. Ăsta a fost înainte de Paști, atunci se fac răciturile, piftie, în perioada aia îmi aduc aminte să se însera, și pe o stradă o pus aici unde am plecat către școală; acolo, e-un ogășel care trece prin comună, auzim fluierând. Nu era nici seara, nici ziua, auzind fluierând când întoarce mama capu': „Ăsta-i tati!” Către cimitir este un drum, era o negreață acolo, când ne întoarcem el era... era mitraliera pusă pe craci, pușca mitralieră cu țava către sat, un ches spânzurat pe țeava mitralierii, din ches era banda de cartușe băgată în încărcător; era slab ca un câine, ni-o spus că de trei zile și trei nopți n-o băgat în gura lui nimic, barba mare, avea un automat cu 32 de focuri la pept, de alea nemțești, avea grenade și din alea cu pătrățele, și din alea simple, un pistol la porthart, și pe mine mă lua în brațe și începu să mă pupe. Eu zâc: „Tăticule, dă-mi și mie o pușcă”, „Ce faci cu ea?”, „Să pușc pe ăștia care umblă după dumneata”, Lasă mânca-te-ar tăticu', nu le mai purta tu, că destul le port eu”, și atunci o scos pistolul din porthart, o scos cartușele și mi-o dat în mână, mă jucam cu ele, țicăiam acolo. Securitatea era aici în sat, era unu Mircea, fain băiat, când plecau toți în misiune, ne luau și pe mine și pe frate-meu în bucătărie, ne dădea pâine cu marmeladă, era un om de treabă. Un moldovean, fain băiat. Pe vremea aia era Novăcuț șef de post, după aia a primit reclamații că

ne-o tolerat pe noi, l-o mutat de aici la Bucova, de aici din Caraș. Am vorbit cu el, o fost la Timișoara, îi și acu acolo, are o fată, o ieșit la pensie la Inspectoratul de Poliție. Ş m-o spus cum o chinuit pe mama. Venise maiorul Kling, care o murit nebun, mama era slabă ca chibritu' și el cu bastonu' în ea, „Spune mă, unde-i banditu, că ești borțoasă?”, mă scuzați și atunci or legat-o cu mâinile de picioare; și-or băgat-o pe o boată, or legat-o pe o boată, un soldat o luat-o de la un cap boata, unu' de la altu' și o stat spânzurată și o tras cu cravașca în fundu' lui mama că o țâșnit sângele pe părete, pe părete țâșnea. Atunci or luat-o de acolo și o dus-o la Balur, acolo la comandament la Mehadia, ș-o băgat-o în beci în luna februarie; o ținut-o 48 de ore în apă până la gât. În '46 o venit o mașină de la Orșova de la securitate s-o aresteze pe mama, s-o țină arestată până se predă tatăcu'. Noi fiind lipiți de mama, am îmbrățișat-o și eu și fratele meu; pe frate-miu cum o ținea pe mama îmbrățișată, n-o mai putut s-o arunce în mașina decât numai cu el, eu când ei or pornit mașina m-au suit pe capota din spate, era o mașină din ăștia mici. La un kilometru – doi către Orșova, de aici din sat or oprit mașina să mă deie jos, când ei or deschis ușa eu m-am prins cu mâinile de ușa și n-o mai putut să mă desfacă nici cum de acolo. Ş-am zburat și eu înăuntru în mașină, mă duc la Orșova... Ne-o ținut la Orșova cam două săptămâni, aproape trei, când o chema pe mama la cercetări înăuntru; noi o țineam în brațe, nu putea să ne desprindă și la un timp ne-o dat drumu' acasă. Era la fosta Orșova Veche, unde-o fost poliția.

Era un nuc acolo, când eu o țineam pe mama în brațe, Gogu frate-meu se urcă acolo, scutură nuci, când o ținea el, suiam eu, că ne era foame... și am emoții. La Pădure la Mehadia, eu am auzit că acolo l-or fi prins, or avut cazemată. O fost cu Ticu, Petru Martinescu, asta de la Mehadia, ei doi. Ş Trocan de la Picinesca, știa legătura cu ei. Pe la oi, pe-acolo o fost un băiat păcurar, slugă la niște oi și la sărbătorile de iarnă cu un an înainte, s-o dus în Oltenia și copilu' pe-acolo. „Bă, în Banat tot vin partizanii la mine, le dau lapte, le dau caș”... și agenții secreți, cum erau atunci din ăștia, o strâns copilul, și copilu' o spus: „Da' eu nu-i cunosc pe ei, îl cunosc pe unu' la Picinesca, pe Trocan; Trocan ăsta o fost la o nuntă, el o fost președintele frontului plugarilor pe Herculane; s-or dus niște civili la nuntă, „Tovarășul Trocan, uite, mergem până la Băi înăuntru de la Picinesca și facem niște palazai, că vin niște persoane străine în Herculane; și l-o dus drept la securitate.

L-or bătut de l-or „calmat” ș-o spus unde sunt. Acolo ei or avut un bucium, pe buciumul ăsta o fost o cutie de chibrituri, dacă cutia era acolo ei nu erau, erau plecați și dacă cutia nu era, ei erau acolo. Cutia n-o fost acolo. Ei au înconjurat tot dealul Herculane, în roată tot dealul ăla, pădurea și cu armata unul lângă altul, unii or înaintat. Ei or avut un câine ciobănesc, l-or pușcat aici; da’ dresat ca un câine lup. Când or ajuns acolo, l-or pus pe el să strige: „Nea Gogu, nea Cristescu!”, pe Trocan. Într-o prăpastie o fost cazemata asta, pe o râpă acolo, o fost un drum, era săpat înăuntru; focul, ca să nu se observe fumul o ieșit printr-o butoargă de fag apa, iar de la niște metri or venit pe sub pământ ca să aibă apa acolo. Acolo le-o găsit un porc mistreț sărat, saci cu făină, să aibă pentru iarnă. Că pe ei i-o prins în octombrie ’49 sau noiembrie. Tică o ieșit cu mitraliera în poziție să deschidă focul din cazemată, tăticu’ o spus atunci: „Tică, nu trage, nu vezi că ni-s prinși?”

De la Lugoj am primit niște informații, că ar fi făcut în curtea securității un cordon de armată și pe el în mijloc și lor bâzâit să fugă; unde-o vrut să treacă prin cordon, cu parii după el, or dat cu paru’n el ca-n câine. Altă informație am primit de la Lugoj c-ar fi fost internat; femeia respectivă o stat în curte la Timișoara, cu unu’ de la Muzica Militară care-i d-aici. Asta a fost sora de spital la Lugoj și spune că ar fi fost în neștire pe pat acolo păzât de securitate, și tot umflat, și ar fi venit un comandant de dimineața: „Ce i-ați dat în cap?”, că ăsta la 8 dimineața o ieșit din schimb și când o venit nu știu, sara sau mâine zi, când o venit nu l-o mai găsit acolo. O fi murit. Am primit o altă informație de la Caransebeș, o murit acu’ un an de zile, o fost tăbăcar el, l-or prins și l-o dus și pe el la Lugoj; și m-o spus „Măi Cristescule, când vii odată să-ți arăt unde-i mort tata tău” „Unde-i mort?” „De la Lugoj către Făget, la Dealu’ Viilor!” „Păi, cum?” „Uite, pe noi ne-o dus de i-am făcut groapa și el o căzut în primul lot, ș-or pușcat vreo 11, până în ora 12; și după ora 12 s-o primit ordin de la București să nu se mai execute nimeni, și noi am scăpat, da’ noi am făcut șanțu’”, asta-i o variantă. Eu am fost la Timișoara, în 63 am făcut o sută de memorii la Gheorghiu-Dej: „Tovarășu’ Gheorghiu-Dej, cred că-l cunoașteți pe tatăl meu, ați fost arestați, împreună cu dumneavoastră...”

„Da, da „... „Cererea dvs. îi înregistrată sub nr. atâta, și atâta, rezultatul îl veți primi ulterior”. Iar am făcut revenire, iar am cerut audiență, ultima am scris-o, era unu la poștă aicea: „Măi, te arestează! „Dacă mă arestează, mi-s aicea. Mă-nchid, iar mă deschid” „... Tovarășu’

Dej, în Țara Românească nu moare un câine pe stradă, și dacă moare, acest cadavru nu-l ridică nimeni până nu se află stăpânul lui; păi dvs. nu vreți să dați rezultatul de o viață de om?"

Fac adresă în altă țară, în America, la ONU; o fi în altă țară tata meu, că am nevoie de acte, că n-or vrut; eu mi-am făcut casa aici, n-o vrut să-mi dea act de casă, că nu-s moștenitor legal, ș-am făcut-o fără acte. O venit să mă oprească, în terenu' meu propriu-zis, a bunicilor mei, că nu-s eu în măsură... „Păi, dom'le nu pot să-mi fac casă? Dacă tata e mort nu pot să-mi fac casă până nu învie el?” și m-am trezit cu o citație. Frate-miu era atunci la armată la Hunedoara, la lopată. I-am scris și lui să vină, ne-am dus la Timișoara la Tribunalul Militar. „Ce dosar doriți dvs?” Noi dorim dosarul '50, '51, '52, '53; ne-o dat pe un om de la arhivă, am intrat cu el acolo; acolo e o sală mare, rafturi cu toate dosarele, o masă pe mijloc pe masa asta era un catalog mare, ca la școală, un registru, aici erau toți înregistrați... și numărău'. Ş după numărul respectiv găseai dosarul. Am dat de toți: am dat de maioru' Domășneanu, l-o executat; am dat de Spiru Blănaru, executat; am dat de Cristescu Gheorghe din Domașnea, mort nejustificat; ș-atuncea am întrebat ce înseamnă asta „mort nejustificat?” „Cică o murit în timpul atacului, scria acolo; dar pe el nu l-au găsit absolut, nici pe Tică Martinescu, nici pe el. Am mers la procuror, erau doi deținuți, parcă-i văd, unu' legat cu altul; termină cu aia, îi scoasă afară și ... „Na, n-ați găsit?” „Nu”. „Dați autobiografia lui clară”, noi facem adresa la Mihaiga, că la Mihaiga; sunt dosare ne-judecate nici până în prezent, poate tata dumitale îi în alt loc în țară, și îi condamnat cu lotu' respectiv, îi judecat acolo și evadă... „Mergeți liniștiți, că în cel mai scurt timp noi vă anunțăm”. Nu m-o mai anunțat, am făcut revenire din nou, își băteau joc, toate le-am dat cu aviz de primire.

Fac din nou la Gheorghiu-Dej, atuncea am arătat de câine, de treburi... de stradă; mă trezesc cu o carte poștală Cristescu Gheorghe Cornel Danilă Ion, fiul lui Cristescu Gheorghe, să vă prezentați de urgență la sediul Penitenciarului Caransebeș, s-aveți asupra dvs. buletinul și prezenta carte poștală. În '63, la Vine-rea neagră înainte de Paști, m-au dus la Caransebeș, am mai luat un preten cu mine. „Mă, hai cu mine să vedem, mă mai dauăștia drumu' afară sau nu?” Am ajuns la poartă, deschise porțile gardianul după legea penitenciarului, „Măinile sus”, ridicai mâinile sus, mă controla, îmi băgă mâna gardianu' aici m-o scos actele, „Dă pantofii jos din picioare”, îi dădai jos, îmi pusă pistolul

la spate, „Dă-i drumu' înainte! Ia-o la stânga pe coridor!”, la o ușă acolo, cred că secretar o fost... „Liber, liber”. Atât am auzit, „Bagă-l înăuntru”, era dimineața, mă băgai înăuntru, comandantul era în camera aia, în capul mesei, acolo la birou și eu în capul meselor aici, că erau mese multe; cred că era o sală de ședință, basca în mână, cam tremuram un pic: „Bună dimineața, să trăiți tovarășu' comandant!” „Să trăiești, băiete!” „Ia loc, de unde ești?” „De la Plugova”. „Dumneata ești Cristescu?” „A... dacă nu veneai, eram obligat să venim la dumneata acasă, dumneata ai făcut un memoriu, unde ai făcut?” „Da, la tovarășu' Gheorghiu-Dej în persoană”. El avea acolo în sertar cred, și tot trăgea cu ochiul acolo. „Păi noi te-am chemat aicea să-ți înmânăm un certificat de deces, i-a lui tata dumitale?” „Ialui tata' meu”. „Ști să scrii” „Știu, dar îmi tremură mâna!” „Nu contează”. „Buletinu?” „Păi, îi la poartă”. Sună, veni gardianul, adusă actul, dar erau formularele făcute, numa' însemnate, iau asupra mea certificatul de deces, niște chestii din ăștia. Când mă uit pe certificat, mort în 1950, 29, noiembrie; cauza morții, trasă linie, etate 39 de ani, eliberat de Consiliul Orășenesc Lugoj. Atunci o fost înregistrat certificatul, eliberat atunci. Eu mi-am mai revenit un pic: „Tovarășu' comandant, vă rog, aș vrea să spun o întrebare, eu nu cunosc legile, să nu fiu condamnat sau să greșesc, dacă aș cere condamnarea tatălui meu?” „Dragu' meu, pe timpul ăla n-am fost în postu' care sunt, am primit ordin, cum ai primit și dumneata, da' tata dumitale o murit de boală, n-o fost condamnat”. „Păi, o fost bolnav?” „Eu îl cunosc prea puțin pe tata meu”, că am zis că nu-l cunosc nicicum, da' îi duceam mâncare, „... da' am auzât din lume, că tata meu n-o suferit de niciun fel de boală, polipi i-o avut scoși, mandule scoase afară, hernie scoasă, n-o suferit momentan de nicio boală; pot să fac un memoriu, să-mi arate unde-i înmormântat tata meu?” „Dragu' meu, poți să faci!” „Da, n-oi fi condamnat că cer acest lucru?” „Nu, da' îți spun eu că n-o să-ți comunice nimeni”. Ș-am făcut, dar n-am mai primit nimic, până n-am găsit în «Gazeta de Vest» adresa respectivă, articolul ăla...

Deci în certificat scrie c-a murit în '50? Dar l-au prins în '49.

Da, un an l-or chinuit, și nu l-or judecat... Rebe-liunea în Orșova când o fost declanșată, rebeliunea legionară în Orșova o fost condusă de tatăl meu, de Cristescu Gogu; și-n Alba Iulia la fel. Atunci el o fost arestat, că o dat ordin comandantul jandarmeriei din Orșova să aresteze pe capul rebeliunii, și vreo câțiva ofițeri, și l-or somat și l-or

arestat, l-or dus la poliție, când l-or băgat înăuntru: comandantul poliției: „În numele legii sunteți arestat”. El o avut o scurtă de piele pe el, sub geacă o avut pistol, el în fracțiune de secundă, o scos pistolu’ și l-o îndreptat către comandant, către biroul lui. „În numele legii îs arestați, mâinile sus”, ăla s-o predat și mai doi, trei care or fost pe niște scări de lucru, s-or dus și nu i-o mai văzut nimeni. Mai rectific aici, la o rugă, o venit și l-or arestat, atunci el pistolu, cum o avut pistol la el, era îmbrăcat în pantaloni albi, teniși, cămașa; pistolu’ l-o avut în buzunar cum l-o avut, cum l-or luat polițaii de sub mână, pistolu’ l-o aruncat în avlia bisericii, s-o dat cu el pe deal, pe sus și l-or adus tot pe deal până la Valea Bolvașnitei, acolo l-or dat jos la drum, ș-atunci l-or ținut la Orșova nouă luni de zile. Când am venit din profesională, eu eram secretar al Comitetului Comunal al Bibliotecii, și mergând la o plenară la Orșova; Dogaru, un prim secretar: „Tovarășu’ Cristescu, noi vrem să te trimitem pe dumneata la școala de partid. Tovarășu’ Dogaru, eu îs de acord, dar uitați care-i situația mea, eu n-am originea sănătoasă și cineva o să-mi facă sesizări; cheltuiți banii degeaba cu mine că o să mă dea afară și rămân nici copoi, nici câine de oi!”... Atunci se scoală secretarul doi al partidului; Barbuțete, ăsta fusese ofițer de securitate în ’48, ’49, ’50: „Dumneata, știi că tata dumitale a fost legionar?” „Eu... nu știu. Pe vremea aia nici n-am fost născut, de ce-mi puneți mie întrebări din astea, eu am făcut o școală profesională, eu îl cunosc pe tata meu din poză”, n-am vrut să le spun. „Păi tata dumitale o fost legionar, că Zelea Codreanu i-o spus lui Horia Sima: „Horia, ai grijă, că Banatul ne sare în aer!” Ș Horia Sima o spus: „Nu! În Banat îl avem pe Cristescu”. „Dacă dvs. știți poveștile astea, eu n-am de unde să le știu, tata meu n-o fost la București, el o fost tâmplar de meserie”, „O fost cel mai mare legionar”. Dacă o fi fost, nu știu, eu nu-l cunosc...” și m-or dat afară, întâi m-or sancționat cu vot de blam și avertismente în scris, pe urmă o adus o comisie de la Timișoara, la învățământ, cultură, partid, UTC, că am băgat indignare în tineret, să nu să ducă la munca culturală. Eu n-am băgat indignare, eram la dansuri instructor, vă rog mergem prin comuna și dacă un tânăr spune că eu i-am zis să nu se mai ducă la munca culturală, să mă puneți la zid să mă împușcați; și s-o ținut procesu’ de seara de la 8 până dimineața la 4, m-or judecat ca la tribunal. Și eu numai mi-am notat, ș-am vorbit o oră jumate, or vrut să mă oprească: „Dacă mă opriți plec”... și m-o dat afar’...

Secțiune 2.01 CUPTOARE

PĂUN STOLOJESCU

Născut în '34, 15 iulie, sunt copilul lui Păun și Ana.

Ce puteți să-mi spuneți despre evenimentele din '48—49.

Începând din '47 tata a fost concediat de la CFR din Timișoara din funcția de mecanic, că n-a vrut să se înscrie la comuniști, a fost pentru Maniu. Fiind concediat de acolo s-au retras acasă la satul Cuptoare unde am avut o unitate forestieră și s-a angajat ca mecanic acolo, a avut succes la pădure. Ișvănuț Dumitru din Domașnea, zis Sfârloagă, fiind prieten cu tata datorită politicii care a fost; erau înțeleși, s-au urcat în tren și ajungeau la pădure cu restul, cu Fus, cu Nicolae Ciurică, Pătru de la Rusca, zis Cârciobu. În toate manevrele astea cu trenul care le-a făcut această unitate, în timpul partizanilor, în '48—49 a avut legături cu ei la fiecare tură a avut de suferit, au fost opriți, că s-au urcat cu dumnealor și i-au dus sus la pădure fără urme, s-or înțeles pașnic acolo. Au cedat și unii și alții: „Dacă vreți să nu murim, ne înțelegem; dacă nu v-am curățat pe toți...”. Tata, de aceea a fost urmărit de securitate. A fost fugit și de acasă dar partizan n-a fost. A colaborat cu ei și pentru aceasta a fost căutat la domiciliu, dar n-a fost găsit. În ultima fază, în '48 a fost retras la Lugoj, unde a fost ascuns la un prieten – Nicolae Lăzărescu, tot din Cuptoare; a fost denunțat de un văr, a lui Licăreț Filaret, care a fost comunist. Au sosit scrisori acolo și au fost prinși de un locotenent major de securitate, Mihăilescu de la Lugoj. După arestare a fost dus fără condamnare, până la judecată, la pușcăria din Caransebeș. Acolo a fost bătut și aruncat în apă după ce a fost bătut ca să-și revină. A fost bătut încontinuu o perioadă, aproape un an de zile. În februarie 49, nu știu exact, m-am trezit cu el cu duba de la pușcărie că o venit acasă. Venind acasă s-o alarmat tot satul, securitatea și a blocat tot satul atunci. Au mers pe listă. Atunci s-au dus toți cei din echipa lui tata de la pădure, cum era în timpul trecut la serviciu, prinși și luați în dubă. În '49 noaptea, i-a luat și i-au dus la Timișoara, la tribunal, unde i-au judecat după cercetările care le-au făcut în timpul anchetei. Tata a primit condamnare de 8 ani de zile pentru aceste fapte. Restul din colegii care au fost – 3 ani, un an și jumătate, 4 ani. După judecată a fost dus la canal Dunăre – Marea Neagră. Acolo la Marea Neagră a stat vreo 2 ani de zile. Au fost considerați periculoși cu niște colegi de la Cornea: Laie Glăvan și cu Drăgănescu și au fost trimiși la pușcărie mai grea, la Gherla.

De la Gherla, persecutați cum trebuie, au fost luați și duși la

pușcăria de la Baia Sprie, la mina de plumb. Acolo au suferit, i-au ținut vreo 6 luni în subteran, fără să vadă lumina soarelui. După 6 luni i-au scos în curte la soare, și au căzut toți ca și cum s-ar veșteji florile. Or orbit, că de 6 luni n-au văzut, n-au stat decât la întuneric; din nou s-a continuat iar la canal și în '56 în iunie, vara a fost liberat.

După liberare l-au ținut tot sub supraveghere cu domiciliul forțat, fără drepturi să plece, să iasă. Pe parcurs s-au ameliorat treburile și atunci a devenit iar angajat la o firmă. La CFR nu l-a mai angajat.

După ce s-a ameliorat treaba l-a angajat la fructe de pădure și atunci era ca inchizitor la fructe de pădure cum a fost cu trenul lui, era vară: zmeură, fructe. După aia s-a îmbolnăvit grav și în timpul tratamentului de boală s-a pensionat. A mai rezistat la pensie vreo 2 – 3 ani după care la 67 de ani a murit.

În '47, când tata a fost concediat la Timișoara din serviciu de la CFR, eu am fost elev la liceul comercial în Timișoara. Într-o lună am fost anunțat și eu să-mi strâng cărțile, să mi le pun în servietă, că datorită lui tata nu mai am ce căuta în liceu în Timișoara. Venind acasă am fost și eu încurcat greu de tot. Fiind cu școala, 5 ani de comerț pregătit, o fost un post liber, era primăria la noi atunci cum îi sfatul popular și am fost angajat copist, cum se spunea atunci. Trei luni de zile am stat, după aceea am fost vizat că nu mai am ce căuta acolo că sunt fiu de reacționar. Era plasa la Teregova, trebuia să duc corespondența acolo și toate treburile, și nu mai pot să mă încadrez în politica lor am fost dat afară și de acolo. N-am aflat nicăieri de lucru, decât la unitatea IF, unitatea forestieră, tot a lui tata, dar la CFR la echipa de întreținere. Băiat de liceu să-l bagi la traversă... aveam 15 ani. Acolo am fost 3 ani, perioada de muncă grea în cadrul IF-ului datorită lui tata.

După aia, în etapa de armată am fost încorporat, dus la construcții, că n-am avut voie sub armă, c-am fost tot reacționar. După 3 ani de armată m-am eliberat și la trei luni am fost luat concentrat. Mi-au spus că sunt reabilitat și că nu mai au efect faptele lui tata. M-au luat la Otopeni la aviație și băieții ce învățau în trei ani eu am învățat în 3 luni – toată tehnica militară. Mi-am schimbat și livretul: „De azi, băiatule ești liber, nu mai ai treabă cu nimeni, nu mai ești fiu de reacționar”.

Având copiii, mi-au încurcat treburile din nou, datorită politicii.

Dacă nu sunt membru de partid... am înscris fetele la școala normală, dăscălițe la Caransebeș – n-au ce căuta. Primul secretar, Creangă de la Herculane a venit acolo: „Păi, dumneavoastră cum?” „Fata mea îi cuminte, ca a dumneavoastră”. „N-ai carnet roșu, n-ai ce căuta aici...”

Și am întâmpinat greutăți în continuare. După aceia mi-am pus copiii la locul lor, cum a trebuit, am fost angajat în cadrul RENEL, acolo la Herculane. Am stat 42 de ani până am ieșit la pensie.